

85

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

1. θεοδ. ὀρραρίδου
ὁ ἀγρος Μινῶς
2. Στ. Παπαρηγοπούλου
Σολομῆντος ἀγορα ἀγοράων
Ἐν Ἀθῶν. 1869
3. Στ. Παπαρηγοπούλου,
ὀργάν. Πυρμαγίων. Ἐν Ἀθῶν. 1869
4. Ἄγγελ. Λούτζου
Ἀπομνημονεύματα οὐμνεία
εἰς τὴν Ἀνατομικὴν πορείαν
Ἐν Ἀθῶν. 1857

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

АКАДЕМІА

АΘΗΝΑΙ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΕΡΓΟΝ ΕΡΕΥΡΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ

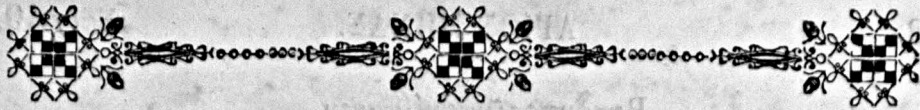
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ ¹²

ΠΟΙΗΜΑ ΕΙΣ ΑΣΜΑΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ.

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ. //

(ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.)

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

Η ΜΟΝΗ.

I.

Ἐλούετο ὁ ἥλιος
εἰς πορφυρόχρουν δύσιν,
κ' ἐχρύσου μὲ τὴν φύσιν
τῆς Χίου τὰ βουνά,

κ' εἰς τοῦ Ἀγίου τῆς Μηνᾶ (1)
τὰ κρημισμένα τείχη
τὸ σήμαντρον ἀντήχει
ἔσπερινῆς εὐχῆς.

Βραδυπορῶν ἀνέβαινε
 ἀνὴρ ἐκεῖ οὐ γέρων,
 πλὴν βακτηρίαν φέρων
 ὡς τάφου ὁδηγόν . . .

Εἶχε τὸ ὄμμα του γοργόν,
 καὶ ἡμιδακρυσμένον,
 καὶ πρόσωπον ἐμφαῖνον
 εὐγένειαν ψυχῆς.

II.

Δὲν τὸν καλεῖ τὸ σήμαντρον
 εἰς τοῦ ναοῦ τὰς θύρας |
 Ἄφ' οὔ ἀγρίας Μοίρας
 θανατηρὰ πνοή

τοῦ ἔφθειρ' ὅ,τι ἡ ζωὴ
 ἔχει τερπνὸν καὶ φίλον,
 ὡς μαραμένον φύλλον
 ἐφέρετο πληγείς,

καὶ ἤδη ἐπανεκάμπε,
 θῦμα καὶ ἥρωσ ἅμα,
 εἰς τόπον ὅπου δρᾶμα
 ἐπαίχθη τραγικόν,

ὄπου θηρίων φονικῶν
 ἢ λύσσα ἐξεμάνη,
 ὁποίας οὔτ' ἐφάνη
 ὁμοία ἐπὶ γῆς.

III.

Τὸν βίον μας μαραίνουσιν
 οἱ ψυχικοί μας πόνοι !
 Φεῦ ! ποῖον δὲν νεκρόνει
 τὸ ἄλγος τῆς ψυχῆς ; . . .

ποῖος λογιζετ' εὐτυχῆς
 χωρὶς ν' ἀναστενάξῃ ; . . .
 Κ' ἐν τούτοις νὰ κυττάξῃ
 τολμᾶ ὁ ναυαγὸς

τὸν τόπον ὅπου ἄλλοτε
 ὑπ' ἀφρισμένον κῦμα
 τοῦ ἠνεώχθη μνημα ! . . .
 Τολμᾶ ὁ πληγωθεὶς

νὰ ἴδῃ πάλιν ἀπαθῆς
 τῆς μάχης τὸ πεδῖον,
 ὅπου ὡς πτώμα κρύον
 ἔπεσ' ἐντὸς φλογός.

IV.

Ὁ ξένος σύννους ἔφθασε
 τοῦ λόφου τὴν καμπύλην,
 καὶ τῆς Μονῆς τὴν πύλην
 περᾶ τὴν σιδηρᾶν·

ἀλλὰ ἡ ὄψις του ὠχρὰν
 χροιάν εὐθὺς λαμβάνει,
 καὶ τὰς δυνάμεις χάνει
 εἰς κίνημα ἄργόν. . .

Ἡ μία χεὶρ του ἔσφιγγε
 τὴν πάλλουσαν καρδίαν,
 ἡ ἄλλη μ' ἀθυμίαν
 τὸ μέτωπον κρατεῖ,

ὡς ἄνθρωπος ὅστις ζητεῖ
 λαβὴν τῶν παρελθόντων
 εἰς τὸν σιγῶντα πόντον
 τῆς μνήμης ναυαγῶν.

V.

Πλὴν συνελθὼν ἠκόντισε
 φρικῶδες πέριξ βλέμμα·
 καὶ μὲ κοχλάζον αἶμα,
 μὲ βήματα γοργά,

ὡς ἔλαφος ἥτις ὄργᾳ
 διήλθε τῶν ἀγρίων
 ἐκεῖνων ἐρειπίων
 τὸν ἄτακτον σωρὸν,

ὅπου οἰκτρῶς ἐσφάγησαν
 δίκην κτηνῶν καὶ ζώων
 τὰ πλήθη τῶν ἀθῶων
 μαρτύρων τοῦ Σταυροῦ,

ὅπου ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ
 ἀκόμη κοκκινίζει,
 βράζει, βοᾷ, ἀχνίζει
 τὸ αἷμα τῶν νεκρῶν.

VI.

Ὅπότεν εἰς τὰ στήθη μας
 καὶ τῆς ψυχῆς τὸ βάθος
 ταφῇ φλογῶδες πάθος
 γηράσκει ὁ θνητός·

ἀλλ' ὅταν ἐξυπνῇ ἐντὸς
 τῆς γηραιᾶς καρδίας
 τότε ὡς ἐκ μαγείας
 κ' ἢ σὰρξ, ἢ πρὶν νεκρά,

πρὸς ὥραν κᾶν, τὴν πρώτην τῆς
 λαμβάνει εὐξίαν·
 ἄν καὶ πολὺ ὁμοίαν
 μὲ διαλείπον φῶς,

ποῦ χέει αἴφνης ἀσαφῶς
 ἐν τῇ πυκνῇ σκοτίᾳ
 νεκρώσιμος λυχνία
 ἡμίσβεστος, ὠχρά.

VII.

Κι' ὁ ξένος ὁδοιπόρος μας,
 παρὰ καιρὸν γηράσας,
 μόλις προσεῖδε φθάσας
 τὸν τόπον τῆς σφαγῆς,

κ' ἠσθάνθη πάλαιᾶς πληγῆς
 τὸ πῦρ νὰ τὸν φλογίζη,
 καὶ νὰ τὸν ἠλεκτρίζη
 ἢ τῶν παθῶν ἰσχὺς . . .

Πᾶς λίθος, τοῦ ἐνθύμιζε
 μίαν σκηνὴν θανάτου,
 πᾶν βῆμα, τὰ δεινά του
 μὲ ζωηρὰς χροιάς,

πᾶν ἶχνος τῆς πυρκαϊᾶς
 εἰς τείχη καὶ ἐδάφη,
 ὅτ' ὑπ' αὐτὰ ἐτάφη
 ὁ πρόων εὐτυχής.

VIII.

Ἄλλ' ὅταν εἶδε σύνοπρος
 τὰ ἄμοιρα μνημάτων
 ὅστέα τῶν θυμάτων
 εἰς δύσμορφον σωρὸν,

ἄφῆκε στόνον γοερὸν,
 κ' ἀπέμεινεν ὡς στήλη . . .
 Τὰ τρέμοντά του χεῖλη,
 κ' ἡ γλῶσσα ἡ ξηρὰ

αὐτόματα ἐτραύλισαν
 μυστηριώδεις φράσεις . . .
 Ὅμοίως εἰς ἐκτάσεις
 ἐρήμου αὐχμηρᾶς

ἐν μέσῳ φρίκης σιγηρᾶς
 βωθὸς ἀκούετ' ἦχος,
 αἰσθήματα ἐνδομύχως
 ἐνσπείρων φοβερά.

IX.

Λευίτης λευκογένειος,
 ἰδὼν ἐκεῖ τὸν ξένον
 ὠχρὸν καὶ τεθλιμμένον
 ἐθλίβη καὶ αὐτὸς,

καὶ πλησιάσας συνετῶς
 — «Κατάστειλον τὸ πάθος,
 τῷ εἶπε, «ποῦ τὸ βάθος
 » τῶν στέρνων σου κινεῖ!

» Τὸ βλέπω! μέγας πόλεμος
 » τελεῖται αἰσθημάτων,
 » ἀνίας, παθημάτων,
 » ἐντὸς ἀγνῆς ψυχῆς! . . .

» Ἀλλοίμονον! οἱ δυστυχεῖς
 » γνωρίζοντ' ἀμοιβαίως! . . .»
 Εἰς ταῦτα φρικαλέως
 ὁ ξένος ἐκφωνεῖ.

X.

— «Λέγουν ὅτ' εἶναι κόλασις
 » ὦ πάτερ, μετὰ βίον,
 » καὶ ὅτι τῶν ἀχρείων
 » ἀνθρώπων ὁ χορὸς

» ἐν μέσῳ φλογεροῦ πυρὸς
 » καὶ πυκνοτάτου σκότους
 » θρηνεῖ μὲ τοὺς ἐκπτώτους
 » ἀγγέλους τ' οὐρανοῦ ! . . .

» Ἐγὼ αὐτὴν τὴν κόλασιν
 » τὴν κρύπτω εἰς τὰ στήθη ! . . .
 » εἰς ἄδην μετεβλήθη
 » ἡ ἀγαθὴ ψυχὴ

» φωνὴ ἐντός μου ἂν ἤχῃ,
 » εἶναι φωνὴ ἀγρία,
 » καὶ τὴν γεννᾶ μανία
 » παθῶν, ψυχῆς, καὶ νοῦ. »

XI.

— « Δαλεῖς πρὸς δυστυχέστερον,
 ὁ μοναχὸς τοῦ λέγει,
 » ἂν τὴν ψυχὴν σου φλέγει
 » κρατῆρ παθῶν σφοδρῶν,

» καὶ ὑπὸ μέτωπον ὠχρὸν,
 » καὶ ἐρυτιδωμένον
 » δὲν κρύπτεις ὠπλισμένον
 » ὀργίλον συνειδός ! . . .

»Τὸν βίον μου ἐμάρανε
 »τῆς λύπης ἢ πικρία,
 »πλὴν . . . ἦτο τιμωρία . . .
 »τῆς θείκῃς ὀργῆς! . . .

»Διὸ καὶ μένω ἐπὶ γῆς
 »ἀνάλητος καὶ ξένος,
 »καὶ ἀπονεκρωμένος
 »ὡς μνήματος σποδός! . . .»

XII.

Εἶπε, καὶ τὸν ὠδήγησε
 πρὸς τοῦ ναοῦ τὴν πύλην,
 κ' ἐκάθησαν εἰς στήλην
 κειμένην κατὰ γῆς.

Διὰ χρυσῆς μαρμαρυγῆς,
 φῶς ἐκτοξεύων κρύον,
 τοὺς ἔλουεν ὁ δύων
 φωστῆρ τῶν οὐρανῶν·

καὶ ἔβλεπες τὰ πρόσωπα
 τὰ ἀνδρικὰ ἐκεῖνα
 εἰς τὴν ψυχρὰν ἀκτίνα
 μετὰ ζωῆς νεκρά,

τὰ βλέμματα τὰ σοβαρά,
 ἐλπίς κ' ἀπελπισία,
 τὰ χεῖλη ἢ πικρία
 νὰ βάπτῃ τῶν δεινῶν.

XIII.

Πλὴν ᾿ς τοῦ ναοῦ τὸν νάρθηκα
 σιωπηλὸν ὡς φάσμα
 ἐπίσης τρίτον πλάσμα
 ἐστέναζεν οἰκτρὸν

μὲ ὄμμα ἀπλανὲς κ' ὑγρὸν,
 μὲ διαπάλλον στῆθος,
 μὲ τεθλιμμένον ἦθος,
 μ' ἐσθῆτα μελανήν,

πρὸ τῶν εἰκόνων ἴστατο,
 ὡς τῶν εἰκόνων μία,
 γυνὴ προβεβηκυῖα,
 ἀλλ' ἔτι θελκτικὴ

τ' ὠχρὸν τῆς χεῖλος μυστικὴ
 κατάνυξις ἐκίνει,
 κ' ἡ κεφαλὴ τῆς κλίνει
 εἰς λύπην ἀλγεινὴν.

XIV.

Ὅταν τὸ θεῖον κάλλος σου
μαραίνῃ ἢ ἀνία,
ὦ φύσις γυναικεία,
τοῦ σύμπαντος στολή!

καθαγιάζεται, λαλεῖ
εὐγενεστέραν γλῶσσαν!
Εἰς τὴν ἀγωνιώσαν
ψυχὴν σου, τίς μικρὸν

συγκινηθεῖς, δὲν ἔκλαυσεν
ὡς ἄκακον παιδίον; . . .

Σὲ ὥρισε τὸ θεῖον
νὰ τρέπῃς εἰς χαρὰν

πᾶσαν τοῦ κόσμου συμφορὰν!

Διὸ κινεῖ ἠδύνων
ὁ θρῆνός σου, τὸν θρῆνον
τὸν πάντοτε πικρὸν.

XV.

Τὴν δεομένην ἔδειξεν
ὁ μοναχὸς ἔς τὸν ξένον
ὅστις μ' ἐκπεπληγμένον
τὴν εἶδε ὀφθαλμὸν

κ' αἴφνης ἠσθάνθη φρικασμὸν
καθ' ὄλον του τὸ σῶμα . . .

— « Ἴδου, τῷ εἶπ', ἀκόμα
» ἐν θῦμα συμφορᾶς !

» κὰν δένδρα ὑψικάρῃνα

» ὅταν χαμαὶ κρημνίζῃ

» ἢ λαίλαψ, εἰκονίζεῖ

» ἰσχὺν κατ' ἰσχυροῦ·

» ἀλλ' ὅταν ἄνθους τρυφεροῦ

» τὰ πέταλα μαραίνῃ

» τὸν τύπον παραβαίνει

» τῆς Θεϊκῆς ἀρᾶς. »

XVI.

« Τρεῖς χρόνους ἤδη ἔρχεται,

» προσεύχεται, καὶ κλαίει,

» μίαν λαμπάδα καίει

» ἐπάνω τῶν ὀστέων,

» καὶ οὔτε τ' ὄνομα γνωστὸν

» μοὶ εἶναι τῆς ἀθλίας !

» Ὅταν ἐκ συμπαθείας

» κἀνεῖς τὴν συμπονῆ,

»εὐχαριστεῖ μ' ἐν νεῦμά της,
 »πλὴν φθόγγον δὲν ἀφίνει,
 »ἀλλὰ ἐν δάκρυ χύνει,
 »καὶ φεύγει ὡς δορκάς.

»Ἀπὸ τὰς τραγικὰς πλοκάς
 »ὄσας ἐκφράζει γλῶσσα
 »εἶν' ἢ πικρῶς σιγῶσα
 »ἢ μᾶλλον ἀλγεινὴ.»

XVII.

— «Θαῤῥεῖ καθεὶς τὸ ἄλγος του,
 ὁ ξένος ἀπεκρίθη,
 »ποῦ τοῦ κεντᾶ τὰ στήθη
 »μοναδικῶς δριμύ·

»ἀλλὰ τῶν ἄλλων οἱ κλαυθμοὶ
 »τὸν κάμουν νὰ νοήση,
 »ὄτ' ἔχει κλ' ἄλλους φύσει
 »ἐν στόνῳ ἀδελφούς !...

»Οἱ λόγοι σου ἐνέπνευσαν
 »εἰς τὴν ψυχὴν μου θαῤῥος·
 »Πλὴν μ' ἐνοχλεῖ τὸ βᾶρος
 »τῶν τόσων μου δεινῶν·

»ἔχω τὸν νοῦν μου σκοτεινὸν
 »ὡς νύκτα τοῦ χειμῶνος,
 »κ' εἰς γλῶσσαν ἀηδόνος,
 »τοὺς πόνους μου κωφούς.»

XVIII.

— «Εἰπέ, λοιπὸν, τοὺς πόνους σου,
 ὁ μοναχὸς τοῦ λέγει,
 «τὴν Αἴτναν ἥτις φλέγει
 »ἀπόσβεσον μικρὸν!

»Δὸς ἔξοδον εἰς τὸν πικρὸν
 »χείμαρρον τῆς ζωῆς σου!
 »Δαλῶν παρηγορήσου! . . .
 »Τὴν γλῶσσάν μου κρατοῦν

»ἴσως πολὺ φρικτότερα
 »δεινὰ τῶν ἰδικῶν σου! . . .
 »Σὺ καὶ εἰς τὸν Θεόν σου
 »δὲν ἤμαρτες ποτέ! . . .

»Ἀνηλεεῖς ἐκδικηταὶ
 »σκηνῶν σφαγῆς, κ' αἱμάτων,
 »τὸ στῆθός σου, φρυάττων,
 »δὲν βλέπεις νὰ πατοῦν! . . .

XIX.

» Ἴσως ὁ βεβηλότερος
 » ὑπῆρξα τῶν ἀνθρώπων ! . . .
 » ἀλλ' ἔκλαυσα μὲ τρόπον
 » συγγνώμη ἐφικτόν ! . . .

» Πλὴν φεῦ ! ἀκόμη τὸ φθαρτόν
 » σαρκίον μου ἀντέχει,
 » ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα ἔχει
 » ῥοπὴν πρὸς οὐρανόν·

» ἐν ᾧ εἰς διαζύγιον
 » μετὰ τῆς κοινωνίας
 » πενθίμους μετανοίας
 » ἀφῆκα στεναγμούς ! . . . »

Εἶπε· κ' εἰς δύω του λυγμούς
 Ἐσβέσθη ἡ φωνή του,
 Καὶ μ' ἦθος ἡ μορφή του
 ἐβάφη ἀλγεινόν.

XX.

Κι' ὁ ξένος· — αὖς ὁ ἄνθρωπος
 » ὅστις θρηῶν ἐμβαίνει
 » εἰς τόπον ὅπου μένει
 » παμφίλτατος νεκρὸς,

»κ' αἰσθάνεται ὀδυνηρῶς
 »Τὸ στῆθός του νὰ πάλλῃ,
 »θλίψις κ' ἐμὲ μεγάλη
 »μεγάλως συγκινεῖ,

»ἐν ᾧ τοῦ παρελθόντος μου
 »τὴν κάλπην θὰ ἀνοίξω,
 »κ' ὕπουλον θὰ ἐγγίξω,
 »κ' εὐαίσθητον πληγὴν ! . . .

»Αἶ! ἂν ἤμπόρουν οἰμωγὴν
 »ἀκόμη νὰ ἀφήσω,
 »ἢ δάκρυα νὰ χύσω,
 »ὅποια ἠδονὴ ! . . .»

XXI.

»Σχετίζονται τὰ πάθη μου
 »μὲ τὰ δεινὰ τῆς Χίου,
 »ὄτ' ἐναγοῦς θηρίου
 »ἢ χεὶρ ἢ ἐναγῆς

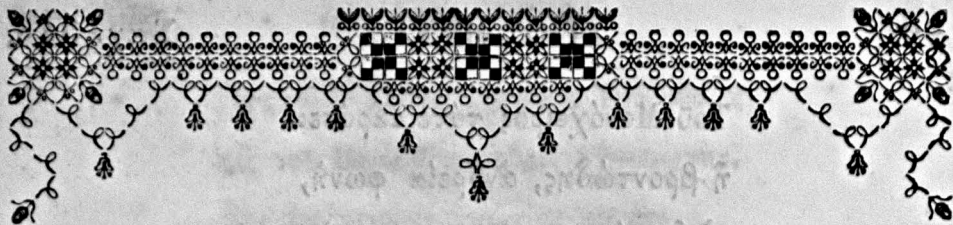
»τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς
 »μὲ ποταμοὺς αἱμάτων,
 »καὶ μὲ σωροὺς πτωμάτων
 »ἐκάλυψε σκληρῶς

»κ' εἰς τοῦτον τὸν περίβολον,
 »καὶ τὰ ἐρείπιά του, ὅτι
 »προσεῖδον τοῦ θανάτου
 »τὸ φάσμα φονικόν!

»Ἄκουσον! μέλλω τραγικόν .
 »νά σοὶ ἐκθέσω δράμα!»
 Εἶπεν, ἐσκέφθη ἅμα,
 κ' ἤρξατο ζωηρῶς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Η ΣΦΑΓΗ.

I.

Στιχ. 337.

«Τῆς Ἑλλάδος ἡ γῆ ἐφρικία
εἰς πολέμων δριμύν πυρετὸν,
καὶ ὠχρία εἰς θροῦν ὀπλιτῶν
ἢ σκληρὰ, πλὴν δειλὴ Τυραννία·

καὶ τοῦ ξίφους τοῦ θραύσας τὴν θήκην
μετ' αἰῶνας δουλείας αἰσχροῦς
ἐκερμάτιζ' ὁ Ἕλλην ἐχθροῦς τῆς
τὴν ζωὴν ἀνταλλάσσων μὲ νίκην.

Τοῦ Μονόχειρος τότε ἐκράτει
 ἢ βροντώδης, ἀνδρεία φωνή,
 κ' ἢ νεότης πεινώσα, γυμνή,
 πρώτη ἔτρεξεν, ἔπεσε πρώτη. (2)

Τῶν σωθέντων τὰ λείψανα ἦσαν
 ἔς τὴν φωνὴν τῶν κινδύνων κωφά,
 ἤμην ἐν, κ' ἠδυνήθην κρυφᾶ
 τῶν ἐχθρῶν μας νὰ φύγω τὴν λύσσαν.» (3)

II.

«Κι' ὅταν πάλιν βραγδαῖος ἐχύθη
 ἔς τοῦ Χελμοῦ τὸ μέγαλον βουνὸν
 ὁ Πατρῶν μὲ φρικτὸν κεραυνὸν (4)
 τῶν ἀπίστων νὰ καύση τὰ πλήθη,

παντοῦ ἦναψε λαύρα πολέμου,
 παντοῦ ὅπλων ἠκούσθη βροντὴ,
 ὡς ἐν ὥρᾳ χειμῶνος κροτεῖ
 ἢ βοὴ πελαγείου ἀνέμου.

Πλὴν ἢ Χίος ἀπόλεμος φύσει,
 ἔς τῆς Ἀσίας αὐτῆς τὸ πλευρὸν,
 οὔτ' ἠμπόρει, οὔτ' εἶχε καιρὸν
 τῶν ξιφῶν τὰς αἰχμὰς ν' ἀκονίσῃ.

Ὅταν δ' ἦλθες, γενναῖε Τουμπάζη,
 εἰς τοῦ Βάμβα πεισθεὶς τὴν φωνήν,
 δὲν ἀπήντησας γνώμην κοινήν
 μαχητὰς εἰς τὰ ὄπλα νὰ κράζη.» (5)

III.

« Ἄλλ' ὁ ὑποπτος Τοῦρκος φρυάττων
 μὴ τὸν πλήξῃ τοῦ δούλου ἢ χεῖρ,
 μὴ τὸν καύσῃ τοῦ μίσους κρατῆρ,
 προητοίμαζε βεῖθρα αἱμάτων.

Τὸν σεμνὸν Ἱεράρχην τῆς Χίου,
 καὶ τοὺς πρώτους καθεῖρξεν ὀμοῦ·
 (8) καὶ μ' ὄρμην φοβισμένου θυμοῦ
 ἠσφαλίσθη ἐντὸς τοῦ φρουρίου. (6)

Καὶ ἐπέρων μὲ τρόμον, μ' ἀνίας,
 αἱ στιγμαὶ τῆς ζωῆς μας πικραὶ,
 ἀγωνίας δ' ἡμέραι μακρὰι
 διεδέχοντο νύκτας ἀγρίας.

Οὔτε ἄμετροι δόσεις χρημάτων
 οὔτε λόγων πειθὼ καὶ ἰσχύς
 δὲν μετέλλαξαν γνώμην ψυχῆς
 σκληρυνθείσης εἰς στόνους θυμάτων.»

IV.

«Ἡ ῥοπή των ἐφάν' ἡ κακοῦργος
 ὅταν στάσις ἀνήφθη νωθρά,
 ἧς τὰ πρῶτα ὑπῆρξαν πυρὰ
 ὁ Βουρνᾶς κι' ὁ ἐκ Σάμου Λυκοῦργος. (7)

Εὐγενής ὁ σκοπὸς ἴσως ἦτο·
 μαχητῶν δ' ἐκλογὴ ἀτυχῆς,
 ὅτε τόλμη καὶ ῥώμη ψυχῆς,
 καὶ πρὸς ὄπλα ῥοπή ἀπαιτεῖτο.

Ἡ δουλεία αἰώνων τεσσάρων
 εἶχε σβύσει τὸ ἄλκιμον πῦρ,
 δι' οὗ ἔτρεψεν ἄφοβος χεῖρ
 τὴν ὀρμὴν φοβερῶν Γενισσάρων. (8)

Πλὴν καὶ πάλιν ἀόπλων ἐμπόρων
 ἡ φιλήσυχος τότε δρᾶς
 εἰς προσκλήσεις πατρίδος Θερμᾶς,
 βαρὺν ἔδωκεν αἵματος φόρον.»

V.

«Ἦμην τότε 'ς τοῦ βίου ἐκείνην
 τὴν φαιδρὰν καὶ χρυσὴν ἐποχὴν,
 καθ' ἣν ἔχομεν βρέφους ψυχὴν,
 καὶ καρδίαν εἰς πάθη πυρίνην.»

Εἰς τὸ κρύον σωθεῖς Δραγατζάνι,
εἰς τῆς μάχης τὸ πῦρ βαπτισθεῖς,
εἶχον μάθει πῶς πρέπει καθεὶς
πρὶν σφαγῆ, μὲ τιμὴν ν' ἀποθάνῃ.

Μὲ τὸ ἄσμα τοῦ μάγου Βυρῶνος,
μὲ τοὺς στίχους τοῦ Ῥήγα τραφεῖς,
ἐχαιρέτων ἐν Χίῳ στραφεῖς
τὴν αὐγὴν καλητέρου αἰῶνος.

Εἶχα πλοῦτον, ὑγείαν, καὶ φήμην,
μ' ἐμειδία ὁ ἔρωσ φαιδρῶς,
ἀνθοβόλος ἐπέρα καιρὸς,
εὐτυχῆ μὲ ὠνόμαζον, κ' ἤμην.»

VI.

«Γλυκὸ ὄναρ ψυχῆς χρυσοπτέρου
εὐτυχία! τῶν πόθων λιμὴν!
σταθερὰν σὲ νομίζουσι ἀκμὴν,
κ' εἶσαι ἄρωμα ἄνθους προσκαίρου.

Εἶσαι λάμψις ἔς τὴν νύκτα τοῦ βίου
ἥτις σβύννει πρὶν ἔτι φανῆ,
εἶσαι ἄυλος μάγου φωνὴ
εἰς Ἐδὲμ παραδείσου ἀγρίου.

Τὴν νεότητα μόνον μεθύεις
καὶ τὸν ἄκριτον μόνον πλαγᾶς
μ' ὄπτασίας μελλόντων τερπνάς,
ἐν ᾧ τόξον δλέθρου τανύεις.

Ὅ μὴ νέος σὲ εἶδε! . . . σ' ἤξεύρει! . . .
ἐδιδάχθη ἀέκων ἐκὼν
ὅτι ἄλλο οὐδὲν θετικόν,
ἢ ὁ τάφος ὃν μέλλει γὰ εὔρη.»

VII.

«Εἰς φιλίου ἐπαύλεως δῶμα,
ὅπου ἔκειτο θνήσκων ἀνὴρ
προσεκλήθην . . . τοῦ βίου τὸ πῦρ
εἰς τὸ δύον του ἔσβυνεν ὄμμα.

«— Παῦλε, μ' εἶπε στενάξας βαθέως,
» ἀποθνήσκω . . . πλὴν γίνου πατὴρ
» τῆς καλῆς Ἀγαθῆς μου . . . μὲ πῦρ
» ἀγαπᾶσθε θαρρῶ, ἀμοιβαίως.»

» Ὁ υἱὸς δ' ὅστις νέος μ' ἠρπάγη
» μετὰ χρόνους ἐδῶ ἂν φανῆ,
» ἂν . . . » — Πλὴν ἔπαυσ' αὐτοῦ ἡ φωνή,
καὶ τοῦ βίου τὸ νῆμα ἐρράγη.

Τότε ἔπνιξά πάντα μου στόνον,
καὶ με ζῆλον καρδίας πιστῆς
τῆς καλῆς μου ἐζήτηον μνηστῆς,
(10) νὰ ναρκώσω τὸν ἔξαφνον πόνον.»

VIII.

«Τὴν ἠγάπων, καθὼς ἀγαπῶσι
εἰς τὸν κόσμον πᾶν ὅ,τι τερπνόν,
ὡς τὸ ὄν ποῦ τολμαῖ τὸ ἀγνόν
εἰς ἐκστάσεις ὁ νοῦς νὰ μορφώσῃ.

Καὶ πλησίον τῆς εἶχον ἀκούσει
τῆς καρδίας τοὺς πρώτους παλμούς,
τῆς ψυχῆς τοὺς ἠδεῖς σπαραγμούς
ποῦ καὶ ἄγγελοι ἴσως ποθοῦσι.

Ἐρασμία, ἀθῶα ὡς κρίνον
εἶχε κάλλος σαρκὸς καὶ ψυχῆς,
ἦτον ἄρωμ' ἀγνῆς προσευχῆς,
ἦτον φῶς ἠδυπάθειαν χύνον.

Ἄλλ' ἐν ᾧ μᾶς ἐμέθυον μύρα,
εὐτυχίας ἀφάτου τερπνά,
τραγικὰ μᾶς ἐπῆλθον δεινὰ,
κ' ἡ σκληρὰ μᾶς ἐχώρισε Μοῖρα.»

IX.

«Ἡ ἐσχάτη ἀνέτειλ' ἡμέρα
τῆς ζωῆς τοῦ ἀγνοῦ μας Χριστοῦ, (9)
καὶ ἀντήχει ἐκάστου πιστοῦ
ἔς τοὺς ναοὺς ἢ εὐχὴ θερμότερα·

ὅτε στόλος δικρότων δρομώνων
εἰς τὴν χώραν ἐκβάλλει ἐμπρός
ἐν τῷ μέσῳ ἀπαύστου πυρός
καταχθόνιον σμῆνος δαιμόνων·
κ' ἐξ Ἀσίας μὲ ἄγρια ἦθη,
ὡσεὶ ὄργανα θείας ὀργῆς,
ἐπ' ἐλπίδι σφαγῆς, ἀρπαγῆς,
τῶν νομάδων ὀρμῶσι τὰ πλήθη.

Τοῦ Βουρνιᾶ καὶ Λυκούργου φυγόντων
ἀπεμείναμεν θῦμα οἰκτρὸν
ὑπὸ σπάθην ἀσπλάγχμων ἐχθρῶν
μαινομένων, καὶ αἶμα διψώντων.» (10)

X.

«Ὁ παράδεισος τότε τῆς Χίου
μετεβλήθη εἰς ἄδην πυρός·
πᾶς πυλὼν, πᾶς ναὸς ἱερός,
ἦτον φλέγων κρατὴρ Βεζουβίου.

Κ' ἐν τῷ μέσῳ καπνοῦ καὶ πτωμάτων
 ὑπὸ λάμπιν λυσσώδους πυρᾶς
 μετ' ἀγρίας ἐτέλουν χαρᾶς
 φρίκης ὄργια ἄνδρες αἱμάτων.

Τῶν μαρτύρων φορεῖ τὸ στεφάνι
 ἢ χρηστὴ τῶν προκρίτων δμάς,
 ὡς κηδεῖας δ' ὁ Χίου τιμάς
 ἐμπαιγμοὺς Ἰουδαίων λαμβάνει. (11)

Ὅσοι τότε δὲν ἔγιναν πτωμα
 εἶχον τρέξει εἰς λύκων δρυμοὺς,
 κ' ἐνθυμοῦνται αὐτοὶ μὲ παλμοὺς
 τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀκόμα.»

XI.

«Μετ' ὀλίγον ἢ πόλις ἐκείνη
 ἢ πλουσία, τερπνὴ, καὶ φαιδρὰ,
 ἦτο τέφρα θανάτου ψυχρὰ,
 ἣτις φρίκην ἔς τὰ κόκκαλα χύνει.»

Καὶ ἀπήχθησαν δοῦλαι εἰς ξένην
 κόραι ὄλωσ ἀγνότης κ' αἰδῶ· ὅδε
 εἷς ἐκράτει τὸ τέκνον ἐδῶ,
 κ' ἐκεῖ ἄλλος μητέρα θλιμμένην.

Ἐκ τῆς πόλεως εἶτα ὠρμήθη
 ὁ σφαδάζων ἐκεῖνος στρατὸς,
 πρὸς τὰς κώμας· βαρὺς κοπετὸς
 ἀντηχεῖ ὅπου λάβρος ἐχύθη.

Παντοῦ φλόγες καὶ σιδήρος λάμπει,
 παντοῦ ρίπτει σωρείας νεκρῶν,
 κι' ἀπὸ αἷμα γερόντων κι' ἀνδρῶν,
 κοκκινίζουν τὰ ὄρη κ' οἱ κάμποι.»

XII.

«Πλὴν ἐπάνω εἰς τοῦτον τὸν λόφον
 εἶδε δράμα φρικῶδες ἡ γῆ,
 ἐδῶ σπάθης ἐξήπλωσ' ὀργή
 τοῦ θανάτου τὸν πένθιμον ζόφον.

Χιλιάδες ἐδῶ εἶχον φύγει,
 γυναικῶν, καὶ παιδίων, κι' ἀνδρῶν,
 μυριάδες μᾶς ζώνουν ἐχθρῶν,
 κ' ἡ βοή των τὸ θάρρος μας πνίγει.

Τὴν μνηστὴν, τὸν πατέρα μου, φέρων
 ἐδῶ ἦλθον κ' ἐγώ . . . συμφορά! . . .
 ἡ μνηστὴ μου εἰσίγα ὠχρὰ,
 καὶ ὑπέτρεμ' ὁ δειλαῖος γέρων.

Ἐβλεπ' εἰς μετὰ λύπης τὸν ἄλλον,
καταπίνων βαρὺν στεναγμόν·
προσδοκῶν τὸν πικρὸν χωρισμόν,
ἐνεκρουῖτο εἰς ἄλγος μέγαν.»

XIII.

«Τέλος ἦλθεν ἡ κρίσιμος ὥρα,
καὶ οἱ Τοῦρκοι κινουῦνται πυκνοί·
Τρόμου τότε ἠγέρθη φωνή,
καὶ ἀντήχησ' ἡ ἄντικρυς χώρα.

Καθὼς ὅταν λυσσώδους πελάγους
ἡ ἀγρία μυκᾶται βροντή,
κ' ἡ βραχώδης κλονεῖται ἀκτὴ
εἰς μεγάλους κυμάτων πατάγους,

Ἦν τὸ ἐν διαδέχεται τ' ἄλλο,
τὸ μέγαν πηδᾷ τὸ μικρόν,
κ' εἰς λευκὸν ὄλα θλῶνται ἀφρόν·
οὕτω τότε ἐν ἐκείνῳ τῷ σάλῳ,

καὶ οἱ ἄπιστοι αἶμα ποθοῦντες
μετ' ἀγρίαν χαρᾶς ὠρυγὴν,
ἐφορμῶσι μὲ λύσσαν, τὴν γῆν,
καὶ τὰ πέριξ τοῦ λόφου κλονοῦντες.»

XIV.

«Προηγείτο δὲ ἄραψ ὀργίλος,
μισσητὴ διαβόλου εἰκὼν,
ξίφος πάλλων αὐτὸς φονικὸν
τὸν Χριστὸν ἐβλασφήμει ὁ σκύλος . . .

Πῦρ ἐσκόρπιζ' ἀγρίων βλεμμάτων . . .
πλὴν ἔς τὴν γλῶσσαν τοῦ πέμπω βολὴν,
τὴν οὐλότριχα θλώ κεφαλὴν,
καὶ τὸν πνίγω εἰς λίμνην αἱμάτων.

Ἡ πληθὺς τὸν νεκρὸν του κυκλόνει,
τὴν ὀρμὴν τῆς κρατεῖ πρὸς στιγμὴν,
ὡς κρατεῖ δρυς χειμάρρου ὀρμὴν,
ἦν σφοδρὰ καταιγὶς ἐκβρίζονει.

Πλὴν ἐξώρμησε πάλιν ἐκ νέου,
καὶ παντόθεν τὸ τεῖχος κτυπᾷ,
εἰς κρημνίζει, ὁ ἄλλος τρυπᾷ,
μὲ μανίαν θηρὸς πειναλέου.»

XV.

«Τοὺς ἐμπνέει κτηνώδης θρησκεία,
καὶ πλουσία χρυσοῦ ἀρπαγὴ,
τῶν ἀθῶων βρεφῶν ἢ σφαγὴ,
τῶν ὠραίων παρθένων ἢ λεία.

Πρὸς τὴν θύραν οἱ πλεῖστοι ὀρμῶσιν
 ὅπου χάλαζα πίπτει σφαιρῶν,
 ἂν δ' ἀντέχη ὡς τείχος στεφρῶν,
 πλὴν . . . αἱ τέσσαρες στρόφιγγες σπῶσιν . . .

Καὶ ἂν λίθους μὲ τρέμουσαν χεῖρα
 τῶν θυμάτων σωρεύ' ἢ πληθὺς,
 εἰς δευτέραν ὀρμὴν παρευθὺς
 στοναχοῦσα κατέπεσ' ἡ θύρα.

Τότε πῦρ εἰς τὰ ὄμματ' ἀστράπτει·
 καθεὶς πρῶτος νὰ ἔμβη ζητεῖ,
 τὸν ἐμπρὸς ὁ ὀπίσω πατεῖ,
 καὶ ἐμφύλιος ἕρις ἀνάπτει.»

XVI.

«Τίς βαμμένος εἰς ἔνοχον αἷμα
 ἐκ πτωμάτων ἐγείρει φραγμὸν,
 μειδιᾷ εἰς ὀδόντων βρυγμὸν,
 μ' ἐκδικήσεως ἄπληστον βλέμμα;

ὦ ἄνδρες Φατοῦρε, σὺ ἦσο,
 κρατερὰ καὶ γενναῖα ψυχὴ,
 σὲ κυκλόνει πυρίνη βροχὴ,
 ἀλλὰ σὺ δὲν ἐστράφης ὀπίσω. (12)

Μόνος σὺ κατὰ τόσων ἀπίστων,
 εἰς θανάτου φρικτὴν συμπλοκὴν,
 μὲ τὴν σπάθην σου κάμνεις κακὴν
 τὴν στιγμὴν τῆς οἰκτρᾶς τελευτῆς των.

Τρόμον πέριξ καὶ φόβον σκορπίζει,
 ἢ νευρώδης, ἀνδρεία σου χεῖρ,
 τῶν τρεμόντων σὺ εἶσαι σωτὴρ,
 σὲ κυττάζει καθεὶς καὶ ἐλπίζει.»

XVII.

«Ἄλλ' ὦ θλίψις! παράφορος σφαῖρα
 τοῦ ἀνδρείου τὸ στέρνον τρυπᾶ,
 στρέφει βλέμματ' αὐτὸς σκυθρωπᾶ,
 κ' ἢ ψυχὴ του πετᾶ ἔς τὸν αἰθέρα.

Δὲν λυπεῖται σφαγέντα πατέρα,
 δὲν τὸν θλίβει ἀγάπη ζωῆς! . . .
 ἀλλ' ἐσχάτην, ἐσχάτης πνοῆς
 εὐχὴν εἶπε. — «Πατρὶς ἐλευθέρα!»

Καὶ πρὶν πέσῃ ὡς ἄψυχον πτώμα,
 πρὶν ἢ χεῖρ του καλῶς νεκρωθῇ
 τὸ δξύ του ἐμπήγει σπαθί,
 ἔς τοῦ σκληροῦ του φονέως τὸ σῶμα.

Τὸν γενναῖον ἐκεῖνος ἀρπάζει...
 ἀλλ' ἐκπνέει καιρίως πληγείς...
 Πίπτουν τότε κ' οἱ δυὸ κατὰ γῆς,
 κί' ὁ νεκρὸς τὸν νεκρὸν ἀγκαλλάζει.»

XVIII.

«Ἐν ᾧ ταῦτα ἔς τὴν θύραν συμβαίνουν,
 πρὸς τὴν κάτω γωνίαν ἐκεῖ
 ἠκολούθει σκηνὴ τραγικὴ
 οἱ ἐχθροὶ τὴν κρημνίζουν κ' ἐμβαίνουν.

Εἰσπηδῶσι δ' ὡς τίγρεις πεινωῶσαι,
 ὡς εἰς ποίμνιον λύκοι κακοὶ,
 κ' ἐν ᾧ αἶμα διψοῦν φονικοὶ,
 τὸν Θεὸν βλασφημοῦσιν αἰ γλώσσαι... .

Σφαγὴ ἤρξατο τότε ἀγρία
 μικτὴ μ' ὕβρεις, κραυγὰς, ἀπειλὰς,
 μὲ πυκνὰς πιστολίων βολὰς,
 καὶ μὲ κτύπους ξιφῶν εἰς κρανία.

Τότε ἤχησε μέχρις Ἀσίας
 τοῦ θανάτου φρικώδης κλαυθμὸς,
 ὡσὰν ταύρων πολλῶν μυκηθμὸς,
 ὡς βοὴ μακρυνῆς τρικυμίας.»

XIX.

«Καὶ μὲ αἶμα ἀχνίζον ἐβάφα
 ἢ τὴν χθὲς ἀνθοστόλιστος γῆ,
 εἰς ἣν ἤνοιξαν θεία ὀργῆ
 τρισχιλίων θυμάτων οἱ τάφοι.

Σφάζουν! σφάζουν! . . . τοὺς τέρπει τὸ αἶμα,
 καὶ ὁ ῥόγχος φευγούσης ψυχῆς,
 ἢ ἠχὼ υἱικῆς στοναχῆς,
 τοῦ πατρὸς τὸ νεκρόσβεστον βλέμμα.

Τὸ τεκνίον ἢ μήτηρ ν' ἀρπάξῃ
 ἔς τὰς ἀγκάλας σφιγκτὰ προσπαθεῖ,
 πρὶν τοῦ Τούρκου τὸ λάμπον σπαθί
 ὡς ἀρνίον ἀσπλάγχχνως τὸ σφάξῃ.

Καὶ ἐκεῖνο τὰς χεῖρας ἐκτεῖνον,
 πρὸς αὐτὴν μειδιᾷ ἰλαρὰ,
 ὡς νὰ ἦτον κάμμία χαρὰ,
 εἰς τοῦ βίου τὸν ὕστατον θρῆνον.»

XX.

«Καὶ ἡ σύζυγος τρέμουσα ὅλη,
 σωτηρίαν εἰς μάτην ζητεῖ,
 ὅπου ἄλλοτ' ἐρώτων μεστή,
 μὲ χαρὰν θελκτικῶς ἠύτομόλει.

ὦ! τί φρίκη! παγόνω ἀκόμα
 εἰς ἀνάμνησιν τόσης σφαγῆς!
 παρομοίαν σφαγὴν ἐπὶ γῆς
 τοῦ ἡλίου δὲν εἶδε τὸ ὄμμα!

Οὐδὲ τόσοι ἀντήχησαν θρῆνοι,
 καὶ δεήσεις δακρύων μεστὰι,
 εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πλάστου ποτὲ,
 ὡς οἱ σύμπυκνοι θρῆνοι ἐκεῖνοι.

Ἄλλου, ἔβλεπες μέλη κομμένα . . .
 ἄλλου, βρέφη χωρὶς κεφαλᾶς . . .
 ἔμαρτύρησ' ἐδῶ ἢ Ἑλλάς
 μὲ ἐντόσθια κάτω χυμένα.»

XXI.

«ὦ! συγχώρει! συγχώρει ν' ἀφήσω
 εἰς μυχὸς αἰδουμένης σιγῆς,
 ὅσας πράξεις αἰσχρὰς μετ' ὀργῆς
 ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη καὶ φρίσσω.

Πόσαι ἔχυσαν, τότε, παρθένοι
 εἰς πατέρα πλησίον νεκρὸν
 ἀτιμώσεως δάκρυ πικρὸν
 εἰς τὸν ἄδην θαμμένον ἄς μένη.

Σαλπιγκταὶ δ' ὅταν ἄγγελοι σείσουν
τὰ γυμνά τῶν μνημάτων ὅστ' αἰ
καὶ τὰ κόκκαλα τότε αὐτὰ
φοβερὰν λαλίαν ἄς λαλήσουν.

Ἄλλ' ἐντὸς τοῦ ναοῦ παρεστάθη
ἡ πολὺδακρυς ὄντως σκηνή,
ἧς ἡ φρίκη ἀκόμη κινεῖ
τῆς νεκρᾶς μου καρδίας τὰ βάθη.»

XXII.

«Καθὼς αἰγαῖοι οἵτινες φεύγουν
τὰς βολὰς τολμηροῦ κυνηγοῦ,
μετὰ βήματος τρέχουν γοργοῦ,
κ' εἰς σπηλαίων ῥωγμὰς καταφεύγουν,

κ' ἡ καρδία των τρέμει καὶ πάλλει,
βλέπουν μ' ὄψιν δειλῶς σκυθρωπὴν,
τοῦ σπηλαίου τὴν μόνην ὀπὴν,
μὴ κ' ἐκεῖ ὁ διώκων εἰσβάλλει.»

Μετὰ τάχους κατέφυγ' ὁμοίως
μέγα μέρος ἐντρόμου λαοῦ
εἰς τὸν νάρθηκ' αὐτοῦ τοῦ ναοῦ
ὀλολύζον, καὶ κράζον ἀγρίως.

Ὁχροπρόσωποι βλέπουν τὴν θύραν,
 ἣν ἐβίαζον χεῖρες ἐχθρῶν,
 καὶ μὲ χεῖλος ἐκ φόβου ὠχρὸν,
 περιμένουν τὴν μαύρην τῶν μοῖραν.»

XXIII.

« Ἰερεὺς λευκοπώγων ἐκράτει
 ἐν φιάλῃ τὸν ζῶντα Χριστὸν,
 καὶ ἠγίαζε πάντα πιστὸν,
 ὡς ἐν ὥρᾳ θανάτου ἐσχάτη.

— «Μνήσθητί μου, Θεέ! μνήσθητί μου!»
 ὁ λαὸς ἀνεφώνει θρηνηῶν,
 ἐν ᾧ ἤχουν μὲ τόνον ἰσχνὸν
 αἱ ὠδαὶ τελετῆς νεκρωσίμου.

Ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν κατεφίλει,
 τὴν μητέρα τῆς κόρης σεμνή·
 τῶν θρηνούντων βρεφῶν ἡ φωνὴ
 φρικωδῶς εἰς τὰ σπλάγγνα ὤμιλει.

Μετ' ὀλίγον ἠγέρθη μεγάλη
 ἀνορθοῦσα τὰς τρίχας κραυγῆ,
 τοῦ ναοῦ ἐκλονήθη ἡ γῆ,
 καὶ τὸν θόλον του εἶδα νὰ πάλλη.»

XXIV.

«Τῶν ἐχθρῶν ἀναπάντα τὰ σμήνη
ἐκ τῆς στέγης του βάλλουσι πῦρ,
ὁ ναὸς δ' ὡς λυσσώδης κρατῆρ
καπνοῦ νέφη δυσώδους ἀφίνει.

Κι' ἀνυψώθησαν μ' ἄλγους ἀγῶνα
χεῖρες τρέμουσαι, τύρβη φωνῶν,
κ' εἰς πῦρ εἶδα, βοήν, καὶ καπνὸν,
τῆς κολάσεως ζῶσαν εἰκόνα.

Μετ' ὀλίγον... ὦ πρᾶξις βεβήλων!
πᾶς ἠχώδης ἐπνίγη κλαυθμὸς,
καὶ ἠκούετο μόνον τριγμὸς,
καιομένων κοκκάλων καὶ ξύλων.

Κ' ἐκεῖ ὅπου ὑμνεῖτο τὸ θεῖον
δὲν ἐφάνη ἢ τέφρα πυρὸς,
κ' αἱματοφурτος μόνον σῶρὸς
ἡμικαύστων σαρκῶν καὶ κρανίων.»

XXV.

«Τίς εἰς τόσον πολὺδακρυ δρᾶμα
τὰς φρικώδεις γινώσκει σκηνάς;
Κι' ὁ διδάξας αὐτὸ Σατανᾶς
τὴν ὑφὴν ἀγνοεῖ κατὰ γράμμα.»

Ὅμως ἄλλη σκηνή του ἀνοίγει,
 ἥτις μόνον ἐμὲ ἀφορᾷ,
 ἥς ἡ μνήμη εἰς ἄκρον σκληρὰ,
 τὸν σκληρότερον πόνον μου θίγει.

Εἰς τοῦ τοίχου αὐτοῦ τὴν γωνίαν
 ἥτις ἴστατ' ἀκόμη ὀρθή
 γυμνωμένον ἐκράτουν σπαθί,
 κ' ἐπερίμενον μ' ὄψιν ἀγρίαν.

Τὴν μνηστήν μου φυλάττων ὀπίσω,
 καὶ μ' αὐτὴν τοὺς καλοὺς μου γονεῖς,
 ἀπεφάσισα σφάζων φονεῖς
 τὴν ζωὴν ἀκριβὰ νὰ πωλήσω.»

XXVI.

«Πέντε ἔτρεξαν πρὸς με μὲ λύσσαν,
 πέντε, ἔπεσαν κάτω νεκροί,
 κ' εἰς τὴν πτώσιν αὐτῶν φοβεροὶ
 ἐφορμοῦν ὅσοι περίξ των ἦσαν.»

Πλὴν τὸ θάρρος μου θάρρος ἐμπνέει
 εἰς ἑταῖρον καὶ φίλον πιστὸν,
 καὶ τὸ αἶμα ἐχθρῶν μισητῶν,
 ἀφθονώτερον περίξ μας ῥέει.

Τότ' ἐν τάχει ἐμπρός μας ἐστήθη
 ἐκ πτωμάτων φρικώδης σωρός·
 πληγωμένος, ἐκεῖ, καὶ νεκρός,
 ὑπὸ πτέρναν ὀργῆς ἐπατήθη.

Τότ' ἐπύκνωσαν ἄμετρα πλήθη,
 τότε βλέμματος μ' ἔκαυσε πῦρ,
 τότε πᾶσα βαρύοπλος χεὶρ
 μανικῶς καθ' ἡμῶν ἐκινήθη.»

XXVII.

«Τῆς καλῆς Ἀγαθῆς μου τὸ κάλλος
 τὴν ψυχὴν των ἐκέντα σφοδρῶς,
 καὶ ὁ ἦττον αὐτῶν ἰσχυρὸς
 νὰ τὴν λάβῃ δὲν ἤθελεν ἄλλος.

Ἐν τῷ μέσῳ δ' ἐκείνης τῆς πάλης,
 κινδυνώδεις μοιράζων πληγὰς,
 διεκρίνετο Τοῦρκος Ἀγᾶς,
 καλλονῆς καὶ ἀνδρείας μεγάλης.

—«Τὴν ζωὴν σου, Γιαούρ, σοὶ χαρίζω
 » ἂν τὴν κόρην ἀφήσης αὐτήν! »
 Ἀπαντῶν μὲ βολὴν δυνατὴν,
 τὸ σπαθὶ του εἰς δύο χωρίζω.

Ἵπ' ὀργῆς κοκκινήσας ὡς μήκων
 ὀρμαῖ τότε . . . ὦ τέλος πικρόν ! . . .
 τὸν ἑταῖρόν μου ρίπτει νεκρόν,
 πάντα ὅμοιος μ' ἄγριον λύκον.»

XXVIII.

«Τὴν μνηστήν μου ὁ φόβος παγώνει,
 καὶ ἄγριαν ἐκπέμπει κραυγὴν·
 στρέφω . . . αἴφνης λαμβάνω πληγὴν . . .
 τὸ κομμένον σπαθί με πληγώνει . . .

Κλονηθεῖς, ἔς τὴν ψυχράν της ἀγκάλην
 τότε πίπτω . . . με σφίγγει αὐτή . . .
 τὴν πληγὴν ὁ πατήρ μου κρατεῖ,
 ὡς τὸ ζῆν νὰ μοι ἔδιδε πάλιν . . .

Ἐν τῶν φίλημα ἔλαβα, κ' ἦτον
 τὸ πικρὸν τοῦ θανάτου φίλι . . .
 μετὰ ταῦτα μ' ἐφάνη θολή,
 ἢ τερπνὴ, κ' ἐρασμία μορφὴ τῶν.

Τί κατόπιν συνέβη δὲν εἶδα . . .
 φωνὰς ἤκουον, κρότους, βοήν . . .
 νεκρὸς ἤμην . . . ἀλλ' εἶχα ζῶν . . .
 ζῶν εἶχα . . . ἀλλ' ὄχι κ' ἐλπίδα . . .»

XXIX.

«Μεταξὺ τῆς ζωῆς, τοῦ θανάτου,
εἰς τὸ σκότος καὶ φῶς μεταξὺ,
μὲ ἐκέντα ὡς βέλος ὄξυ,
ὁ Ἄγᾶς, κ' ἡ σκληρὰ λαλιά του.

Ἄμυδρῶς μετὰ ταῦτα μ' ἐφάνη
ὅτι εἶδα αὐτὸν νὰ κρατῆ
τὴν καλὴν Ἀγαθὴν μου, κί' αὐτὴ
ὄτ' ἐζήτει μ' ἐμὲ ν' ἀποθάνῃ . . .

Πρὶν δὲ παύσῃ τὸ οὖς μου ν' ἀκούῃ,
ἄλλου πτώμα κτυπᾷ τὸ ἐμόν . . .
αἷμα τότε ἠσθάνθην θερμὸν,
τὸ ψυχρὸν πρόσωπόν μου νὰ λούῃ! . . .

Ἐνθυμούμενος τοῦτο ἀκόμα
φρικιωῶ, καὶ θρηνώ ἐνταυτῶ! . . .
ἦτον, γέρον, τὸ πτώμα αὐτὸ
τοῦ ἀθλίου πατρός μου τὸ πτώμα! . . .»

XXX.

«Πεπρωμένον μοι ἦτο νὰ ζήσω! . . .
κ' ἐγερθεῖς ὡς μεθ' ὕπνον πολὺν,
ἠδυνήθην εἰς νύκτα θολὴν
τῶν ἀστέρων τὸ φῶς ν' ἀντικρύσω! . .

Πόσον εἶναι ὁ τάφος φρικώδης,
 πόσον εἶναι ὁ βίος τερπνός,
 μοι τὸ εἶπ' ὁ γλαυκὸς οὐρανός,
 ὁ ἀήρ τῆς νυκτὸς ὁ δροσώδης.

Ἄνηγέρθην . . . καὶ πέριξ μου βλέμμα
 περιφέρω εἰς πένθους σιγὴν . . .
 προχωρῶ . . . ὀλισθαίνω ! . . . τὴν γῆν
 παγωμένον ἐκάλυπτεν αἶμα ! . . .

Τρέμων πίπτω ! . . . ὦ φρίκης ἐσπέρα !
 εἰς τῶν ἄστρον τὸ φῶς τὸ ὠχρὸν
 εἶδα τότε ἐν μέσῳ νεκρῶν
 τὸν σφαγέντα καλὸν μου πατέρα ! . . .»

XXXI.

«Τὸν ἐφίλησα ! . . . μ' εἶχε φιλήσει ! . . .
 καὶ μὲ δάκρυ τὸν λούω θερμὸν,
 τὸν σφιγκτὸν τῶν χρεῶν μου δεσμὸν
 ἠδυνάτει ὁ τρόμος νὰ λύσῃ . . .»

Αἶφνης, πέριξ μου ἤχησε στόνος ἢ
 τὴν σιγὴν διακόψας μικρὸν ! . . .
 ῥίγος, τότε, ἠσθάνθην ψυχρὸν . . .
 τῆς πληγῆς μου μ' ἐκέντησ' ὁ πόνος ! . . .

Στρέφω ὄθεν ὁ στόνος ἐξέβη,
 κ' ἠκροάσθην θνησκούσης φωνήν! . . .
 κ' εἶδα χεῖρα συγχρόνως ἰσχνήν
 εἰς τὸ σκότος νωθρῶς νὰ σαλεύη! . . .

Πλησιάζω διστάζων καὶ φρίττων,
 καὶ . . . (ὦ μόνη ἐν τρόμῳ χαρά!)
 ὑπὸ πτώματα φίλων ψυχρὰ
 ζῶσα ἔτι ἡ μήτηρ μου ἦτον! . . .»

XXXII.

«Τὴν ἐγείρω . . . κί' ἀφήσας τὸν τόπον
 τῆς ἀγρίας ἐκείνης σκηνῆς,
 εἰς τὰ δάση τῆς Νέας Μονῆς,
 ἠδυνήθην νὰ φύγω μὲ κόπον.

Βολαὶ ὄπλων μακρόθεν βροντῶσαι
 τὴν σιγὴν ἐθορύβουν σφοδρῶς,
 μαινομένου δὲ πέριξ πυρὸς,
 τὴν ὁδὸν μου ἐφώτιζον γλῶσσαι!

Πῶς δὲν ἔπεσα θῦμα τῆς πείνης,
 πῶς τὴν νῆσον ἀφῆκα σωθεῖς,
 εἶναι ταῦτα συμβάντων πληθὺς,
 μεστὰ πόνων, δακρύων, ὀδύνης! . . .

Ἄλλ' ἐκεῖνα παρῆλθον! καὶ μόνος,
 μόνος ἔμειν' ὄξυς, φονικὸς,
 καὶ ὡς λάβης πυρὰ καυστικὸς
 τῆς ψυχῆς ὁ ἀκοίμητος πόνος.»

XXXIII.

«Καὶ θρηνῶν τῆς ζωῆς μου τὴν φίλην,
 τὴν οἰκτρὰν μόνωσίν μου θρηνῶν,
 ὡς τὸ ἔρημον εἶμαι πτηνὸν,
 τὸ πενθοῦν σ' ἐπιτύμβιον στήλην.

Τὴν ἐζήτησα μάτην ἔς ἀγρίας,
 ἔς ἀπροσίτους τῶν Τούρκων ὄρδας·
 τῆς ζωῆς μου ἐκάη ἡ δᾶς
 εἰς τὴν γῆν τῆς βαρβάρου Ἀσίας.

Τοῦ Σιπύλου, τοῦ Ταύρου, τοῦ Αἴμου
 οἱ ποιμένες, μὲ ἦθος τραχὺ
 μ' εἶδον βαίνοντα βῆμα ταχὺ
 ἐν τῷ μέσῳ χιόνων κί' ἀνέμου.

Ἄλλα μάτην! ἐκείνη ἠρπάγη
 ἀπὸ αἴσθημα λύπης βαρὺ . . .
 Ἴσως δὲ καὶ ἐδῶ αὐθωρεῖ
 μετ' ἀθῶων πολλῶν συνεσφάγη! . . .»

XXXIV.

«Ἴδου, πάτερ μου, εἶπεν ὁ ξένος,
παθημάτων βαρῦς ὄρμαθός·
ὑπὸ τοῦτον γογγύζω, καθὼς
ὑπὸ Αἴτναν Τιτάν κολασμένος.

Πλὴν ᾿ς τὰ πάθη μου ἄλγημα χύνει
τῶν ὀστέων ἢ θεὰ δξύ·
κεῖται, γέρον, ᾿ς αὐτὰ μεταξὺ
ὁ πατήρ μου . . . καὶ ἴσως ἐκείνη! . . .»

Εἰς τὸν πῆχυν στηρίζων τὴν κάραν
ὁ λευίτης, προσεῖχεν ὠχρὸς,
ἔχων ἦθος ὀργίλου ἀνδρὸς,
πρὶν προφέρει μεγάλην κατάραν! . . .

«Ὅτ' ἐξώρμησε τρέμουσα ὄλη
ἢ ἐντὸς τοῦ ναῖσκου γυνή,
φωνὴν ἄφησε . . . κ' ἦτον φωνὴ
εἰς ἣν ἤχησαν μέγα οἱ θόλοι.

XXXV.

Παραφόρως τὸν ξένον κυττάζει,
καὶ μὲ πάθος πονούσης ψυχῆς,
μετ' εὐήχου θερμῆς στοναχῆς

— «Παῦλε! . . . Παυλέ μου! ἔζησες!» κράζει.

— « Ἀγαθή μου ! ἐφώνησ' ἐκεῖνος,
καὶ ἠγέρθη φρενήρης, ταχύς'
« Σὺ ἐδῶ ! . . . » Πλὴν ᾿ς ἀκμὴν ταραχῆς
τὴν φωνὴν του διέκοψ' ὁ θρῆνος.

Πίπτει εἰς ᾿ς τὴν ἀγκάλην τοῦ ἄλλου,
δὲν λαλοῦν . . . ἀλλὰ κλαίουν τερπνῶς,
κάθε δάκρυ των ῥέον ἀγνώως
εἶναι βάλσαμον πόνου μεγάλου.

Ὁ δὲ γέρον ἐπάρας τὸ βλέμμα
εἰς τὸν ἄνω γλαυκὸν οὐρανὸν
— « Μέγας εἶ ὁ τὸ σύμπαν κινῶν ! »
ἐψιθύρισε στένων ἡρέμα.

XXXVI.

Ἄφες, Μοῦσα, τὸν ῥοῦν τῶν αἱμάτων ! (13)

ψάλε πόσον πικρὰ, ἀλγεινὰ,
τὰ κατόπιν ὑπῆρξαν δεινὰ
δύω ἄλλων ἀκόμη θυμάτων !

Τὴν χρυσῆν σου νεφέλην περῶσα,
ἄς λαλήσῃ μὲ φθόγγον ἠδὺν,
ἢ θρηνώδη ἄς πλέξῃ ᾠδὴν
ἢ ἄβρὰ καὶ θρηνώδης σου γλῶσσα.

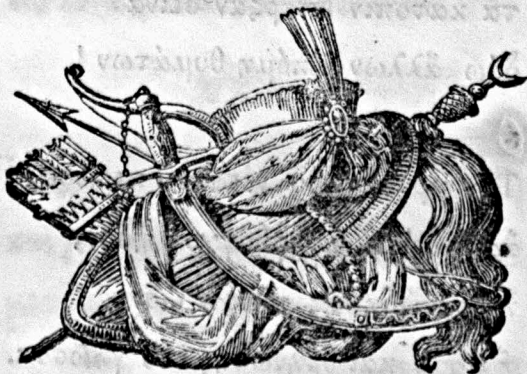
Τοῦ κλεινοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ σου,
 τοῦ μεγάλου Βυρῶνος, τὸ πῦρ,
 ἄς φλογίση ὡς Αἴτνης κρατῆρ
 τὴν ψυχὴν εὐλαβοῦς λατρευτοῦ σου.

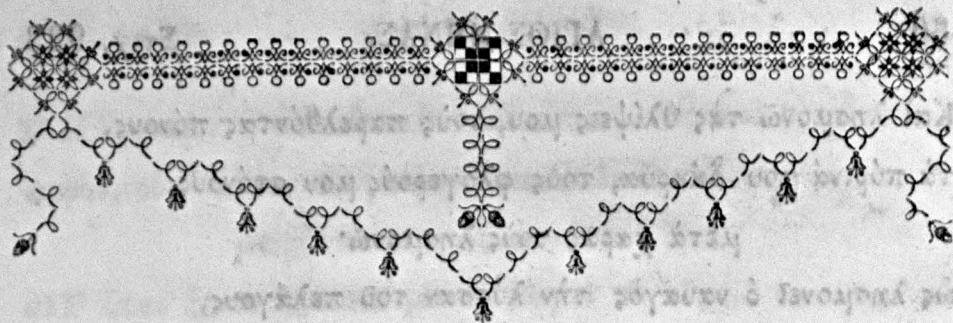
Εἰς κρωγμοὺς торνευμένης ἀνοίας
 μὴ τὰ χεῖλη μου τρέψης ποτέ!
 Διὰ σοῦ ἄς φανοῦν ἄρεσται
 αἱ μολπαὶ τῆς ἀγνῆς μου καρδίας.

XXXVII.

Μὴ λυπῆσαι, ἂν μῖσος, ἢ φθόνος
 μὲ ποτὸν σὲ ποτίσῃ πικρόν!
 ἂν σ' ὑβρίσουν μὲ ἦθος ψυχρὸν
 οἱ ἐχθροὶ τοῦ κλεινοῦ μας ἀγῶνος!...

Μὴ θρηνῆς, ἂν ζητῇ νὰ μαράνη
 τὴν ζωὴν σου πνοὴ φονικὴ!...
 ἐν μειδιάμα λάμπων, γλυκῶ,
 τῆς πατρίδος, ποῦ ψάλλεις, σὲ φθάνει.

ΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΑΓΑΘΗ.

Στιχ. 921.

I.

Μετὰ μικρὰν ἀλλ' εὐγλωττον σιγὴν ἐμπλήκτου πάθους,
ἢ μελανόπεπλος γυνή, στενάζασα ἐκ βάθους,
βλέμμα ἠτένισε γλυκὺ,
καὶ ἰλαρὸν μειδίαμα τ' ὠχρόν τῆς χειλὸς στέφει. . .
Οὕτως ἀκτὶς ἠλιακὴ, περῶσα μαῦρα νέφη,
πρὸς ὥραν λάμπει θελκτικῆ.

— «ὦ! μ' εὐσπλαγχνίσθη, ἔκραξεν, ἐν τέλει ἡ Παρθένος,
ἐν ᾧ εἰς τὰς δαίσεις μου ἀντήχει τεθλιμμένος
ὁ ἱερὸς αὐτὸς ναός!

Καὶ δι' ἐμὲ ἀνέζησας, σὺ ὁ θανὼν ἐμπρὸς μου,
ἂν κ' ἔζης . . . καθὼς ἔζησεν ἐντὸς τοῦ πνεύματός μου
ἡ δυστυχία κί' ὁ Θεός! . . .

Καὶ λησμονῶ τὰς θλίψεις μου, τοὺς παρελθόντας πόνους,
τὰ πύρινά μου δάκρυα, τοὺς φλογερούς μου στόνους,
μετὰ χαρᾶς τοὺς λησμονῶ·
ὡς λησμονεῖ ὁ ναυαγὸς τὴν λύσσαν τοῦ πελάγους,
ὡς λησμονεῖ ὁ θεριστὴς τοὺς τοῦ χειμῶνος πάγους,
καὶ τὸν Πανάγαθον ὑμνῶ.

Πλὴν ἄκουσον, ναί, ἄκουσον, τί κ' εἰς ἐμὲ συνέβη
ὅταν, ἀνέλπιστος σχεδὸν, ἐν μέσῳ μας κατέβη
τοῦ χωρισμοῦ ὁ κεραινός·
καὶ σὲ μὲν ἄπνουν ἄφησεν εἰς ποταμὸν αἱμάτων,
ἐμὲ δὲ δούλην ἔσυρεν αἰσχύνης ὁ φρυάττων
καὶ ἀπηνῆς Ὀθωμανός.»

II.

«Ἀναίσθητος, καὶ θνήσκουσα, ἠγνῶουν ποῦ μ' ὠδήγουν ! . . .
ὅπόταν τὴν καρδίαν μας σκληρῶς τὰ πάθη θίγουν,
ὁ πάνσοφος Δημιουργὸς
μὲ νάρκωσιν σωτήριοι τὴν ὕλην βαλσαμόνει,
πρὶν τὴν ἀπονεκρώσωσιν οἱ ψυχικοὶ μας πόνοι
διὰ χιόνος ἢ φλογός.»

Καὶ ὅτε τὰς αἰσθήσεις μου ἀνέλαβον, εὗρέθην
ὡς ἀνανήφων ἄνθρωπος μετὰ βαρεῖαν μέθην
εἰς θάλαμον πολυτελεῆ,
καὶ εἰς τὸ προσκεφάλαιον χρυσοθυσάνου κλίνης
γραῖα γυνή, παρήγορος τῆς ψυχικῆς ὀδύνης,
ἐκάθητο σιωπηλή.

Σ' ἐζήτησα! . . . «ἀπέθανε!» μοι εἶπον . . . ἂν καὶ σ' εἶδον
 νεκρὸν, οὐχ' ἦττον θέλγητρον ἀπατηλῶν ἐλπίδων
 μὲ ἐξηπάτα πρὸς καιρὸν!
 ἀλλ' ὅταν ξένην ἤκουσα φωνὴν νὰ μοι τὸ λέγη,
 ἠσθάνθην πῦρ ὀξύγλωσσον τὸ στῆθός μου νὰ φλέγη,
 καὶ δάκρυ ἔχυσα πικρὸν.

Κ' εἶδα τὸν κόσμον μελανόν, τὴν μόνωσίν μου εἶδα,
 εἶδα τοῦ τάφου τὸν βυθὸν ὡς μόνην μου ἐλπίδα,
 ὡς ὄρμον τρομεροῦ πλοός·
 κ' ἐσταύρωσα τὰς χεῖράς μου μὲ παγωμένον αἶμα,
 κ' εἰς οὐρανὸν ἀνύψωσα ἐν ἰκεσίας βλέμμα,
 ὅπως μὲ πάρῃ ὁ Θεός.»

III.

«Ἄλλὰ κωφὸς ὁ οὐρανὸς ἐπένευσε νὰ ζήσω,
 Κί' ὤρισε τὸ ποτήριον τῆς λύπης νὰ ροφήσω
 μέχρι σταγόνος τὸ πικρὸν,
 κί' ὡς κάλαμος ἀνίσχυρος εἰς καταιγίδος πνεῦμα,
 ὡς φύλλον φθινοπωρινόν, εἰς τὸ παφλάζον ρεῦμα
 πολὺν νὰ σύρωμαι καιρὸν.

Ἦμην δ' εἰς ἕξαψιν νοὸς καὶ τεθλιμμένη ὄλη,
 κ' ἡ φαντασία τὴν σκηνὴν ἐκείνην μ' ἀνεπόλει
 τοῦ τόσο φόνου, τῆς σφαγῆς,
 καὶ σ' ἔβλεπον ἐκπνέοντα πλησίον τοῦ πατρός σου,
 καὶ μόνη ἀνεγίνωσκον ἐπὶ τοῦ βλέμματός σου
 τὴν συμφορὰν μου ἐπὶ γῆς·

Ὅτε εἰσῆλθε σύνοφρυς, μ' ἐνόχου χαῦνον βλέμμα
 ὁ ἄρπαξ μου . . . ὁ Ἀβδουλας! . . . — ἴς τὴν θέαν τοῦ τὸ αἷμα
 μ' ἀνέβη εἰς τὴν κεφαλὴν,
 τὰ ὄμματα ἐθάμβωσαν, ἐσύριζαν τὰ ὄτα,
 καὶ μόλις ἔλαβον καιρὸν ψυχρὰ νὰ στρέψω νῶτα
 ὡς ὕβριν μου σιωπηλὴν.

— «Χριστιανή! ἐφώνησε, (καὶ ἡ φωνὴ του ἴσως
 τερπνὴ θὰ ἦτον, ἀλλ' αὐτὴν ἐτράχυνε τὸ μῖσος)
 »ὦραία μου Χριστιανή!
 »Στρέψε κ' ἰδέ με! . . . διὰ σὲ τὰ πλούτη, τὴν ζωὴν μου, σὲ
 »τὸ πᾶν προσφέρω! . . . μὴ φοβοῦ! κλονεῖ τὴν ὑπαρξίν μου
 »καὶ μία μόνη σου φωνή. . . »

IV.

«Δὲν σ' ἔχω δούλην! δούλος σου θὰ εἶμαι αἰωνίως . . .
 »ἄρνιον εἰς τοὺς πόδας σου ὁ ἔως χθὲς ἀγρίως
 »ὡς τίγρις ζήσας τῶν δασῶν,
 »θὰ σοὶ προσφέρω ζωηράν, κ' ἰσόθεον λατρείαν·
 »ὦ! λάλησέ μου, τῆς Ἐδέμ πτηνὸν, τὴν οὐρανίαν
 »καὶ γλυκυτέραν τῶν γλωσσῶν!»

— «Κακοῦργε, ἀνεφώνησα, κί' ἂν ἔτι ἀναστήσης
 »τὰ θύματά σου, παρ' ἐμοῦ ποτὲ νὰ μὴν ἐλπίσης
 »οὐδ' ἓνα λόγον κἂν κοινόν·
 »ὑπάρχει χάσμα μεταξὺ Χριστιανῆς πενθούσης,
 »καὶ Τούρκου αἱματοβαφοῦς, ὅσον ἐκ τῆς ἀγούσης
 »ἐξ ἄδου πρὸς τὸν οὐρανόν!»

Εἶπα, καὶ νεύρων συσπασμὸς μου 'νέκρωσε τὸ σῶμα,
 κ' ἐκεῖνος ἔφυγεν ὠχρὸς, μὲ φλογισμένον ὄμμα,
 καὶ χεῖλη ὑπ' ὀργῆς ὠχρά
 καὶ πέμψας τοὺς οἰκέτας του μὲ ἔσωσεν ἐκ νέου,
 ὅπως εἰς βίου ῥοῦν προσθῆ πικροῦ καὶ φρικαλέου,
 καὶ ἄλλα βάσανα πικρά.

Καὶ πάσχων, διὰ τῶν ἀτμῶν ὑπνωτικοῦ ὀπίου,
 ἄλλοτε κατενάρκωνε τοῦ πόθου τοῦ ἀγρίου
 τὴν ἀκατάσχετον ῥοπήν,
 ἄλλοτ' ἐθρήνει, γρηγορῶν εἰς τὴν ἀβρὰν του κλίνην,
 ἢ ἐβλασφήμει τὸν Θεὸν ὑπείκων εἰς ὀδύνην
 καὶ ἔξαψιν ἀγριωπήν.»

V.

«Ὅσα δ' ἀλλάσσει χρώματα ὁ χαμαιλέον, τόσα ὄρα
 κ' ἐκεῖνος ἠλλάξε' κ' ἐν ᾧ θερμὴ τοῦ πάθους γλῶσσα,
 καὶ προσφοραὶ δῶρων λαμπρῶν
 νὰ μὲ μαλάξουν ἠλπίζε, ἐξαίφνης μὲ ἠπείλει,
 ὠργίζετο, ἐμαίνετο, καὶ ἔδακνε τὰ χεῖλη,
 ἔχων τὸ βλέμμα φοβερόν.

Ἄλλὰ κωφὴ διέμεινα εἰς τὰς θερμὰς δεήσεις
 ψυχρὰ καὶ ἀδιάφορος εἰς τὰς περιποιήσεις
 ἔς τὰ δῶρά του γαῦρος, ὠμὴ
 κ' εἰς τὴν αὐθάδη τόλμην του, τολμηροτέρα ἴσως
 διότι εἰς τὰ στήθη μου ἐξήναπτε τὸ μῖσος
 πατρὶς, θρησκεία, καὶ τιμὴ!

Τέλος ἡ τίγρις ἔδειξε τὴν βδελυρὰν τῆς κλίσειν
 ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῆς κατέδειξε τὴν φύσιν
 τοῦ χαρακτῆρός τῆς γυμνὴν,
 καὶ διὰ τῶν δημίων του, μὲ ἔβριψε τὸ τέρας
 εἰς μέρος, ὅπου ἔπαυσα νὰ βλέπω τῆς ἡμέρας
 τὴν λάμψιν τὴν ἐρατεινὴν.

Εἰς ὑπογείου παλαιοῦ τὰ βάθη κεκλεισμένη,
 τὴν τελευταίαν μου στιγμὴν ἤκουον νὰ σημαίνῃ
 ἢ καταπίπτουσα σταγῶν
 ὁ διαλείπων ἤχος τῆς ἀκόμη ἀνορθώνει
 τὰς τρίχας μου! . . . ἦσαν μ' αὐτὸν ἀσύμφωνοι οἱ πόνοι,
 καὶ τῆς ψυχῆς μου ὁ ἀγὼν.»

VI.

«Βαρὺς τοῦ ὕπνου δάκτυλος εἶχε ναρκώσει μόλις
 τὰ βλέφαρά μου, κ' ἀπαθῆς ἔς τῆς συμφορᾶς μου ὅλης
 τὸν δυσανάσχετον βαθμὸν
 ἢ φαντασία, ἔχεεν νέκταρ ὀνείρων κρύφα,
 κ' εἰς παρελθόντος εὐτυχοῦς τὰ ἄνθη ἐνετρύφα
 μεθύουσα τὸν λογισμόν.

Καὶ σ' εἶχα ἔς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ μ' ἔσφιγγες, μ' ἐφίλεις,
 εἰς τῆς τερμίνθου τὴν σκιάν, τῆς παλαιᾶς μας φίλης . . .
 κ' ὁ ζέφυρος ὁ δροσερὸς
 τοὺς στεναγμούς μας ἤνονε μὲ εὐωδίας κρίνων,
 καὶ μὲ τερπνὰ ἀρώματα μαστιχοφόρων σχίνων
 κ' ἐν ᾧ χαρίεις κ' ἰλαρὸς,

τὸν οὐρανὸν μ' ἐδείκνυες, κ' ἐγὼ σοὶ ἐμειδίω, τὴν δὲ οὐρανὸν
 μὲ πτέρυγας εὐρέθημεν ἀγγέλων οὐρανίων, τὴν δὲ οὐρανὸν
 κί' ὡς διὰ μαγικῆς ῥοπῆς, τὴν δὲ οὐρανὸν
 καθὼς ὁ Δάντης ἔπτατο μετὰ τῆς Μακαρίας, τὴν δὲ οὐρανὸν
 κ' οἱ δύο συνιπτάμεθα ἐν μέσῳ τῆς ἀγίας τὴν δὲ οὐρανὸν
 καὶ μεσαστέρου σιωπῆς. τὴν δὲ οὐρανὸν

Πλὴν ὁ μοχλὸς τῆς φυλακῆς ἐκύλισε βαρέως, τὴν δὲ οὐρανὸν
 καὶ ἔληξεν ἡ θελκτικὴ ἀπάτη τοῦ Μορφέως, τὴν δὲ οὐρανὸν
 καὶ εἰς τὸν κρότον τὸν τραχὺν τὴν δὲ οὐρανὸν
 τῆς φυλακῆς ἀντήχησαν οἱ φρικαλέοι θόλοι, τὴν δὲ οὐρανὸν
 κ' ἐγὼ, ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, κατεβυθίστην ἔλη τὴν δὲ οὐρανὸν
 εἰς τὴν προτέραν ταραχὴν.» τὴν δὲ οὐρανὸν

VII.

«Πεφοβισμένη ἤνοιξα τὰ ὄμματα . . . καὶ εἶδα τὴν
 πρεσβύτην Τοῦρκον, φέροντα δερβισικὴν χλαμύδα, τὴν δὲ οὐρανὸν
 καὶ ἀμυδρὸν τινα φανόν, τὴν δὲ οὐρανὸν
 καὶ βαίνοντα μὲ ἄψοφον ἐντὸς τοῦ σκότους βῆμα, τὴν δὲ οὐρανὸν
 ὡς μεσονύκτων φάντασμα ποῦ ἄφησε τὸ μνηματὶ τὴν δὲ οὐρανὸν
 ὑπ' ὄργισμένον οὐρανόν. τὴν δὲ οὐρανὸν

Θαῤῥοῦσα ὅτι ἔφθασε τῆς συμφορᾶς ἡ κρίσις, τὴν δὲ οὐρανὸν
 γονυπετῆς ἐψέλλισα ἀμαρτωλῆς δεήσεις τὴν δὲ οὐρανὸν
 πρὶν πτώμα καταστῶ ψυχρόν τὴν δὲ οὐρανὸν
 ἀτάραχος δ' ἀνέμενα τὴν χεῖρα τοῦ δημίου τὴν δὲ οὐρανὸν
 τὸ δρᾶμα τὸ πολὺδακρυ τοῦ δυστυχοῦς μου βίου τὴν δὲ οὐρανὸν
 νὰ καταστρέψῃ τὸ πικρόν. τὴν δὲ οὐρανὸν

Ἄλλ' ὁ δερβίσης τὸν φανὸν εἰς σκίμποδα ἀφήσας,
καὶ εἰς τοὺς πόδας εὐλαβῶς τῆς κλίνης μου καθήσας
στόνον ἀφῆκε γοερόν . . .

Καὶ βλέψας πρὸς με συμπαθῶς, μετὰ φωνῆς ἠδείας
— «Κόρη μου, εἶπε, μὴ φοβοῦ! κί' ἂν φέρω τῆς Ἀσίας
» τὸ ἔνδυμα τὸ μουσαρόν.

» Δὲν εἶμαι Τοῦρκος! μ' ἔκαμαν μὲ ὀπλισμένην χεῖρα!
» Ἀλλὰ λατρεύω μυστικῶς τοῦ κόσμου τὸν Σωτῆρα,
» καὶ τὸν αὐτὸν μὲ σὲ Θεόν! . . . (14)

» Εἶμαι ἀρνίον μ' ἔνδυμα ἀνθρωπομόρφου λύκου,
» καὶ ἐνεργῶν τὸ δίκαιον, πολλάκις, δι' ἀδίκου
» ἀθῶον ἔσωσα λαόν.»

VIII.

«Τίς εἶμαι! . . . ἀγνοῶ κ' ἐγώ! . . . εὐρέθην εἰς τὸν Κόσμον,
» ὅπως ἐν μέσῳ ἀκανθῶν εἶδη τινὰ εὐόσμων
» ἀναβλαστάνουσιν ἀνθῶν»

» καὶ ὡς ἐκ βράχου θεατῆς μεγάλης τρικυμίας,
» βλέπω ἀτάραχος, ἐντὸς ἐκάστης κοινωνίας
» τὴν τρικυμίαν τῶν παθῶν.

» Κόρη μου! ἔτρεξα πολὺ! . . . ἀπηύδησα νὰ σκάπτω,
» καὶ τῶν σφαγέντων ἀδελφῶν, καὶ φίλων μας, νὰ θάπτω
» τὰ πτώματα ἡμισαπῆ! . . .

» ὦ! ἀπὸ πόσων σώματα ἐδίωξα τοὺς κύνας!
» καὶ πόσας ἐδοκίμασε τὸ στῆθός μου ὀδύνας,
» ἢ θλίψις μου ἄς τὸ εἶπῃ . . .

» Ὁ ἐξωμότης Ἀβδουλᾶς, θηρίον αἰμοδόρον,
 » ποτὲ δὲν εἶδε χαλινόν, οὐδ' ἡ ψυχὴ του κόρον·
 » καιρίως δ' ὑπὸ σοῦ πληγεῖς,
 » κατὰ τῶν ὁμοθηρήσκων σου δεινῶς ἐμάνη τώρα,
 » κ' ἐκ νέου ἐπλημμύρησεν ὁ Κάμπος καὶ ἡ Χώρα
 » μὲ νέα αἵματα σφαγῆς.

» Θὰ σὲ φονεύσῃ! . . . κ' ἔρχομαι εἰς τόπον ἱερέως
 » νὰ σ' εὐχηθῶ ὅπως δεχθῆς ἀφόβως καὶ γενναίως
 » τὸ τέλος τὸ μαρτυρικόν! . . .
 » τὸ πρόσκαιρόν σου ἔνδυμα θ' ἀφήσῃς εἰς τὸ μνήμα·
 » πλὴν νύμφη θ' ἀναβῆς Χριστοῦ ὑπὸ ἀγγέλου σχῆμα
 » εἰς τῶν ἀγγέλων τὸν σηκόν.»

IX.

» Ἀνδρίζου! παρὰ σύνευνος Ὁθωμανοῦ ἀγρίου,
 » καλῆτερα νὰ κοιμηθῆς τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου
 » ὑπὸ τὴν χλόην τοῦ ἀγροῦ·
 » καλῆτερα καὶ ἄταφον τὸ σῶμά σου νὰ μείνῃ,
 » ὡς τόσων σου πατριωτῶν, παρὰ νὰ σὲ μολύνῃ
 » φίλημα Τούρκου μусаροῦ . . .

» Ἡ γενικὴ ἀνάστασις πεσοῦσης κοινωνίας
 » γεννᾷ δεινὰ δυσφόρητα, καὶ ἀπαιτεῖ θυσίας,
 » ἄς μοῖρα κάποτε τυφλῆ,
 » πλὴν κατὰ θεῖαν βούλησιν, ἀνίσως ἐπιβάλλει·
 » ἀλλ' ἂν δὲν πέσωμεν ἡμεῖς, δὲν ἀνορθοῦνται ἄλλοι!
 » πρὸς τί, λοιπὸν, γνώμη δειλῆ;

- » Ἀπὸ τ' ἀθῶα αἵματα μαρτύρων τῆς πατρίδος
 » θ' ἀναβλαστήσουν οἱ ἀγροὶ τῆς γῆς τῆς Ἑλληνίδος
 » ἄνθη παιάνων καὶ νικῶν !
 » Θὰ γίνῃ πᾶν μας δάκρυον, δρόσος ἐλευθερίας,
 » καὶ πᾶς πικρὸς μας στεναγμὸς, αὔρα εὐημερίας
 » πρὸς μέγα κλέος ἐθνικόν . . .
 » Βλέπω μακρὰν ἔς τοῦ μέλλοντος τὰ ὀμιχλώδη νέφη
 » τὸν ἥλιον τῆς δόξης μας λαμπρῶς νὰ ἐπιστέφῃ
 » τὰ ὄρη τὰ Ἑλληνικά . . .
 » Καὶ ἐπ' αὐτῶν πλῆθος λαοῦ τελοῦντος πανηγύρεις . . .
 » Καὶ τολμηροὺς πολεμιστὰς χορεύοντας ξιφῆρεις
 » μὲ ἄσματα ἡρωϊκά . . .»

X.

- « Κ' ἐν μέσῳ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων . . . βλέπω πλῆθος
 » δαφνηφορούντων Χερουβείμ, ἀγαλλομένων μ' ἦθος
 » τροπαιοφόρων νικητῶν ! . . .
 » Κόρη μου, χαῖρε ! εὐλογῶ τὴν καθαρὰν ψυχὴν σου !
 » Φίλησε τοῦτον τὸν σταυρὸν, κάμε τὴν προσευχὴν σου,
 » κ' ἐν μέσῳ πέταξε αὐτῶν ! »
 Εἶπε, καὶ μὲ ἠλόγησε μὲ τὴν ψυχρὰν του χεῖρα,
 καὶ μ' ἔδωκε νὰ ἀσπασθῶ τοῦ κόσμου τὸν Σωτῆρα·
 κ' ἐγὼ μὲ ταραχὴν ψυχῆς·
 — « Γέρον καλέ ! ἐφώνησα, μαγεύεις μὲ τὰ χεῖλη !
 » Τίς εἶσαι ; οὕτω καθὼς σὲ ἐνθουσιῶν ὠμίλει
 » ὁ Παῦλος μου ὁ δυστυχὴς ! . . . »

— «Εἴμ' ὄργανον δραστήριον δικαίας Εἴμαρμένης !
 » Τοῦ Ῥήγα εἴμ' ἀπόστολος ! . . . καὶ τῆς ἀδικουμένης
 » Ἑλλάδος τέκνον πρὸ πολλοῦ !
 » Μοχλὸς τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ γένους ! τῆς δουλείας
 » ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρὸς ! κ' ἐνώπιον τῆς θείας
 » βουλήσεως . . . σκεῦος πηλοῦ ! »

Εἶπε· κ' ὑψώσας μ' ἔμφασιν τὴν χεῖρα παραχρῆμα
 μοι ἔδειξε τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔφυγε μὲ βῆμα
 ἀσάρκου κ' ἐλαφρᾶς σκιᾶς.
 Τὸν εἶδα μετ' ἐκστάσεως νὰ βαίνη εἰς τὸ σκότος·
 ἀλλὰ ἐκ νέου τοῦ μοχλοῦ ἀντήχησεν ὁ κρότος,
 καὶ ἔφυγε διὰ μιᾶς.

XI.

Ὁ λόγος τῶν ὁμοπαθῶν τὰ πάθη μαςπραΰνει !
 τὰς δὲ βασάνους τῆς ψυχῆς, τῆς πίστεως ἀμβλύνει
 ἢ ἀρωματικὴ ἀτμίς·
 καὶ ὅτε μόνη ἔμεινα ἐκείνην τὴν ἐσπέραν,
 ἠσθάνθην τὴν καρδίαν μου πολὺ ἐλαφροτέραν,
 τοὺς πόνους μου ἦττον δριμεῖς.

Τὴν ἐπιούσαν μ' ἔφερον εἰς αἴθουσαν μεγάλην
 ἐνώπιον τοῦ Ἀβδουλαῖ· τὴν ψυχικὴν του πάλην
 ἐδείκνυε καταφανῶς
 τὸ κάτωχρόν του μέτωπον, οἱ χαῦνοι ὀφθαλμοί του,
 τὰ χεῖλη του τὰ τρέμοντα, ἡ ἀσθενὴς φωνή του,
 ὁ τρόπος του ὁ ταπεινός.

Μ' εἶδεν, ἠγέρθη, ἄφησε βαρὺν καρδίας στόνον,
καὶ εἶπε μὲ ἰκετικὸν ἀπηλπισμένου τόνον·

— « Συγχώρει με, Χριστιανή ! »

» Ἀντὶ νὰ κλαίω, ὁ μωρός ! σὲ ἔκαμα νὰ κλαίης . . .

» Σὲ τιμωρῶ, ὁ ἄξιος ἀγχόνης ! ὡς νὰ πταίης,

» καὶ . . . — πλὴν τοῦ ἔσθυσ' ἡ φωνή.

Διὰ σιγῆς ἀπήντησα, καὶ δι' ἀκινησίας.

Αὐτὸς δὲ συνελθὼν· — « Ἐάν, προσέθηκεν, ἀνίας

» δὲν δοκιμάση τις πικράς,

» δὲν ἐννοεῖ τοὺς πάσχοντας ! . . . — « Λυποῦμαι, εἶπον τότε,

» διότι τοὺς φιλτάτους σου δὲν εἶδες ἐξωμόται

» νὰ σφάζωσι μετὰ χαρᾶς ! »

XII.

— « Δὲν ἔχουν δηλητήριο οἱ ἄγγελ' εἰς τὰ χεῖλη,

» ἀλλὰ τὸ ἔχει ἡ γυνή ! . . . » ἀπήντησεν, κ' ὀργίλη

βλέμματος ἔλαμψε βολή !

Πλὴν μὲ χροιάν εὐαίσθητον τὸ πάθος του ἐνδύων·

— « Ὡ τοῦ Τζέν-Λέτ χρυσῆ Οὐρί, ἐφώνησε δακρύων,

» τὸ θῦμά σου σὲ ὀμιλεῖ . . . »

» Δὲν ἐφοβήθην τοὺς σκληροὺς κινδύνους τῶν πολέμων,

» ἀλλ' εἰς τὴν μόνην θέαν σου ἀνίσχυρος καὶ τρέμων

» μένω ὡς νήπιον μικρόν·

» οἱ στόνοι δὲν μ' ἐπτόησαν τῶν τόσων μου θυμάτων,

» οὐδ' ἡ καταστροφή πολλῶν αἱματηρῶν δραμάτων,

» ὅσον ἐν βλέμμα σου ψυχρόν.

»Ὡς κόκκους ἄμμου ὁ Ἀλλάχ ἂν μ' ἔδιδε τοὺς χρόνους,

»ἂν τοῦ Ἀτζέμ καὶ τοῦ Λαχῶρ μ' ἐχάριζε τοὺς θρόνους,

»τῶν Καλιφῶν τὸν θησαυρὸν,

»τοῦ Ἰνδοστάν, ἂν μ' ἔδιδε τοὺς λίθους, τὸ χρυσίον,

»δι' ἓνα τὰ ἀντήλλασσα, ὑπὸ χαρᾶς μεθύων,

»μειδιάμά σου ἰλαρόν.»

—«Τοῦρκε ! ἐφώνησα κ' ἐγὼ, ἂν τῶν δημίων ὅλων

»ἐκόπτοντο αἱ κεφαλαί, κ' ἂν τῶν διαβόλων

»ἡ ταχυκίνητος ὁμάς

»τὸ γένος σας ἀνῆρπαζεν εἰς σκοτεινοὺς κευθμῶνας,

»ἐν, εὖγε ! κ' ἓνα καγγασμὸν θά ἄφινά ὡς μόνας

»ἐπικηδεῖους τῶν τιμᾶς!»

XIII.

—«Συρίζει μίσους ἔχιδνα εἰς τ' ἀνθρά σου στήθη

»Χριστιανή !» ἀπήντησεν, ἐν ᾧ συμμετεβλήθη

ἡ ἰλαρότης εἰς ὀργήν·

«πλὴν μισουμένου Ὀσμανλῆ φοβοῦ καὶ σὺ τὸ μῖσος !

»Σ τὸν χθεσινὸν δερβίσην σου ἂν ἐλπίζης ἴσως

»ὅστις σ' ἠτοίμαζε φυγήν,

»κακῶς ἐλπίζεις !... καὶ ἔλθῃ νὰ τὸν ἰδῆς τὸν πλάνον,

»τὸν μυστικὸν ἑταιριστὴν, τὸν ψευδομουσουλμάνον !...»

Εἶπε, καὶ σύρας με τραχὺ

πρίνον ἐκ τῆς θυρίδος τοῦ μ' ἔδειξεν ἀνθισμένον,

καὶ ἐπ' αὐτοῦ κρεμάμενον καὶ ἀπηγχοτισμένον

τὸν γέροντα τὸν δυστυχῆ !...

Ἵς τὴν θεάν του ἐβρίγησα, ἐπλήγην, ἐφοβήθην
 ἰδὼν δὲ ὁ παγκάκιστος ὅτι συνεκινήθην,

ἐξηγριώθη φοβερῶς·

τὸ ὄμμα του τὸ φονικὸν ἠχόντιζε σπινθῆρας,
 καὶ τὰ πυρώδη χεῖλη του, τοὺς χαίνοντας μυκτῆρας
 λευκὸς ἐκάλυψεν ἀφρός.

— «Ἀχρεία δούλη! ἔκραξε μανιωδῶς· ἀπίστου
 »σπορά! θὰ μάθης παρευθὺς μετ' ἄλγους σου μεγίστου
 »ὁποῖον ἄνδρα ἀψηφᾶς! (15)

»Σοὶ ἔκυψα, ὡς ἔρπουσα μαλάχη, τὸν αὐχένα,
 »ἂν κ' εἶδα ὡς κυπάρισσος τὰ δένδρα ἐν πρὸς ἓνα
 »να κλίνωσι τὰς κορυφάς.»

XIV.

«Πάγε τοῦ Ταύρου! πρὶν μ' ἰδῆς νεκρὸν, θὰ σ' ἀναλύσω,
 »καὶ, ἂν οὐχὶ τὴν φλόγα μου, τὸ μῖσός μου θὰ σβύσω!»

Προσέθηκε δ' ἐκτὸς φρενός·

«Ἦ τούρκα σύνευνος ἐμοῦ, ἢ πτώμα, σοὶ ὀμνύω!

»Τὸν πρῖνον παρατήρησε ὅτ' ἔχει κλάδους δύο,

»καὶ εἶν' ὁ ἕτερος κενός!...

»Ἦ χελιδῶν περιφρονεῖς τὸν ἀετὸν, κ' ὑβρίζεις

»τοὺς ὄνυχάς του τοὺς γαμψούς!... ὁ κάλαμος συρίζεις

»τὴν δρῦν, τὴν γαῦρον κ' ἰσχυράν!...

»Ἦ λάγηνος ἢ εὐθραυστος, προσπταίεις ἐπὶ σφύρας!...

»Τίς, τῆς μεγάλης μου ὀργῆς καὶ τῆς κακῆς σου Μοίρας

»θ' ἀποσοθήσῃ τὴν φοράν;...»

— «Τὸν αἰτὸν κατέκαυσε πολλάκις εἰς τὰ νέφη
 » ἢ ἀστραπή! ἀπήντησα· τὴν δρῦν δὲ ἀναστρέφει
 » πνεῦμα βορέως δυνατὸν!
 » Ἄλλ' εἶναι τόσον ἰσχυρὸς ὁ πλάστης τῆς λαγῆνου,
 » ὥστε ἡ σφύρα θραύεται ἔς τὴν θέλησιν ἐκείνου,
 » καὶ πίπτει εἰς κορνιορτόν.
 » Αὐτὸς ὁ Πλάστης ταπεινοῖ τοὺς ὄντας ἐπὶ θρόνων,
 » καὶ ἀνυψοῖ τοὺς ταπεινούς· φέρ' ἡ ὀργή του πόνον,
 » καὶ ἡ ἀγάπη του χαράν·
 » δίδει ἡρώων φρόνημα καὶ θάρρος εἰς γυναῖκας,
 » καὶ πέμπει τοὺς χοιροβοσκούς τῆς Μεδινᾶς καὶ Μέκκας
 » εἰς τῆς γεέννης τὴν πυράν.»

XV.

«Τίς θὰ μὲ σώσῃ, λέγεις σὺ, ἐκ τῆς κακῆς μου Μοίρας,
 » ἀφ' οὗ στενάζω καὶ θρηνῶ εἰς τὰς σκληράς σου χεῖρας; ...
 » Βεβαίως, ἄνθρωπος εὐδαίμων!
 » Ἄλλ' ἔχω ἓνα βοηθὸν, καὶ εἶναι ὁ σταυρὸς μου,
 » εἰς τοῦτον ἐμαρτύρησεν ἐπάνω ὁ Θεὸς μου,
 » καὶ τοῦτον τρέμεις ἂν ἰδῆς·
 » διότι, τὸν ἐλάτρευες ἔς τὸν πατρικόν σου οἶκον·
 » διότι, ὡς τὸν ἄφησας, εἰς αἰμοβόρον λύκον
 » μετεμορφώθης κτηνωδῶς!
 » Αὐτὸς, ποῦ διαδήματα στολίζει βασιλέων,
 » ἄς λάβῃ καὶ τὸ πνεῦμά μου, κ' ἄς τιμωρήσῃ καίων
 » τὸ ἔνοχόν σου συνειδός.»

Εἶπα, καὶ ἐκ τῶν κόλπων μου μετὰ τοὺς λόγους ἄκείνους
 χρυσοῦν ἀνέσुरα σταυρὸν μ' ἀστέρας σμαραγδίνους
 καὶ τὸν ἠσπάσθην εὐλαβῶς . . .

Ὁ δ' Ἀβδουλαῖς ἐφώρμησε μικρὸν γυμνώσας ξίφος . . .
 Πλὴν, καθὼς εἶδε τὸν σταυρὸν, λαβὼν ἐμπλήκτου ὕφους
 ἔμεινεν ἄφωνος, βωβός . . .

Οὐδ' ὅταν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τριήμερος ἀνέστη,
 ὁ ἀποστάτης ἄγγελος τρόμον μελῶν ὑπέστη
 τοσοῦτον μέγαν καὶ σφοδρόν·
 οὐδὲ τὸ φύλλον ὁ βορβᾶς τόσον κλονεῖ τὸ τρέμον·
 ὅσον ἠσθάνθη κλονισμόν αἴφνης ἰδὼν ὡς δαίμων
 τὸν εἰς τὰς χεῖράς μου σταυρὸν.»

XVI.

«Σ τὸ πρόσωπόν μου φρικωδῶς ἐκάρφωσε τὸ βλέμμα·
 βλέμμα παράδοξον, δριμύ, ποῦ ἄγαγονε τὸ αἷμα·
 κ' ἐκ τῆς τρεμούσης του χειρὸς
 τὸ ξίφος του καταπεσὸν ἐπήγη εἰς σανίδα,
 καὶ δάκρυ εἰς τὸ ὄμμα του μ' ἐφάνη ὅτι εἶδα
 ὡς δρόσον ψυχικοῦ πυρός.»

— «Ποῦ κατοικεῖς ; » ἠρώτησε· — « Τὴν κώμην τῶν Νενήτων. »

— « Καὶ πῶς καλεῖσαι ; » — « Ἀγαθή. » — « Τίς ὁ πατήρ σου ; »

ὁ Πρωτογέρων. » Εἰς ψυχῆς [— « Ἦτον
 ἀφέθη τότε βρεμβασμούς κρατῶν τὸν πώγωνά του,
 καὶ μ' ἔβλεπε σιωπηλός, καὶ σύννους, μετ' ἀπάτου
 καὶ ἐνδομύχου ταραχῆς. »

Τέλος ὠπισθοδρόμησεν ὡσάν νὰ ἐφοβήθη,
τὰ ὄπλα του τὰ ἀργυρᾶ ταχέως ἐνεδύθη
πρὶν ἔτι τὸν καλοῖδῶ·

—* Ἀχμὲτ! φωνάζει μὲ φωνὴν βροντῆς ἀγριωτέραν,
» ἄφησε τὴν Χριστιανὴν ἐκείνην ἐλευθέραν,
» κί' ἄς φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ! . . . »

Εἶπε, καὶ μόνην μ' ἄφησε, τὴν κλίμακα κατέβη,
ὡς φοβισμένη ἔλαφος ποῦ νὰ κρυφθῆ γυρεύει
ἀπὸ θανάσιμον βολήν·

καὶ πρὶν τοῦ οἴκου μακρουνθῆ, ὅτ' ἤκουσα μ' ἐφάνη
τὸ ὄνομά μου συνεχῶς νὰ ἐπαναλαμβάνη
μὲ πάθους ἔκφρασιν πολλήν.»

XVII.

«Εἰς τὴν μητέρα τοῦ Χριστοῦ ἀπέδωκα τὸ θαῦμα,
ἥτις ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐνάρκωσε τὸ τραῦμα,
καὶ μὲ ἀνέζησε νεκράν! . . .

Κατόπιν μ' εἶπον πῶς αὐτὸς μετ' ἄλλων συνεφθάρη
ἐντὸς τῆς Ναυαρχίδος των, ὁπότε τοῦ Κανάρη
ἡ χεὶρ ἐπέθεσε πυράν.

Ἄφησα ἔπειτα αὐτὴν τὴν γῆν τῆς δυστυχίας
καὶ ἐπλανήθην εἰς ἐχθρὰς καὶ ξένας κοινωνίας
ὡς πλάσμα ξένον καὶ ἐχθρόν.

Πλὴν τὸν Θεὸν ἐδόξαζα, διότι μ' ἐτιμῶρει,
κ' ἠυδόκησεν εἰς κάμινον βασάνων νέα κόρη
νὰ τήκωμαι ὡς τὸν κηρόν.

Ἄγνωριστος, μετὰ σφοδρὰν ζωῆς ἀνεμοζάλην,
ἐνταῦθα ἐπανεκάμψα πρὸ τριετίας πάλιν

εἰς τῶν Νενήτων τὴν Μονήν,

ὅπως εἰς τῶν πατέρων μου τὰ μνήματα ἀφήσω
τὰ κόκκαλά μου, καὶ φορὰν ὑστέραν ἀντικρύσω
τοῦ δράματός μας τὴν σκηνήν.

Πλὴν μ' εὐσπλαγχνίσθη ὁ Θεὸς, καὶ πρὶν ἐκπνεύσω σ' εἶδα,
ἐδῶ ποῦ συνελάβαμεν ἀμφοτέροι ἐλπίδα

μιας εὐδαίμονος ζωῆς . . .

Ἄλλ' ἄλλοι τώρα . . . ἔς ἐποχὴν διάφορον καὶ ἄλλην! . . .

Κὰν . . . ἄς προετοιμάσωμεν τὴν ὥραν τὴν μεγάλην
τῆς τελευταίας μας πνοῆς.»

XVIII.

— Τοιαῦτα εἶπεν ἡ γυνή, ἡ δυστυχής, ἐκείνη,
ἐν ᾧ ὁ Παῦλος ἤκουε, κ' ἐν ᾧ τὸν συνεκίνηει

ὁ λόγος τῆς ὀζωηρός·

ἡ δεξιὰ του τρέμουσα τὴν χειρὰ τῆς ἐκράτει·

κ' ἐδείκνυε τί καταιγὶς τὰ σπλάγχνα του ταράττει
ὁ ὀφθαλμὸς του ὀ υἱρός.

Περίλυπος δ' ὁ μοναχὸς καὶ ὑπὸ ἄλγος κύπτων
ἐθρήνει, ἐντὸς τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον καλύπτων,
καὶ μετὰ θλίψεως σφοδρᾶς . . .

Εἶπε δ' εἰς τοῦτον ἡ γυνή—«ὦ! θρήνησ' ἔτι μᾶλλον!

» Διότι πάντες πάσχομεν, θρηνοῦμεν δ' εἰς τῶν ἄλλων

» τὰς ἰδικὰς μας συμφορὰς.»

Οὔτος δ' αὐτὴν μετὰ στοργῆς περιπαθῶς κυττάξας,
 ἠγέρθη τότε ζωηρῶς . . . τὸ δάκρυ δ' ἀπομάξας,
 μὲ φρένας ἔκραξε θολάς·

— «Θρηνῶ, φιλτάτη, τήκομαι, κ' αἰσχύνομαι ἔμπρός σου ! . . .

» Διότι εἶμ' ὁ ἄρπαγεις πρὸ χρόνων ἀδελφός σου ! . . .

» κί' ὁ τύραννός σου Ἀβδουᾶς ! . . .

» Ἐγὼ εἶμι ὁ αἴτιος τῶν ψυχικῶν σας πόνων ! . . .

» ἐγὼ τὸ τέρας ! . . . ὁ πολλῶν ἀθῶων πράξας φόνον ! . . .

» ὁ ἐξωμόσας τὸν Χριστόν ! . . .

» ὁ μόνον εἰς τὸ ἔλεος τῆς πρώτης πίστεώς μου

» εὐρῶν τὴν ἀνακούφισιν δι' ὃν ἐπὶ τοῦ κόσμου,

» καὶ δυστυχές, καὶ μισητόν ! . . .

XIX.

» Δοξολογῶ τὸν Ὑψιστον, διότι πρὶν ἐκπνεύσω,

» καὶ πρὶν εἰς τὸν ἀθόρυβον τοῦ τάφου ὄρμον πλεύσω

» ἠυδόκησε μετὰ καιρὸν

» νὰ σᾶς ἰδῶ καὶ δεύτερον ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου,

» καὶ διὰ τῆς συγγνώμης σας τ' ὀργίλον συνειδός μου

» νὰ ἡμερώσω κἂν μικρόν !

» Ἐμοῦ δὲ δυστυχέστερος ἀκόμη δὲν ἐπλάσθη !

» διότι, κ' εἰς τὰ σπάργανα αὐτὰ, μὲ κατηράσθη

» ὁ Βασιλεὺς τῶν Οὐρανῶν . . .

» Ὄταν δ' εἰς κεφαλὴν θνητοῦ ἐλθῆ κεραυνοβόλος

» ἢ τοῦ Θεοῦ φρικτὴ ἀρὰ, ὁ βίος τότε ὅλος

» καθίστατ' ἄλυσος δεινῶν .»

»Ω! ἔλθετε, νὰ φαύσητε τὸ ὑπουλόν μου τραῦμα! . . .»

»ὦ! ἔλθετε, ν' ἀκούσητε μὲ ποῖον Θεοῦ θαῦμα . . .»

»τὴν πλάνην τὴν αἰσχροὺς ἀφείς

»ἐδάμασα τὸ ἐν ἐμοὶ μισόχριστον θηρίον! . . .»

Εἶπε, καὶ μετὰ στεναγμοῦ ἐκάθησε πλησίον

τῆς τεθλιμμένης ἀδελφῆς.

Κ' ἦτον τὸ βλέμμα του δειλὸν ὡσεὶ ἐνόχου βλέμμα·

ἦτον ἡ ὄψις του ὠχρὰ, ὡς νὰ μὴν εἶχεν αἷμα·

καὶ εἰς τὸ μέτωπον βαρὺς

καθήμενος ὁ ἔλεγχος ἀγρίου συνειδότος

τοῦ ἄδου διὰ τῆς σιγῆς ἐξέφραζεν εὐγλώττως

τὰ βάσανα αἰμοχαρῆς.

XX.

Ἡ δ' Ἀγαθὴ τὸν ἔβλεπε μετὰ στοργῆς καὶ φρίκης,
μέσον συγγνώμης ῥέπουσα, καὶ μέσον καταδίκης·

ἄλλ' ὑπερίσχυς ἡ φωνὴ

ἥτις ἐντὸς τοῦ στήθους μας τὰ σπλάγχνα συνταράσσει,

ἥτις καὶ τὰς σκληρὰς ψυχὰς δαμάζει καὶ μαλάσσει,

καὶ τὴν καρδίαν συγκινεῖ.

—«Γεώργιε! ἐφώνησεν, ὦ μόνε ἀδελφέ μου! . . .»

»ἂν καὶ εἰσέτι χαίνουσιν αἱ καίριαι πληγαί μου

»δὲν τρέφω αἴσθημα κωφόν . . .»

»Καὶ ἂν ἡ πίστις σ' ἤγνισε διὰ τῆς μετανοίας,

»ἂν δάκρυ σὲ ἠγίασε πικρὸν τῆς δυστυχίας,

»διττῶς σὲ ἔχω ἀδελφόν . . .»

» Λέγει . . . εἶπε, πῶς ἄφησας τὸν πατρικὸν μας οἶκον ;

» Πῶς μετεβλήθης ὁ ἀμνὸς εἰς αἰμοδόρον λύκον ;

» Πῶς ἀπηνήθης τὸν Χριστόν ;

» Πῶς εἰς τὸν τόπον τῆς σφαγῆς, τὸν τόπον τῶν αἱμάτων,

» ζῆς μόνος μὲ τῶν πρώτων σου φρικτῶν ἀνομημάτων

» τὸ ἴνδαλμα τὸ μισητόν ; . . .

» Νεκρὸν σ' ἐθάβρουν ! . . . ἀλλὰ σὺ ἐπέζης 'ς τὴν ψυχὴν μου ! . . .

» Σὺ δυστυχῆ μὲ ἔκαμες ! . . . ἀλλ' εἰς τὴν προσευχὴν μου

» πάντοτ' ἠυχόμενὴν διὰ σέ :

» ποτὲ δὲν ἐλησμόνησα τοὺς παιδικούς μας χρόνους,

» καθ' οὓς αἱ ὄραι ἔφευγον χωρὶς παλμούς καὶ στόνους,

» καὶ ἐπανήρχοντο χρυσαῖ . . . »

XXI.

Ἐλεγε, καὶ δακρύουσα τὸν ἀδελφὸν ἐφίλει,

ὅστις ἐκ συγκινήσεως ἀπέμενεν ὡς στήλη

σιωπηλὸς καὶ κατηφής :

ὁ πολυτλήμων ! πρὸ καιροῦ δὲν ἤκουσε τὴν γλῶσσαν,

τὴν θελκτικῶς θωπεύουσαν ψυχὴν ἀγωνιώσαν,

τὴν γλῶσσαν φίλης ἀδελφῆς !

Ἄν τὴν ψυχὴν σκληρύνουσι τὰ πάθη καὶ οἱ πόνοι,

τὴν καθιστᾶ ἀπρόσιτον, τὴν ἀποθηριώνει

ἢ ἔλλειψις φίλης φωνῆς

Ἐν ὥρᾳ λύπης καὶ δεινῶν, ἐν ὥρᾳ ἀλγηδόνης !

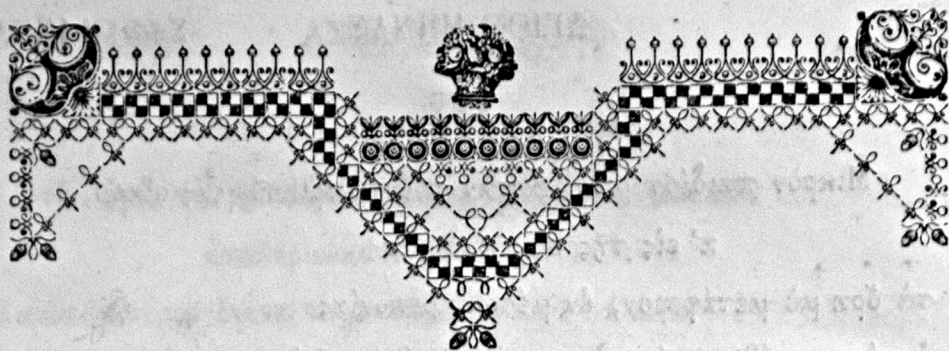
Εἶναι τερπνὸς ὁ θρῆνός μας καὶ ἐλαφρὸς ὁ πόνος

ἂν συνθρηνώσι συγγενεῖς !

ὦ μόνη θεία ἐπὶ γῆς κί' ἀγνή παρηγορία!
 Πνεῦμα τοῦ Πλάστου! ἀληθὴς καὶ ἱερά φιλία!
 σὲ προσφωνῶ εὐγνωμονῶν!
 Σύνδεσμε ἀδιάρρηκτε τυχῶν καὶ φρονημάτων!
 σὺ μόνος κᾶποτε τελεῖς, καὶ μέχρι τῶν μνημάτων
 καθήκοντα τῶν συγγενῶν!...

Τέλος ἐστέναξε πικρῶς ὁ γέρον, καὶ μὲ τόνον,
 σπαρακτικὴν ἐμφαίνοντα τὴν λύπην, καὶ τὸν πόνον,
 καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ταραχήν·
 ἐξέθεσε τὰ σοβαρὰ καὶ τραγικὰ δεινὰ του
 διὰ χροιῶν πιστῶν, ἐν ᾧ τὰ δύο θύματά του
 τὸν ἤκουον μὲ προσοχήν.

ΛΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΑΒΔΟΥΛΑΣ.

Στιχ. 1425.

I.

«Εἶναι βαρὺ, δυσφόρητον, τοῦ βίου τὸ φορτίον
μετὰ πολλὰς ἀνίας!

ἀλλὰ μᾶς σώζει ὁ πραῦς Θεὸς τῆς εὐσπλαγχνίας
ὁ δίδων βρώμην εἰς τὸν νοῦν, κ' ἰσχὺν εἰς τὸ σαρκίον.

Ἐπὶ πολὺ παλαιόντες μὲ πάθη ὀργισμένα
ποθοῦμεν τάφον ἔπειτα καθὼς ἡ ναῦς λιμένα.

ὦ! μὴ ζητῆς λεπτομερεῖς τοῦ βίου μου σελίδας,
ἀγαπητῆ μου Ἀγαθῆ!

εἶναι πικρὸς! καὶ μὲ χολὴν ὅταν ὁ βίος ποτισθῇ
μετὰ μεγάλας λαίλαπας, κ' ἀγρίας καταιγίδας,
τότε καὶ ἡ ὀδυνηρὰ ἀνάμνησις πληγόνει,
καὶ τὴν νοσοῦσαν ὑπαρξίν πολλάκις θανατόνει.»

II.

«Μικρὸν παιδίον μ' ἤρπασαν τοῦ πατρικοῦ μας οἴκου,
 κ' εἰς τῆς Καππαδοκίας
 τὰ ὄρη μὲ μετέφερον, ἐν μέσῳ κοινωνίας
 ἐχούσης πόθους τίγριδος, καὶ συνηθείας λύκου·
 ἐκεῖ, μακρὰν Χριστιανῶν, τὴν πίστιν τοῦ Προφήτου
 μ' ἐβίασαν νὰ ἀσπασθῶ οἱ φαῦλοι ὀπαδοί του.
 Ἄντέστην, ὅσον δύναται ν' ἀντισταθῆ παιδίον! . . .
 ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικηθεῖς,
 μετωνομάσθην Ἀβδουλᾶς τὸν λυτρωτὴν μας ἀρνηθεῖς,
 καὶ ἦγον κτηνωδέστατον καὶ ταραχώδη βίον! . . .
 Ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν μας σβύνη
 τότε ἐξομοῖνεται ὁ ἄνθρωπος μὲ κτήνη.»

III.

«Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι καὶ βοσκοὶ μ' ἐθαύμαζον τοῦ Ταύρου,
 διότι αὐτοὶ εἶδον,
 ὅτι κρημνοὺς καὶ φάραγγας ὡς ἔλαφος ἐπήδων,
 καὶ ὅτι εὐστροφος ἵππεὺς εἰς βουκεφάλου μαύρου
 τὰ νῶτα τὰ ἀτίθασσα, ἐπέστρεφον κατ' οἶκον,
 ἀφ' οὗ νεκροὺς κατέβηλον τὸν κάπρον καὶ τὸν λύκον.
 Πλὴν ὁ Σελήμ, ὁ τοῦ Πασσᾶ υἱός, σκληρῶς μ' ἐμίσει
 διότι ἦτον φθονερός,
 μὴ ἔχων τὴν ἐξύνοιαν τοῦ γηραλέου του πατρὸς,
 ὅστις μ' ἠγάπα, κ' ἤθελε νὰ μὲ υἱοθετήσῃ.
 —«Κι' ἂν, ἔλεγεν, ὁ ἄπιστος εἰς Τοῦρκον μετεβλήθῃ,
 »τὴν ἀπιστίαν πάντοτε θὰ κρύπτῃ εἰς τὰ στήθη.»

IV.

«Κ' ἐγὼ τὴν φιλαυτίαν μου ὑβρίζομένην βλέπων
ἐσκληρυνόμην μᾶλλον . . .

Κακίας ἄντρον ἔγινε τὸ στήθος μου τὸ πάλλον·
καὶ εἰς τυφλὸν φανατισμὸν τὸ μῖσος μετατρέπων
τοὺς πρώην ὁμοθρήσκους μου κατέτρεχον ἀθρόους
πιέζων τοὺς εἰρηνικούς, φονεύων τοὺς ἀθώους . . .

ᾠ! εἶν' ὁ ἀρνησίθρησκος σκληρόκαρδον θηρίον!
καὶ ἡ ψυχὴ του ἡ νεκρά

εἶν' ἔρημος τρομακτικὴ, εἶναι Σαχάρα αὐχμηρά,
ὅπου φρικώδεις μυκηθμοὶ ἤχοῦν παθῶν ἀγρίων.
Αὔραν τῆς ἔχει δροσερὰν τοὺς στόνους τῶν θυμάτων,
καὶ δρόσον τῆς τὰ πύρινα καὶ μαῦρα δάκρυά των.»

V.

«Καὶ ἔγινε τὸ φόβητρον τῆς περιοίκου χώρας·
ὁ τύραννός της ἤμην·

καὶ ἴσως σώζεται μ' ἄνδρὸς πολεμιστοῦ τὴν φήμην
τῶν πράξεών μου τῶν σκληρῶν ἡ μνήμη μέχρις ὥρας.

Τῆς πίστεώς των ζηλωτὴν οἱ Τοῦρκοι μὲ ἐκάλουν,
καὶ μετὰ θαυμασμοῦ πολλοῦ περὶ ἐμοῦ ἐλάλουν.

Κ' ἐπλήρου τὸ ταμειὸν μου χρυσὸς ἐξ ἀδικίας,
ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ληστειῶν·

καὶ τοῦ Σουλτάνου ἡ στοργὴ μετὰ πολλῶν εὐφημιῶν
Πασσάν μ' ὠνόμασ' ἰσχυρὸν καὶ στύλον τῆς Τουρκίας!

Κ' αἱ νίκαι, καὶ ἡ δόξα μου, διὰ λαμπρῶν ἀκτίνων
τὴν τόλμην μου ἐπέστεφον ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων.»

VI.

« Ἄλλ' ὅταν εἰς σιωπηλὸν τῶν μεσονύκτων σκότος,
 ἐνόχου στρέφων βλέμμα,
 ἠρώτων τὴν καρδίαν μου, μ' ἐπλήγονεν ἡρέμα
 τὸ κέντρον τὸ ὀξύθικτον ὀργίλου συνειδότης . . .
 Τὸ ἐνοικοῦν εἰς τὴν ψυχὴν πνεῦμα τοῦ θείου Πλάστου
 τὸ λογικόν μου ἤλεγχε, καὶ τὰς παρεκτροπὰς του.
 Ὅταν δ' εἰς βρεμβασμοῦ στιγμὰς ἡ φαντασία ὅλη
 ἀτίθασσος καὶ ζωηρὰ
 ἐπέτα 'ς τῆς πατρίδος μου τὰ χῶματα τὰ ἱερά,
 καὶ τῆς ζωῆς τῆς παιδικῆς τοὺς χρόνους ἀνεπόλει,
 ὦ! τότε σπαραγμὸς ψυχῆς δριμῦν ἐγείρων πόνον
 εἰς ἠχηρὸν ἐξέπνεε βαρυθυμίας στόνον. »

VII.

« Ἀλλὰ πᾶν αἶσθημα εὐθύς ἐνέκρονεν ἡ ὕλη,
 καὶ πάντα δριμῦν πόνον
 κ' ἐντός μου πνέων αἵματα, καταστροφὴν καὶ φόνον,
 ὡσεὶ δεσπότης ἄγριος ὁ τουρκισμὸς ὠμίλει! . . .
 Τὸ αἷμα ἐκοκκίνιζε τοὺς ὀφθαλμούς μου τότε,
 κ' αἰσχύνην αἰ ἰδέαι μου μὲ ἔφερον αἰ πρῶται.
 Κ' ἐζήτησα ὅ,τ' οἱ θνητοὶ καλοῦσιν εὐτυχίαν
 εἰς ἀπολαύσεις ὕλικάς!
 εἰς τὴν κραιπάλην ἤλπισα νοὺς ἐκστάσεις μαγικάς! . . .
 εἰς ὄντα ἀργυρώνητα ἐζήτησα καρδίαν! . . .
 Ἄφρων! ὡς νὰ νητύχησε 'ς τὴν γῆν κάνεις νὰ ἴδῃ,
 λάμψεις ἢ τέφρα ἢ ψυχρὰ καὶ φῶς νὰ ἀναδίδῃ! »

VIII.

«Σειρὰ κατόπιν τραγικῶν ἐπῆλθε παθημάτων! . . .

Ῥαδιουργίας θῦμα

κατέβη διὰ τοῦ Σελήμ εἰς ἄδου μαῦρον μνῆμα

ἴσως τὸ ἀθώοτερον τῶν ἐπὶ γῆς πλασμάτων! . . .

Ἐκείνη! . . . Πλὴν συγχώρησον, φιλτάτη Ἀγαθή μου,

νὰ σ' εἶπη τὰ περὶ αὐτῆς ἡ μόνη σιωπὴ μου. . .

Τότ' ἡ ἀγρία μου ψυχὴ ἐξηγριώθη ὅλως,

ἐσφάδαζον ὑπὸ θυμὸν,

ἤμην κρατῆρ ποῦ ἔκλειε τῆς γῆς πυρίφλεκτον χυμὸν,

καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐσειετο τὸ στῆθός μου ὡς θόλος·

ἤμην ὡς τίγρις Ἰνδική, εἶχον φλογῶδες βλέμμα,

Κ' ἐπόθουν ἀντὶ αἵματος νὰ χύσω ἄλλων αἷμα! . . .

IX.

«Ἐν τῇ τοιαύτῃ λύσση μου ἀντήχησε μεγάλη

ἡ τῆς Ἑλλάδος στάσις·

τοῦ θρόνου τοῦ Σουλτανικοῦ ἐσάλευσεν ἡ βᾶσις,

καὶ τῆς Τουρκίας ἤρξατο τὸ ἔδαφος νὰ πάλλῃ·

πᾶς Τοῦρκος, πᾶς πολεμιστὴς πιστεύων τὸ Κοράνι

εἰς αἵματα Χριστιανῶν ὠρκίσθη ν' ἀποθάνῃ.

Κ' ἐγὼ, ὁ ἀρνησίθρησκος, ἐγὼ ὠρκίσθην πρῶτος!

ἐγὼ μὲ λαύραν ψυχικὴν,

ἤλπιζα δρόσον αἵματος νὰ εὔρω εἰς τὴν συμπλοκὴν,

ἢ τὴν φωνὴν τοῦ ἄλγους μου νὰ πνίξῃ μάχης κρότος.

Ἐχθρὰ μου τύχη ἔσπευσε νὰ μὲ ἐξαγριώσῃ,

ὅμως ἠυδόκησ' ὁ Θεὸς ἐγκαίρως νὰ μὲ σώσῃ.»

X.

«Εἰς Χίον πολυάριθμοι μετέβημεν Πασσάδες,
καὶ πλοίων μέγας στόλος·
ἐβράγη ὑπὸ τῶν κλαυθμῶν τοῦ οὐρανοῦ ὁ θόλος,
καὶ ἠμάτωσαν τὰ ξίφη μας ἀθύων μυριάδες.
Κ' ἐγὼ ὡσεὶ μαινόμενος μ' ὄπλων γοργὰς κινήσεις
τῶν ἀδελφῶν μου ἔσχιζα τὰς σάρκας μετὰ λύσσης! . . .
Μ' εἶδατε! . . . ἤμην ἄγριος τῆς Νουμηδίας λέων·
ἕαινα ἤμην φονικὴ
ὅσον τὸ αἷμα ἔρρεεν, τόσον ὑπῆρχε θελκτικὴ
ἡ θέσις καθ' ἣν ἔπιπτε τὸ θυμὰ τὸ ἐκπνέον·
τὰ στήθη μου ἐθέρμαινε τυφλὴ βροπὴ τοῦ πράττειν
πᾶν ἔγκλημα, ὑπὸ θυμὸν καὶ ἀπόγνωσιν ἐσχάτην.»

XI.

«Ἄλλ' ὡς σὲ εἶδα, ἀδελφὴ, ἡ χεὶρ μου ἐνεκρώθη! . . .
εἰς τ' ἀνδρικά μου στήθη
χορδὴ τις ἐναρμόνιος ἐξαίφνης ἐδονήθη,
καὶ ἐξύπνισαν ἔς τοὺς φθόγγους τῆς οἱ κοιμηθέντες πόθοι·
παράδοξος συγκίνησις μ' ἐτάραξεν ἀκαίρως,
καὶ ἐξέλαβον ὅτι αὐτὴ ἦτο κτηνώδης ἔρωσις! . . .
Τὸν Παῦλον δ' ὅταν ἔβριψα νεκρὸν πρὸ τῶν ποδῶν σου
καὶ σ' ἤρπασα ἐκ τῆς χειρὸς,
τότε, ὁ ἀρνησίθρησκος! . . . τότε, ὁ πάντων μιαιρός!
ἐνόχως ἐνατένισα τὸ θεῖον πρόσωπόν σου . . .
Καὶ, ἂν κωφὴ δὲν ἔμενεν ἡ ἄκρα ἀρετὴ σου,
ἴσως . . . Θεέ! πόσα κακὰ δὲν φέρει ἡ ὀργή σου!»

XII.

«Καὶ ὅταν εἰς Χριστιανὴν κ' εἰς γαῦρον ἐρωμένην
 τὴν ἀδελφὴν μου εὔρον,
 τότε αἱ ἴνες ἔφριξαν καὶ τῶν λεπτῶν μου νεύρων,
 τότε, ὡς Κάϊν μισητὸς, ἠσθάνθην κλονουμένην
 τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ ἔμεινα ἔμπρός σου
 ὡς ἔντρομος κατάδικος ὁ μόνος ἀδελφός σου!...
 Ἐν βῆμα μᾶς ἐχώριζεν· ἀλλ' ἦτον μέγα χάσμα,
 ἦτον τὸ ἄπειρον κενόν,
 δι' οὗ ἀποχωρίζεται ὁ ἄδης ἐκ τῶν οὐρανῶν,
 ὁ κάκιστος διάβολος, καὶ τὸ ἀθῶον πλάσμα!...
 Κ' ἡ θεὰ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ πατρικοῦ μας δώρου
 μ' ἐθάμβωσε καθὼς τὸ φῶς μεγάλου μετεώρου.»

XIII.

«Ἐπόθουν εἰς τοὺς πόδας σου συγγνώμην νὰ ζητήσω
 μὲ ἰκεσίας βλέμμα·
 πλὴν ἤχνιζ' εἰς τὰς χεῖράς μου τοῦ Παύλου σου τὸ αἷμα,
 καὶ δὲν ἐτόλμων οὔτε κἂν νὰ σὲ ἐνατενίσω.
 Ἐπόθουν νὰ σὲ ἀσπασθῶ, ἀλλ' ἄκρως ἐδειλία
 τὸν Τοῦρκον ἢ Χριστιανὴν, τὸν ἄρπαγα ἢ λεία.
 Βεβαίως, ἂν μ' ἐγνώριζες ἤθελες μὲ μισήσει,
 ἤθελες μὲ καταρασθῆ·
 Βεβαίως, ἐν τῇ φρίκῃ σου, ἤθελες ἴσως λυπηθῆ
 διότι δὲν ἀπέθανα καὶ εἶχον ἔτι ζήσει.
 Λοιπὸν, μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς διέπραξα ταχέως
 τὸν μέγιστον ἠρωϊσμόν... καὶ ἔφυγα δρομαίως.»

XIV.

«Ναί! ἔφυγα· ὡς ὁ δειλὸς φονεὺς ὅστις τρομάζει
τοῦ θύματος τοὺς στόνους·
τοὺς πρώτους ἐδοκίμασα τῆς συγγενείας πόνους,
κ' ἤκουσα τὴν συνειδήσιν ἐντός μου νὰ φωνάζη,
«Ἐὰν ἐλάτρευες Χριστὸν καὶ συγγενεῖς θὰ εἶχες!»
Τὴν ἤκουσα, καὶ ὠρθώθησαν αἱ μελαναὶ μου τρίχες.
Ὅτε δ' ἐπῆλθε μαύρη νύξ, τὴν αὔραν τῆς θαλάσσης
ἀνέπνευσα τὴν καθαρὰν,
καὶ τὴν βαρεῖαν θλίψιν μου, ἠσθάνθην κᾶπως ἐλαφρὰν,
ἂν καὶ ὁ νοῦς ἐσάλειεν ἀκόμη εἰς ἐκστάσεις·
Καὶ τότε πρῶτον, ἄθυμος, μὲ δυσπιστίας εἶδος,
μετέβην ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς τοῦ στόλου Ναυαρχίδος.»

XV.

«Μυρίους φέρουσα φανούς εἰς σκάφος καὶ ἰστία
ἡ ναυαρχὴ τοῦ στόλου
μακρόθεν ἀπεικόνιζε τοῦ οὐρανίου θόλου
ὑπὸ εὐδίαν διαυγῆ τὰ φῶτα τὰ μυρία·
κ' ἡ λάμψις των ἐχρύσονε τὰ νῶτα τῆς θαλάσσης
ὅπου ποικίλλας ἔβλεπες χροιοῦν ἀντανακλάσεις.
Συμπόσιον τοῦ Ῥαμαζάν ἐν ταύτῃ συνεκρότει
ὁ Ναύαρχος Καρὰ-Ἀλῆς· (16)
κ' εἰς τοῦτο παρεκάθηντο μετὰ φαιδρότητος πολλῆς
οἱ τοῦ στρατοῦ χιλίαρχοι, καὶ οἱ τοῦ στόλου πρῶτοι·
εὐθυμος πᾶς τις ἔτρωγεν, ἐβρόφα, καὶ ὠμίλει,
καὶ εἶχε τὸ εὐφρόσυνον μειδιάμα ἔς τὰ χεῖλη.»

XVI.

— «Φρικτὸν τὸ τέλος ἔλαβεν ἡ ἀποστάτις νῆσος!

εἶπε νωθρὸς ἱμάμης·

» ἐν δὲν σφάξης τὸν Γκισοῦρ καὶ τέφραν δὲν τὸν κάμης

» θὰ μᾶς τεφρώσῃ ἕξαφνα, καὶ θὰ μᾶς σφάξῃ ἴσως . . . »

— « Πλὴν τῶρα τοῦ Σουλτάνου μας τὸ θέλημα θὰ γίνῃ,

» ἀπὴντησ' ἄλλος, ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς δὲν θέλει μείνει ! »

— « Ἀγαπητέ μου Ἀβδουλά ! ὁ Ναύαρχος μοὶ λέγει,

» τί ἔχεις, κ' εἶσαι σκυθρωπός ; . . .

» ὁ ἔρωσ τῆς Χριστιανῆς ποῦ σ' ἔφυγε εἶναι νωπός,

» καὶ ἴσως τὴν ἡρωϊκὴν καρδίαν σου θὰ φλέγῃ . »

— « Τοῦ ἔφυγ' ἢ τῆς ἔφυγεν ; . . . εἶπ' ὁ Σελήμ ἡρέμα·

» δὲν δυσπισπῶ ! . . . ὅμως . . . νερὸν δὲν γίνεται τὸ αἶμα ! . . . »

XVII.

— « Βάπτει τὰ χεῖλη σου, Σελήμ, τὸ μῖσος κ' ἡ δριμύτης !

τῷ ἀπεκρίθην χολωθεῖς·

» ὁ Ναύαρχος δὲν ἀγνοεῖ πόσον ἀξίζει ὁ καθεὶς . . .

» Μεγάλος εἶναι ὁ Θεός ! καὶ μέγας ὁ Προφήτης !

» Πλὴν εἰς πολλοὺς ἐδίδαξα πῶς καίουν, καὶ πῶς σφάζουν,

» ἐν ᾧ ἐμάνθανες, Σελήμ ! τὸ πῶς καλῶς ἀρπάζουν . »

— « Εἰρήνη ! εἶπ' ὁ Ναύαρχος προσψάυων τὴν γαστέρα,

» κἀνείς σας ἄς μὴ θυμωθῇ ! . . . »

» Σὺ δὲν μὲ εἶπες, Ἀβδουλά, ὅτι ὀπότεν γεννηθῇ

» ἡ ἰοβόλος ἔχιδνα φονεῦει τὴν μητέρα ; . . . »

Τότε ἠγέρθην προπετῶς ἀπὸ τοῦ συμποσίου,

κ' ἐπὶ τοῦ καταστρώματος κατέφυγα τοῦ πλοίου . »

XVIII.

«Τὰ χεῖλη δάκνων ὑπ' ὀργῆς, καὶ ἀπειλῶν, κ' ὑβρίζων
 ἤγον ταχὺ τὸ βῆμα,
 καὶ ὤμωσα εἰς τὸν Σελῆμ ν' ἀνοίξω μαῦρον μνημα,
 Κι' ὁ ἄγριος τοῦ μίσους μου μ' ἠρέθιζεν ὀρίζων·
 Κ' ἐστράφην! . . . κ' εἶδα μ' ὀφθαλμὸν ὑγρὸν κ' ἐκπεπληγμένον
 ξένον τὸ πᾶν περὶ ἐμέ . . . τὸν ἑαυτὸν μου ξένον! . . .
 Πικροὺς κατόπιν σαρκασμοὺς ἐγέννησ' ἡ φυγὴ μου·
 ἀλλὰ κωφεύσας εἰς αὐτοὺς
 ἤκουσα μόνον τὴν ὀρμὴν καὶ τοὺς παλμοὺς τοὺς δυνατοὺς,
 οὓς ὡς ἠφαιστειὸς κρατῆρ ἐγέννα ἡ ὀργή μου.
 Πλὴν τὴν ὀργὴν ἐπράυνεν ἡ δρόσος ἡ νυκτία,
 ἀλλ' ἐκυμαίνετο ὁ νοῦς, κ' ἐπόνει ἡ καρδιά.»

XIX.

«Ἦτον ἡ νύξ μαγευτικὴ . . . ἡ ἀτελής σελήνη
 ἔχεε φῶς ἐρώτων . . .
 Σιγὴ παντοῦ! . . . δὲν ἤκουες κἀνένα ἄλλον κρότον,
 εἰμὴ τὸν μόνον στεναγμὸν ποῦ ζέφυρος ἀφίνει·
 ὠχροὶ ἀστέρες ἔλαμπον 'ς τοῦ οὐρανοῦ τὸν θόλον,
 κ' ἀέρα ἐξανέπνεον ἠδὺν καὶ μοσχοβόλον.
 Ἦτον ἀὴρ τῆς φίλης μου πατρίδος! . . . κ' εἶχε μύρα
 ζωογονοῦντα τὴν ψυχὴν,
 ἦν συνειδὸς ἀκοίμητον ἐμάστιζε μὲ ταραχὴν,
 καὶ ἦν κατεβασάνιζεν ἀγριωθεῖσα Μοῖρα.
 Τοὺς ἀνθοστέπτους λόφους τῆς τότε ἐμπλήκτως εἶδα,
 κ' ἠσθάνθην ἀναγέννησιν καὶ μυστικὴν ἐλπίδα.»

XX.

« Ἀπὸ τῶν λόφων ἤθυνα τὸ ἔνοχόν μου ὄμμα
πρὸς τὴν καεῖσαν πόλιν . . .

Οὔτε εἰς λύχνος! . . . ὕλακᾶι ἠκούοντο καθ' ὄλην
κυνῶν ἀγρίων . . . κ' ἔκαιον οἱ πύργοι τῆς ἀκόμα! . . .

Τὴν εἶδα! . . . κ' ἡ καρδία μου σφοδρῶς συνεκινήθη,
καὶ ἓνα στόνον μου βωδὸν ἔπνιξα εἰς τὰ στήθη.

Ἐστράφην! . . . θέαμα φρικτὸν ἀπήντησε τὸ βλέμμα! . . .

Ἵς τῆς Ναυαρχίδος τὸν ἰστὸν,
πολλὰ προκρίτων πτώματα μετὰ ὀμμάτων ἀνοικτῶν,
κρεμάμενα, εἰς τὰς φλέβας μου ἐπάγωσαν τὸ αἷμα·
Ἡ ὄψις των ἡ πελιδνὴ ὡσάν νὰ μὲ ἠπείλει,
κ' εἰς φρικιάσεως βαθμὸν ἀπέμεινα ὡς στήλη.»

XXI.

«Κ' εἶδα πολλάκις πτώματα, καὶ αἷματα, καὶ φόνους,
ψυχορραγοῦντας εἶδα,

Εἶδα εἰς βλέμμα θνήσκοντος τὴν θνήσκουσαν ἐλπίδα,
οὐδὲ ἠγνόουν τοῦ σαθοῦ σαρκίου μας τοὺς πόνους·

ἀλλ' ὁμως ἐντυπώσεως φρικτὸν ἠσθάνθη εἶδος
ὡς εἶδον νύκτωρ τοὺς νεκροὺς αὐτοὺς τῆς Ναυαρχίδος.

Ἐπὸταν ἡ καρδία μας τὰ χρέη τῆς προδῶση,
καὶ εἰς κακίας σκληρυνθῆ,

κ' ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ του ὁ Πλάστης τὴν εὐσπλαγχνισθῆ,
καὶ δι' ἑνός του βλέμματος θελήσῃ νὰ τὴν σώσῃ,

τότε ἀρκεῖ ἐν ἔντομον, εἰς κώνωψ, νὰ φοβήσῃ
τὴν σκληροτέραν τῶν ψυχῶν, ἢ νὰ τὴν ἐκνικήσῃ.»

XXII.

«Ψιθυρισμός ἔς τὰ ὠτά μου ἀπαίσιος ἀντήχει! . . .

κ' εἰς ἔκστασιν εὐρέθην! . . .

Τὸ συνειδὸς ἐξήναπτε τὴν ψυχικὴν μου μέθην,

καὶ μοὶ ἐφάνη τῆς νηὸς ὅτ' ἔτριξαν τὰ τεῖχη,

κ' ἐν μέσῳ διαυγοῦς φωτὸς, ὑπὸ ἀγγέλου φύσιν,

ὅτ' εἶδα πρὸς με βαίνοντα τὸν δυστυχῆ δερβίσην! . . .

Ἦσθάνθην εἰς τὴν θέαν του συγκίνησιν μεγίστην . . .

εἶχε τὸ βλέμμα ἰλαρόν·

— «Μὴ φοβηθῆς ἐκδίκησιν, ἐφώνησεν, ἀπὸ νεκρὸν

»ὅστις πιστὸς ἀπέθανεν εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν!

»Ἀπ' ἐναντίας ἔρχομαι καλὸν νὰ σ' ἀποδώσω,

»καιρὸς εἶν' ἔτι νὰ σωθῆς, ἂν θέλῃς, θὰ σὲ σώσω.»

XXIII.

«Εἶπε κ' ἐχάθη! . . . τὴν φωνὴν πλὴν ἤκουον ἀκόμα! . . .

Ἄλλ' ὡς συνῆλθον πάλιν

ἤσθάνθην δυνατοὺς παλμοὺς, καὶ ταραχὴν μεγάλην,

καὶ εἶδα, ὅταν ὕψωσα τὸ ἔκθαμβόν μου ὄμμα,

τὰ πτώματα μὲ φῶς ὠχρὸν νὰ λούη ἡ σελήνη,

ἐν ᾧ πελάγειος πνοὴ τοὺς πόδας των ἐκίνει.

Τότε, ἐντὸς μου ἔστρεψα τὴν προσοχὴν, καὶ εἶδα

τὸ παρελθόν μου τὸ φρικτόν·

κ' εἶδα ἐχθρόν μου εἰς τὴν γῆν ὅ,τι ὑπάρχει ποθητόν,

συνειδήσιν, φίλους, Θεὸν, οἰκείους, καὶ πατρίδα·

κ' ἤκουσα τρομερὰν φωνὴν ἔς τῶν σπλάγγνων μου τὰ βάθη

νὰ κράζῃ· — «Ἀρνησίθρησκε! τὸ πᾶν, τὸ πᾶν ἐχάθη!»

XXIV.

«Τότε, ἐλύθη ἡ ἀχλὺς τῶν δύω μου ὀμμάτων,
ἐξύπνισεν ἡ ὕλη·

καὶ τότε, εἶδα πέριξ μου ὅτι τὸ πᾶν ὠμίλει
τὴν γλῶσσαν τῆς καταστροφῆς, τὴν γλῶσσαν τῶν μνημάτων!...
Τοὺς πόθους μου ἐξέτασα . . . ὠμοίαζον μὲ λύσσαν!
εἶδα τὰς χεῖράς μου . . . καὶ φεῦ! καθημαγμέναι ἦσαν! . . .
Καὶ ποία τῆς κακίας μου ἡ ἀμοιβή; . . . ἀνέβην

εἰς τὸ ἀξίωμα Πασσᾶ

διὰ νὰ τρέφω τοὺς ἀργούς, καὶ νὰ ἐνδύωμαι χρυσᾶ,
κί' ὁ φθόνος νὰ μὲ τιμωρῇ μὲ ὕβριν καὶ μὲ χλεύην·
ὦ! φθάνει πλέον! . . . ἔκραξα μὲ σπαίρουσαν καρδίαν,
εἰς τῶν πατέρων μου, ὡς πρὶν, θά ζήσω τὴν θρησκείαν.»

XXV.

«Εἶπα, κ' ἠσθάνθην βάλσαμον ἐλπίδος παρηγόρου
εἰς τῆς ψυχῆς τὰ βάθη·

ἠσθάνθην ἡμερώτερα τὰ ἄγριά μου πάθη,
κ' ἠτένισα τὸν οὐρανὸν, τὸ κτήνος τοῦ βορβόρου!
Τότε . . . ἐν ὄνομα σεπτὸν . . . τὰ χεῖλη μου ἀγνίξει,
καὶ δάκρυ κατανύξεως τὸ ὄμμα ἀναβλύξει.

Ἐπὶ τοῦ κόσμου τοῦ πικροῦ καὶ κατατρεθλιμμένου
δὲν εἶναι τίποτε τερπνόν,

οὐδὲ τοσοῦτον εὐγενές, κ' αἴτιον ἔργων εὐγενῶν,
ὅσον τὸ δάκρυ τὸ γλυκὺ τοῦ μεταμελουμένου·
αὐτὸ τοὺς σπίλους τῆς ψυχῆς ἐκπλύνει καὶ καθαίρει,
τὴν καθιστᾶ ἰσάγγελον, κ' εἰς οὐρανοὺς τὴν φέρει.»

XXVI.

«ὦ σεις, οἱ ἀπαρνούμενοι τὴν πατριὸν θρησκείαν
διὰ νὰ εὐτυχῆτε ! . . .

τὸν ἀποστάτην δαίμονα ἂν δὲν ὑπερτερῆτε,
τὴν κόλασιν κὰν κλείετε εἰς ρυπαρὰν καρδίαν ! . . .

Τὸ ἔνοχόν σας συνειδὸς θέλει σᾶς τιμωρήσει,
Καὶ εἶν' ἡ τιμωρία τοῦ μὲ τὴν τοῦ ἄδου ἴση.

ὦ ! ἂν ἤξεύρατε εἰς τί σκληρᾶς ἀπελπισίας
τοὺς ὄνυχας σπαίρ' ἢ ψυχῇ,

ὅταν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀρὰ ἐντὸς τῶν σπλάγχχνων ἀντηχῆ,
ὅταν ἡ καταφρόνησις βοᾷ τῆς κοινωνίας,
θὰ ἔξεύρετε καὶ τί δεινὰ τὸ στῆθός μου ὑπέστη
ὅταν ὡς Τοῦρκος ἤκουσα ἓνα «Χριστὸς ἀρέστη.»

XXVII.

«Πρώτη, λοιπὸν, ἰδέα μου ὑπῆρξε νὰ ἀφήσω

τὴν σπείραν τῶν ἀπίστων,

καὶ εὐχηθεὶς τὰ πάνδεινα κατὰ τῆς κεφαλῆς των

εἰς τόπον Χριστιανικὸν Χριστιανὸς νὰ ζῆσω·

διὸ, λαθὼν τὴν προσοχὴν τῶν καταγινομένων

εἰς τὰ τοῦ δειπνοῦ, ἔλυσα ἀκάτιον δεμένον,

κ' ἐντὸς αὐτοῦ ἐπήδησα διὰ τῶν πρυμνησίων·

δὲν εἶχον μακρυνθῆ καλῶς,

ὁπότε πνεῦμα ἔφερεν ὁ σιγαλὸς αἰγιαλός,

κ' ἐκ τοῦ στενοῦ ἐλάυνουσα δι' ὄλων τῶν ἱστίων

ἐφάνη ναῦς ὀδεύουσα μ' ἀλαζονείας εἶδος,

ἥτις προὔχωρει ἐν σπουδῇ κατὰ τῆς Ναυαρχίδος.»

XXVIII.

«Προαίσθημα ἀλλόκοτον μ' ἐνέπνευσεν ἡ θεά
καὶ ἡ σπουδὴ τοῦ πλοίου·

τὸ εἶδα ὡς προμήνυμα συμβάντος ἐξαισίου,
κ' ἐλπίζων κάττι, ὄμματα προσήλουν θαρράλεα·
μ' ἐφάνη δὲ ἡ Ναυαρχίς καὶ τῶν συνδαιτημόνων
τὸ σμῆνος τὸ φανατικόν, συνέδριον δαιμόνων.

Εὐθύμουν δὲ ὡς ἄγριοι μετὰ κραυγῆς μεγάλης,
μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν·

καὶ ἔσπενδον διὰ ρακῆς εἰς τὸν θεὸν τὸν μισαρὸν
τοῦ αἵματος, τῆς συμφορᾶς, τοῦ μίσους, τῆς κραιπάλης·
καὶ ἦσαν εἰς ἀνώτατον βαθμὸν εὐδαιμονίας
ὅτε αὐλαία φοινικῆς ὑψώθη τραγωδίας.»

XXIX.

«Οὐρίως ἡ ναῦς ἔβαινε, καὶ ἔσχιζεν ἡ πρόρα
τὸ φωσφορίζον κύμα,

καθὼς ἰέραξ μελανὸς ἀκολουθῶν τὸ θῦμα,
καὶ βλέπων ὅτι ἔφθασεν ἡ τῆς ἐφόδου ὥρα·
σιγῇ εἰς τὸ κατάστρωμα θανάτου βασιλεύει,
καὶ μόνον εἰς κρυφολαλεῖ ἐν ᾧ ἡ ναῦς ὀδεύη.

—«Τίς εἶ; . . . φωνάζει ὁ σκοπὸς, μὴ πλέον προχωροεῖτε!»

—«Ἄνδρεῖε μὴν ἀνησυχῆς,

»ἀπήντησεν ὁ κυβερνήτης, θὰ στρέψω μετὰ προσοχῆς,

»ὦραϊον πυροτέχνημα σᾶς φέρω νὰ ἰδῆτε!

»Τὴν ἐορτὴν σας τὴν καλὴν αὐτὸ θ' ἀπολαμπρύνη,

»τὸν μέγαν σας Καρὰ-Ἀλὴν αὐτὸ θὰ καθηδύνη!»

XXX.

«Εἶπε, καὶ γέλοιον πικρὸν ἀντήχησ' εἰς τὸ σκότος,
καὶ ἡ ὀλκὰς ἐστράφη,
καὶ συνεπλάκησαν εἰς ἓν εὐθύς τὰ δύο σκάφη,
καὶ, πρὶν ὃ τῆς συγκρούσεως βαρὺς ἠχήση κρότος,
ἐν ἀκαρεὶ ἠγέρθη φλόξ φρικώδης, ἀπαισία,
ὑπερπηδῶσα δόλωνα, ἀρτέμονα, ἰστία.
Ἦ λάμψις διεφώτισε τὰς πέριξ πυργοβάρεις
κ' ἐν μέσῳ τρόμου κ' ἀπειλῶν,
ἠκούσθη κράζων ἤρωσ τις κρατῶν εἰσέτι τὸν δαυλόν·
—«Τοῦρκοὶ! σὰς γλυκοχαιρετᾶ ὁ σκλάβος σας Κανάρης!»
Πρὸς τοὺς ἐταίρους ἔπειτα ὄρμα μ' ἐν πῆδημά του,
καὶ φεύγων ὑπομειδιᾶ μειδίαμα θανάτου.» (17)

XXXI.

«Ὅποῖον τότε θέαμα φρικῶδες ἠνεώχθη!
ὁποῖοι Βεζουβίου
κρατῆρες μετὰ συριγμοῦ ἐξέλαμψαν ἀγρίου,
καὶ πόσον ἐκατέρωθεν ἐστέναξεν ἡ ὄχθη
δύσκολον εἶναι νὰ εἰπῶ· οὐδ' εἶδα ποτὲ τόσας
πυρὸς ἀβύσσους ἠχηρὰς, καὶ μαινομένας γλώσσας.
Κραυγαὶ δὲ, κρότοι, καὶ κλαυθμοὶ, μικταὶ μὲ βλασφημίας,
ἐν μέσῳ τῆς πυκνῆς πυρᾶς
ἐτέλουν εἶδος μουσικῆς καὶ ἀρμονίας φοβερᾶς
μόνον γνωστῆς εἰς τὰς εἰρητὰς τοῦ ἄδου τὰς ἀγρίας·
αὐτὰς δ' ἐσχόρπιζ' ὁ ἀὴρ εἰς σύνολον συγχίζων,
καὶ τὰς ἐπανελάμβανεν ὁ μελανὸς ὀρίζων.»

XXXII.

«Καὶ ὡς ἡμέρα ἐγίναν τὰ ταρταρώδη σκότη!
 ἐκ πρώρας δὲ κ' ἐκ πρύμνης
 περίφοβοι, ὡς βάτραχοι ποῦ ρίπτοντ' ἐντὸς λίμνης,
 Ὡς τὴν θάλασσαν κατέπιπτον καὶ ἔσχατοι καὶ πρώτοι·
 Κ' ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς πυρᾶς ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων
 τὸ ἄλγος ἐδοκίμαζον δύο πικρῶν θανάτων.
 Τέλος, τὸ σκάφος ἔφαγε τὸ ἄπληστον θηρίον·
 καὶ ἡ πυρῆτις ἡ ἐντὸς
 ἀνάφασα, ὅς τοὺς οὐρανοὺς ἔπεμψε χεῖμαρρὸν φωτός,
 καὶ μὲ πατάγους ἔσεισε τὴν γῆν ἐκ θεμελιῶν·
 τὸν Ταῦρον ἔλουσεν ὡς φῶς Ἡοῦς ῥοδοδακτύλου,
 καὶ ἀντήχησ' εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Κάδμου καὶ Σιπύλου.»

XXXIII.

«Κ' ἔπεσε χάλαζα πυκνὴ πτωμάτων καιομένων
 ἰστίων τε καὶ ξύλων,
 ἀλύσεων, καὶ ἀγκυρῶν, καὶ φλογισθέντων ἤλων,
 καὶ πυροβόλων πορφυρῶν καὶ πεπυρακτωμένων.
 Τὰ βράκη του ὁ θάνατος μανιωδῶς σκορπίζει,
 καὶ εἰς τὴν πτώσιν των ἡ γῆ δονεῖται καὶ καπνίζει...
 Ἄλλ' εἰς τὴν νύκτιον σιγὴν τὸ πᾶν ἐτάφη πάλιν,
 καὶ ἠκούσθη πάλιν σιγαλὸς
 νὰ κλαυθμηρῖζ' εἰς τὰς ἀκτὰς ὁ ἡμέρος αἰγιαλὸς,
 καὶ νὰ στενάζ' ὁ ζέφυρος ὅς τοῦ ἀνθους τὴν ἀγκάλην·
 Τόση ἰσχὺς, τόση ζωὴ, ἐσβέσθη ἐντὸς γόων,
 Κ' ἐπλήρωσ' αἷμα ἔνοχον, τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων.»

XXXIV.

«Ἡμιθάνης, καὶ κάτωχρος ἐκ φόβου καὶ αἰσχύνης,
 μ' ἑταίρων συνοδίαν
 ὁ Καραλῆς, εἰς τὴν ξηρὰν ἐζήτει σωτηρίαν,
 πρὶν τῆς μεγάλης καὶ φρικτῆς ἐκρήξεως ἐκείνης·
 ὡς μ' εἶδεν ἐν τῇ λέμβῳ μου μ' ἑσταυρωμένας χεῖρας
 νὰ χαίρω ἔς τῆς πυρκαϊᾶς τοὺς φλογεροὺς κρατῆρας·
 —«Ψευδότουρκε! ἐφώνησε, ἦσο λοιπὸν ἑταῖρος
 »μὲ τοὺς κακοὺς πυρπολιστάς!
 »καὶ τοῦ Σταμπὸλ ἐπρόδωκες τοὺς κρατεροὺς πολεμιστάς
 »διὰ νὰ φύγης, ἄνναδρε, κρυφίως καὶ ἐγκαίρως.»
 Εἶπε, κ' οἱ ναῦται πρὸς ἐμὲ ταχὺ ἐκωπηλάτουν,
 ἐν ᾧ αὐτὸς καὶ δύο τρεῖς ξίφη γυμνὰ ἐκράτουν.»

XXXV.

«Δὲν ἐλυπήθην τὴν ζωὴν· ἀλλ' ἐλυπήθην μήπως
 πρὶν νὰ μετανοήσω,
 πρὶν κλαύσω μετὰ συντριβῆς ὡς Τοῦρκος τελευτήσω,
 καὶ μείνῃ ἀνεξίτηλος ὁ τῆς ψυχῆς μου ρύπος.
 Ἄλλὰ ποιήσας τὸν σταυρὸν καὶ εὐχθηεῖς ἡρέμα,
 ἀπήντησα μ' εἰρωνικὸν μειδίαμα καὶ βλέμμα·
 —«Παρὰ ν' ἀφίνης, Ναύαρχε, καὶ τῆς Τουρκίας Ἄρη
 »τοὺς ναύτας σου εἰς τὴν πυρὰν,
 »παρὰ νὰ φεύγης ἔντρομος καὶ μ' ὄψιν γυναικὸς ὠχρὰν,
 »καλῆτερον νὰ ἔφθανες τὴν λέμβον τοῦ Κανάρη!»
 Εἰς ταῦτα οὗτος μυκηθμὸν ἀφῆκε φρικαλέον,
 καθὼς ἐρήμου Λυβικῆς παρωρογισμένος λέων.»

XXXVI.

«Καὶ ἤδη ἠτοιμάζετο ὀργίλος νὰ πηδήσῃ,
 νὰ μὲ κτυπήσῃ πρῶτος·
 ἀλλ' ὁ μυριοκέραυτος τῆς ἀποθήκης κρότος
 τὸ θάρρος του διέσεισε, πρὶν τοὺς αἰθέρας σείσῃ·
 καὶ ἔμεινεν ἐμβρόντητος, ὁ νοῦς του ἐξεπλάγη,
 ὅτε ἀνετινάχθησαν τὰ φλόγινα πελάγη.
 Τότε . . . ὦ θαῦμα τοῦ Θεοῦ! ἐν μέγα πυροβόλον
 πυρίφλεκτον καὶ φωτεινόν,
 μὲ συριγμὸν τρομακτικὸν κατέβη ἐκ τῶν οὐρανῶν,
 καὶ μὲ τὴν λέμβον ἔπνιξε τὸ πλήρωμά της ὄλον·
 εἶδα μὲ φρίκην τὸν ἀφρόν ὅστις προσανεπήδα,
 ἀλλὰ τῶν ἀντιπάλων μου ἔχνος κἀνὲν δὲν εἶδα.» (18)

XXXVII.

«Τὰ βλέμματά μου ὕψωσα εἰς οὐρανὸν δακρύων
 ἐν πλήρει κατανύξει,
 τὸν τότε εὐδοκήσαντα εὐσπλάγχχνως νὰ μοὶ δεῖξῃ
 τὸν ψυχικόν μου ὄλεθρον, καὶ τὸν κακόν μου βίον·
 καὶ εἰς τὴν ὄχθην ἀποβάς ἐγκύμων μετανοίας,
 ἐπεκαλέσθην τὸν Χριστὸν μὲ συντριβὴν καρδίας.
 Νὰ τρέξω εἰς τὰ ἔχνη σου, νὰ σὲ ἀνεύρω πάλιν,
 ἦτον ἡ μόνη μου ἐλπίς·
 ἀλλὰ δὲν ἦτον βούλησις τῆς Μοίρας τῆς ἀγριωπῆς
 ἣτις σκληρὰν μ' ἐκήρυξε καὶ πεισματώδη πάλιν·
 πρὸς τοῦτο καὶ εἰς Νένητα διεύθυνα τὸ βῆμα,
 κ' εἰς τοῦ πατρός μας ἔκλαυσα τὸ χλοηφόρον μνημα.»

XXXVIII.

«Σ' αὐτὸν τὸν τόπον τῆς σφαγῆς ἀδύνατον μοὶ ἦτον
 ἐπὶ πολὺ νὰ ζήσω·
 πᾶν βῆμα μ' ἔκαμε φρικτὰς σκηνὰς ν' ἀναπολήσω·
 ἔβλεπον φάσματα παντοῦ, κλ' ὠπισθοδρόμουν φρίττων.
 Ἦτον ἡ φίλη μας πατρὶς ὡς νεκρωμένη κόρη,
 ἥτις διὰ τῆς θεάς της τοὺς σφάκτας ἐτιμῶρει...
 Ποθῶν νὰ πνεύσω εὐγενῆ ἐλευθερίας αὔραν
 χαίρων ἐφίλησα τὴν γῆν
 ὅπου ὁ θεῖος Γερμανὸς ὑπὸ τῶν ἄστρον τὴν σιγὴν
 τὸ ἔθνος μας ἐλάμπρυνεν εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν·
 κ' ὑπὸ τὸν Μάρκον Βότζαρην, κ' ὑπὸ τὸν Καραΐσκον
 ἔμαθον πῶς γεννᾶται τις ἀνδρείως ἀποθνήσκων.»

XXXIX.

«Εἶδα μὲ στήθη πύρινα, καὶ μὲ καρδίαν πάγου
 τὰς συμπλοκάς τῆς μάχης,
 κ' ἐθέρισα τὰς κεφαλὰς ὡς θεριστῆς τοὺς στάχεις,
 συμπολεμῶν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ γαύρου Τουρκοφάγου.
 Καὶ εἰς τὸ Μισολόγγιον, ὡς στόνους ἀηδόνας
 τὰς τελευταίας ἤκουσα ἰδέας τοῦ Βυρῶνος...
 Ἦσαν ἐκεῖναι ἐποχαὶ εὐκλείας καὶ ἐλπίδος!
 ὁ Ἕλλην τότε μαχητῆς
 ἐνήργει μ' ἐνθουσιασμὸν, ἐρέμβαζεν ὡς ποιητῆς,
 καὶ ἔβλεπ' εἰς τὴν δόξαν του τὴν δόξαν τῆς πατρίδος·
 καὶ διὰ τοὺς ἀγῶνάς του τοὺς τόσους καὶ προθύμους
 ἐζήτηε τάφον ἄσημον ὑπ' ἀνθισμένους θύμους...»

XL.

«ὦ! διατί ἐπὶ τῆς γῆς τὸ μέγα καὶ ὠραῖον
 νὰ διαρκῆ προσκαίρως; . . .

Καὶ διατί νὰ σβύννηται ἡ δόξα καὶ ὁ ἔρωσ
 ὡς φθόγγος λύρας μαγικῆς, ὡς στεναγμὸς ἐκπνέων;
 Μήπως τοῦ παραδείσου τοῦ ἠθέλησεν ἐν μέρει
 ὁ Πλάστης μας, ἐπὶ τῆς γῆς τὰ θέλγητρα νὰ φέρῃ; . . .
 Πᾶσά μας δόξα καὶ χαρὰ, καὶ πᾶσα εὐτυχία
 εἰς καῖον δάκρυ τελευτᾶ·

καὶ σβύννει πᾶσά μας ἐλπίς ὅταν γυμνοῦνται τὰ ὀστέα
 ὑπὸ τοῦ κρύου τάφου μας τὰ μάρμαρα τὰ κρύα·
 Πικρία μετὰ ἡδονῆν, καὶ πρὶν τοῦ τάφου στόνοι,
 ἰδοὺ ἡ ἱστορία μας ἡ ἀληθὴς καὶ μόνη . . .»

XLI.

«Παρὰ τὸ Μισολόγγιον εἰς συμπλοκὴν πολέμου
 ἵππεὺς κεραυνοβόλος,

εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ τάγματα πνέων ἀνδρείαν ὄλος,
 τὸν τρόμον πέριξ ἔσπειρεν ἔχων πτερὰ ἀνέμου.

Μ' εἶδε . . . τὸν εἶδα! . . . ἄφοβος εἰς μέγεθος κινδύνου
 ἔτρεξ' ἐκεῖνος κατ' ἐμοῦ, κί' ὠρμησα κατ' ἐκείνου.

Τὸ βλέμμα μου συνήντησε τὸ βλέμμα του ὀργίλον
 κ' ἠκούσθησαν δύο φωναί!

— «Σελίμη! . . . — Ἄβδουᾶ! . . .» κ' εὐθὺς τὰς διεδέχθησαν πυκναὶ
 συγκρούσεις ὄπλων βροντερῶν καὶ μαχαιρῶν καμπύλων.

Μ' ἐπλήγωσε . . . τὸν ἔσφαξα! . . . πλὴν μὲ φρικῶδες βλέμμα
 μοὶ εἶπεν — Ἄβδουᾶ! νερὸν δὲν γίνεται τὸ αἷμα! . . .»

XLII.

«Μετὰ τοιαύτας τραγικὰς ζωῆς περιπετείας
 ἐμίσησα τὸν κόσμον,
 καὶ εὗρον βάλσαμον ψυχῆς ἐν μέσῳ τῶν εὐδύσμων,
 καὶ μελαγχολικῶν ἀνθῶν ἐνθέρμου μετανοίας.
 Τοῦ Ἄθω εἶδα τὰς Μονὰς, κ' ἐκλαυσα εἰς τὸν τόπον,
 ὅπου ἐτάφη ὁ Σωτὴρ, καὶ πλάστης τῶν ἀνθρώπων.
 Ὡς μέγα κοιμητήριον τὴν Οἰκουμένην εἶδα,
 τὰς πόλεις τάφους βρωμεροῦς
 παίδων μικρῶν ἀθύρματα τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς,
 καὶ μόνον φῶς, μετὰ Θεὸν, τὴν πίστιν καὶ ἐλπίδα.
 Ναί! μόνον εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ εἰς τὸ μέγα τούτων,
 εὐρίσκ' ἢ ἄφθαρτος ψυχὴ, τὸν ἄφθαρτὸν τῆς πλοῦτον.»

XLIII.

«Διὰ δακρῶν ἔλουσα τὰ ἁμαρτήματά μου!
 πλὴν τὸ νεκρὸν μου στήθος
 ὁ τοῦ ἐλέγχου πάντοτε βαρὺς πιέζει λίθος,
 καὶ θὰ πιέζη καὶ αὐτὰ τὰ ἔνοχα ὀστᾶ μου,
 ἄν, ἀδελφὴ, ἄν, Παυλὲ μου, δὲν ἀγνισθῶ ἀκόμη,
 καὶ δὲν μ' ἀγνίσ' ἢ πρόθυμος τῶν δύο σὰς συγγνώμη!
 Ἴδέτε! μετὰ τρεῖς μακρὰς ἐνιαυτῶν δεκάδας
 Δι' ἐκουσίαν μου ποιήν
 ἦλθα καὶ ἐκατοίκησα ἔς αὐτὴν τὴν ἔρημον Μονὴν
 ὅπου ἐπάτησα νεκρῶν τοσαύτας χιλιάδας
 καὶ τῶν παθῶν ἐρείπιον ἐν μέσῳ ἐρείπιων
 συνομιλῶ μὲ τοὺς νεκροὺς τὴν νύκτα τῶν μνημείων.»

XLIV.

«Κραυγὰς ἀκούω κάποτε παιδίων σφαζομένων! . . .

ὄξεις μητέρων θρήνους! . . .

Βλέπω τοὺς τοίχους τρέμοντας . . . κ' εἰς αἵματὰ κοκκίνους,
κλ' ἀκούω τὰς σπαρακτικὰς φωνὰς τῶν καιομένων! . . .

Καὶ βλέπω σκελετῶν πληθὺν ἀγρίως χορευόντων,
ὧν τὰ κρανία μὲ βρυγμοὺς μὲ ἀπειλοῦν ὀδόντων! . . .

Καὶ ἔπειτα ὁ οὐρανὸς μοὶ φαίνεται' ὅτ' ἀνοίγει
ὡσεὶ νεφέλη φωτεινή . . .

κλ' ὡς κεραυνὸς βαρύγδουπος μοὶ κράζει τρομερὰ φωνή·

—«Λυτὴ ἡ τιμωρία σου, κακοῦργε! εἶν' ὀλίγη! . . .

» Ἐμπρὸς τοῦ φοβεροῦ Κριτοῦ θὰ μᾶς ἰδῆς ἐπίσης

» ὅταν θὰ γίνῃ ἡ σκληρὰ, καὶ τελευταία κρίσις! . . .»

XLV.

—Τοιαῦτα εἶπ' ὁ δυστυχῆς, καὶ τεθλιμμένος γέρον

χύνων κρουνοὺς δακρύων! . . .

Νῦξ ἦτον ἤδη! . . . καὶ εἰς φῶς ἀμφίβολον καὶ κρύον

τὰ δάκρυά του ἔλαμπον νυκτιπλανῶν ἀστέρων·

ὁμοίως ὑποστίλβουσι μὲ χρώματα ποικίλα

σταγόνες δρόσου, εἰς ὠχρὰ τοῦ φθινοπώρου φύλλα·

Καὶ ὅταν ἐτελείωσε τὸν ἤκουον ἀκόμη

ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἀγαθή . . .

διότι, ἡ πολυπαθὴς καρδία ἂν συγκινηθῇ,

μένει ἡ γλῶσσα ἄφωνος καὶ ἀδρανῆς ἡ γνώμη·

τέλος συνήνωσαν εἰς ἓν κ' οἱ τρεῖς τὰ δάκρυά των·

κ' ἦσαν τὰ δάκρυα πικρὰ καθὼς καὶ τὰ δεινὰ των.

XLVI.

Κ' ἦτον ἐκείνη ἡ σκηνὴ σπαρακτικὴ, ἀγρία! . . .

Ἐ τοῦ χωρισμοῦ τὸν τόπον,
κατὰ παράδοξόν τινα μυστηριώδη τρόπον,
τὴν νύκτα συνηντήθησαν τὰ θύματα τὰ τρία.
Τὸ σκότος εἶναι ἀληθῆς εἰκὼν τῆς δυστυχίας,
καὶ γογγυζούσας εἰς αὐτὸ εἶδα πολλὰς καρδίας! . . .
Κατόπιν δὲ τοὺς ἤκουσα ἐν μέσῳ θερμῶν στόνων
εὐχαριστοῦντας τὸν Θεόν! . . .

Καὶ νὰ ἀπομακρύνωνται τοὺς εἶδα ἀπὸ τὸν Ναόν,
ὥσει ἰνδάλματα νεκρῶν αὐλῶν καὶ ἀφῶνων! . . .
Οἱ θόλοι ἐψιττάκισαν τὸ ἐλαφρόν των βῆμα,
κ' ἐσίγησε τὸ πᾶν! . . . καθὼς σιγᾶ τὸ μαῦρον μνημα.

XLVII.

Εἰς τῶν Νενήτων τὴν Μοῆν μετὰ καιρὸν πλησίον
ἔκειντο δύο τάφοι! . . .

Τὸ ὄνομα τῶν ἐν αὐτοῖς εἰς πλάκας δὲν ἐγράφη,
κ' ἠγνῶν οἱ περίεργοι τὸν σκοτεινὸν των βίον·
ἀλλὰ περὶ αὐτῶν πολλὰ ἐλέγοντο, κί' ὠχρία
τὴν νύκτα εἰς τὴν θέαν των ἡ δεισιδαιμονία.
Γραῖα γυνὴ συνείθιζε πᾶσαν αὐγὴν νὰ καίη
κηρὸν καὶ λίβανον ἐκεῖ . . .

Σεμνὴ ὡς νάρκισσος ὠχρὸς, ὡς ἶον μελαγχολικὴ,
τὴν εἶδα νὰ προσεύχηται κί' ὡς νήπιον νὰ κλαίῃ·
κ' ἐκεῖθεν νὰ ἀποχωρῇ μ' ἀργὸν τὴν εἶδα βῆμα
σιωπηλὴ καὶ κύπτουσα ὡς τὸ ἀθῶον θυμα.

XLVIII.

Ἡ θεὰ τῆς σπαρακτικὸν ἐκίνει διαφέρον·
 κί' ὁ κλαίων ὀφθαλμός μου,
 εἰς τὴν θρηνοῦσαν ἔβλεπε τὸ μάταιον τοῦ κόσμου,
 καὶ τὸν δεσμὸν τὸν ἱερὸν τῶν ζώντων καὶ νερτέρων.
 Εἰς τὴν ψυχὴν τὴν εἰς νεκρῶν ἀνάμνησιν θρηνοῦσαν,
 συγκοινωνεῖ ἡ μέλλουσα ζωὴ μὲ τὴν παροῦσαν.
 Ἄν τις τοὺς τάφους σήμερον ἐπισκεφθῆ ἀθύμως,
 ἀντὶ τῶν δύο βλέπει τρεῖς . . .
 βλαστάνει ἀνωθεν αὐτῶν ραιβόκλαδος καὶ γραῖα δρυς,
 καὶ πέριξ τῶν ἀσφόδελος καὶ ἀκανθώδης θύμος·
 Κάνεις δὲν καίει λίβανον, κάνεις κηρὸν δὲν καίει,
 ἀλλὰ τὸ πένθιμον πτηνὸν ἐκεῖ θρηνεῖ καὶ κλαίει.

Τὸ ὅλον στίχοι 2000.

Τ Ε Λ Ο Σ.

III

In the year 1900, the Akadhimia
 of the Government of the
 Republic of the United States
 of America, has the honor
 to announce that it has
 received from the
 Government of the
 Republic of the United States
 of America, a grant of
 \$10,000.00 for the
 purpose of carrying out
 the program of research
 and study in the
 field of the history and
 culture of the United States
 of America.

AKADHIMIA

1900

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΔΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ.

Σημ. 1. Σελ. 1.

«Κ' εἰς τοῦ Ἀγίου τῆς Μηνᾶ
τὰ κρημισμένα τεῖχη
τὸ σήμαντρον ἀντήχει
ἐσπερινῆς εὐχῆς.»

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, ὅπου ἐτελέσθη ἡ σκληροτέρα τῶν σφαγῶν, ἀπέχει πρὸς νότον τῆς πόλεως Χίου μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν, ἐν δὲ τέταρτον, μόλις, ἐκ τῆς κώμης Νιχωρι, καὶ κεῖται ἐπὶ λόφου τερπνοῦ, ἀφ' ὅπου κατοπτεῦει τις τὴν περίξ κατάφυτον χώραν. Ἡ Μονὴ αὕτη ἔχει μέγαν περίβολον, μὲ τεῖχος ἀρκούντως ὑψηλόν· εἰς τοῦτο δὲ θαρρόυντες, καὶ εἰς τὸ ὄχυρόν τῆς θέσεως, καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀγίου, καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν, κατέφυγον, ὡς εἰς σφαγεῖον, ἐν αὐτῇ πέντε χιλιάδες περίπου γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως. Τρισχίλιοι ἐξ αὐτῶν, λέγεται, ὅτι ἐφονεύθησαν καὶ ἐκάησαν ἐκεῖ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, οἱ δὲ λοιποὶ ἠχμαλωτίσθησαν· καὶ ὁ ἀ-

ριθμὸς οὗτος, ἐκ τῆς σωρείας τῶν διασωθέντων ὄστων, δὲν φαίνεται ὑπερβολικός. Πᾶν κρανίον, ἐκ τῶν κειμένων σήμερον ἐν τῇ Μονῇ, φέρει δύο καὶ τρεῖς πληγὰς διὰ μαχαιρῶν καὶ σφαιρῶν, τινὰ δὲ καὶ περισσοτέρας. Ἐκ τῶν ἐρειπίων του φαίνεται ὅτι ὁ Ἅγιος Μηνᾶς ἦτον Μονῆ καὶ πλουσία καὶ μεγάλη· ἀλλὰ σήμερον ἐκτὸς τοῦ ἐπισκευασθέντος Ναοῦ, τοῦ δεικνύοντος εἰς πολλὰ μέρη ἴχνη λυσοῦδους πυρκαϊᾶς, καὶ ἐκτὸς δύο, ἢ τριῶν κελλίων, τὸ λοιπὸν εἶναι ἄμορφος λίθων σωρεία. Ἡ θύρα τῆς Μονῆς κεκαλυμμένη διὰ σιδηρῶν πλακῶν φέρει ἀπειραρίθμους σφαιρῶν τύπους καὶ ὀπὰς, τὰς δὲ στρόβιγγας ἀπ' ἐκείνης τῆς ἀποφράδος ἡμέρας εἰσέτι τεθλασμένας. Οἱ Τοῦρκοι εἰσῆλθον δι' αὐτῆς καὶ διὰ τῆς κάτω γωνίας τοῦ τείχους, ἣν ἐκρήμισαν, καὶ ἦτις ἐπεσκευάσθη σήμερον. Ἀντίστασις ἐκ μέρους τῶν θυμάτων οὐδόλως σχεδὸν ἐγένετο, διότι οἱ πολλοὶ ἦσαν ἀπειροπόλεμοι, καὶ οἱ πλεῖστοι γέροντες, γυναῖκες, καὶ παιδιά. Ὀλίγοι ἔνοπλοι μολοντοῦτο ἀντέστησαν γενναίως καὶ ἔπεσαν ἐκεῖ ἡρωϊκῶς, καὶ τὴν ἀντίστασιν ταύτην θαυμάζω μεγάλως, διότι οὗτοι ἐπέσυρον τοσοῦτων χιλιάδων τὰς φονικὰς βολὰς. Οἱ ὡς ἐκ θαύματος διασωθέντες ἐκ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης σφαγῆς διηγοῦνται λεπτομερείας προξενούσας ἀπερίγραπτον φρίκην· ἐξ αὐτῶν πολλοὶ ἐσώθησαν, διότι, εἴτε λιποθυμήσαντες, εἴτε πληγωθέντες, ἐξελείφθησαν ὡς νεκροὶ, καὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ πτώματα τῶν συγγενῶν καὶ φίλων των. Λέγουσιν ὅτι τὸ αἷμα, διὰ τὸ κατωφερὲς τοῦ ἐδάφους, κατέρβρεεν ἀπὸ τοῦ λόφου ὡσεὶ ρύαξ· ἡ δὲ τρομερωτέρα πᾶσῶν τῶν στιγμῶν ἐστάθη ἐκείνη καθ' ἣν ἔβαλον οἱ Τοῦρκοι πῦρ ἐν τῷ Ναῷ καὶ κατέκαυσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ καταφυγόντων. Σώζονται δ' εἰσέτι σήμερον ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων πλακῶν του ἀπεικονίσματα ἀνθρωπίνων σωμάτων καὶ μελῶν ἀνεξάλειπτα διὰ τὸ ἀπορρόφηθὲν ὑπὸ τῆς λίθου λίπος τῶν καέντων. Ἡσθάνθη πολλὰκις κατὰ τὰς περιπετείας τοῦ βίου καὶ λύπην καὶ φρίκην, ἀλλὰ δὲν δύναμαι οὔτε νὰ γράψω οὔτε νὰ ἐξηγήσω λεπτομερῶς τί ἠσθάνθη ὅτε ἐπεσκέφθη καὶ εἶδον τὰ ἴχνη ταῦτα τῆς ἀνθρωποσφαγῆς ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ.

Φυλάττετε, ὦ Χῖοι, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὰ κατακερματισθέν-

τα ταῦτα ὁσαῦ τῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν σας! διατηρήσατε ὡς κειμήλια ἱερὰ τὰς κηλιδωθείσας πλάκας ἀπὸ τῶν αἱμάτων αὐτῶν· καὶ ὅταν ἐπισκέπτονται τὴν ὠραίαν πατρίδα σας οἱ εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν πιστεύοντες προστάται τοῦ Τουρκισμοῦ, νὰ ἦσθε ἐπικατάρτοι, ἐὰν δὲν καταλίπητε τὸ ἄροτρον καὶ τὰς ἀσχολίας σας διὰ νὰ τοῖς τὰ ἐπιδεικνύητε. Ἐξακολουθήτε πράττοντες, τοῦτο συστηματικῶς, καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι τὰ ἄψυχα ταῦτα ὁσαῦ θέλουσι σᾶς δώσει ποτε τὴν ποθουμένην ἐλευθερίαν.

Σημ. 2. Σελ. 20.

«Τοῦ Μονόχειρος τότε ἐκρόται
ἢ βροντώδης, ἀνδρεία φωνή,
κ' ἢ νεότης πεινώσα, γυμνή,
πρώτη ἔτρεξεν, ἔπεσε πρώτη.

Εἰς τὴν πατριωτικὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀρχαίκων χαρακτῆρα καὶ μοναδικὴν αὐταπάρνησιν δεῖξαντος πρωταθλητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Ἀλεξάνδρου τοῦ Ὑψηλάντου, ἔτρεξεν ἐνθουσιῶσα ἢ νεολαία τῆς ἐποχῆς, καὶ ἔπεσεν ἡρωικῶς μαχομένη εἰς Δραγατζάνιον. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἐνδόξων θυμάτων ἅτινα καθηγήασαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν, τέσσαρα, κατ' ἐμὴν γνώμην, διαπρέπουσιν ἐξαιρέτως· ὁ πρωτομάρτυς Ῥήγας ὁ Φεβραῖος, ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, καὶ ὁ Ἱερὸς Λόχος.— Εὐγνωμοσύνη δὲ ὀφείλεται εἰς τὸν γλαφυρὸν ἡμῶν ἱστοριογράφον, τὸν Ἰωάννην Φιλήμονα, τὸν διὰ τῆς πολυτίμου αὐτοῦ συγγραφῆς ἀφελῶς καὶ φιλαλήθως διαφωτίσαντα ἡμᾶς τοὺς μὴ μετασχόντας, δυστυχῶς, τοῦ ἀγῶνος ἕνεκα τῆς ἡλικίας, καὶ ἀγνοοῦντας τὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ ἱερὰ μυστήρια.

Σημ. 3. Σελ. 20.

«Τῶν σωθέντων τὰ λείψανα ἦσαν
ἔς τὴν φωνὴν τῶν κινδύνων κωφά·
ἤμην ἔν, κ' ἠδυνήθην κρυφᾶ
τῶν ἐχθρῶν μας νὰ φύγω τὴν λύσσαν.»

Οἱ γενναῖοι τοῦ Ὑψηλάντου ὀπαδοί, μετὰ τὰς κρίσιμους ἤτ-

τας ἃς ὑπέστησαν, ἔδοκίμασαν περισσοτέρας καταδιώξεις παρὰ τῶν εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν πιστευόντων, ἢ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, τῶν φυσικῶν ἐχθρῶν των. Ἡ ἱστορία ποιεῖ μνεῖαν τῶν ἀδίκων φυλακίσεων καὶ τῶν περιφρονήσεων ἃς ὑπέφερον. Ὁ δὲ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ πρωταθλητοῦ, τοῦ μὴ ἀξιωθέντος νὰ πατήσῃ τὴν γῆν τῆς ἀπελευθερωθείσης πατρίδος του, δεικνύει πόσον ἡ λεγομένη Πολιτικὴ, εἶναι ἐνίοτε ἀπάνθρωπος χάριν τῶν συμφερόντων της. Ἡ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλάς, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ κληθῇ ἀγνώμων, ὀφείλει νὰ μετακομίσῃ τὰ λείψανα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, καὶ νὰ καταθέσῃ αὐτὰ εἰς ἡρῶον καταφανὲς ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ, τὸ ὁποῖον νὰ λούωσιν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἀνατέλλοντος καὶ τοῦ δύοντος Ἑλληνικοῦ ἡλίου.

Σημ. 4. Σελ. 20.

«Κι' ὅταν πάλιν βαγδαῖος ἐχύθη
 ἔς τοῦ Χελμοῦ τὸ μέγαλον βουνὸν
 ὁ Πατρῶν μὲ φρικτὸν κεραυνοῦν
 τῶν ἀπίστων νὰ καύσῃ τὰ πλήθη.» κτλ.

Ἐπὶ μιᾶς τῶν διακλαδώσεων τοῦ ὄρους Χελμοῦ (ὅπερ βεβαίως εἶναι τὰ Ἀρσάνια τῶν ἀρχαίων) κεῖνται τὰ Καλάβρυτα, καὶ οὐ μακρὰν τούτων, ἐπὶ λόφου, ἡ Μονὴ τῆς Ἀγίας Λαύρας, ὅπου ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Πατρῶν Γερμανὸς, μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Ζαίμη, τοῦ Σωτηρίου Χαραλάμπη, τοῦ Θεοχαροπούλου, καὶ λοιπῶν, ὕψωσαν ἐν Πελοποννήσῳ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Σημ. 5. Σελ. 21.

«Ὅταν δ' ἦλθες, γενναῖε Τουμπάζη,
 εἰς τοῦ Βάμβα πεισθεὶς τὴν φωνήν,
 δὲν ἀπήντησας γνώμην κοινὴν
 μαχητὰς εἰς τὰ ὄπλα νὰ κράζῃ.»

Τὴν 23 Ἀπριλίου 1821 ὁ Ἰάκωβος Τουμπάζης, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Κοινοῦ τῆς Ὑδρας, γενομένην τῇ προτροπῇ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα, κατέπλευσεν εἰς Χίον παρὰ τὴν λεγομένην πηγὴν

τοῦ Πασσᾶ μετὰ 25 Ἑλληνικῶν πλοίων, ὧν τὰ 10 ἦσαν Ψυρανὰ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ν. Ἀποστόλη· ἐξέδωκε δὲ τὴν ἐπομένην προτρεπτικὴν προκήρυξιν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Νήσου, ἧς τὸ ἀντίγραφον ἐλάβομεν ἐκ τοῦ πλήρους καὶ πολυτίμου ἀρχείου τοῦ νέου ἡμῶν ιστοριογράφου Ἰωάννου Φιλήμονος, πρὸς ὃν καὶ εὐγνωμονοῦμεν.

«Χῖτοι!

«Ὁλον τὸ Γένος εἶναι εἰς τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του.
 »Τὸ κίνημα δὲν εἶναι μερικὸν καὶ εἰς βάσεις ἐπισηφαεῖς ἐστηριγ-
 »μένον· μετὰ Θεὸν μία κραταιὰ ἐπίγειος βασιλεία τὸ προστατεύει.
 »Στράτευμα 15,000 ἐνεργεῖ ἀπὸ τὸν Δούναβιν· ἡ Σερβία καὶ
 »Βουλγαρία ἔλαβον τὰ ὄπλα· ἡ Πελοπόννησος συνέκλεισεν εἰς
 »τὰ κάστρα τοὺς Τούρκους, ἀδυνάτους, ἀνετοίμους, καὶ καταφοβι-
 »σμένους. Τὰ κάστρα τῆς Κορίνθου, καὶ τῆς Μογεμβασίας εἶναι
 »εἰς τὴν παραμονὴν τῆς παραδόσεώς των· ὁμοίως καὶ ἡ Τριπο-
 »λιτζᾶ, Θῆβαι, Λεβαδεία, Σάλωνα, Ἀθῆναι, Πόρος, Αἴγινα. Ὁλη
 »ἡ Ἑλλὰς καὶ αἱ νῆσοι ὑψώσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐθνικῆς Ἐλευ-
 »θερίας. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος συνίσταται ἀπὸ τὰ καράβια τῆς
 »Ἰδρας, τῶν Σπετζῶν καὶ τῶν Ψαρῶν. Μέρος τοῦ στόλου μας
 »ὑπάγει νὰ φυλάττῃ τὰ Δαρδανέλια, διὰ νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ πε-
 »ράσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν κάμμία ναυτικὴ δύναμις τοῦ
 »ἐχθροῦ, οὔτε νὰ ἐμβαίῃ εἰς αὐτὸν τροφή ἢ ἄλλη τις βοήθεια·
 »μέρος πάλιν ὑπάγει νὰ κτυπήσῃ τὰ παράλια κάστρα τῆς Πελο-
 »ποννήσου, καὶ μέρος θέλει περιέρχεσθαι τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

»Ὁ στόλος οὗτος εἶναι ἀπὸ καράβια καὶ χρήματα μερικῶν,
 »καὶ συμπεραίνετε κάλλιστα, ὅτι τὰ τρία ναυτικὰ νησιά τοῦ Γέ-
 »νους δὲν ἡμποροῦν νὰ βαστάσωσιν ἔξοδα τοσοῦτου στόλου. Μᾶς
 »ζητοῦν χωριστὰ βοήθειαν ὄπλων καὶ ἀσθενῆ τινα μέρη τῶν δ-
 »μογενῶν. Ἀνάγκη, λοιπὸν, νὰ συντρέχωμεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον
 »κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς τὸν κοινὸν τοῦτον καὶ ἱερώτατον ἀγῶνα· ἡ
 »Χίος πρέπει νὰ δείξῃ προθυμώτεραν καὶ μεγαλητέραν συνδρο-
 »μὴν, ὡς πλουσιωτέρα τῶν ἄλλων πόλεων καὶ νήσων. Καθὼς

»εδείξατε τὴν φιλογένειάν σας εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους, οὐ-
 »τω δείξατέ την καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν του. Ἄν καὶ ἐφαίνεσθε
 »ὅτι εἶχατε κάποιαν ἄνεσιν εἰς τὸν ζυγὸν, καὶ σεῖς ὁμῶς ὑπό-
 »κεισθε εἰς αὐτὸν, καὶ σεῖς ἐστερεῖσθε ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα,
 »καὶ σεῖς καταφρονεῖσθε καὶ ὀνομάζεσθε Γκιασῦραι, καὶ εἷσασθε
 »βραγιάδες. Μικρὰ τάχα εἶναι ταῦτα ὥστε ν' ἀδιαφορήσητε διὰ
 »τὴν ἐλευθερίαν σας;

»Τέλος πάντων ἡ ἐλευθερία τοῦ Γένους ἀπεφασίσθη καὶ ἐν
 »γῆ καὶ ἐν οὐρανῷ, καὶ πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ συνδράμητε καὶ
 »σεῖς, Χῖοι! Ἄν ὁ τόπος δείξη ἀδιαφορίαν, ὁ στόλος ἔχει νὰ
 »μεταχειρισθῆ βίαν, διότι ἐνεργεῖ ἐκ μέρους ὄλου τοῦ ἔθνους.
 »Συμφωνήσατε, λοιπὸν, μὲ τὸν αὐτοῦ ἐρχόμενον στόλον, συμπρο-
 »θυμήθητε, καὶ μὴ φανῆτέ ποτε φιλοτύραννοι καὶ ἀνάξιοι τῆς ἐ-
 »λευθερίας σας! Τὸ Γένος ἐλπίζει χρηματικὴν συνδρομὴν ἀνά-
 »λογον μὲ τὴν ὑπόληψίν σας· συλλογισθῆτε περὶ τίνος πρόκει-
 »ται· ἐνθυμηθῆτε πόσα ἐδίδατε κατ' ἔτος διὰ νὰ τυραννῆσθε, καὶ
 »συμπεράνετε πόσον εἶναι δίκαιον νὰ συγκαταβάλλετε ἰδίᾳ καὶ
 »κοινῶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν σας. Μὴ θελήσετε, ἢ ἀπὸ ἄλογον
 »δειλίαν, ἢ ἀπὸ παράκαιρον φειδωλίαν, νὰ ἐπισύρετε ἐπὶ τῆς πε-
 »ριφήμου Χίου αἰώνιον ἀδοξίαν καὶ μῖσος. Σᾶς προσκαλοῦν οἱ
 »συντρέχοντες καὶ μὲ τὰ καράβιά των, καὶ μὲ τὰ χρήματά των,
 »καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ζωὴν των. Προθυμία, λοιπὸν, ἀδελφοί, σύμ-
 »πνοια, καὶ γενναία προσφορὰ μέρους τινὸς τῆς καταστάσεώς σας
 »ὑπὲρ τοῦ παντός.

«Σᾶς ἀσπαζόμεθα ἐν Χριστῷ, καὶ μένομεν

»πρόθυμοι ἀδελφοί σας.

»Ἦδρα τῆ 18 ἀπριλίου 1821.

(Τ. Σ.)

»Οἱ κάτοικοι τῆς Νήσου Ἦδρας.»

Ἄλλ' οἱ Δημογέροντες καὶ πρόκριτοι τῆς Χίου στερούμενοι
 παντὸς ὀπλοῦ, πάντῃ ἀπειροπόλεμοι, καὶ πρὸ πάντων φοβούμε-
 νοι τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των αἰωρουμένην τουρκικὴν σπάθην, ἥ-
 τις δὲν ἤργησε νὰ πέσῃ βαρεῖα μετὰ ἓν ἔτος, ἠρνήθησαν νὰ ἐ-

παναστατήσωσι καὶ νὰ συνεισφέρωσι, καὶ παρεκάλεσαν τὸν Τουμπά-
ζην νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ νὰ μὴ γίνῃ αἴτιος ἀδίκου σφαγῆς. Ὁ Τουμ-
πάζης πεισθεὶς εἰς τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις των μετὰ ἕξ ἡμέρας
ἀπέπλευσεν, ἀφ' οὗ προσέβαλε τὸ φρούριον, καὶ ἤχμαλώτευσεν τουρ-
κικά τινα πλοιάρια.

Σημ. 6. Σελ. 21.

« Ἄλλ' ὁ ὑποπτος Τοῦρκος φρούρων κ.τ.λ.
Τὸν σεμνὸν ἱεράρχην τῆς Χίου,
καὶ τοὺς πρώτους καθεῖρξεν ὁμοῦ·
καὶ μ' ὄρμηγν φοβισμένου θυμοῦ
ἠσφαλίσθη ἐντὸς τοῦ φρουρίου.

Ὅσον ἐφοβοῦντο οἱ ἄσπλοι Χῖοι τοὺς ὀπλισμένους Τούρκους,
τόσον καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐφοβοῦντο καὶ ἐδυσπίστουν πρὸς τοὺς Χίους·
διὸ, καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τουμπάζη λαβόντες δμηῆρους
τὸν Μητροπολίτην, καὶ πάντας τοὺς προκρίτους τῆς νήσου, ἠσφα-
λίσθησαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου· εἶναι δὲ τοῦτο παράλιον κτίριον τῶν
Γενοσησίων, ἔχον προμαχῶνας καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ πρὸς
τὴν ξηρὰν, καὶ ἐχρησίμευσε πάντοτε ὡς κατοικία ἀσφαλῆς τῶν
κατὰ καιροὺς τυράννων τῆς πατρίδος τοῦ Θεοπόμπου.

Σημ. 7. Σελ. 22.

« Ἡ βροπὴ των ἐφάν' ἡ κακοῦργος
ἔταν στάσις ἀνήφθη νωθρὰ
ἦς τὰ πρῶτα ὑπῆρξαν πυρὰ
ὁ Βουρνιαῆς κί' ὁ ἐκ Σάμου Λυκοῦργος.»

Ὁ Ἀντώνιος Βουρνιαῆς Χῖος, ἐκ τοῦ χωρίου Παρπαριά, πρῶην
ἀξιωματικὸς τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ὁ Λυκοῦργος Λογοθέτης ἐκ
Σάμου, μεταβάντες κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1822 μετὰ πολλῶν Σα-
μίων ἔπεισαν τοὺς Χίους νὰ ἐπαναστατήσωσιν, καὶ συνέστησαν
εἶδος τι Κυβερνήσεως, ἣτις στερουμένη ἰσχύος καὶ μέσων, καὶ, τὸ
χειρίστον, πρὸς ἑαυτὴν στασιάζουσα, παρεξετράπη εἰς πράξεις ἐ-
πιζημίους διὰ τε τὸν τόπον καὶ διὰ τὸν σκοπόν. Ὁ Βουρνιαῆς ἔ-
χων συστατικὰ γράμματα τοῦ Ὑψηλάντου ἐθεώρει τὸν Σάμιον

Λυκοῦργον κατώτερόν του· ὁ δὲ Λυκοῦργος παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀνδρειοτέρων συμπατριωτῶν του, καὶ ἰσχυρότερος ὢν, περιεφρόνει τὸν Βουρνιαῖον. Οἱ ἐνθουσιωδῶς, λοιπὸν, ὑποδεχθέντες αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀφιξίν των Χῖοι, ἐψυχράνθησαν βαθμηδὸν, καὶ ἡ ἐμφύλιος ἔρις ἐπέφερε τὴν παραλυσίαν καὶ δυσπιστίαν, εἰς περιστασιν καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ θερμαίνῃ πᾶσαν καρδίαν ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος, ὁ πατριωτισμὸς, καὶ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη. Ἐν τοσοῦτῳ οἱ κλεισθέντες ἐντὸς τοῦ φρουρίου Τοῦρκοι τῆς Χίου ἐνεθαῤῥύνθησαν ἐκ τούτου, καὶ πνέοντες ἄσπονδον ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως Χίων, ἐπερίμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν ἀφιξίν τοῦ στόλου των, ὅπως τὴν λάβωσιν. Ὁ Βλαστὸς, εἰς τὰ Χιακά του, ἱστορεῖ διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων, διακωμωδῶν μέχρι τοῦ γελοίου, τὴν νωθράν καὶ ἄσκοπον ἐκείνην ἐπανάστασιν τῆς Χίου, καὶ πικρῶς ἐκφράζεται κατ' ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων ἀρχηγῶν της. Δὲν εἶναι ἔργον ἐμὸν νὰ ἐξετάσω ἐὰν ὁ Λυκοῦργος, ἢ ὁ Βουρνιαῖος, ἔπταισεν· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἐκ τῆς κενοδοξίας πηγάζουσα ἔρις πολλὰ κακὰ τοῖς Ἕλλησιν εἰργάσατο.

Σημ. 8. Σελ. 22.

«Ἡ δουλεία αἰῶνων τεσσάρων
εἶχε σβύσει τὸ ἄλκιμον πῦρ
δι' οὗ ἔτρεψεν ἄφοβος χεῖρ
τὴν ὄρμην φοβερῶν Γενισάρων.»

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. τέσσαρα Χιακά πλοῖα ὀδηγούμενα παρά τινος τῶν Ἰουστινιάνων διέσχισαν τὸν πολυάριθμον στόλον τοῦ ἀτρομήτου κατακτητοῦ ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματά του, καὶ ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ τελευταίου τῶν Παλαιολόγων. Ὁ Μωάμεθ παρωργίσθη τόσον, ὥστε ἔφιππος εἰσῆλθεν εἰς τὴν θάλασσαν παροτρύνων τοὺς ναύτας του κατ' αὐτῶν· διαφυγόντων δὲ τῶν πλοίων, ἐξεμάνη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὴν ἐπιούσαν ἀπεκεφάλισε τὸν στόλαρχόν του.

Σημ. 9. Σελ. 26.

«Ἡ ἐσχάτη ἀνέτειλ' ἡμέρα
τῆς ζωῆς τοῦ ἀγνοῦ μας Χριστοῦ,
καὶ ἀντήχει ἐκάστου πιστοῦ
᾿ς τοὺς ναοὺς ἢ εὐχῇ θερμότερα·

ὅτε στόλος δικρότων δρομώνων
εἰς τὴν χώραν ἐκβάλλει ἐμπρὸς
ἐν τῷ μέσῳ ἀπαύστου πυρὸς
καταχθόνιον σμῆνος δαιμόνων.»

Ὁ Τουρκικὸς στόλος ὁ καταστρέψας τὴν Χίον, ἐλλιμενίσθη ἐκεῖ τὴν Μεγάλην Πέμπτην 30 Μαρτίου 1822, καὶ ἀμέσως ἀπεβίβασε στρατὸν καὶ ἐπεχείρησε τὸν βομβαρδισμὸν τῆς πόλεως.

Σημ. 10. Σελ. 26.

«Τοῦ Βουρνιαῖ καὶ Λυκούργου φυγόντων
ἀπεμείναμεν θῦμα οἰκτρὸν
ὕπὸ σπάθην ἀσπλάγχων ἐχθρῶν,
μαινομένων, καὶ αἷμα διψόντων.»

Μόλις ἐφάνη ὁ Τουρκικὸς στόλος, καὶ πάντες οἱ τοὺς Χίους εἰς ἐπανάστασιν παρωτρύναντες ἀνεχώρησαν, καταλιπόντες τοὺς ἀπειροπολέμους κατοίκους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων, τῶν συρρευσάντων ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας, χάριν διαρπαγῆς καὶ ἐξανδραποδισμοῦ, εἰς τὴν πλουσίαν καὶ καλλιγύναικον Χίον. Ἐκ μικρᾶς τινος μερίδος Σαμίων καὶ Ψυρανῶν οἵτινες ἐβράδυνον νὰ φύγωσι, καὶ οἵτινες προσβληθέντες ἀντέστησαν ἡρωϊκώτατα, καὶ ἐσώθησαν, εἰκάζω ὅτι ἐὰν ὁ Βουρνιαῖς καὶ ὁ Λυκούργος ἐνεκαρτέρουν, καὶ κατελάμβανον τὰς ὀχυρωτέρας θέσεις κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀποβάσεως τῶν Τούρκων, ἢ Ἑλληνικὴ ἱστορία οὐχὶ μόνον δὲν ἤθελε θρηγεῖ τόσα ἀθῶα σφάγια, ἀλλὰ καὶ ἤθελεν ἀριθμεῖ μίαν ἔτι ἐνδοξον μάχην, μεταξὺ τώσων ἄλλων τροπαίων της. Λέγων ταῦτα δὲν ἐννοῶ ὅτι οἱ δύο οὗτοι, καὶ ἰδίως ὁ Λυκούργος, ἀνεχώρησαν ἐκ δειλίας. Ὁ Λυκούργος, ὡς πάντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἄνδρες, εἶχε τὰς ἐλλείψεις του, ἀλλ' ἦτο ἀνὴρ καὶ φι-

λόπατρις, καὶ γενναῖος, καὶ μόνον ὁ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν τυραννουμένων Χίων ἔρως τὸν παρώτρυνεν εἰς ἐκείνην τὴν ἐκστρατείαν, ἐν ᾧ ἦτον ἤδη ἕτοιμος νὰ στρατεύσῃ εἰς ἄλλο μέρος, μετὰ τῶν γενναίων Σαμίων.

Σημ. 11. Σελ. 27.

«Τῶν μαρτύρων φορεῖ τὸ στεφάνι
ἢ χρηστὴ τῶν προκρίτων ὁμάς,
ὡς κηδεῖας δ' ὁ Χίου τιμὰς
ἱμπαιγμούς Ἰουδαίων λαμβάνει.»

Τὴν νύκτα τῆς 22 πρὸς 23 Ἀπριλίου, κατὰ Τρικούπην, ἢ τὴν 27 κατὰ Βλαστὸν, ὁ ἐν Χίῳ σταθμεύων Τοῦρκος Ναύαρχος ἀπηγγέρισεν εἰς τοὺς ἰστούς τῆς Ναυαρχίδος τοῦ 70 Χίους ἐκ τῶν χωρίων πρὸς αὐτὸν, λόγῳ τῆς δοθείσης ἀμνηστίας, ἀποσταλέντας, καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον πάντες οἱ δημογέροντες καὶ πλούσιοι, οἱ πρὸ καιροῦ ἐν τῷ φρουρίῳ φυλαττόμενοι ὡς ὄμηροι· μεταξὺ τούτων ὑπῆρχεν, ὡς ἀλλαχοῦ εἴπομεν, ὁ Μητροπολίτης Χίου Πλάτων, ἀνὴρ σεβάσμιος καὶ ἐνάρετος. Ὁ νεκρὸς τοῦ μάρτυρος τούτου περιϋβρίσθη διττῶς· ἀφ' οὗ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ Τουρκικὴ τίαρα, παρεδόθη ἔπειτα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἀπογυμνώσαντες αὐτὸν, ἔσυρον καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως χαίροντες καὶ ἀλαλάζοντες. Σὺν τῷ μάρτυρι τούτῳ ἐφονεύθη ὁ διάκονος αὐτοῦ Μακάριος, καὶ τεσσαράκοντα πέντε ἐκ τῶν προκρίτων, ἦτοι, οἱ Ζανῆς Μάμουκας, Κωνσταντῖνος Ῥάλλης, Μενῆς Τζιτζίνιας, Ἀνδρέας Πετροκόκκινος, Χατζῆ Λουρεντζῆς Σκυλίτσης, Θεόδωρος Ἀντωνίου Ῥάλλης, Ἀλέξανδρος Ἀντωνίου Ῥάλλης, Ζωρζῆς Ταμβάκος, Ζωρζῆς Μαλιᾶς, Μανώλης Μαλιᾶς, Στέφανος Εὐστρ. Ῥάλλης, Πέτρος Λουρεντζῆ Σκαραμαγκᾶς, Νικόλαος Λουρεντζῆ Σκαραμαγκᾶς, Μανώλης Δημητρίου Ῥοδοκανάκης, Ἀλέξανδρος Μαυρογορδάτος, Λεόντιος Παντ. Ἀργέντης, Ζανῆς Ἀλεξάνδρου Πετροκόκκινος, Δημήτριος Ῥάλλης, Νικόλαος Νιώτης, Γεώργιος Ταγκαλάκης, Νικόλαος Μαυρογορδάτος, Ἰωάννης Παρέμπλης, Ζανῆς Εὐστρα-

τίου Πετροκόκκινος, Ζωρζῆς Αὐγερινός, Πέτρος Λουκᾶ Σκαραμαγκᾶς, Ἰωάννης Πασπάτης, Θεόδωρος Εὐστρατίου Πετροκόκκινος, Εὐστράτιος Μαυρογορδάτος, Δημήτριος Σεβαστόπουλος, Λουκᾶς Βλαστός, Σέργιος Γαλάτης, Ἰωάννης Ψύχας, Εὐστράτιος Κ. Σκαραμαγκᾶς, Ζωρζῆς Γαλάτης, Ζωρζῆς Καζανόβας, Κωνσταντῖνος Γαλάτης, Ἰάκωβος Δρομοκαίτης, Πέτρος Παύλου Ῥοδοκανάκης, Λουρεντζῆς Σκυλίτσης, Λεόντιος Σκυλίτσης, Νικόλαος Δημ. Πετροκόκκινος, Μιχαὴλ Κάππαρης, Ἰωάννης Πατρικούσης, Δημήτριος Πετροκόκκινος, καὶ Χατζῆ Ἰωάννης Σκοῦρος. Λέγεται ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν, πρὶν σφαγῶσιν, ἢ ἀπαγχονισθῶσιν, ἔδειξαν μεγάλην γενναιότητα, ἰδίως δὲ ὁ Μενῆς Τζιτζίνιας, πατὴρ τῶν σήμερον ζώντων ἀδελφῶν Τζιτζίνια, ἀνὴρ πολιτικὸς καὶ τολμηρὸς, πρὶν παραδώσῃ τὸ πνεῦμα, πολλοὺς καὶ πικροὺς λόγους ἀπέθυγε πρὸς τὸν Πασσᾶν, ἐλέγχων αὐτὸν διὰ τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν του. Αἱ ἀραὶ τοσοῦτων θυμάτων εἰσηκούσθησαν μετ'ὀλίγον, ὅτε ὁ γενναῖος Κανάρης, πυρπολήσας τὴν Ναυαρχίδα, δισχιλίους Τούρκους συγκατέστρεψε, πεμφθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ ὡς ἄγγελος ἐξολοθρευτής.

Σημ. 12. Σελ. 31.

«Ὁ ἀνδρεῖε Φατοῦρε, σὺ ἦσο,
κρατερὰ καὶ γενναῖα ψυχὴ!
σὲ κυκλόνει πυρίνη βροχὴ,
ἀλλὰ σὺ δὲν ἐστράφης ὀπίσω.»

Ὁ Ἰωάννης Φατοῦρος ἐκ τοῦ χωρίου Θυμιανᾶ, γενναῖος καὶ ἄφοβος ἀνὴρ, μόνος ἀντέστη κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Τούρκων ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Μητᾶ, καὶ γενναίως ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ μεγάλου σωροῦ τῶν θυμάτων του. Τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη παρῆλθον ἔκτοτε, καὶ αὐτοὶ οἱ Χῖοι, ἴσως, ἐλησμόνησαν τὸ ὄνομά του· ὁ ἥρωϊσμός δὲ μὴ χαίρει ἀπαραγράφτα δικαιώματα ἀθανασίας, καὶ ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πατρίδος θνήσκων, ὅσον καὶ ἂν λησμονηθῇ μέλλει ν' ἀναζήσῃ εἰς αἰῶνας αἰώνων.

Σημ. 13. Σελ. 47.

« Ἄφες Μοῦσα τὸν βόυν τῶν αἱμάτων
ψάλλε πόσον πικρά, ἀλγεινά,
τὰ κατόπιν ὑπῆρξαν δεινά
δύω ἄλλων ἀκόμη θυμάτων.

Ἡ στροφή αὕτη τοῦ δευτέρου ἄσματος καὶ οἱ δύο παράγραφοι τῆς ἐπομένης τριακοστῆς ἐβδόμης στροφῆς, καθὼς καὶ αἱ στροφαι εἰκοστή, καὶ εἰκοστή πρώτη, αἱ ἐν τῷ τέλει τοῦ τρίτου ἄσματος καὶ σελίσιν 68, 69 καὶ 70 ἀπαντῶμεναι, ἐποιήθησαν καὶ προσετέθησαν ἐσχάτως διὰ τὸν λόγον ὃν θέλω ἀναφέρει βραδύτερον ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ.

Σημ. 14. Σελ. 56.

« Δὲν εἶμαι Τοῦρκος· μ' ἔκαμαν μὲ ὠπλισμένην χεῖρα!
ἀλλὰ λατρεύω μουσικῶς τοῦ κόσμου τὸν Σωτῆρα,
καὶ τὸν αὐτὸν μὲ σὲ Θεόν!

Ἐπῆρξαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ὑπάρχουσι, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Τουρκίας σήμερον, οἰκογένειαι, λατρεύουσαι κατὰ τὸ φαινόμενον τὸν Προφήτην, κρυφίως δὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὑπάρχει δὲ καὶ τις αἵρεσις Τούρκων Ἀλβανῶν ἀναμιξ τὰ δόγματα τοῦ Μωαμεθανισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ πρεσβεύουσα, ὅπερ ἐστὶ μαρτύριον τῆς ἐξ Ἑλλήνων Χριστιανῶν καταγωγῆς τῆς. Πολλοὶ δὲ ἀπόστολοι τῆς ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν, ἐγκρατεῖς τῆς Τουρκικῆς γλώσσης ὄντες, καὶ τὸν Τοῦρκον δερβίσην ὑποκρινόμενοι, περιήρχοντο κατηχοῦντες τοὺς ὁμογενεῖς, ὡς ἱστορεῖ ὁ Φιλήμων.

Σημ. 15. Σελ. 62.

« Ὁὐ μάθης παρευθὺς μετ' ἄλγους σου μεγίστου
ὁποῖον ἄνδρα ἀψηφᾶς »

Τὴν λέξιν ἀψηφῶ δύναται νὰ ψέξη ὁ ἀκριτος λογιωτατισμὸς, διότι δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ λεξικὸν τῆς ἀρχαίας γλώσσης· εὐρί-

σχετάι ὁμως εἰς τὸ μέγα λεξικὸν τῆς ζώσης γλώσσης, εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικωτάτη καὶ ἐκφραστικῆ· διὸ καὶ ἄνευ ἀδείας τῆς Ἑλληνικῆς Κρούσεως! ἔκαμον χρῆσιν αὐτῆς.

Σημ. 16. Σελ. 78.

«Συμπόσιον τοῦ Ραμαζάν ἐν ταύτῃ συνεχρόται
ὁ Ναύαρχος Καρᾶ-Ἀλῆς.»

Ὁ κατὰ τὴν 30 Μαρτίου 1822 πρὸς ἐξόντωσιν τῆς Χίου καταπλεύσας Τοῦρκος Ναύαρχος, κατὰ τινὰς μὲν καλεῖται Ἄρναούτ-Πασσᾶς-Ἀλῆς, κατ' ἄλλους δὲ Καρᾶ-Ἀλῆς, καὶ παρὰ τοῦ Βλαστοῦ, τοῦ τὰ Χιακὰ συγγράψαντος Δουλτσινιώτης. Ἐπειδὴ ὁ Καρᾶ-Ἀλῆς, ἡ Καραλῆς πιθανὸν νὰ ἦτον καὶ Δουλτσινιώτης (ἦτοι ἐκ τῆς Δούλτζας) παρεδέχθη τὸ ὄνομα Καρᾶ-Ἀλῆς, καθόσον οὕτως ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ν. Ι. Μαραθωνίου συγγραφεῖσαν βιογραφίαν τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη, καὶ παρ' ἄλλων. Ἡ ἐσπέρα καθ' ἣν διεπράχθη τὸ ἠρωϊκὸν κατόρθωμα τοῦ πυρπολισμοῦ τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος ἦτον ἡ τελευταία τοῦ Ραμαζανίου, καὶ συμπόσιον συνεχροτεῖτο μέγα ἐν αὐτῇ, ὅπου παρῆσαν οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ τῆς Ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ἡ δὲ Ναυαρχὶς καὶ Ὑποναυαρχὶς διεκρίνοντο διὰ τὴν πλουσίαν των φωτοχυσίαν (ὡς ἱστορεῖ ὁ Τρικούπης ἐν τόμῳ δευτέρῳ σελ. 207.) Ἡ ἐσπέρα αὕτη δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἦτον σκοτεινὴ καὶ ἀσέληνος· ἀλλ' ἡ ἰδιότροπος Μοῦσά μου ζητεῖ συγγνώμην παρὰ τῶν ἀστρονόμων, ἐὰν ἐφώτισε τὸν οὐρανὸν κατ' αὐτὴν δι' ἀτελοῦς σελήνης. Μικρὸν καὶ μυστηριῶδες φῶς ἦτον ἀπολύτως ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ποίησιν, ἣτις ζητεῖ γονυπετῆς συγγνώμην παρὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας τοῦ Γαλιλαίου καὶ Ἀραγῶ.

Παρατηρῶ δ' ἐνταῦθα χάριν τῶν ἀκριβολόγων, οἵτινες συνήθως λύουσι τὰ ἱστορικὰ ζητήματα, τὴν ἀκόλουθον ἀσυμφωνίαν. Ὁ Βλαστός, ὁ τὰ Χιακὰ συγγράψας, λέγει ὅτι οἱ 70 πρὸς τὸν Πασσᾶν ἀποσταλέντες Χιοὶ ἐκρεμάσθησαν εἰς τὰς κεραίας τῆς Ναυαρχίδος τοῦ τὴν 27 Ἀπριλίου. Τὴν δ' ἐπιούσαν (τῆς 28) ὅτι ἐφο-

νεύθησαν ὁ Μητροπολίτης Πλάτων καὶ οἱ 45 πρόκριτοι οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ὡς ὄμηροι φυλαττόμενοι, καὶ τέλος, ὅτι ὁ πυρπολισμὸς τῆς Ναυαρχίδος ἐγένετο τὴν 19 Ἰουνίου.

Ὁ δὲ Σπυρίδων Τρικούπης διηγεῖται ὅτι οἱ 70 ἀπεσταλμένοι ἐκρεμάσθησαν παρὰ τοῦ Ναυάρχου κατὰ τὴν 22 πρὸς τὴν 23 Ἀπριλίου· τὴν δ' ἐπιοῦσαν, 24 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐφονεύθη ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ προὔχοντες, ὁ δὲ πυρπολισμὸς τῆς Ναυαρχίδος ὅτι ἐγένετο κατὰ τὴν 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουνίου, τελευταίαν νύκτα τοῦ Ῥαμαζανίου· τίς εἶναι, λοιπὸν, ἡ ἀληθὴς χρονολογία; Ἐνόμισα ὄρθον γὰρ παραδεχθῶ τὰς ἡμερομηνίας τοῦ Τρικούπη, ὡς συστηματικώτερον καὶ μεταγενέστερον συγγράψαντος.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ ἀκριβείας ἱστορικῆς, δὲν δύναμαι ἐνταῦθα ν' ἀποσιωπήσω ἑτέραν τινα διακωδωνισθεῖσαν ἄδικον συκοφαντίαν κατὰ τῶν Ψυρανῶν, ὅτι δηλ. κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς σφαγῆς διὰ νὰ σώσῃ τοὺς καταφυγόντας εἰς τὰ ἔρημα παράλια Χίους, ἐζήτησαν μεγάλας χρημάτων ποσότητας παρ' αὐτῶν, ἢ ἀπεγύμνονον αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ληστρικώτερον ἐν τοῖς πλοίοις αὐτῶν. Ἡ πράξις αὕτη προστρίβει μῶμον οὐχὶ εἰς τοὺς γενναίους Ψυρανοὺς, ἀλλ' εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, ἀντιφάσκει δὲ καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν· διότι, τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα πολλὰς χιλιάδας Χίων φιλανθρωπῶς διέσωσαν, οἱ δὲ Ψυρανοὶ οὐχὶ μόνον χεῖρα βοηθείας ὡς γείτονες Ἑλληνας ἔδωσαν κατ' ἐκείνην τὴν κρίσιμον περίστασιν τοῖς Χίοις, ἀλλὰ καὶ, ὡς Χριστιανοὶ, εἰς τὴν μικρὰν αὐτῶν νῆσον τοὺς διασωθέντας ἐφιλοξένησαν, καὶ τοὺς πληγωθέντας, ἢ ἀσθενήσαντας ἐξ αὐτῶν φιλανθρωπῶς περιέθαλψαν, καὶ τοῦτο εἶναι πασίγνωστον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μοι διηγήθησαν ἐν Χίῳ ἀποτρόπαιά τινα ἀνέκδοτα· ἀλλὰ ταῦτα, ἢ κακοβούλως ἐπλάσθησαν, ἢ ἀδίκως ἀπεδόθησαν εἰς Ψυρανοὺς, ἐν ᾧ ἐκ διαφόρων μερῶν πλοιάρια, παραπλέοντα ἐπιτηδεύεις, παρελάμβανον τοὺς δυστυχεῖς Χίους, καὶ μετέφερον αὐτοὺς εἰς Ψυρά. Εἰς πᾶν ἔθνος, καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν γενικῆς ἀναστατώσεως, ὅταν οὔτε νόμος οὔτε Κυβέρνησις συνέχη τὴν κοινωνίαν, τὰ ἄτομα ἐνεργοῦσι καὶ πράττουσι αὐθαίρετως, καὶ συμφώνως μὲ τὴν πρὸς τὰ καλὰ ἢ τὰ κακὰ ῥοπήν

των, μὲ τὴν καλὴν ἢ κακὴν ἀγωγὴν αὐτῶν. Δὲν εἶναι, λοιπὸν, παράδοξον, ἐὰν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ τινες Χριστιανοὶ καθ' ἑξῆς ἐζήτησαν ὠφέλη ἐν ὥρᾳ τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀπελπισίας τῶν ὁμογενῶν καὶ ἀδελφῶν των. Παντοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρξαν θηριώδεις ψυχαί, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν γένος, τὸ ὑπὸ βάρβαρον τύραννον τοσοῦτους αἰῶνας διατελέσαν, δὲν ἠδύνατο ἐν μιᾷ στιγμῇ νὰ μεταποιηθῇ εἰς Γένος Ἀγγέλων. Ὅτι ὁμοίως τότε οἱ Ψυρανοὶ ἐδείχθησαν ἐν γένει ἀπάνθρωποι πρὸς τοὺς Χίους, τοῦτο εἶναι αὐτόχρομα ψεῦδος ἀσυνείδητον, καὶ ὕβρις ἐθνικὴ.

Σημ. 17. Σελ. 86.

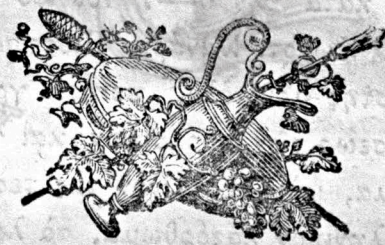
«Κ' ἐν μέσῳ τρόμου καὶ ἀπειλῶν
ἠκούσθη κράζων ἤρως τις κρατῶν εἰσέτι τὸν δαυλόν·
«Τοῦρκοι! σᾶς γλυκοχαιρετᾶ ὁ σκλάβος σας Κανάρης!»

Κατὰ τὴν 2 Ἀπριλίου, ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Πάσχα, ἔλαβε χώραν ἡ σφαγὴ τοῦ ἁγίου Μητᾶ· κατὰ τὴν 23 πρὸς τὴν 24 ἡ τῶν προκρίτων θανάτωσις, κατὰ τὴν 6—7 Ἰουνίου ὁ ἐμπρησμός τῆς Ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Κανάρη. Πιστεύω ὅτι θέλει μὲ συχωρήσει ὁ ἀναγνώστης μου, ἐὰν, ποιήσιν γράφων, συντέμω τὸ μεταξὺ τῆς θανατώσεως τῶν προκρίτων καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Ναυαρχίδος διάστημα, μὴ ὑπερβαῖνον τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας. Τὸ μέγα τοῦτο Ἑλληνικὸν κατόρθωμα, τὸ λαμπρύνον τὴν ποιητικωτέραν ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, συνδέεται μεγάλως μετὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ ποιήματός μου, καὶ χρησιμεύει εἰς τὸν ἐκ τοῦ βεβαίου θανάτου σωθέντα ἀρνησίθρησκον Ἀβδουλᾶν, ὡς ἡ μεγαλητέρα ἀφορμὴ τοῦ ν' ἀναγνωρίσῃ ἐκ νέου τὸν ἀληθῆ Θεὸν τῶν πατέρων του· χρησιμεύει προσέτι καὶ ὡς δικαία τιμωρία τῆς κακίας, ἣτις λυσσωδῶς κατέσφαξεν 23,000 ἀνθρώπων, καὶ ἐξηνδραπόδισεν ἑτέρας 47,000. Βεβαίως, ὁ Κανάρης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπεσταλμένος παρὰ τῆς Θείας Προνοίας διὰ νὰ πατάξῃ τοὺς σκληροκάρδους φονεῖς τῶν ἀδυνάτων γερόντων, καὶ τῶν ἀθῶων βρεφῶν καὶ γυναικῶν.

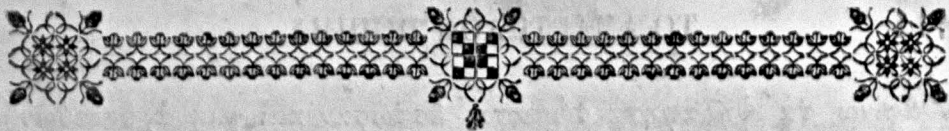
Σημ. 18. Σελ. 89.

«Τότε, ὦ θαῦμα τοῦ Θεοῦ! ἐν μέγα πυροβόλον
 πυρίφλεκτον καὶ φωτεινόν,
 μὲ συριγμὸν τρομακτικὸν κατέβη ἐκ τῶν Οὐρανῶν,
 καὶ μὲ τὴν λέμβον ἔπνιξε τὸ πλήρωμά της ὅλον.»

Πάντες συμφωνοῦσι, καὶ εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Τεῦρκος Ναύαρχος φεύγων τὸν θάνατον πρὶν τῆς ἐκρήξεως τῆς πυριταποθήκης τὸν εὔρεν ἐν αὐτῇ τῇ λέμβῳ τῆς φυγῆς του· διότι καταπεσὼν ὁ μέγας ἱστός τοῦ καιομένου σκάφους, τὸν ἐπλήγωσε θανασίμως, ἀνατρέψας τὴν λέμβον καὶ φονεύσας τοὺς ἐν αὐτῇ. Καὶ ἐσώθη μὲν ὑπὸ κολυμβητῶν, ἀλλ' ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον. Μοὶ ἐφάνη ποιητικώτερον ν' ἀνατρέψω τὴν λέμβον του μετὰ τὴν ἐκρήξιν τῆς πυριταποθήκης διὰ καὶ τὸν φονεῦν διὰ πυριφλέκτου πυροβόλου καταπεσόντος ἐν αὐτῇ. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐτάφη ὁ νεκρὸς του ἐν τῷ φρουρίῳ, καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νέων σφαγῶν καὶ ἐκδικήσεων.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ.

ΤΟ ΑΜΑΡΤΩΛΟΝ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΑΡΜΑΤΩΛΟΥ

ΗΤΟΙ

ΟΙ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΙ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΡΑΓΚΑΒΗ.

Οἱ ἐν Ἀθήναις περίεργοι ἀνέγνωσαν τὸ κατὰ τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1860 στεφθὲν ποίημα «ὁ Ἀρματωλὸς» συγγραφὴν ὑπὸ Γρηγορίου Σταυρίδου *Βουλγάρου Φιλέλληρος*, ὡς ὠνόμασεν αὐτὸς ἑαυτόν.

Περὶ τοῦ νέου τούτου, τοῦ βαναύσως ἐξυβρίσαντός με χάριν τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς με ἐξύβρισε, δὲν ἔχω ν' ἀναφέρω τι ἐνταῦθα, καὶ δὲν ἤθελον ἀναφέρει καὶν οὔτε τὸ ὄνομά του εἰς τὰς πρὸς τὸν Κύριον Ῥαγκαβῆν ἀπαντήσεις μου, ἐὰν Ῥαγκαβῆς καὶ Σταυρίδης δὲν ἦσαν δικηγόρος καὶ πελάτης. Ἐκαστος πράττει καὶ ἐνεργεῖ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ κατὰ τὴν ἀγωγὴν, ἣν ἔλαβε, καὶ τὰ κινουῦντα τὴν ψυχὴν του ἡμερώτερα ἢ ἀγριώτερα πάθη, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο τὸ ἔχει βεβαίως καὶ ὁ Κύριος Σταυρίδης. Ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου δὲν εἶμαι δὰ καὶ ἐγὼ τόσοσ ἄνους, ὥστε

ν' ἀφίνω τὰ ψηλαφητὰ σώματα, ἔστωσαν καὶ μικρὰ, θηρεύων δίκην Ἰξίωνος τὰς σκιὰς αὐτῶν, οὐδὲ τόσον ἀδέξιός, ὥστε νὰ τύπτω τὸ σάγμα ἀντὶ τῆς ὄνου.

Εὐχομαι μάλιστα εἰς τὸν νέον τοῦτον νὰ λάμψη ὡς συγγραφεὺς, καὶ νὰ διαπρέψη, εἰ δυνατὸν, ἠθικῶς, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς βαρβάρου καὶ δεδουλωμένης εἰσέτι πατρίδος του· καὶ ἡ εὐχή μου εἶναι τόσω μᾶλλον εἰλικρινῆς, ὅσον δὲν θεωρῶ αὐτὸν ὑπεύθυτον διὰ τὰς κατ' ἐμοῦ ὕβρεις του, καὶ ἀμνησικακῶ.

Δὲν δύναμαι ὅμως, δυστυχῶς, νὰ δεῖξω τὴν αὐτὴν ἐπιείκειαν καὶ πρὸς τὸ ἔργον του· καθόσον, δι' αὐτοῦ θέλει καταδειχθῆ ὅ,τι εἰς τὴν Ἀγγελίαν περὶ ἐκδόσεως τοῦ παρόντος πονήματός μου εἶπον, καὶ θέλει γίνεαι καταφανὲς ὅτι δὲν δυσανασχετῶ περὶ τοῦ βραβείου (τὸ ὁποῖον ἀφιέρουν ἐφέτος ὡς προῖκα πτωχῆς τινος κόρης ἀγωνιστοῦ), ἀλλ' ὅτι πρόκειται περὶ θέματος πολὺ σπουδαιοτέρου. Ἡ κακὴ καὶ ἀδικὸς κρίσις ἐπὶ συγγράμματός τινος εἶναι ἀντικρὺς ὕβρις πρὸς τὰ γράμματα· ἐὰν δὲ ἤμεθα κύριοι νὰ συγχωρήσωμεν τὰς προσωπικὰς καθ' ἡμῶν αὐτῶν προσβολὰς, δὲν εἶναι πρέπον νὰ παραβλέπωμεν τὰς ἀφορώσας αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς Μούσας, δι' ὧν ἡ πατρὶς ἡμῶν ἐδοξάσθη, καὶ ἐφ' ὧν στηρίζει τὰς μελλούσας αὐτῆς ἐλπίδας.

Ὁ Εἰσηγητὴς τῆς διμελοῦς ἐπὶ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1860 ἐπιτροπῆς, (*) κύριος Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς, ὠνόμασε τοὺς στίχους τοῦ στεφθέντος ποιήματος μαργαρίτας!

(*) Ἡ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο ἐφέτος ὑπὸ δύο μόνον μελῶν τοῦ Κυρίου Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ, καὶ τοῦ Κυρίου Κ. Παπαρῥηγοπούλου, προεδρεύετο δὲ, κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου τεθέντα ὅρον, παρὰ τοῦ Πρυτάνεως. Π ο τ ἔ ἡ ἐπὶ τοῦ Ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ Ἐπιτροπὴ δὲν συνεστήθη ἐκ δύο μελῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐξ ἑνὸς, διότι ὁ φίλος Κύριος Κ. Παπαρῥηγόπουλος καὶ ὁ Κύριος Α. Ῥαγκαβῆς εἶναι ὁ Δάμων καὶ Φωντίας τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· φιλία δὲ στενὴ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ταυτότητος φρονημάτων, ἀρχῶν, καὶ γνώμης.

ἀνυχκαίως, λοιπὸν, πρέπει οἱ στίχοι οὗτοι οὐχὶ μόνον νὰ ᾔηαι καλῆτεροι καὶ γλαφυρότεροι τῶν μέχρι τοῦδε βραβευθέντων, ἀλλὰ καὶ ἀνώτεροι παντὸς ἄλλου ποιήματος γνωστοῦ εἰς τὴν νεωτέραν ἡμῶν φιλολογίαν· διότι, μαργαρίται δὲν ὠνομάσθησαν ἀκόμη οὔτε οἱ γλαφυροὶ στίχοι τῶν πολλῶν καὶ καλῶν ποιημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Παναγιώτου Σούτσου, οὔτε οἱ τοῦ Ζαλοκώστα, οὔτε οἱ ἰδικοί μου, οὔτε οἱ ἰδικοί του, οὔτε τῶν λογίων ἐκείνων νέων τῶν διακρινομένων ἐπ' εὐφυΐα καὶ καλλιπεΐα, τῶν γνωστῶν μὲν ἐκ διαφόρων ποιημάτων ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν, μὴ ἐπαγγελομένων δὲ τὸν ποιητὴν.

Ἐπειδὴ καὶ ἔχω τὴν τολμηρὰν ἀξίωσιν νὰ πιστεύω ὅτι δύναμαι νὰ διακρίνω τοὺς μαργαρίτας τῆς καλλιπεΐας τοῦλάχιστον ὡς ὁ Κύριος Α. Ῥαγκαβῆς· ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῶν ἀντιτύπων τὰ ὁποῖα δὲν ἐπώλησεν, ὡς ἐπληροφορήθην, ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀρματωλοῦ καὶ οἱ βιβλιοπῶλαι του, (διὰ τὴν ἀπειροκαλίαν, βεβαίως, ἣν ἔδειξε τὸ Κοινὸν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ νέου τούτου εἶδους τῶν μαργαριτῶν), πολλοὶ, καὶ ἰδίως οἱ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος φίλοι τῆς Μούσης μου, δὲν ἠτύχησαν νὰ λάβωσι σαφῆ ἰδέαν τοῦ ποιήματός του, θεωρῶ δὲ πάντῃ ἄδικον νὰ λάβωσι ταύτην ἐκ τῆς κατὰ κανόνας ταχυδακτυλογραφικῆς συντεθείσης ἐκθέσεως τοῦ Κυρίου Ἀλεξ. Ῥαγκαβῆ, καὶ μόνῃ ἢ ἀντιπαράθεσις τοῦ μύθου, τῶν ἰδεῶν, καὶ τῆς στιχουργικῆς τέχνης τοῦ ποιήματος τούτου πρὸς τὸν Ἅγιον Μηνᾶν δύναται νὰ καταδείξῃ τὴν ἀληθῆ ἀμφοτέρων ἀξίαν· ἐπειδὴ, τέλος, ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς, δι' ἄρθρων του ἐν τῇ ἐφημέρῳ ἐφημερίδι του, ἢ Ὁμόνοια, καὶ δι' ἄρθρων ὑπογεγραμμένων παρὰ τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου καὶ ἐστεμμένου του ποιητοῦ, ἐπανελημμένως καὶ βαναύσως μ' ἐξύβρισε, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ διασπείρῃ τὴν ἀγενῆ περὶ ἐμοῦ ἰδέαν, ὅτι ἐγὼ παρωργίσθην κατ' αὐτοῦ, μόνον καὶ μόνον διότι ἔχω πάντοτε ἀξιώσεις εἰς τοὺς ποιητικὸς στεφάνους, καὶ ὅτι ἀμβλυωπῶ εἰς τὸ φῶς

τοῦ νεωστὶ ἀνατέλλοντος ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Παρνασσοῦ ἡλίου· δι' ἅπαντας τούτους τοὺς λόγους, ἀναγνώστὰ μου, λάβε τὴν ὑπομονὴν νὰ συνεξετάσης μετ' ἐμοῦ τὸ ποίημα τοῦ Ἀρματωλοῦ.

Σὲ προειδοποιῶ δὲ ὅτι εἰς δεινὴν δοκιμασίαν θέλω σὲ ὑποβάλλει ἔνεκα τούτου· καὶ, ἐὰν ἀναγνώσης τὴν πραγματείαν μου ταύτην περὶ μεσημβρίαν ἢ ἑσπέραν, ὅτι κινδυνεύεις νὰ πάθῃς ἔνεκα τῶν νέων μαργαριτῶν τὴν μακαρίαν ἐκείνην νάρκωσιν τὴν καλουμένην κοινῶς Βαρούχειον ὕπνον, ἐὰν δὲν πάθῃς ἄλλο τι χεῖρον. Πλὴν ἐμπιστεύθητι εἰς τὴν μικρὰν πειρὰν μου, καὶ θέλω προσπαθήσει νὰ σὲ ἀνακουφίσω ὅσον τὸ δυνατόν, περιαλείφων διὰ σακχάρους τὸ πικρὸν καὶ ἀηδὲς φάρμακον, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποσοβῆσω τὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς μου εὐθυνομένην δικαίαν κατάραν σου.

Ἄς ποιήσωμεν, λοιπὸν, ἀμφοτέρω τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ, μετ' τὴν βοήθειάν του, ἄς ἀρχίσωμεν.

α' Ολοφυρμοὶ ἀκούονται εἰς Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας·»

Τὰ εὐηχώτατα ταῦτα ὀνόματα πρώτην ἤδη φοράν ἀκούει τὸ Ἑλληνικὸν ὠτίον, καὶ τοῦτο εἶναι μικρὸν κέρδος!

«Μὴν ἔθραυσεν ἡ χάλαζα ἀγροὺς τοὺς πυροφόρους;

»μὴν ἐπλημμύρησ' ἡ ἀκρίς; κτλ.

»Μηδ' ἔθραυσεν ἡ χάλαζα ἀγροὺς τοὺς πυροφόρους,

»μηδ' ἐπλημμύρησ' ἡ ἀκρίς.»

Ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ ὁ ποιητὴς μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐνθυμήθη ν' ἀντιγράψῃ τὸ κλεπτικόν·

«Μὴν ὁ Καλύβας ἔρχεται, μὴν ὁ Λεβεντογιάννης;

»Μηδ' ὁ Καλύβας ἔρχεται, μηδ' ὁ Λεβεντογιάννης.»

Κατέθραυσε δὲ τοὺς πυροφόρους! ἀγροὺς διὰ τῆς χαλάζης, καὶ οὐχὶ τοὺς πυροὺς τῶν ἀγρῶν, καὶ μετεποίησε τὰς ἀκρίδας εἰς ὕγρον διὰ νὰ πλημμυρῆσωσι! καὶ τὰ τρία ὡς βλέπετε

πρωτότυπα! Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν διατί συνέβησαν ὀλοφυρμοὶ εἰς
Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας.

«Οἱ Γέγιδες ἐφόνευσαν Κοσμᾶν τὸν ἥρωά μας
»ἀρματωλὸν ἐξ ἀκουστὸν»

ἀντὶ ἐξάκουστον· καὶ εἰς τὴν εἶδησιν ταύτην αἱ γυναῖκες ἰσχυ-
ζον τὰς παρειάς των, καὶ

«Ἡ φήμη ἰσορυφόνετο καὶ ἠὔξανε μεγάλη
»ταχύπτερος ὡς ὁ Βορβᾶς.»

ὁ δὲ γεωργὸς ἔμεινε

«μὲ κεχρηγὸς τὸ στόμα
»ὡς ὑπὸ φλόγα κεραυνοῦ.»

Ἐπέρχεται μετὰ ταῦτα ἑσπέρα ἑαρινή· γυνὴ μεσηλιξ, εὐ-
τραφῆς, συμπλέξασα τὰς χεῖρας ἐπὶ γονάτων στιβαρῶν, κά-
θηται εἰς τὸν οὐδὸν τῆς θύρας

«Προβλέπουσ' Ὀπλου σίφωνα ὃν εἶχεν ἐπιπόνως
»στιλβώσει μ' ἄνθρακα λεπτόν·

»Ἐμφαίνει δ' ἥρωος ἰσχὺν, καὶ στάσιν! ἀμαζόνος,
»καὶ γυναικὸς κάλλος σεπτόν.»

Ἡ εἰκὼν αὐτῆ εἶναι ἀξία δι' ἀνδριαντοποιόν· διότι ἡ γυνὴ ἐμ-
φαίνει στάσιν Ἀμαζόνος! καθημέρη, καὶ ἔχουσα συμπεπλεγ-
μένας τὰς χεῖρας ἐπὶ γονάτων στιβαρῶν!

«Τὸ κάλλος τῆς δὲν ἴσχυσαν νὰ βλάψωσι τὰ ἔτη·
»ς τὸ πρόσωπόν τῆς σφριγηλή

»Πολυγηθοῦς νεότητος στίλβει ἰκμάς εἰσέτι·
»εἶναι ἡ Νέδα ἢ δειλή,

»Ζηλευτὴ μήτηρ τοῦ Κοσμᾶ.»

Ἡ Νέδα αὐτῆ εἶχεν ἰδεῖ ὄνειρον οἰκτρόν· οἱ στύλοι τῶν με-
γάρων τῆς! κατέπεσαν συγχρόνως μὲ πάταγον καὶ μὲ ὄρμηγν,
μόνος δὲ εἷς στύλος ἔμεινε στηρίζων τὴν οἰκοδομήν.

Παράδοξον ἀρχιτεκτονικὴν πρέπει νὰ εἶχον τὰ μέγαρα τῆς Νέδας, τὰ στηριζόμενα διὰ στύλων· ἀλλ' ἴσως ὁ ποιητὴς λέγων στύλους ἐννοεῖ τὰς ὀριζοντεῖους δοκοὺς, καὶ λέγων οἰκοδομὴν ἐννοεῖ τὴν στέγην. Παραδοξώτερον ὅμως θέλει σοὶ φανῆ, ἀναγνώστὰ μου, ὅταν σοὶ εἶπω ὅτι ἡ κατάπτωσις αὐτῶν στύλων τῆς οἰκίας, καὶ ἡ στήριξις τῆς οἰκοδομῆς διὰ τοῦ ἐνός ἐξ αὐτῶν, ἀντεγράφη, χάριν πρωτοτυπίας βέβαια! ἐκ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταυρίδι, Τραγωδίας τοῦ Ν. Α. Σούτσου, δημοσιευθείσης τὸ 1837. Εἰς αὐτὴν (Πρᾶξις Α'. Σκηνὴ Α'. σελ. 5.) διηγεῖται ἡ Ἰφιγένεια ἐν ὄναρ ἀγριώτατον εἰς τὴν Ἰσμήνην, τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἔχει οὕτω·

«Ἐκφεύγω, τρέχω ἔντρομος ἐκτὸς τοῦ δώματός μου,
 » Πλὴν μόλις στρέφετ' ὀπισθεν μικρὸν ὁ ὀφθαλμός μου,
 » Καὶ βλέπω τὴν οἰκίαν μου ἐκ βάθρων κλονουμένην
 » Ἀπὸ στεγῶν εἰς ἔδαφος κατακρημνισομένην.
 » Πλὴν μία στήλη ἔμεινε, καὶ ἀπὸ τῆς κορωνίδος
 » Κόμην ἐβλάστησε ξανθὴν κ.τ.λ.»

Κύτταξε, πόσον ἐπικίνδυνον πράγμα εἶναι τὸ ἐνθυμητικὸν διὰ τινὰς συγγραφεῖς! Δὲν ἀφίνει οὔτε τὴν μητέρα τοῦ Κοσμᾶ νὰ ἴδῃ τὸ αὐτὸ ὄνειρον μὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ὁρέστου! Πλὴν ἂς μὴ διακόψωμεν τὸ ὄνειρον τῆς Νέδας χάριν στύλων καὶ δοκῶν.

Τὸν μείναντα τοῦτον στύλον συνέσειον μὲ λύσσαρ! δράκοντες πυρόφθαλμοι καὶ βλοσυροί· τέλος ὁ οἶκος ἔπεσε καὶ κατέθαψε τοὺς δράκοντας!

«Ἀπέπτυσεν ἡ ὄναρ αὐτὴ· πλὴν μαῦραι μελεδῶνες
 » τὴν πολιώρκουν ὀχληραί.»

πᾶς δὲ διαβάτης ἐλεῶν τὴν σεβασμίαν χήραν, δὲν ἐτόλμα νὰ τῆς μηνύσῃ τὴν μοῖραν τοῦ τέκνου τῆς, διότι ὁ Κοσμᾶς ἦτο τῆς μητρὸς του πτέρυξ! καὶ τῶν Ἀλβανῶν φόβητρον, οἵτινες ἔθλιβον τὸ ὄρφανόν!

- «Καὶ ἤΔ' Ἡ μήτηρ λέβητα ὕδατος πλήρη μέλλει
 »νὰ στήσῃ ἐπὶ τοῦ πυρός,
 »Λουτρὰ διὰ τοῦ ἥρωος τὰ κεκμηκότα μέλη
 »ἔστις ἐφέρετο νεκρός·
 »Καὶ ἤλπιζε νὰ τὸν δεχθῆ ἔφιππον ἢ δειλαία
 »καλπάζοντα καὶ κραταῖον,
 »Τὸν ἄμαχον, τῶν σκιερῶν ὀρέων βασιλέα,
 »τὸν τρισαγάπητον υἷον.»

Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο τετράστιχον παρατηρήσατε πόσα ἐπίθετα ἔφιππον, καλπάζοντα, κραταῖον, ἄμαχον, σκιερῶν ὀρέων βασιλέα, τρισαγάπητον υἷον! Τεσσαράκοντα καὶ ἕξ συλλαβὰς ἔχει τὸ τετράστιχον τοῦτο καὶ αἱ τριάκοντα εἶναι ἐπίθετα. Ἄλλὰ ταῦτα μὴ τολμήσητε νὰ τὰ καλέσητε παραγεμισματὰ διὰ τὸ κεκμηκός τοῦ ῥυθμοῦ· διότι εἶναι πλοῦτος ἰδεῶν! τὸ δὲ σκιερῶν ὀρέων, ἦτοι οὔρεα σκίοντα, τὸ ἐδανείσθη καὶ ὁ Ὅμηρος ἀπὸ τὸ Γάλεσνικ τῆς Ῥέκκας· τὸ δὲ ἄμαχος ὅτι σημαίνει κυριολεκτικῶς τὸν μὴ μαχόμενον καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὸν ἀκαταμάχητον ἐτέθη ἐκεῖ χάριν τῶν σχολιαστῶν. Ἄλλ' ἄς ἐξακολουθήσωμεν.

- «Ὅτι πολλάκις ὁ Κοσμάς ἀνέβαινε τὸ ὄρος
 »καταδιώκων τοὺς ληστὰς,
 »Καὶ γαῦρος ἐπανέκαμπτε πάντοτε νικηφόρος
 »μὲ τοὺς πιστοὺς του μαχητάς.
 »Ἄλλ' αἴφνης ὡς πολλοῦ λαοῦ ποδῶν ἠκούσθη κτύπος
 »καὶ Ἄλβανοὶ μετὰ πομπῆς
 »Εἰς τὰς ἀγκάλας ἔφερον τὸν νέκυν! περιλύπως
 »τέσσαρες πάντες ἀσκεπεῖς.»
 »Καὶ πανταχόθεν ὄδυρμοὶ ἀντήχουν ἀργαλέοι!
 »καὶ οἰμωγαὶ βαρυαλγεῖς.»

Καὶ τότε,

- «Παρὰ τὸν νέκυν τοῦ Κοσμά βαρυπενθῆς ὁ ἵππος
 »ἐφρύαττεν αἰμοσταγῆς.»

Καθημένη δ' εἰς τὴν θύραν,

«Μὲ βῆμα τρέμον ἐξορμᾷ ἡ μήτηρ κ' ἀμφιβάλλει·
 »ἀλλ' εἰς τὸν πάνδημον κλαυθμὸν
 »Ἐμάντευσε τὴν συμφορὰν, καὶ τ' ἔναρ ἀνεκάλει
 »βαρὺν ἀφῆκε βρυχηθμὸν!
 »Ὡς πρωτοτόκος λέαινα ὁ σκύμνος ἦς ἠρπάγη
 »ὑπὸ θρασέων θηρευτῶν.»

Πάντες ἤρξαντο τότε νὰ θρηνώσι· ἀλλ' ἡ μήτηρ ἐπρόσταξε μετ' ὀργῆς νὰ τῆς ἀνοίξωσι δίοδον· ὠνόμασε δὲ τοὺς θρηνοῦντας τὸν υἱὸν τῆς βάρη μάταια τῆς γῆς, διότι, ἐδῶ δὲ ἠδυνήθη νὰ κολλήσῃ τὸ «ἐτώσια ἄχθη ἀρούρης» ἐξακολουθοῦσα δὲ λέγει·

«Εἰς τοῦτον δάκρυα μητρὸς αὐταρκεῖς εἶναι γέρας
 »κ' αἱ οἰμωγαὶ τῶν κηδεστῶν!»

Ἄλλ' ἡ δυστυχῆς μήτηρ, ἥτις ἐξώρμησε μὲ βρυχηθμὸν ὡς λέαινα, ὅτε εἶδε τὸν νέκυν! λαμβάνει χάριν ποικιλίας δύο ἔτι μικρὰς μεταμορφώσεις ἕνεκα τῆς λύπης τῆς· διότι,

«Ἐπὶ τὸν νέκυν ὡς μαινὰς λυσίκομος ἐβρίβθη·
 καὶ, διότι

«Περιέπτυξε σφιγκτὰ τὴν κρύαν κεφαλὴν του
 »ὡς περιπτύσσει ὁ κισσὸς
 »Πλατάνου στέλεχος!»

Λέαινα! μαινάς! κισσός! ἐννοεῖται δὲ οἴκοθεν ὅτι μεγάλην εἶχεν ὁ Κοσμᾶς τὴν κεφαλὴν, ἀφ' οὔ αὕτη παραβάλεται μὲ στέλεχος πλατάνου!

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν προσταγὴν τῆς Νέδας, τοῦ νὰ παύσωσι οἱ περιστῶτες νὰ θρηνοῦν τὸν υἱὸν τῆς, οἱ κάτοικοι τοῦ Γάλεσνικ, ἔχοντες φύσει εὐερεθίστους τοὺς δακρυοποιούς των ἀδέννας, ἐξηκολούθουν κλαίοντες, καὶ ἐξακολουθοῦσιν, ὡς θέλετε ἰδεῖ, μέχρι τέλους τοῦ ποιήματος ἀπαρηγόρητοι.

«Κ' ἠϋξαν' ὁ θρῆνος περισσός,
 »Καὶ διαπύσιοι φωναὶ ἔπληττον τὸν αἰθέρα.»

Περιέζωσαν δὲ τὴν μητέρα γυναῖκες πολλαὶ

«Ὡς χελιδόνες εὐλαλοὶ! ἀπέσπασαν δ' ἡσύχως
 »τὴν Νέδαν ἀπὸ τὸ ψυχρὸν
 »Πτῶμα, τίς δύναται θνητὸς ν' ἀκούῃ ἀμειλίχως
 »γυναικὸς φθόγγον μελιχρόν!»

Οἱ μέχρι τοῦδε ποιηταὶ ζῶντες καὶ τεθνεῶτες ὠνόμασαν τὴν
 χελιδόνα *λάλον*: ἀλλὰ πρώτην ἤδη φορὰν προβιάζεται αὕτη
 λαμβάνουσα τὸ ἐπίθετον *εὐλάλος*: τὸ δὲ *ἀμειλίχως* καὶ *με-*
λιχρὸν στάζουσι μέλι καὶ γάλα: καὶ τὸ ἡμίστιχον

«γυναικὸς φθόγγον μελιχρόν.»

ἂν ἦναι, ὡς τόσα ἄλλα, παράτονον, δὲν πειράζει: διότι, δύναται
 ν' ἀναγνωσθῆ χάριν τοῦ βραβευτοῦ

«γυναικὸς φθόγγον μελιχρόν.»

Οἱ Ἄλβανοί, οἱ κρατοῦντες τὸν Κοσμάν, προέβησαν τότε,
ἑσταυρωμένας ἔχοντες τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸ στήθος: τὸ διατί, δὲν
 ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσω.

«Καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν»

»Στάσου, λέγει, διαβόλου Νέδα, νὰ σοὶ ἀποδείξω ὅτι γινώ-
 σκω νὰ λαλῶ διὰ συνδέσμων, καίτοι Ἄλβανός!»

«Κ' ἌΝ! κλαίης, εἶπεν, ἄπαυστα, ὦ μήτηρ, οὐδεὶς φθόνος·
 »τοιούτον ἔχασες υἱὸν

»*ΟΥΠΕΡ* τοὺς ἄθλους στόματα θὰ φάλλουν καλλιφώνως
 »ἐπερχομένων γενεῶν!»

Τὸ *καλλιφώνως* ἐδῶ, βεβαίως, θεωρεῖται ὡς μικρὰ τις προσφώ-
 νησις τοῦ ποιητοῦ πρὸς ἑαυτόν. Διηγεῖται δὲ ὁ Ἄλβανὸς με-
τὰς ἑσταυρωμένας χεῖρας, πρὸς τὴν μητέρα ταῦτα. — «Ἐκα-
 τὸν τὸν ἀριθμὸν μετέβημεν εἰς Στάνι σήμερον,

«μ' ὤδας πλήττοντες τὸν ἀέρα
 » Ἀλλὰ κακὸς τις δαίμων
 » μᾶς ὤθει εἰς κρημνοὺς βαθεῖς!
 » Φιλτάτους εἶδα κηδεστὰς εἰδήμονας πολέμων
 » ἀσπαίροντας ὡσεὶ ἰχθῦς.»

Ἐρπάσαμεν ἔπειτα, λέγει, ἐκ τῆς πλησίον μάνδρας δέκα
 «κριοὺς ἐξόχους εὐτραφεῖς.
 » Ἄλλοι δ' εἰς ΣτάΝ' Εἰσέβαλον, καὶ κρούοντες τὰς θύρας
 » ἄρτον Αἰγύπτιον ζητοῦν,
 » Καὶ παῖδας δέκ' Ἀπέσπασαν ἀπὸ γονέων χεῖρας
 » τὸ γεῦμα νὰ ὑπηρετοῦν.
 » Ἄλλ' ὁ Θεὸς τῶν δυστυχῶν ἀπὸ τῶν ὑπερφῶν
 » αὐτοῦ κατεῖδε τὴν σκηνὴν,
 » Καὶ ἐκλινε τὰ ὦΤ' Αὐτοῦ ν' ἀκούσῃ τῶν ἀθῶων
 » τὴν βαρυάλγητον φωνήν.»

Πῶς δὲ εὐρίσκετο ἄρτος αἰγύπτιος εἰς τῶν ἐκεῖ γεωργῶν τοὺς οἴκους; ἄδηλον. Ἐσφάξαμεν ἔπειτα, λέγει, τοὺς κριοὺς· καὶ ἔδω ὁ καλοκάγαθος Ὅμηρος ἐδάνεισε τὴν μίαν ἐμβαλωμένην περικνημίδα του εἰς τὴν νεωτέραν ἡμῶν φιλολογίαν.

«Ἐσφάξαμεν δὲ τοὺς κριοὺς, κ' ἐκδείραντες ἐμπείρως
 » διωβελίσσαμεν αὐτούς!»

Ἐθολογῶν δὲ ὁ ποιητὴς μεταξὺ διοβελισμοῦ τῶν κριῶν,
 καὶ μεταξὺ τῆς ἐψήσεως αὐτῶν, ἐκφωνεῖ·

«Οὐδέποτε ὑπεξέφυγον τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Πλάστου
 » τῆς ἀδικίας οἱ υἱοί!»

τελευτᾷ δὲ τὴν στροφὴν του ἐπιφέρων·

«Πέντε δ' ἀνήψαμεν πυρὰ, καὶ δύο ἐφ' ἐκάστου
 » περιστρέφοντο κριοί.»

Ὡστε ἀγνοοῦμεν τίνες εἰσὶν οἱ ἀδικοὶ υἱοί, οἱ μὴ ὑπεκφεύγοντες τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Πλάστου· οἱ κριοὶ οἱ περιστρεφόμενοι

ἐπὶ τῶν πυρῶν, ἢ οἱ ἀρπάσαντες αὐτούς Ἄλβανοί; Ἐξακο-
λουθεῖ δέ·

«Ὡς δὲ τὰ κρέατ' Ἐψησε πυρὸς παμφάγου μένος,
»σβύσαντες τὴν ἀνθρακιᾶν
»Κατὰ δεκάδας ἕκαστοι ἠκαθήσαμεν ἀσμένως
»ὑπὸ πυκνὴν δένδρων σκιάν.»

Ἰδόντες δὲ κρέας λιπαρὸν, ὠρμήσαμεν εἰς βρῶσιν ὡς γύπες
πειναλέοι, ἐν ᾧ οἱ ὠραῖοι διάκοροι μᾶς ἔδιδον ὕδωρ δροσε-
ρόν· ἀλλὰ στρατιῶται αὐθάδεις ὕβριζον τοὺς νέους τούτους ἀ-
γενῶς,

«Κ' ἐκάγχαζον ἀπαίσια πάντοθεν οἱ συμπόται,
»κακὸς δ' ἐφαίνετ' οἰωνός·
»Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ὕβριστῶν ἐπλήσθησαν δακρύων
»ὡς νὰ ἠπειλεῖ συμφορὰ
»Πάντας κ' οἱ παῖδες ἄφωνοι ὡς ῥόδα ἠρυθρίων,
»ἐγὼ δ' ἐπέπληξα πικρὰ
»Τοὺς ὕβριστάς.»

Ἄς δοξάσωμεν τὸν Ὑψιστον, διότι ἐφάνη ὁ κακὸς οἰωνὸς
καὶ ἐπλήσθησαν δακρύων οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ὕβριζόντων τοὺς
ἐρυθριῶντας ὡς ῥόδα παῖδας! διότι, ἂν τοῦτο δὲν συνέβαινε,
δὲν ἤξεύρομεν ποῦ ἤθελον καταντήσει τὰ πράγματα μεταξὺ
ἐρυθριῶντων καὶ μὴ ἐρυθριῶντων...

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν τοῦ πότου ἐφάνη τότε ὁ ἥρωες
Κοσμάς ὀδηγῶν δέκα ἀνδρείους, καὶ στέλλει κήρυκα μάχης
πρὸς ἡμᾶς! ἰδοὺ καὶ εἷς κῆρυξ! οὐχὶ δι' ἄλλον λόγον παρὰ
διότι τὸ συνειθίζει καὶ ὁ μακαρίτης Ὅμηρος! Ποιητικώτερον
ἤθελεν εἶσθαι μάλιστα ἐὰν ὁ κῆρυξ, εἰς Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας!
ἔφερε τὸ ὄνομα Ταλθύβιος, ἢ καὶ Ἰδαῖος.

«Καὶ ἄθυμοι οἱ ὕβρισταὶ ὠπλίζοντο ἠρέμα
»τὸν θάνατον φοβούμενοι,

»Κ' ἤσθάνοντο παχνούμενον ἔς τὰς φλέβας των τὸ αἷμα
 »τὰς ὕδρεις ἐνθυμούμενοι!

Τότε ὁ Κοσμᾶς, διὰ λογιδρίου, παροτρύνει τοὺς δέκα αὐτοῦ
 ὀπαδοὺς εἰς μάχην, καὶ ὀρμᾶ καθ' ἡμῶν.

«Παρηκολούθει ἡ δεκάς τῶν μαχητῶν ὀρομαία

»Καὶ ὤρμησαν μ' ἀλαλαγμὸν,

»Ὡς κύματα ἀνεμοστραφῆ ἔς τῆς ἔριδος τὸν πόρον
 »πνέοντες λύσσαν καὶ ὀργήν.

»Γέγιδες δ' ἔπεσον πολλοί, καὶ διὰ τῶν ἀγκώνων
 »πίπτοντες ἐπληξάν τὴν γῆν.

Ἡ δεκάς, λοιπὸν, τῶν μαχητῶν ὤρμησαν ὡς πολλὰ κύματα!
 ἀνεμοστραφῆ εἰς τῆς ἔριδος τὸν πόρον! Τί πρωτοτυπία λο-
 γικότητος! Ἄ! αὐτὸν τὸν μαργαρίτην σου ἤθελε τὸν φθονή-
 σει καὶ ὁ Ἐξαρχόπουλος, Κύριε Ῥαγκαβῆ! Εἷς καλλωπισμὸς τοῦ
 λείπει μόνον καὶ τὸν προσθέτω.—*Λερμπαλέρ!*... Οἱ δὲ Γέγιδες
 πεσόντες ἐπληξάν διὰ τῶν ἀγκώνων των τὴν γῆν! Διὰ τὴν
 πλήξην τις τὴν γῆν διὰ τῶν ἀγκώνων του πίπτων πρὸς τὰ ὀ-
 πισθεν, πρέπει, ἐὰν δὲν λάβῃ θέσιν παράλληλον ὁ πῆχυς τῆς
 χειρὸς πρὸς τὸν βραχίονα, τοῦλάχιστον νὰ σχηματίσῃ γωνίαν
 ὀξυτάτην. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ φονευόμενοι Γέγιδες πίπτουσιν
 εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη κατὰ τοῦτον τὸν ἀστειότατον τρόπον.

Ἐγένετο, λοιπὸν, μεγάλη συμπλοκή· ἀλλὰ τέλος διὰ τὸ ἄ-
 νισον τοῦ ἀγῶνος ὑπέκυψεν ἡ δεκάς ἢ περὶ τὸν Κοσμᾶν, ἧς οἱ
 ἥρωες ἐφρονεύθησαν μέχρις ἐνός. Τότε ὁ Κοσμᾶς μόνος ὡς ἐ-
 κατόγχειρ κραταιός! ὤρμησεν εἰς τῶν ἐχθρῶν τὴν φάλαγγα,
βαίνων ἵππον εὐτράπελον ὡς ἔχιδναν! ὃν ἤλασεν ἐν μέσῳ
 τοῦ ἀγῶνος ταχυπειθῆ ὡς ἀστραπὴν! !— Τί μαργαρίται! τί
 ἀδάμαντες! Ὅταν ἀναβῆτε εἰς τὸν θρόνον τῶν προπατόρων
 σας, κύριε Ῥαγκαβῆ, διὰ τοιούτων μαργαριτῶν σᾶς εὐχομαι
 νὰ κοσμήσητε τὸ διάδημά σας!

Ἡ μάχη τώρα, ὅτε ἔμεινε μόνος ὁ Κοσμᾶς, ἐκορυφώθη καὶ
 ὑπὸ τὴν μάχαιράν του, Δὸν-Κισσοτικῶ τῷ τρόπῳ

«Κατέπιπτον οἱ Ἄλβανοὶ!! ὡς οἱ Ξανθοὶ ἀστάχεις
 »ὑπὸ δρεπάνην θεριστοῦ.»

Ἡ Θραῦσις μας, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἄλβανός (II) διηγούμενος
 πρὸς τὴν Νέδαν, ἐλύπησε Μαχμούτ τὸν Ἡγεμόνα, ὅστις φαί-
 νεται, ὅτι μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς πάντῃ ἀδιάφορος, ἐρ-
 ῥόφα τὸν ναργιλέν του, ἢ ἐκοιμάτο· οὗτος, λοιπὸν, ἐφώρμησεν
 ἐναντίον τοῦ ἥρωος Κοσμά:

«εἰς ἑκατέραν τῶν χειρῶν

»Ἄσπερον πυρίπνοον κρατῶν, καὶ ξίφος εἰς τὸ στόμα,

»καὶ ἄμ' εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν

τὸν πυροβολεῖ διὰ τῶν δύο του ὅπλων. Ἀλλὰ, διὰ τὸ μαχ-
 μουρλῆκί του φαίνεται, ἢ μία τῶν σφαιρῶν μόνον ἐπέγραψε
 τὸν ἀριστερὸν ὤμον τοῦ ἥρωος, ἢ δ' ἐπὶ τὴν δεξιὰν εἰς
 μάτην! δὲν ἤγγισε σά... νερμῆν!!

«Πικρὰ ὁ ἥρωος μειδιῶν ἐφώρμησε κατόπιν,

»κ' ἐπὶ τὸν ἵππον ὀρθωθείς,

»Πρὶν ἢ ἀρπάσῃ ὁ Μαχμούτ τοῦ ξίφους του τὴν κώπην,

»προφθάσας ὑψωσεν εὐθύς

»τὴν σπάθη τὴν Δαμασκηνὴν, κ' ἤλασ' αὐτὴν εὐστόχως

»ἀριστερόθεν τοῦ λαιμοῦ

»τοῦ Μαχμούτ, ὅπου ὁ λαιμὸς ἐξέχων ἀγερώχως

»ὑψοῦται ἄνω τοῦ κορμοῦ.

Τουτέστι· ὁ λαιμὸς τοῦ Μαχμούτ ἐξεῖχε πρὸς τὰ ἀριστερὰ
 ἀγερώχως! ὅπου καὶ ὑψοῦτο ἄνω τοῦ κορμοῦ! Ὁ δυστυχὴς
 Μαχμούτ, ὁ ἠγεμὼν! φαίνεται ὅτι ἦτον στραβολαίμης! Τί δὲ
 ἤθελε νὰ λυπηθῇ καὶ νὰ ὀρμήσῃ, ἀφ' οὗ ἐπέπρωτο νὰ κοιμηθῇ
 τόσον εὐκόλως τὸν βαρὺν τοῦ θανάτου ὕπνον; Φαίνεται ὅμως
 ὅτι αὐτὸς ὁ δεῖλαιος ἀρχηγὸς τῶν Ἄλβανῶν, τὸν ὁποῖον ἐὰν δὲν
 παραδέχσαι, ἀναγνώστά μου, ὡς στραβολαίμην δὲν σκοπεύω
 νὰ δυσαρεστηθῶ μετὰ σοῦ, εἶχεν ἕτερόν τι ἐλάττωμα χειρὸν
 πάντων, τὸ ἀκόλουθον· εἶχε τὸ σῶμα κήρινον· ἂν δυσπιστῆς εἰς

τοῦτο, ἄκουσον τίνι τρόπῳ παρέδωκε τὸ πνεῦμα διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τοῦ *Τζέν-Λέτ* τὰς *Οὐρί*. Τὸ ξίφος τοῦ Κοσμᾶ ἔκοψε ἐξ ἀριστερῶν τὸν λαιμὸν πλαγίως, καὶ τὸν θώρακα ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν μεθ' ὅλων τῶν πλευρῶν καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, καὶ διέβη κάτω τῆς δεξιᾶς μασχάλης, ὅπου (τὸ σκληρόν!) δὲν ἠρκέσθη καὶ ν' ἀφήσῃ τὸν δεξιὸν βραχίονα κρεμάμενον ἐπὶ τῆς κλειδῆς, ἀλλ' ἀπέκοψε καὶ τοῦτον! διὰ νὰ δείξῃ δὲ ὁ ποιητὴς πῶς ἔγινε τοῦτο τὸ ἠρωϊκὸν κατόρθωμα τὸ παραβάλλει μὲ τὸ κόψιμον χλωροῦ κλαδίου δρυός!

«Ὁμοίως κόπτει ἄσπουδε ἰδρυὸς χλωρὸν κλαδίον

»ὁ ὑλοτόμος Ἵ τὸ βουνόν.

»Κ' ἔπεσε πρῶτ' Ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ δεξιὸς βραχίων

»τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀλβανῶν.»

Ἄλλ' ὁ θώραξ τί ἐγένετο, καὶ διὰ νὰ κοπῆ ὁ δεξιὸς βραχίων ἔνεκα πληγῆς κατερχομένης ἀριστερόθεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὴν δεξιὰν μασχάλην, ἀναγκαίως θέλει κοπεῖ ὁ θώραξ πρῶτον πρὶν κοπῆ εἰς τὸ ἀντικρυ μέρος ὁ δεξιὸς βραχίων; — Αἶ! καλὰ! ἀνατομικὰ ζητήματα τώρα θὰ ἐξετάζῃ ὁ ποιητὴς! αὐτὸς κόπτει καὶ βράπτει ὅ,τι θέλει καὶ ὅπως θέλει! ἀποκρίνεται ὁ στεφανώσας αὐτὸν Ῥαγκαβῆς. Ἐν τοσοῦτῳ

«Πολλὰ τὸ σῶμα τοῦ Κοσμᾶ πληγαὶ ἐπιπολαίως

»ἐπέγραψαν τὸ θαλερόν,

»Πολλὰ δὲ καὶ τὰ σπλάγχνα του προσήγγισαν βαθείως

»διὰ τοῦ ἔρκους τῶν πλευρῶν.

Τί ἐστὶ βαθεῖα προσέγγισις; ἐὰν ᾖναι βαθεῖα πῶς εἶναι προσέγγισις, καὶ ἐὰν εἶναι προσέγγισις πῶς εἶναι βαθεῖα; Φαίνεται ὅτι καθ' ἣν ὥραν ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς ἔκρινε τὸ ποίημα τοῦτο, ἢ εἶχε δανείσει τὸ λεπτόν του κόσκινον εἰς τοὺς συκοφαντοῦντας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἢ ὠνειρεύετο αὐτὸς νὰ προσεγγίσῃ εἰς κανένα μεγαλόσταυρον ξένου Κράτους! Ἄλλ' ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν ἥρωα τοῦ Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλλας σπανίας ιδιότητάς του, ἦτον καὶ ἐπτάψυχος αἰλουρος· διότι ἐν ᾧ διὰ τοῦ ἔρχους τῶν πλευρῶν πολλαὶ πληγαὶ προσήγγισαν τὰ σπλάγχνα του βαθέως·

«Αὐτὸς δ' εἰσέΤ' Ἐμαίνεται ἀκόρεστος αἱμάτων,
»καὶ πνέων μένος καὶ θυμὸν

»Ὡς πῦρ ἐλύσσα ἄσβεστον ἕως ἐκ τῶν τραυμάτων
»τὸ αἷΜ' Ἀνέβλυζε θερμόν!

Τί θὰ εἶπη τὸ «ἕως ἐκ τῶν τραυμάτων τὸ αἷμ' ἀνέβλυζε θερμόν!; εὔρετο, σὺ ἀναγνώστὰ μου, διότι μόνος ἀδυνατῶ νὰ τὸ εὔρω· συλλογίσθητι τοῦλάχιστον ὅτι δὲν εἶμαι Κοσμάς!

Ἐν ᾧ ὅμως διὰ τῆς μαρίας του, τοῦ μένους, καὶ τῆς ἀσβέστου λύσσης του περιμένομεν νὰ ἴδωμεν κἀνὲν νέον Γκιλωτίνης κατώρθωμα, ὁ ποιητῆς τὸν ῥίπτει νεκρὸν ἐκ τοῦ ἵππου του διὰ δούπου Ὀμηρικοῦ (ἐννοεῖται), καὶ ἐνταῦθα τελευτᾷ ἡ διήγησις τοῦ Ἀλβανοῦ· ἀκολουθεῖ δὲ,

«ΤαῦΤ' Ἐλεξεν ὁ Ἀλβανὸς, ἡ μήτηρ δ' ἦτις τέως
»ὡς βλάξ προσέβλεπεν αὐτὸν,
»Ἐτάκη ταῦΤ' Ἀκούσασα, καὶ ὤμωξεν ὀξέως
»κλαίουσα παῖΔ' Ἀγαπητόν.»

Ἄλλ' ὁ Ἀλβανὸς, τῆς λέγει, «Μὴ κλαίεις, γύναι, τὸν Κοσμάν, διότι δὲν ἔπεσεν οὔτε εἰς βόθρον ζοφερόν,

«Οὐδ' ὑπὸ ΛΕΠΡΑΣ! πιεσθεῖς ἢ πείνης λαοφθόρου
»οὐδὲ εἰς κῦμ' ἀποπνιγείς,

»Οὐδὲ ἐκ νόσου, ὡς γυνή, μακρᾶς καὶ θυμοβόρου
»ἐπὶ τὴν κλίνην συντακείς·

»Οὐδ' ἄλλον θάνατόν οἰκτρόν· ἀλλ' εἰς ἀγῶΝ' Ὀραῖον
»βίαια ἔργα τιμωρῶν,

»Προσθίους φέρων τὰς πληγὰς, φρίκην πολλὴν ἐμπνέων
»πολλοὺς δ' ὀλέσας τῶν ἐχθρῶν!

»Πολλοὺς μὲν ἔφθειρεν αὐτὸς εἰς τὸν φρικώδη πόνον
 »τῆς ἔριδος τῆς ῥιγηλῆς!
 »Ἐγὼ δ' ἐξόχους ἥρωας θὰ ἱστορήσω μόνον
 »λαὸς δὲ ἔπιπτε πολὺς.»

Πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ ἄνω τεμαχίου ὅτι ἡ *Λέπρα* ἐπιπολάζει εἰς Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας, καὶ μανθάνομεν ὅτι ἡ γυνὴ ἀποθνήσκει ὑπὸ νόσου μακρᾶς καὶ θυμοβόρου, καὶ ὅτι ἡ ἔρις εἶναι *ριγηλή*. Ἄφ' οὗ δ' ἐμάθαμεν ταῦτα, πρόκειται νὰ μάθωμεν καὶ τὸν κατάλογον τῶν πεσόντων ὑπὸ τὴν σπάθην τοῦ Κοσμᾶ. Ἐδῶ δ' Ὁμηρος ἀποφασίσας, διὰ τὴν ὥραν τοῦ θέρους, νὰ μείνῃ γυμνόπους, ἐκβάλλει καὶ τὴν ἑτέραν ἐμβαλωμένην περικνημίδα του, καὶ τὴν προσαρτᾷ ὡς παράσημον πλησίον τῶν μεγαλοσταύρων τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ, ἀφ' οὗ διὰ τὸν φθόνον ὃν τρέφει ἡ θαλασσοκράτωρ Βρεττανία πρὸς τὸν πρῶν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργόν μας δὲν τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ παρασήμου της τοῦ τάγματος τῆς περικνημίδος! Εἰς τὸν δμηρικώτατον τοῦτον κατάλογον διαπρέπουσιν πολλοὶ, ἀλλ' ἐκ πάντων διακρίνονται

Σελμάν, ὁ μυστακίας!»

«Ἀχμέτ, ὁ ἠλιοκαῆς, ἀπάγξας εἰς τὰ δάση
 »τοῦ Σφειγράδου τὸν Κατῆν,
 »Ὅτι ἐννόησεν αὐτὸν ζητοῦντα νὰ βιάσῃ
 »τοῦ γείτονος τὴν γαμετῆν. (!)

Καὶ τί τὸν ἔμελε δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν;

«Ὁ εὐστοχος Ἀβδουραχμάν οὐ περ ποτὲ ἠσφαῖρα
 »δὲν ἔσφαλεν ἠἀναιδῆς (!)
 »Ἐν ᾧ ἐπέτων τὰ πτηνὰ κ' ἔσχιζον τὸν ἀέρα
 »τὰ ῥόνευεν ἀνευσπουδῆς.»

Τέλος δ' Ἀλβανὸς βεβαιοῖ τὴν Νέδαν ὅτι ἐξ ἑκατὸν πολεμιστῶν, ὁ υἱὸς της ἐφόνευσεν ἀθρόους ἐννενήκοντα καὶ ἐξ!!!

«Ἐξ ἑκατὸν πολεμιστῶν, οἱ μὲν λοιποὶ ἀθρόοι
 »μ' αἵματα ἔβαψαν τὴν γῆν,

»Κ' ἐκ πάντων τέσσαρες ἡμεῖς διατελοῦμεν σῶοι,
 »ὕπεκφυγόντες τὴν σφαγὴν.

Εὖγε ἦρω εἰσηγητὰ, ὁ στεφανώσας τὸν ἦρωα Κοσμᾶν! τῶ-
 ρα ἐνόησα διατὶ τὸν ἐστεφάνωσας μ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀδα-
 μαντοτεύκτους στίχους τοῦ ποιητοῦ! ἐλησμόνησα ὅτι ἀνέκα-
 θεν εἶχες κλίσειν εἰς τὰ στρατιωτικά, καὶ ὠνειρεύεσο θριάμ-
 βους. Εἰς τὸν Κοσμᾶν εὔρες τὸν ὅμοιόν σου, αἰμοβόρε μου! ἐ-
 νόμισας ὅτι ἐν αὐτῷ βλέπεις ὡς εἰς κάτοπτρον, ἄσπλαγγνέ
 μου! καὶ εἶπες· «ἂν στεφάνωσω τὸν Κοσμᾶν καὶ τὸν ποιητὴν
 του, στεφανώνω τὸν *Ραγκαβῆν!*» Εὖγε! καὶ πάλιν εὖγε!
 Ἄλλ' ὁ ἦρωα τοῦ Ἰσπανοῦ Κερβάντη, ὁ ἄκακος Δὺν-Κισσότης
 τῆς Μάγχης, φονεύει μετὰ τινος πιθανότητος κἄν, τ' ἀθῶα
 πρόβατα ἅτινα ὑπεξέλαβεν ὡς στίφος ἐχθρῶν δυνάμενον νὰ
 θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν φανταστικὴν ἐρωμένην του Δουλσινέ· ὁ
 Κοσμᾶς ὅμως τῆς *Ρέκας!* νὰ σφάξῃ ἐν ἀκαρεῖ 96 εἰς τοὺς
 100! καὶ ἄνευ Γκιλοτίνης!... Αἶ! τί πολύτιμος ἄνθρωπος
 ἤθελεν εἶσθαι διὰ τὴν πρώτην Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, καὶ διὰ
 τὸν Ῥοβεσπιέρον τῆς!

Μετὰ τὴν διήγησιν ταύτην οἱ μετακομίσαντες τὸν *ρέκυρ!*
 τοῦ Κοσμᾶ Ἀλβανοὶ ὀρκίζονται ὅτι δὲν θέλουσι λυπήσει τὴν
 μητέρα του, οὐδ' ἐνοχλήσει τὸν οἶκόν του· ἀλλὰ ἡ τέως προσ-
 βλέπουσα ὡς βλάξ *Νέδα*, ἐγένετο κεραυνόπληκτος, ἔλαβε
βλέμμα εὐηθίας, καὶ μετεμορφώθη εἰς *ἰχθῦν!*

«Ἡ *Νέδα* κεραυνόπληκτος μὲ *βλέμμα εὐηθίας*

»προσέβλεπε τὸν ἀρχηγὸν

»Ἄφωνος πάντη ὡς *ἰχθῦς*, πλὴν τέλος ἀπεκρίθη

»πρὸς τοῦτον λίαν ἰταμῶς!

Μὴ λησμονεῖτε ὅτι ἦτον βλάξ, ὅτι ἦτον κεραυνόπληκτος, ὅτι
 εἶχε *βλέμμα εὐηθίας* καὶ ὅτι ἔμενε πάντη ἄφωνος ὡς *ἰχθῦς*.

«Καὶ πάλιν ἄρπαγες, ὦμοι, γυμνόποδες σκηνῖται,

»μελέτας ἔχετε κακάς;

»Καὶ πάλιν εἰς τὰς φρένας σας λησται βυσσοδομεῖτε
 »ληστείας, φόνους καὶ ἀρπαγὰς;»

Τὸ κακὰς μὲ τὸ ἀρπαγὰς δμοιοκαταληκτεῖ ἀρμονικώτατα
 ὡς πρίων ὅταν σχίζῃ ὕελον.

Τοὺς ἀπειλεῖ δὲ, ὁ κευραυνόπληκτος οὗτος ἰχθύς, ὅτι ἐὰν
 ἔλθωσιν ὡς ἐχθροὶ ἐν τῷ οἴκῳ της θέλει τοὺς πολεμήσει, θέ-
 λει γίνεαι αὕτη ἀρχηγὸς τῶν μαχητῶν τῆς Ῥέκας! θέλει
 ἀκολουθήσει εἰς τὰ βουνὰ τὰ ἰχνη τῶν!

«ἔως ἢ σφάξῃ ἢ σφαγῇ!»

καὶ θέλει ζητήσῃ εἰς μάχας «ἢ θάνατον ἢ νίκην!» "Ὅλα δὲ
 ταῦτα λέγονται ἐν ᾧ δεκαπεντάκις ἔλαβεν τὸ ἐπίθετον *δειλή*
 ὡς τὸ πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς· ἀλλὰ τοῖς προσθέτει ἡπιώ-
 τερον·

«ἘπειΔΗ Δ' ἄπνουν τὸν Κοσμοῦν βαστάζοντες ἐπ' ὤμων

»δρόμον ὠδεύσατε μακρὸν,

»Καὶ καθ' ἡμῶν σεβάζομαι ν' ἀρχίσω παρὰ νόμον

»πρώτη ἀγῶν' Αἵματηρὸν,

»Ἄς δώσῃ πίστιν ἕκαστος εἰς τὸν λαὸν, ὀμνύων

»μετ' εὐορκίας ἀληθοῦς,

»Νὰ μὴν ἀσκήσῃ ἀρπαγὴν ἐντεῦθεν τῶν ὀρίων

»τῆς Ῥέκας τῆς πολυπαθοῦς.»

Εἶδεμῆ, προσθέτει (ἢ *δειλή*!), λάβετε τὸν ὄρκον σας ὀπίσω
 καὶ ἄς ἀρχίσωμεν τὸν πόλεμον! Εὐτυχῶς ὅμως ἡ Νέδα δὲν
 ἐφόνευσε τοὺς μόλις διασωθέντας ἐκ τῆς σπάθης τοῦ υἱοῦ της
 τέσσαρας Ἀλβανούς, διότι αὐτοὶ, ὡς φρόνιμοι, ὠρκίσθησαν

«Νὰ μὴν ἀσκήσουν ἀρπαγὴν ἐντεῦθεν τῶν ὀρίων

»τῆς Ῥέκας τῆς πολυπαθοῦς.»

Τότε ἡ Νέδα ἤρε τὸν *ρέκιν* τοῦ υἱοῦ της, τὸ εὐάγκαλον
 βάρος, ἐν ᾧ ὁ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ποιήματος *κλαίω*, καὶ συρρέυ-
 σας, καὶ μὴ διαλυθεῖς λαὸς, συρρέει ἐκ νέου *δακρύων*!

«Λαὸς συνέρβρευσε δακρύων,
 »κ' ἔτριξε λίαν ἡχηρῶς
 »Ὡς ταῦρός τις μυκώμενος ἢ θύρα ἢ αὐλεία!

Φαίνεται ὅτι εἰς τὴν ἐκ τῶν ὀλοφυρμῶν, καὶ θρήνων, καὶ δολουγμῶν ἀρμονίαν ἐχρειάζετο καὶ βαρύφωνος, *Basso profundo*, διὸ καὶ ὡς ταῦρός τις μυκώμενος ἢ αὐλεία θύρα συνεπλήρωσε τὸ κενόν· ἢ ὀρχήστρα λοιπὸν ἦτον τῶρα πλήρης.

Ἡ Νέδα κατέθεσε τὸν γένυν τοῦ υἱοῦ της εἰς ὑψηλὸν κοιτῶνα. Σημειώσατε τοῦτο· διότι θέλομεν ἰδεῖ ὅτι αὐτὴ ἢ γυνὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἶχε τὴν μονομανίαν ν' ἀναβαίνει ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω διηνεκῶς μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ οἴκου. Εἰς τὸν κοιτῶνα δὲ τοῦτον

«βαθύγηρως γυνὴ
 »ἀνέμενεν ἀνάλγητος, καὶ σηρικὸν χιτῶνα
 »ἀνέπτυσσε διαφανῆ.»

Ἦτον δὲ αὐτὴ ἢ ῥασοφόρος Φωτεινὴ, ἣτις προέπεμψε πολλοὺς εἰς τοῦ τάφου τὴν σκοτίαν, καὶ εἶχε τὴν καρδίαν σκληράν· ἢ Φωτεινὴ, ἢ βαθύγηρως, ἐγύμνωνε τὸν νεκρὸν, καὶ ἐφάνη ἢ βαρυνάλγητος πληθὺς τῶν πληγῶν του. Ἄλλ' ἢ μήτηρ ὡς εἶδε τοὺς ἀφθόρους κρουνοὺς! τῶν αἱμάτων (διότι, φαίνεται, ὁ Κοσμάς καὶ μετὰ θάνατον ἦτον Νεῖλος αἵματος ἔχων στόμια ἑπτὰ)

«Παράφρων, ὄλη τρέμουσα, τοὺς ὀφθαλμοὺς καλύπτει,
 »ὡς γὰρ τὴν Ἄϊωκ' ἐρινυὺς,
 »Κι' ὡς φύλλον δένδρου (!) σείουσα τὴν κεφαλὴν της πί-
 »ἢ τάλαινα νεκροφανῆς. [πτει
 »Γυναῖκες δ' ἔδραμον πολλαί, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους
 »ἦραν ὡς θάνατον ὠχρὸν
 »Τὸ δέμας τὸ λιπόθυμον, καὶ ἐπὶ τοὺς κροτάφους
 »ὔδωρ ἐπέχεαν ψυχρὸν.»

Ἴδου ποίησις συντελοῦσα εἰς ἀνακαλύψεις ἱατρικάς! Ὅταν

δὲν δύνασαι νὰ εὕρης τὴν ὁμοιοκαταληξίαν τοῦ ἐδάφους, χεῖεις ὕδωρ ἐπὶ τοὺς κροτάφους τοῦ λειποθυμοῦντος, καὶ κατορθοῦνται δύο πράγματα συγχρόνως· σὺ μὲν, ποιητὰ, συμπληροῖς τὸν στίχον σου, ἡ δὲ παθολογία ἀποκτᾷ νέαν μέθοδον πρὸς βοήθειαν τῶν λειποθυμούντων.

Τέλος, ἡ μὲν πολυπαθὴς Νέδα συνῆλθε, ἀφ' οὗ τῆς ἔρριψαν ὕδωρ ἐπὶ τοὺς κροτάφους! ἀλλ' ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς της πάλιν διὰ θρήνους καὶ δάκρυα, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν τὴν μεμφομέθα. Ἡ δὲ βαθύγηρος βρασοφόρος Φωτεινὴ ἐπέθεσεν εἰς σκάφην τὸν γυμνὸν νέκυν! (ἀλλὰ πῶς ἐσήκωσεν ἡ βαθύγηρος αὕτη τοιοῦτον παλληκαρᾶν; ...) τὸν ἔλουσε, καὶ ἔψαλλε ὄλα τοῦ Ἰὼβ τὰ πάθη μονοτόνως!

»Μόνη ἡ Νέδ' Ὠδύρετο, οὐδ' ἤθελε ν' ἀκούσῃ

»παρηγορίαν ἡ δεῖλῃ!

»Ἦδη ὁ λόγος ἔληγε, κ' ἡ γραῖα εἶχε λούσει,

»ἔχουσα πεῖραν ἐντελῆ,

»Τὸν πολυδάκρυτον νεκρὸν τὸν ἦρωα τῆς Ῥέκας·

»λευκὸν δ' ὡς κρίνον τοῦ Κοσμᾶ (!)

»Τὸ πτώμα νὰ ὀρθώσωσι ἔνευσ' εἰς τὰς γυναῖκας

»πρῶτη δ' ἡ μήτηρ ἐφορμᾷ (!)

καὶ τὸν . . . ἐνδύει σηρικὸν χιτῶνα, λεπτὸν ὡς ὕφασμα ἀράχνης, καὶ τὴν ἔγχρυσον στολὴν του.

»Καὶ στίλβοντα μετέφερεν ὑψόροφον Εἰς δῶμα!

»τεκτόνων ἔργον θαυμαστὸν

»ἡ μήτηρ· καὶ ἀπέθεσεν εἰς σιγαλόεν στρῶμα

»κ' ἐκάθισαν περὶ αὐτὸν

»Γυναῖκες θρήνων ἔξαρχοι.»

Αἶ! δὲν σοὶ προεῖπα, ἀναγνώστὰ μου, ὅτι ἡ Νέδα εἶχε τὴν μονομανίαν ν' ἀναβιδάζῃ τὸν νέκυν τοῦ υἱοῦ της ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ εἰς τὰ ὑψηλότερα; καὶ ὅτι ἀφ' οὗ πρῶτον,

»Πολύστονος τὰς ἀραιὰς βαθμίδας ἀναβαίνει
 »τῆς κλίμακος τῆς ὑψηλῆς,
 »καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέθεσεν εἰς ὑψηλὸν κοίτωνα.»

ἀναβαίνει πάλιν μὲ τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἀγκάλην ὑψόροφον
ΕΙΣ δῶμα τεκτόνων ἔργον θαυμαστόν! Ἄλλ' αὕτη ἡ πρόθεσις
 εἰς μετὰ τὸ ὑψόροφον ἐπὶ τὸ ἑμνηρικώτερον, ἐν ἔτει Σωτηρίῳ
 1860! μᾶς ἐνθυμίζει καὶ τὸν ἀστειότατον στίχον τῶν Κοραϊστικῶν
 τοῦ μακαρίτου Ῥίζου, καὶ κατὰ τοῦτο εὐγνωμονοῦμεν
 εἰς τὸν στεφανοδότην Ῥαγκαβῆν·

«Ἐμβῆκας ἤρωσ εἰς τῶν Γραϊ μεγάλος κῶν τὸ γένος.»

Πλὴν εἶναι, ἀναγνώστὰ μου, καιρὸς ν' ἀφήσωμεν τὰς ἀστειότη-
 τας καὶ τὰς ἰδικὰς μας καὶ τὰς τοῦ ποιητοῦ! Πρόκειται
 ν' ἀρχίσῃ τὸ μοιρολόγιον τοῦ νεκροῦ! λάβε, λοιπὸν, δωδεκάδα
 μανδυλίων διὰ νὰ σπογγίσῃς τὰ δάκρυά σου. Εἰς τὸ μοιρο-
 λόγιον τοῦτο, γίνεται λόγος (κατὰ τοὺς προλόγους τῶν ἀρ-
 χαίων τραγωδιῶν) περὶ τοῦ πάππου καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ νε-
 κροῦ οὕτως·

«Τὸν Σταΐικον ἐγέννησεν ὁ Ῥάδος μόνος μόνον
 »ὁ Σταΐικος δὲ μόνον σέ·

»Πάντες ἐπέσατ' ἔνδοξοι εἰς τὸν μαχῶν τὸν πόνον!
 »ἼΩ! δδύναι περισσαί

»Μὲ θλίβουσι· νέα πληγὴ ἀνοίγει τὴν ἀρχαίαν,
 »υἱὸν καὶ σύζυγον ΟΜΟΥ

»Σήμερον κλαίω ἢ δειλή! κ' ὑπὸ διπλῆν ῥομφαίαν
 »σφαδάζει ἡ καρΔΙΑ ΜΟΥ (!!!)

Διὰ τοῦ ὅτι ἐγέννησε τὸν Σταΐικον μόνον μόνος ὁ Ῥάδος, δὲν
 πιστεύω νὰ ἐννοῆ ὁ ποιητὴς ὅτι ὁ Ῥάδος ἔμεινεν ἔγκυος, ἀφ'
 οὗ ὡσφράνθη ἄνθος ἰάσμου, καὶ μετὰ μῆνας ἐννέα ἐξῆλθεν ὁ
 Σταΐικος μὲ τὰ τσαρούχιά του ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ πατρὸς του
 διὰ θύρας τινός· ἀλλ' ὅτι μονογενὴς υἱὸς ὢν ὁ Ῥάδος, ἐγέννησε

καὶ αὐτὸς υἱὸν μονογενῆ, τὸν Στάϊκον, ὁ δὲ Στάϊκος, πάλιν μονογενῆς ὢν, ἐγέννησε υἱὸν μονογενῆ, τὸν Κοσμᾶν. Βλέπετε, ὅτι ἡ βίβλος γενέσεως τοῦ Γάλεσνικ, πρὸς τὸ μειδίαμα, παρέχει ἡμῖν καὶ ἀφορμὴν εἰς σκέψεις φυσιολογικὰς ὡς πρὸς τὴν γέννησιν τῶν κατοίκων ἐκείνου τοῦ μέρους, οἵτινες ἐπὶ γεγεῆας δεκατέσσαρας ἐξακολουθοῦσι νὰ γεννῶσι μονογενῆ τέκνα. Φαίνεται ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ τόπου συντελεῖ εἰς τοῦτο τὸ θαῦμα. Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν Νέδα. Ἐν ᾧ ἡ δειλὴ! ἐθρῆνει τὸν υἱὸν τῆς, ὁ διηνεκῶς θρηνηὼν λαὸς ἐξηκολούθει τὸν θρῆνον δι' ἑνὸς *accompagnamento* ἡχηρῶν οἰμωγῶν.

«Ἐξωθεν ἄπλετος λαὸς οἰμώζοντες ἀθρόον
 »ἀντελάδουν ἡχηρά.»

Ἄφ' ἐτέρου, αἱ γυναῖκες πᾶσαι τὸν ἐθρῆνον ἐν τάξει! ψάλλουσαι

«Ὅσα γυναῖκες πλέκουσι νεκρὸν θρηνολογοῦσαι,
 »καὶ αἱ μητέρες τῶν ἀνδρῶν

»Ὅσ' εἰς τὴν μάχην ἔπεσον σὺν τῷ Κοσμᾶ παροῦσαι
 »ἐμοιρολόγουν τὸν νεκρὸν.

Φαντασθῆτε τώρα τὸ σύνολον τῆς ἀρμονίας! Ἡ Νέδα, (*primo violino*) ἐφώναζεν Ἰὼ! Ἰὼ!! καὶ ἐθρῆνει, καὶ ὠδύρετο. Αἱ γυναῖκες πᾶσαι, (*clarinetti, e flauti*) ἐθρῆνον ἐν τάξει μοιρολογοῦσαι. Ὁ λαὸς, (*trombe, tromboni, corni, e fagoti*) οἰμώζοντες ἀθρόον, ἀρτεκελάδουν ἡχηρά. Καὶ ἡ αὐλεία θύρα (*contra basso*) ἔτριζε *liar* ἡχηρῶς ὡς ταῦρος τις μυκώμενος!!! Μούντσαις νὰ ἔχῃς μουσικοδιδάσκαλε Βέρδη! Πλὴν... προσκυνῶ τὴν παντοδυναμίαν σου Κοσμᾶ! Αὐταὶ αἱ γυναῖκες τί ἤθελον εἰς τῆς Νέδας τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἐκάστη αὐτῶν ἦτον μία Νέδα, μία μήτηρ; πῶς ἄφησαν (τὰ θηρία!) τοὺς υἱοὺς ἢ τοὺς ἀνδρας των ἀτάφους καὶ ἀκλαύστους, καὶ ἦλθαν νὰ κλαύσωσι τὸν Κοσμᾶν; — Σίγα φλύαρε! μοι

λέγει ὁ καλλιτέχνης Κύριος 'Ραγκαβῆς' ὅταν πρόκειται νὰ ἐργασθῆ τις ἀττικουργεὶς ἀνάγλυφον, δὲν παρατηρεῖ τοιαῦτα ψύλλων πηδήματα!

Τέλος ἡ δυστυχὴς Νέδα, ἀφ' οὗ ὑπέστη πάσας τὰς ζωολογικὰς καὶ φυτικὰς μεταμορφώσεις, ἀπὸ λεαίνης ἕως ἡρπάγη ὁ σκύμνος, εἰς μαινάδα! καὶ ἀπὸ μαινάδος εἰς ἰχθύν! καὶ ἀπὸ ἰχθύος εἰς κισσόν! ἐξώρμησεν ἐπὶ τὸ ὑπερῶον ὡς ἔλαφος! . . . Εὐρίσκετο, ἡ εὐλογημένη, μετὰ τὴν δευτέραν τῆς ἀνάβασις εἰς τὴν τρίτην ὄροφὴν, ἡ κοινῶς πάτωμα καλουμένην· τώρα ὡς ἔλαφος ἐξώρμησεν! ἐπὶ τὸ ὑπερῶον. Εἰς καλὸν νὰ τῆς γίνῃ! ἄς ἴδωμεν διατί.

«Τότε ἡ Νέδα' Ὡς ἔλαφος ἐπὶ τὸ ὑπερῶον

»ἐξώρμησε, καὶ ἐν ὄργῃ

»Ἐπιτιμῶσα τὸν λαόν «ἀφήσατε τὸν γόνον,

»εἶπεν, ὦ ἄνδρες γεωργοί.

»Τί ὡς γυναῖκες τήκεσθε εἰς οἰμωγὰς ματαίας;

*ὁπλισαυτες ἄμαξαν, ἐλαύνετε εἰς Στάνι, ὅπου ἔξοχοι ἦρωες
κεῖνται εἰς κόριν ἀκηδεῖς.*

Στοχασθῆτε τί προνοητικὸν ὄν ἦτον αὐτὴ ἡ Νέδα! τί ὑπεράνθρωπος φύσις ἦτον, ἡ δειλή! Εἰς στιγμὴν καθ' ἣν ἐμελλε νὰ καλύψῃ τὸν υἱὸν τῆς ὀτάφος, ἐνθυμήθη τοὺς ἄλλους νεκροὺς καὶ ἐφρόντισε περὶ τῆς μετακομιδῆς καὶ ταφῆς των· ἐν αὐτῇ τῇ μεγίστῃ ἀγωνίᾳ τῆς λύπης τῆς ἐφρόντισε καὶ περὶ τῶν μελλόντων νὰ μεταβῶσιν εἰς Στάνι, εἰποῦσα πρὸς αὐτοὺς νὰ ὁπλισωσιν ἄμαξαν διὰ νὰ μὴν ὑπάγουν πεζοί. Δύο μόνον μικρὰ λάθη ἔκαμεν αὐτὴ ἡ Ἀμαζών, τῆς ὁποίας ἡ κεφαλὴ ἐσειέτο ὡς φύλλον· πρῶτον, διότι δὲν ἐπεμφεν ὑπηρετὴν τῆς τινά, ἡ φίλον νὰ παραγγείλῃ εἰς τοὺς ἄνδρας γεωργοὺς! τὸ τοιοῦτον, ὅπερ ἦτον εὐκολώτερον καὶ φυσικώτερον· καὶ δεύτερον, διότι, ἡ ἰδιότροπος! ἐν ᾧ εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς τρίτης ὄροφῆς τοῦ οἴκου τῆς, ἀντὶ νὰ καταβῆ μίαν καὶ δύο κλίμακας ὅπως λαλοῦσα

ἀκουσθῆ καὶ ὑπὸ τῶν γεωργῶν ἀνδρῶν τῶν τρεφομένων δι' Αἰγυπτίου ἄρτου! αὐτὴ, δίκην Τουρκικοῦ Χότζα, ἀνέβη ἐπὶ τὸ ὑπερφῶρον ὡς ἐπὶ μιναρὲν, δηλαδὴ εἰς τὴν τετάρτην ὄροφὴν, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν, ἤθελεν ἀναγκαιῶς ἀναβῆ ἐπὶ τῆς στέγης! Τρεῖς βαθμίδας μόνον ὑπερεῖχεν ἄνω τῶν κεφαλῶν τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐλάλουν πρὸς αὐτὸν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Περικλῆς· τέσσαρα πατώματα ἄνω τῶν κατοίκων τοῦ Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας ἀνέβη ἡ δειλὴ Νέδα ὅπως λαλήσῃ πρὸς τοὺς συμπατριώτας τοῦ υἱοῦ τῆς Κοσμᾶ νὰ ὀπλίσωσι ἅμαξαν! Εἰς ὅλα ταῦτα ὑπάρχει λογικότης, ἀλήθεια, ποιήσις, πιθανότης, συνέχεια, καὶ θαυμασία εὔρεσις ἀξία στεφάνου! Ἄχ! Ῥαγκαβῆ! Ῥαγκαβῆ! . . . πόσας ὄροφάς ἔχει ἡ ἰδική σου συνείδησις; . . .

Εἰς τῆς Νέδας, λοιπὸν, τὴν προτροπὴν

« ἌΜ' Ὀρθώθησαν ἔξοχοι ὀμηλικῶν

» τέσσαρες νέοι εὐειδεῖς,

» Καὶ εἰς τοῦ βαθυκτῆμονος Φῶτου τὸν γείτοΝ' Οἶκον

» εἰσώρμησαν μετὰ σπουδῆς·

» Καὶ τρεῖς εὐτρόχους εἴρυσαν ἅμαξας αἵπερ ἦσαν

» εἰς ἔσχατον αὐλῆς μυχόν,

καὶ τέλος, διήρνον δρόμους τραχεῖς ὄρειων πολυπτύχων!

Συγχαίρω ἀπὸ καρδίας τὸν βαθυκτῆμονα Φῶτον, κάτοικον τοῦ Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας, διὰ τὰς πολλὰς τοῦ ἅμαξας, τὰς ὁποίας προητοίμαζε πρὸς μεταφορὰν μιᾶς δεκάδος νεκρῶν!

Ἐδῶ ἀλλάσσει τὸ σκηνογράφημα· διότι, ἐν ᾧ ταῦτα ἐκεῖ ἐγένοντο, κόρη ἀθλία, κεκλεισμένη εἰς θάλαμον, ἐθρῆνει τὸν φίλον τῆς Κοσμᾶν, αὕτη δὲ ἦτον ἡ μνηστὴ τῆς Μαρία. Λάβε, λοιπὸν, δευτέραν δωδεκάδα μανδυλίων, ἀναγνώστὰ μου, διὰ τὰ δάκρυά σου, ἂν καὶ εἰς τὸν θρῆνον ταύτης μόνον ἠδυνήθη ὁ μέγας τοῦ Παρνασσοῦ νομοθέτης νὰ συλλέξῃ μετὰ κόπου καὶ μόχθου ψήγματα τινὰ ὑποφερτῶν στιχαρίων ὅπως κοσμήσῃ

τὴν πρωτότυπον εἰς τὰ χρονικά τῆς φιλολογίας ἔκθεσιν του.
Ἡ δυστυχὴς Μαρία, ὡς πᾶσα μνηστὴ, κατενόησε τὸ μέγεθος
τῆς συμφορᾶς·

»Κλαίουσα δ' ἔλεγεν· Ἰὼ ἄτη! ἰὼ δδύναι!

»Ἰὼ ἡμέρα ἀτυχῆς!...

»Πολλάκις σ' ἔλεγα· Κοσμᾶ, μὴ τὴν ζωὴν κυβεύης

»εἰς τοὺς θορύβους τῶν μαχῶν...

»Φεῦ! ἦλιε, πῶς σήμερον λαμπρὸν τὸ φῶς σου στέλλεις

»οὐδὲ τὸν ἥρωα τιμᾶς!

»Σβύσον εἰς τὸν Ὠκεανὸν μὴ πλέον ἀνατέλλης

»ἀφ' οὗ ἀπέθαν' ὁ Κοσμᾶς!» κτλ.

Ἄλλ' ὁ ἥλιος εὐτυχῶς δὲν ἤκουσε τὴν πενθοῦσαν κόρην, καὶ οἱ θνητοὶ δὲν ἔμειναν εἰς τὸ σκότος, διότι εἶχε κωφεύσει πρότερον καὶ εἰς ἓν μονόστιχον δημοτικὸν ἀσμάτιον, ὅπου τῷ ἐγίνετο ἡ αὐτὴ ἀπάνθρωπος παράκλησις, καὶ διὰ τὸν αὐτὸν κακεντρεχῆ σκοπόν.

Χαῖρε ἀναγνώστα! Γῆν ὄρω! Ἄν καὶ ἀκόμη δὲν ἐπέστρεψαν οἱ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν τοῦ βαθυκτήμονος Φώτου ὀδεύοντες εἰς Στάνι· ἂν καὶ δὲν ἤξεύρομεν τί ἀπέγειναν οἱ παράδοξοι ἐκεῖνοι Ἄλβανοὶ, οἱ *par esprit chevaleresque* καταδικάσαντες τὸν ἀρχηγὸν, καὶ τοὺς ἐταίρους των, ὡς βίαια καὶ ἀξιοτιμῶρητα ἔργα πράξαντας χάριν τοῦ κατασφάξαντος αὐτοὺς ἥρωος Κοσμᾶ· ἂν καὶ ὁ ποιητὴς, καλῶς ποιῶν, δὲν μᾶς περιέγραψε τὴν κηδεῖαν, οὐδὲ μᾶς ἐστιχούργησε τῆς νεκρικῆς ἀκολουθίας τὰ τροπάρια· μ' ὅλον τοῦτο, εἰς λόφον κατάφυτον ἐξ ἰτεῶν! (αἱ ἰτέαι, σημειώσατε, ποτὲ δὲν σχηματίζουσι δάση ἐπὶ λόφων, ἀλλὰ μόνον εἰς ὄχθας ρυάκων καὶ ποταμῶν) ὅπου ὁ κόκκυξ προχέει! φθόγγους γοεροῦς, καὶ ὅπου

«ὡς ὑπὸ τάπητα στρωτὸν καλύπτονται οἱ τάφοι

»ΜΕ ἸΟΥ Ἄνθη κυανᾶ.»

Ἐτάφη ὁ νέκυς τοῦ Κοσμᾶ· ἡ δὲ μνηστὴ του ἐγένετο καλο-

γραία ἐπισκεπτομένη συχνάκις τὸν τάφον του.

Γαίαν ἔχοις ἐλαφρὰν, μικρὰ Δὸν-Κισσότα τῆς Ῥέκκας! Κύριος ἀναπαύσοι τὴν ψυχὴν σου ἐν κόλποις Ἀβραάμ! διότι, ἐὰν ἀκόμη ὀλίγα λεπτὰ ἔμενες ἄταφος, εἰς κακὴν δοσοληψίαν ἠθελον εὔρεθῆ μετὰ τοῦ ἀναγνώστου μου. Εὐχομαι δὲ ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας νὰ κοιμηθῶ καὶ ἐγὼ αὐτὸς τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου πλησίον σου, οὐχὶ ἀφ' οὗ ψάλω, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν συλλάβω καὶ τὴν ἰδέαν νὰ ψάλω ἥρωά τινα ὡς σέ, καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μείνης σὺ μόνος, μονώτατος, ἐν τῇ μελλούσῃ νεωτέρᾳ ἡμῶν ποιήσει εἰς δόξαν Ἀλεξάνδρου Ῥαγκαβῆ! — Ἀμήν!

Τοιοῦτον εἶναι ἐν τῇ ἀληθῇ αὐτοῦ γυμνότητι τὸ μαργαριτοστόλιστον ἔπος, ἢ νέα αὕτη Ἰλιάς, ἢ προτιμηθεῖσα τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, καὶ τοῦ δράματος τῶν Κυψελιδῶν καὶ ἄλλων ποιημάτων, διότι οἱ ποιηταὶ αὐτῶν κατήντησαν, ἢ δύνανται νὰ καταστήσωσιν ἄνθρωποι ἐπίφοβοι διὰ τὸν Κύριον Ῥαγκαβῆν, καὶ ἔπρεπε νὰ ταπεινωθῶσιν ὀλίγον· ἀλλ' ὅταν αἱ χελῶνά σου, φίλε Ῥαγκαβῆ, κάμουςι πτερὰ, τότε καὶ οἱ ἀετοὶ θέλουσι πατηθῆ ὡς ἔρπετὰ ὑπὸ τοὺς πόδας σου.

Ὅτι περὶ τοῦ ποιήματος τούτου ἀνέφερον ὑπάρχει γεγραμμένον καὶ ἐντυπον ἐν αὐτῷ· πᾶσα λέξις ἐξ αὐτοῦ ληφθεῖσα, ἐν τῷ λόγῳ μου ἐτυπώθη πρὸς διάκρισιν διὰ κυρτῶν γραμμάτων· πᾶς στίχος του ἀντεγράφη μετ' εὐλαβείας καὶ προσοχῆς, διότι, ἄμωμα καὶ ἀλώβητα πρέπει νὰ παραδοθῶσι τοῖς μεταγενεστέροις τὰ κειμήλια ταῦτα τῆς Ῥαγκαβικῆς καλλιτεχνίας καὶ λογικότητος.

Ἄς ἀνακεφαλαιώσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, διὰ νὰ γίνῃ ἔτι μᾶλλον καταφανὴς ὁ ψόγος τὸν ὁποῖον εὐηρεστήθη νὰ προσάψῃ ὁ Κύριος Εἰσηγητὴς εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τρία ἢ τέσσαρα καλὰ ποιήματα.

«Ὁλοφυρμοὶ ἠκούσθησαν εἰς Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας, ἐξ αἰτίας
»τοιαύτης.

«Ἄνδρες Ἄλβανοὶ τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν ὑπῆγαν εἰς Στάνι
»καὶ ἤρπασαν ληστρικῶς δέκα κριοὺς, εἰς παρακείμενον δὲ δά-
»σος τοὺς ἔσφαξαν καὶ εὐωχοῦντο· ὅτε Κοσμᾶς ὁ ἐκ Ῥέκας
»υἱὸς τῆς Νέδας φθάνει ἐκεῖ. Συγκρούσεως δὲ καὶ μάχης κρα-
»τερᾶς γενομένης, οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Κοσμᾶ πάντες φονεύονται διὰ
»τὸ ἄνισον τῆς πάλης, αὐτὸς δὲ μόνος μείνας θερίζει τοὺς Ἄλ-
»βανοὺς ὡς στάχεις, φονεύει τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, καὶ ἐξ ἑκατὸν
»ἀφίνει μόνον τέσσαρας! ἦτοι τόσους, ὅσοι ἐχρειάζοντο νὰ
»τὸν μεταφέρωσιν εἰς Γάλεσνικ νεκρὸν πρὸς τὴν μητέρα του,
»διότι καὶ αὐτὸς ἐξέπνευσεν ἐπὶ τέλους. Πισόντος δὲ τούτου, οἱ
»διασωθέντες τέσσαρες Ἄλβανοί, ἀφέντες τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν,
»καὶ τοὺς ἐννεήκοντα καὶ ἐξ νεκροῦ φίλους καὶ ἐταίρους των
»εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυνῶν καὶ ὀρνέων! λαμβάνουσι τὸν ἐχθρὸν
»των Κοσμᾶν, καὶ τὸν μεταφέρουσιν εἰς τὴν μητέρα του, διηγοῦν-
»ται δὲ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, οἱ ἐχθροὶ του αὐτοί, τὰ κατ' ἐκείνην
»τὴν συμπλοκὴν κατορθώματά του καὶ . . . (ἀγνοοῦμεν ἔπειτα τί
»γίνονται.) Ἡ μήτηρ τοῦ Κοσμᾶ Νέδα, εἶχεν ἰδεῖ ὄναρ κακὸν, καὶ
»ἐκάθητο παρὰ τὴν θύραν. Ὡς εἶδε τὸν υἱὸν τῆς νεκρὸν ὀδύρε-
»ται, θρηνεῖ, στεναρίζει, ἀπειλεῖ, μοιρολογεῖ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸν
»κηδεύει, καὶ τὸν θάπτει εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου κείμενον νεκρο-
»ταφεῖον τοῦ Γάλεσνικ. Κόρη δὲ τις Μαρία, μνηστὴ τοῦ Κο-
»σμᾶ, μετὰ τοῦτο, γίνεται καλογραία ἐπισκεπτομένη συχνάκις τὸν
»τάφον του.»

Οὗτος εἶναι ὁ μῦθος καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν λεπτομέρειαν, καὶ
»φρονῶ ὅτι ὅπως τὸν ἐξέθεσα ἐκέρδισε μᾶλλον ἢ ἔχασέ τι ἐκ
»τῆς ἀξίας του. Εἰς τὸν μῦθον τοῦτον ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς εὔρε
»κάλλος ἀνάλογον ἐκείνου τὸ ὁποῖον οἱ καλλιτέχναι εὐρίσκου-
»σιν εἰς τὰ ἔργα τῆς γλυφίδος τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους!
»μὲ ποίου εἴδους ὀμματουᾶλια παρατηρεῖ ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς
»τὰ κάλλη του;

Εἰς τὸν λεγόμενον ἀπλοῦν τοῦτον μῦθον, καὶ καθ' ὅλον τὸ

ποίημα, πλοκή κάμμία δὲν ὑπάρχει· περιπέτεια κάμμία δὲν ὑπάρχει· δέσις καὶ λύσις κάμμία δὲν ὑπάρχει. Ἐκτὸς δ' ὀλίγων στίχων ἐν τῇ θρηνωδίᾳ τῆς μνηστῆς Μαρίας, κάμμία στροφή τοῦ ποιήματος δὲν μᾶς συγκινεῖ, διότι οὔτε ἐθνικόν, οὔτε ἀνθρωπικόν, οὔτε θρησκευτικόν διάφορον διαλάμπει ἐν αὐτῷ. Ὁ χαρακτήρ τοῦ κυριωτέρου καὶ πρώτου προσώπου, τῆς Νέδας, εἶναι ἀνώμαλος, διότι, ἐν ᾧ φαίνεται γυνὴ ὄπλων καὶ ἥρωϊς, ἀπειλοῦσα μέχρις ἐξοντώσεως τοὺς Ἄλβανούς, καλεῖται δεκάκις παρὰ τοῦ ποιητοῦ *δειλῆ*, καὶ *δειλῶς* δρᾶ, οὐδὲν ἄλλο ποιούσα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰμὴ ὅ,τι ποιεῖ πᾶσα μικρόψυχος γυνὴ δηλ. θρηνεῖ, ὀδύρεται, μοιρολογεῖ, καὶ *λειποθυμεῖ*!! Ὁ δὲ ἥρωϊς Κοσμᾶς, ἐν τῇ μετὰ τῶν Ἄλβανῶν συγκρούσει, ἀπιθάνως καὶ Δὸν-Κισσοτικῶς σφάζει ἐξ ἑκατὸν ἀνδρείων πολεμιστῶν τοὺς ἑννεήκοντα καὶ ἑξ, ὡς νὰ ἦσαν πρόβατα, καὶ τοὺς κόπτει μάλιστα *βραφανηδόν*!

Ἡ στιχουργία τοῦ ποιήματος εἶναι πλημμελὴς μέχρις ἀηδίας, διὰ τὰς κακοήχους ἐκθλίψεις, τὴν κακὴν ὁμοιοκαταληξίαν, τὰ παραγεμίσματα, τοὺς παρατονισμοὺς, καὶ τὸ βεβιασμένον αὐτῆς μέχρις Ἐξαρχοπουλισμοῦ!

Αἱ ἰδέαι μικραὶ καὶ πτωχαὶ, καὶ δυσνόητοι, καὶ ἄτακτοι, καὶ ἀσυνάρτητοι, ὡς αἱ ἰδέαι ἀνθρώπου παράφρονος.

Αἱ εἰκόνες ὀλίγαι, κοιναὶ, καὶ ἄνευ χάριτος.

Αἱ παρομοιώσεις καὶ αἱ μεταφοραὶ ψυχραὶ, καὶ κολοβαὶ, καὶ ἀκατάλληλοι.

Ἡ γλῶσσα μακαρονικωτάτη, καὶ ἀνώμαλος μέχρις ἀστεϊότητος· διότι ἐν ᾧ γράφει τὴν καθομιλουμένην ἄνευ μεγάλης ὀρθότητος, ποιεῖ χρῆσιν ἀχρήστων καὶ Ὀμηρικῶν λέξεων, οἷον οὐδὸς, πολυγηθῆς, μέγαλα, νέκυς, ἀργαλέον, κηδεστής, ἀμειλίχως, μελιχρὸς, παχνούμενος, ἤλασεν, ἀσπουνδεῖ, ᾧμωξεν, ὀλέσας, μυστακίας, ξεριστής, ιταμῶς, βυσσοδομεῖτε, κραδαιομένη, εὐάγκαλος, δέμας, σιγαλόεν, εἴρυσαν, χοιρικίδες, ἰὼ ἄτη, μελάμπεπλος, κ.τ.λ κ.τ.λ.

ΛΟΙΠΟΝ !

Ποίημα μὴ ἔχον μῦθον·

Ποίημα ἔχον στιχουργίαν Ἐξαρχοπουλικήν·

Ποίημα στερούμενον ἰδεῶν, εἰκόνων, περιπετειῶν καὶ διαφόρου·

Ποίημα ἔχον γλῶσσαν μακαρονικὴν, συγκειμένην μίγδην ἐκ χυδαίων καὶ ἐξ ἀχρήστων ποιητικῶν λέξεων, ὅπως τὰ Ἐνετικά καὶ Τουρκικά κτίρια ἐκ λίθων συντετριμμένων ἀρχαιοτήτων, ἐκ κεράμων, καὶ ἐκ γῆς.

Ποίημα, τέλος πάντων, κινοῦν ἢ τοῦ οἴκτου τὸ πικρὸν μειδιάμα, ἢ τὴν ἀηδίαν, διατί τὸ ὀνομάζεις ποίημα, Κύριε ποιητὰ τῆς Παραμονῆς ;

Διατί τὸ βραβεύεις, Κύριε Καθηγητά ;

Διατί τὸ ἐπαινεῖς, Κύριε Εἰσηγητά ;

Διατί ὀνομάζεις τοὺς ἑξαρχοπουλικούς στίχους τοῦ μαργαρίτας, Κύριε πρῶην Ὑπουργέ ;

Νὰ σοὶ εἶπω ἐγὼ αὐτὸ τὸ διατί δημοσίᾳ· ἐγὼ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ φοβῆσαι ἐν τῷ μέλλοντι ὡς τὸν μαῦρόν σου διάβολον.

Διὰ νὰ ταπεινώσης ἐμὲ, τὸν γενναίως καταπολεμήσαντά σε εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ἑλληνοδικῶν τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς Ἐκθέσεως, ὅτε ἠθέλησας νὰ ὑβρίσης ἐγγράφως τὴν ὀλομέλειαν αὐτοῦ.

Διὰ νὰ ταπεινώσης ἐμὲ, περὶ τῶν ποιήσεων τοῦ ὁποίου ἔμαθες ὅτι γράφει εὐγενῆς τις Γάλλος ἄρθρον εὐνοϊκὸν εἰς τὸ κλασικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο Κόσμων. (*)

(*) Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Μαΐου τ. ἑ. τοῦ Περιοδικοῦ συγγράμματος *Revue des deux Mondes* ὁ γνωστὸς πρὸ πολλοῦ καταστάς ἐκ διαφόρων φιλολογικῶν αὐτοῦ πονημάτων, ὁ φιλελληνικώτατος *Yemeniz*, ἐξ Ἑλλήνων ἔλκων τὸ γένος, εὐηρεστήθη νὰ καταχωρίσῃ σπουδαῖον καὶ ἐκτεταμένον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον *Renaissance des lettres en Grèce. — Les poètes Zalocostas et Orphanidis*. Εἰς αὐτὸ δὲ ἀναλύει, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης τὸν κάλαμόν του εὐφύιας καὶ γλαφυρότητος, δύο ἐκ τῶν Ποιημάτων τοῦ μακαρίτου φίλου μου

Διὰ νὰ δείξης τὴν ἀποστροφὴν σου εἰς τὰ ἱερά θύματα τῆς Χίου, καὶ εἰς τὸν Κανάρην, τὸν ὁποῖον μισεῖς, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἥρωικά κατορθώματα σχετίζονται μὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματός μου.

Διὰ νὰ ταπεινώσης τὸν χρηστὸν νέον Βερναρδάκην, ποιητὴν τῶν *Κυψελιδῶν*, ὅστις δὲν σπουδάζει στρατιωτικὰ ἀλλ' εἰδικῶς ἀρχαιολογίαν καὶ εἶναι ἐπίφοβος ἐν τῷ μέλλοντι.

Διὰ νὰ καταστήσης γελοῖον τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν εἰς ὃν καὶ σὺ κατέβης μὲ τὴν προκομμένην μετάφρασίν σου τοῦ Τάσσου, καὶ ἀπέτυχες, καὶ νὰ τὸν καταστρέψης, εἰ δυνατὸν, διότι κατ' ἔτος γεννᾷ ποιήματα ἐπικίνδυνα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὰ ἰδικά σου περιφρονητικῶς λησμονοῦνται. Τὰ δὲ συγχαρητήρια τῶν διανομέων τοῦ νέου ἔτους, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐδημοσίευσες ἐσχάτως, θεωροῦνται σκύβαλα μὴ περιποιούντα τιμὴν οὐδὲ εἰς τὸν Σκόκον αὐτόν. (**)

Ἴδου διατὶ ἔπραξες ταῦτα· ἰδου διατὶ ἐνόμισας ὅτι δύνασαι διὰ μιᾶς ἐκθέσεώς σου νὰ ψευσθῆς δημοσίᾳ ἀποκαλῶν μαργαρίτας τοὺς ἐξαρχοπουλισμοὺς, καὶ λησμονήσας, ἐκ πά-

Ζαλοκώστα τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, καὶ τοὺς Ἀρματωλοὺς καὶ Κλέπτας, καὶ δύο ἐκ τῶν ἰδικῶν μου, τὸν Πύργον τῆς Πέτρας καὶ τὴν Χίον Δούλην. Ἐκφράζω αὐτῷ δημοσίᾳ καὶ ἐκ μέρους μου καὶ ἐκ μέρους τῆς χήρας καὶ τῶν πολλῶν φίλων τοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Μισολογγίου τὴν εὐγνωμοσύνην μου, διὰ τὴν τιμὴν ἣν ἔκαμεν εἰς τὴν ὑβριζομένην παρ' ἄλλων πατρίδα μου μᾶλλον, ἢ εἰς ἡμᾶς· καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ ἐξακολουθῇ ἀγαπῶν τὴν Ἑλλάδα, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἀγαπῶσι καὶ θαυμάζουσι τὴν γενναίαν πατρίδα τοῦ.

(**) Ὁ Κύριος Φαγκαβῆς εἰς τὸν ἐσχάτως δημοσιευθέντα τρίτον τόμον τῶν Ποιήσεών του, περὶ τοῦ ὁποίου μοὶ ἐψωμοζήτησεν ἐν εὐνοϊκῶν ἄρθρον, συμπεριέλαβε καὶ τὰ κατὰ τὸ νέον ἔτος στιχάρια, τὰ ὁποῖα εἰ διανομεῖς τῶν ἐφημερίδων χάριν ἀργυρολογίας διανέμουσι. Τοιαῦτα ὅμως σοβαρὰ ποιήματα δὲν κατεδέχθησαν ποτὲ νὰ δημοσιεύσωσιν οὔτε οἱ Σοῦτσοι, οὔτε ἐγὼ, οὔτε ὁ Ζαλοκώστας, οὔτε ὁ Παράσχος, οὔτε ὁ Καρύδης, οὔτε οὐδεὶς τῶν ποιητῶν, ἂν καὶ πολιορκηθέντες ὑπὸ τῶν διανομέων συνέγραψαν πολυάριθμα. Τῶν συγχαυρίμαθα ἀπὸ καρδίας χωρὶς νὰ τὸν φθονῶμεν.

θους, πρὸς στιγμήν ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ δὲν ἐκάη, ὅτι ὑπάρχουσιν πειστήρια εἰς Ἀθήνας, καὶ ὅτι δὲν λείπουσιν ἀναγνώσται λόγιοι, καὶ Κοινὸν πεφωτισμένον γινώσκοντες τόσα γράμματα ὅσα καὶ σὺ καὶ ἐγώ.

Εἰς ἀμοιβὴν τῆς πράξεώς σου ταύτης, ἐγὼ μὲν εὐχομαι εἰς ἑμαυτὸν νὰ γράφω ποιήματα ὡς τὸν Ἁγιον Μηνᾶν, σὺ δὲ, εἶθε πάντοτε νὰ γράφης τοῦ Ἀρματωλοῦ τοὺς μαργαρίτας! εἶθε πάντοτε νὰ βραβεύης τοιοῦτους μαργαρίτας! καὶ τοιοῦτους μαργαρίτας εἶθε ν' ἀφήσης πολύτιμον κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα σου!

Ἐκφράζομαι, ἀναγνώστά μου, ἴσως πικρῶς καὶ ἀποτόμως· ἀλλὰ τίς μ' ἐβίασε εἰς τοῦτο;... Ἔγινα ἐγώ, ὁ εἰρηνικώτερος τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἀνάγκης βραγδαῖος καὶ πολεμικός· ἀλλ' ὁ πολεμιστῆς μορφώνει τὸν πολεμιστὴν, καὶ ἐγὼ κατέστην ἀτρόμητος ἀπέναντι τοῦ νέου Στρατηγοῦ Τομπούς! (*)

Ἐπειδὴ δὲ, φίλοι μου, ἔχετε ἤδη σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας ἀμφοτέρων τῶν ποιημάτων, εἶναι δίκαιον πρὶν περᾶνω τὸν λόγον νὰ λάβητε ἔτι σαφεστέραν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ, περὶ τῆς γενναίας αὐτοῦ (ὡς τὴν ἐφρόνουν) ψυχῆς, περὶ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ περινοίας, περὶ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ καλαισθησίας καὶ δεινότητος, καὶ περὶ τῆς ἐλαστικωτάτης συνειδήσεως αὐτοῦ, τῆς ὑπηρετούσης τόσον προσφυῶς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ δοξομανίαν. Δὲν θέλω λαλήσει πλέον ἐγώ· τοῦτο εἶναι περιττόν· θέλει λαλήσει αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἀναγνώσατε, λοιπὸν, τὸ κάτωθεν ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὴν ἰσρὰν ἡμέραν τῆς 25 Μαρτίου ἐκφωνηθείσης ἐκθέσεώς του, τὸ ἀφορῶν τὸν ἥρωα τῆς Ρέκας,

(*) Γίγαντόσωμος ἀνὴρ, ἔχων ἀνάστημα δὺο ποδῶν καὶ ἡμίσεως! ὅστις διέπρεπεν εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1846—1848, καὶ ὃν ἐπεσκέπτοντο οἱ περίεργοι πληρόντες δὺο δεκάλεπτα.

καὶ ἀποφάνθητε περὶ τῆς ὕβρεως ἣν ἔκαμεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὁ λεγόμενος λόγιος, ἀρχαιολόγος, ποιητῆς καὶ φιλολόγος.

«Συνέπεσε ποτέ τις (λέγει εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀρματωλοῦ ἐκθεσίῳ του) ἐν τινι τῶν δευτερευόντων τῆς Εὐρώπης Μουσειῶν, μεταξὺ ἀτέχνων καὶ ἀψύχων κολοσσῶν τῆς Αἰγύπτου, μεταξὺ ἡγερατομόρφων ξοάνων τῶν Ἰνδιῶν, μεταξὺ ἔργων τῆς Ῥωμαϊκῆς παρακμῆς ὀγκωδῶν, πεφουσημένων, καὶ ἀρρυθμῶς συγκεχυμένων, ἢ ἀπαντήσῃ σὺντριμμά τι ἀττικουργῆς καὶ καλλιτέχνου; Μικρὸς εἶναι ὁ λίθος, ὀλίγαι αἱ ἐπ' αὐτοῦ γλυφαί, ἀλλ' οὐκ εἰς τὰς γραμμὰς αὐτοῦ πόση ἀκρίβεια, πόση συμμετρία, πόσον καῖσθημα τοῦ καλοῦ, καὶ πόσην ζωὴν ἐνεφύσησεν εἰς τὸ ἀφελὲς τοῦτο προῖον ἢ θαυματουργὸς σμίλη, ὥστε πρὸς αὐτὸ πάλλει ἢ καρδιά, ὅταν πάντα τ' ἄλλα ψυχρὰν τὴν ἀφίνουσι. Βιβλία δὲ κληρὰ ἀπαιτεῖ ἢ τῶν πολυπλόκων ἐκείνων ἔργων ἐξήγησις τοῦτο ἄλλο σχόλιον δὲν ἐπιδέχεται ἢ ἐν μόνον ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ. Πρὸς τοιοῦτο σεμνὸν τῆς ἀρχαίας τέχνης ἔργον δύναται νὰ παραβληθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο ποιητικὸν προῖον (!) Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ οὐ μόνον καθαρὸν ἄπλοκα καὶ ἀπταίστος εἶναι, ἀλλὰ καὶ θυγάτηρ τῆς ὠραιότερας τῶν γλωσσῶν, κατὰ τε τὴν λέξιν καὶ τὴν φράσιν, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὸ πνεῦμα μητρῴζουσα (!) Ἡ δὲ πλοκὴ τοῦ ποιήματος δὲν εἶναι ποικίλη, ὡς εἶδαμεν· ἀλλ' ἡ ἀλήθεια σπανίως προσδεῖται τῆς ποικιλίας ὅπως συγκινήσῃ καὶ ὅπως ἀρέσῃ (!) Εἰκοσιτέσσαρας ῥαψωδίας ἔχει ἡ Ἰλιάς, καὶ ὅμως τί ἀπλούστερον τῆς πλοκῆς τῆς (!) Τίς εἶναι ἡ πλοκὴ τῶν πλείστων δραματικῶν προῖόντων τῆς ἀρχαιότητος; Καὶ ἵνα εἰς τὴν γλυπτικὴν ἐπὶ ἀνέλωμεν, ὁ Ζεὺς τοῦ Φειδίου καὶ ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Πραξιτέλους δὲν ἐθαυμάζοντο ἐν συμπλέγμασιν (!) Ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἐν τῇ ἀφελείᾳ καὶ ἐν τῇ ἐνότῃ του εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σύμπλεγμα, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ποίημα, ἔχον τὰ μέρη, τὰ ἐπεισόδια καὶ τὰς περιπετείας του. Οὕτω ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ, τῷ καθ' ἀρχὰς ἀνευ ὑποθέσεως φαινομένῳ, πόσον ἐν τὸν ὡς χρωματίζεται ὁ χαρακτήρ τῆς φιλοσόφου ἀλλὰ

»καὶ γενναίας Ἀλβανίδος μητρὸς, (II) πόσον ωραία, ἀλη-
 »θῆς καὶ σώφρων ἡ περιγραφή τῆς νέας μνηστῆς, πόσον ἐκ
 »τῆς καρδίας ἀπορρέοντα τὰ μ. Ὑρολόγια, καὶ ὅλα τὰ κα-
 »θέκαστα πόσον ἐμπείρωσ καὶ περιττῶς εἰργασμέ-
 »να, (IIII) πόσον καλλιτέχνως συναρμολογούμενα
 »πρὸς τὸν τοῦ ὄλου καταρτισμόν! (IIII) Ἐν αὐτῷ οὐ-
 »δὲν τὸ παρέλκον, τὸ δμιχλῶδες, ἢ τὸ ἀμφίβο-
 »λον, (IIII) ἀλλὰ πᾶς στίχος στίλβει ὡς καθαρὸς ΜΑΡΓΑ-
 »ΡΙΤΗΣ (IIII) ἐνηρμοσμένος εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν τοῦ πλουσίου
 »κοσμῆματος.—Τοιοῦτον ποίημα τόσον σπουδαῖα προτε-
 »ρήματα ἔχον, ἴσως ἔπρεπε ν' ἀνήκη οὐχὶ εἰς ἓν χωρίον τῆς
 »Ἀλβανίας, ἀλλὰ νὰ στέφη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ΑΓΩΝΑ ΑΥΤΗΣ!!!
 »Μετὰ τοῦ ποιήματος τούτου ἐκ τῶν καθυποβληθέντων μόνον τὰ
 »δύω προεξετασθέντα ὁ Ἅγιος Μηνᾶς καὶ οἱ Κυψελίδαι
 »δύνανται νὰ διαγωνισθῶσι! (Πανδῶρ. φυλλαδ. 243. σελ. 53. 54.)

Grazie per l'onore, γενναιοψυχε μεταφραστὰ τοῦ Τάσσου!

Μετὰ ταύτην τὴν περὶ Ἀρματωλοῦ κρίσιν τοῦ Κυρίου Ῥαγκα-
 βῆσι γῶ· διότι, ὡς φρονῶ, εἰμι πληρέστατα ἱκανοποιημένος.

Ναί! πρέπει νὰ ἤμαι! διότι ἡ ὑπερβολικὴ τῆς ἀληθείας πα-
 ραμόρφωσις συνηγορεῖ ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἄλλ' ὁ θελήσας νὰ πλη-
 γώσῃ ἐμὲ κατετραυματίσεν ἀνεπιτηδεῖως ἑαυτόν.

Ἄς ἀθροίσωμεν ἤδη καὶ ἡμεῖς μετὰ σατανικοῦ μειδιάματος,
 τοὺς ἐπιδαψιλευθέντας μέχρις ἀναιδείας ψευδεῖς ἐπαίνους.

Τὸ Ἐξαρχοπουλικὸν ποίημα τοῦ Ἀρματωλοῦ εἶναι «Ἄτ-
 »τικουργὸς καλλιτέχνημα, μὴ ἐπιδεχόμενον ἄλλο σχόλιον
 »εἰμὴ μόνον ἐν ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ!»

Ἡ μακαρωνικὴ καὶ μιζοβάρβαρος γλῶσσά του εἶναι «κα-
 »θαρωτάτη, ἄπταιστος, θυγάτηρ τῆς ωραιότερας τῶν γλωσ-
 »σῶν, καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα μητρῷζουσα!»

Χάριν αὐτοῦ «ἡ Ἰλιάς καὶ τὰ πλεῖστα τῶν δραματικῶν
 »προϊόντων τῆς ἀρχαιότητος δὲν ἔχουσι πλοκὴν καὶ περι-
 »πετείας!» καὶ παρεβλήθη τὸ μηδὲν μὲ τὸ ἄπειρον.

Παρεβλήθη τὸ κακόζηλον τοῦτο λήρημα πρὸς τὸν Δία τοῦ

Φειδίου, καὶ πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Πραξιτέλους! »

Ἐθεωρήθησαν « ὄλα τὰ καθ' ἕκαστα ἐν αὐτῷ ἐμπείρως καὶ περιττῶς εἰργασμένα, καὶ καλλιτέχνως συναρμοζογούμενα πρὸς τὸν τοῦ ὄλου καταρτισμόν! »

Δὲν ἔχει οὐδὲν τὸ παρέλκον, τὸ ὀμιχλῶδες, ἢ τὸ ἀμφίβολον!

« Πᾶς στίχος του στίλβει ὡς καθαρὸς μαργαρίτης ἐνηρμοσμένος εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν τοῦ πλουσίου κοσμήματος! »

Ἐκφωνήσατε, λοιπὸν, ἀναγνῶσταί μου, τοῦ θαυμασμοῦ σας τὸ ἐπιφώνημα· διότι μεθ' ὑμᾶς ὀφείλω νὰ ἐκφωνήσω καὶ ἐγώ·

— « Μὴν ἀπελπίζεσθε πάντα τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου Ἄδου τὰ » εἶδεχθῆ τέρατα! Ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ καθέξητε τὴν θέσιν τῆς » Ἀφροδίτης τοῦ Πραξιτέλους! Ὄφείλετε τοῦτο εἰς τὸν φί- » λον σας Κύριον Ῥαγκαβῆν! »

Τὸ λέγω μετὰ λύπης· ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς φέρει ἤδη ἐπὶ τοῦ μετώπου του σεπτὴν δυνάδα ἀνεξαλείπτων στιγμάτων· τὰ δὲ ἐξ ἀδικίας καὶ ὕβρεων στίγματα, ὅταν λάβωσι τὴν πρέπουσαν δημοσιότητα, δὲν λησμονοῦνται, οὐδὲ ἐκπλύνονται, καὶ ἂν ὁ Τίγρις καὶ ὁ Εὐφράτης ἀθρόως καὶ ἐπὶ χρόνον μακρὸν ρεύσωσιν ἐπ' αὐτῶν. Ὅσον δὲ μεγάλη εἶναι ἡ γενομένη ἀδικία, τόσον αὕτη εἶναι αἰσχος διὰ τὸν ἀδικοῦντα, τόσον εἶναι θρίαμβος διὰ τὸν ἀδικοῦμενον.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΘΛΟΘΕΤΗΝ

ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΚΥΡΙΟΝ

ΑΜΒΡΟΣΙΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΑΛΛΗΝ.

Φιλογερέστατε Κύριε!

Ἐσκόπευον νὰ σᾶς γράψω ἰδίᾳ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠδύνατο τοῦτο νὰ παρεξηγηθῆ παρά τινων, εἴτε ὡς ἀποτυχούσης φιλαυτίας ἔμπνευσις, εἴτε ὡς ῥαδιουργίας καταφυγῆ, ἐπροτίμησα νὰ σᾶς γράψω δημοσίᾳ, καθόσον καὶ τὸ αἷτιον τῆς ἐπιστολῆς μου ἀφορᾷ τὸ Δημόσιον καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ὑπὲρ ὧν τρέφετε ἀγάπην γνησίου Ἑλλήνος.

Ὅτε κατὰ τὸ 1850, φιλομούσῳ ζήλῳ κινούμενος, τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν συνεστήσατε, πᾶσα εὐγενῆς καρδιά εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἐσκίρτησε, ἡ Κυβέρνησις καὶ τὸ ἔθνος καταλλήλως καὶ ἐπαξίως τὴν πρόθεσίν σας ἐξετίμησαν, οἱ δὲ λόγιοι εἶπον «τάχ' αὔριον ἔσεται ἄμεινον!» Καὶ τῷ ὄντι! Ἡ τῶν λογίων πρόβρησις μετ' ὀλίγον ἐπραγματοποιήθη· καὶ εἰς ὑμᾶς οὐ μόνον ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι τὴν εὐγενῆ τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος ἀμιλλαν ἀναζωπυρήσαντες ἐγίνατε ἀφορμὴ νὰ παρα-

χθῶσι καλὰ τινὰ ἔμμετρα ἔργα, κοσμοῦντα σήμερον τὴν νεωτέραν ἡμῶν φιλολογίαν, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ θεωρῆσθε προσέτι ὡς ἀφετηρία πολλῶν ἄλλων μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ ὑμετέρου διαγωνίσματος τεθέντων ἀθλοθετημάτων ὑπὸ φιλογενῶν ἀνδρῶν, χωρὶς ν' ἀφαιρεθῇ διὰ τοῦτο ἡ ὀφειλομένη πρὸς τοὺς ἀγωνοθέτας αὐτῶν τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη· διότι, ἐὰν ἦναι ἀξιέπαινοι οἱ πράττοντες τὸ καλόν, εἶναι ἔτι μᾶλλον ἀξιέπαινος ὁ παραδειγματικῶς τοὺς ἄλλους παροτρύνων εἰς τὸ πράττειν τὸ καλόν. Πρῶτος δ' ἐκ τῶν ὁμογενῶν ὑμεῖς, Κύριε, ἐν ὑλικωτάτῃ καὶ ἀρτιπαγῇ κοινωνίᾳ, ἠθελήσατε νὰ δώσητε τροφὴν εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ ὑμᾶς μιμούμενοι, ὅ τε ἀξιότιμος συμπολίτης σας Κύριος Κοντόσταυλος, καὶ ὁ βαθύπλουτος Τζόκανος, καὶ ὁ μακαρίτης Μελάς, καὶ ὁ σεβάσμιος γέρον Νικόδημος, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν κλίσεις καὶ ἀρχὰς ἕκαστος τὰ διαγωνίσματα αὐτῶν διερρύθμισαν. Καὶ ἰδοὺ ἡ ποίησις οὐχὶ μόνον εἰς ἡδεῖαν τινὰ καὶ ὠφέλιμον τῶν ἀνθρώπων διδασκαλίαν συντείνουσα, οὐχὶ μόνον εἰς εὐγενῆ ἄμιλλαν τοὺς διαγωνιζομένους ὑπὲρ τοῦ στεφάνου ἀοιδούς προκαλοῦσα, ἀλλὰ καὶ εὐρυτέραν παλαίστραν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀθλοθέτας ἀνοίγουσα. Εἰς αὐτὴν δὲ τὸ ἄθλον δὲν εἶναι πλέον εὐτελές τι κερδάριον, ἀλλ' ὄνομα ἀθάνατον· εἰς αὐτὴν ὁ στέφανος δὲν σύγκριται ἐκ δάφνης μαραινομένης, ἀλλ' ἐξ ἀνθῶν ἅτινα μόνον ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ἐπερχομένων γενεῶν δύναται νὰ διατηρήσῃ πάντοτε φαιδρὰ καὶ θάλλοντα.

Εἴκοσι καὶ πέντε ποιήματα καλὰ, κατ' ἐμὴν γνώμην, ὀφείλει ἡ νεωτέρα ἡμῶν φιλολογία εἰς τὸ διαγωνισμὰ σας, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρις σήμερον, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μικρόν. Πάντα βεβαίως δὲν ἐβραβεύθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπαινεθέντων, καὶ μὴ ἐπαινεθέντων, πολλὰ ἦσαν ἄξια λόγου, ὡς ἡ δημοσίευσίς αὐτῶν βραδύτερον κατέδειξε.

Ἐὰν δὲν ἤμην πρῶτος μεταξὺ τῶν εἰσπηδησάντων τολμηρῶς εἰς τὸ στάδιον μετὰ τὴν πρώτην τῆς ὑσπληγγος κατά-

πτωσιν, δὲν ἔμεινα ὅμως οὔτε τελευταῖος. Καταγινόμενος περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν καθηκόντων πολὺ σπουδαιότερων, δὲν ἠδυνάμην εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς μακρὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας, ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας μου, καὶ πλησίον τῆς ἐστίας μου, νὰ θυσιάσω ὥρας τινὰς ψυχικοῦ ρεμβασμοῦ εἰς τὴν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας λατρευομένην παρ' ἐμοῦ θεότητα, καὶ αἱ ὥραι αὗται δὲν ὑπερβαίνουσιν ἴσως κατ' ἀριθμὸν ὅσας ἄλλοι ἄνδρες, πολὺ σπουδαιότεροι ἐμοῦ, δαπανῶσιν εἰς σκαιὰ καὶ ἀνωφελῆ ἔργα. Τρεῖς ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ βραβευθῶ, καὶ δις νὰ ἐπαινεθῶ· καὶ τὰ βραβεῖά μου, πρὸς ταῖς ὑπογραφαῖς ἄλλων τινῶν ἀξιοτίμων Κριτῶν, φέρουσιν εὐτυχῶς τὴν ὑπογραφὴν ἀνδρὸς διακρινομένου ἐπὶ παιδείᾳ, καὶ τιμιότητι, καὶ εὐσυνειδησίᾳ, καὶ ἀκεραιότητι χαρακτηρῶς, ὃν πάντες γινώσκουσι, καὶ ὃν δὲν ἀναφέρω διὰ νὰ μὴ πληγῶσω τὴν μετριοφροσύνην του. Βεβαιώθητι δὲ, φιλογενέστατε Κύριε, ὅτι ἐὰν ἡ ὑπογραφή τοῦ ἀνδρὸς τούτου, καὶ τινῶν ἄλλων μελῶν, ἔλιπεν ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐπιδι-κασίας εἰς ἐμὲ τοὺς στεφάνους, ἐὰν ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἐπεδοκίμαζε τὴν ἀπόφασιν τῶν Κριτῶν τρεῖς κατὰ σειρὰν ἐκδόσεις τῶν στεφθέντων ποιημάτων μου ἐξαντλήσασα, μετὰ τὰς ὕβρεις αἰτινες ἐφέτος ἀγενῶς ἐναντίον μου ἐξετοξεύθησαν, μετὰ τὴν ἀδικίαν ἣτις ἐπὶ σκοπῷ ἐγένετο εἰς τὸ καλῆτερον ἴσως τῶν μέχρι τοῦδε ἔργων μου, ἀμφιβάλλων ἐγὼ αὐτὸς περὶ τῆς ἀξίας μου, ἤθελον σὰς ἐπιστρέψει τὰς τρισχιλίας δραχμὰς ἃς ἔλαβον, καὶ ἤθελον πέμψει εἰς τὸν Κύριον Ῥαγκαβῆν τοὺς τρεῖς στεφάνους μου ὅπως στέψη δι' αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι τοὺς ποι-οῦντας τὰ ἀττικουργῆ του *καλλιτεχνήματα* !

Προθέμενος νὰ σὰς εἶπω κατὰ χρέος ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ διαγωνίσματός σας, θέλω λαλήσει μετ' εὐθύτητος καὶ εἰλικρι-νείας. Ἀπὸ τίνος χρόνου τὸ εὐγενές τοῦτο ἔργον καταπολεμεῖ-ται, καὶ ἐὰν δὲν σπεύσητε εἰς βοήθειάν του, ἡ κακοβουλία θέ-λει τῷ καταφέρει πληγὰς ἐπικινδύνους, καὶ βαρείας, ὧν τὴν πρῶτην ἐδοκίμασεν ἤδη. Καὶ ποίαν ἄλλην πρόθεσιν εἶχεν ἡ ἐπὶ

σκοπῶ παραγνώρισις οὐχὶ μόνον τοῦ ἰδικοῦ μου ποιήματος ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων, καὶ ἡ παρὰ λόγον ἐξουδένωσις τῆς ποιητικῆς δάφνης; Οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὴν ἀποθάβρουναι τῶν φιλοτίμως διαγωνιζομένων.

Μικρὰ καὶ ἀγενῆ πάθη ἐμφωλεύουσι συνήθως εἰς καρδίας ἀνθρώπων μικρῶν. Εὖρον δ' οὗτοι ὅτι καλὸν μὲν εἶναι ν' ἀναβαίνωσι τὴν ἔδραν τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὴν ἐπίσημον ἡμέραν τῆς 25 Μαρτίου, ἐνώπιον τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ ἐκλεκτοτέρου ἀκροατηρίου τῆς Πρωτεύουσας, καὶ ν' ἀναγινώσκωσι λόγον κομψὸν καὶ τετορνευμένον διαδεχόμενον ὑπὸ ζωηρῶν χειροκροτήσεων· ἀλλ' εὖρον προσέτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὅτι κάκιστον εἶναι τὰ μὲν ποιήματα τοῦ Ζαλοκώστα καὶ Ὁρφανίδου ἀναγινωσκόμενα νὰ ἐκδίδωνται ἐπανειλημμένως, οὐδεὶς δὲ νὰ γίνηται πλεόν λόγος οὔτε περὶ τῆς *Παραμοιῆς* (δράματος διαρκοῦντος τρεῖς νύκτας), οὔτε περὶ τῆς ναρκωτικωτάτης τραγωδίας τῆς *Φροσύνης*, οὔτε περὶ τοῦ *Δήμου καὶ Ἑλένης*, οὔτε περὶ τοῦ *Λαοπλάκου*, οὔτε περὶ τῶν *συγχαρητηρίων τῶν διατομέων* διὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡμέραν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐνόησαν τὸ συμφέρον των, ἀλλ' ἠθέλησαν νὰ κλείσωσι τὴν θύραν τοῦ κλωβίου ἀργά, καὶ ἀφ' οὗ τὸ πτηνὸν ἔφυγε.

Μ' ὄλον τοῦτο καθιέρωσαν τὴν ἀρχὴν ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ δαπανῶσιν οἱ Κριταὶ τὰς ὥρας των κρίνοντες ποιήματα ἄνευ ἀμοιβῆς τινος, καὶ τοῦτο διὰ νὰ λαμβάνη χρήματα ὁ μὲν καὶ ὁ δέ· λαβόντες εἶτα κόσκινον, ἐκοσκίνισαν τοὺς διαγωνιζομένους, καὶ ἐπειδὴ ἔτυχα παχύτερος καὶ ἐπικινδυνώτερος ἴσως, ἐθέσπισαν· «*Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου δὲν πρέπει καὶ διαγωνίζονται.*» Ἐπεισαν δ' ἐνάρστον καὶ σεβάσμιον ἄνδρα νὰ γράψῃ πρὸς ὑμᾶς ταῦτα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τί ἀπηντήσατε ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα, δὲν ἐλησμόνησα ὅμως τί ἀπεκρίθητε ὡς πρὸς τὸ δεύτερον. — «*Καλὸν εἶναι νὰ εὐρεθῇ ἄλλος τις τρόπος δι' οὗ νὰ γυμνάζωνται οἱ πρωτόπειροι γράφαν-*

»τες ποιήσεις, οὐχὶ δὲ ὁ ποιητικὸς διαγωνισμὸς μου· διὰτι τοῦ-
 »τον ἴδρυσα χάριν τῶν λογίων, ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ κα-
 »θηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πᾶς ἄλλος.» Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν κατακρινόντων τοὺς συγγράφοντας ποιήματα *Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου*, ὑπῆρχον καὶ δύο *Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου*, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἰς ἀπεδύθη δις καὶ τρίς εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐπαινεθεὶς μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ περίοδον, ὁ δ' ἕτερος ἐδοκίμασε τὴν τύχην του διὰ μιᾶς ἀψύχου τοῦ Τάσσου μεταφράσεως, καὶ ἀπίστου ὡς ἡ Ἄρμις, διὸ καὶ πρὸς τιμωρίαν του ἔλαβε τὴν αὐτὴν τύχην τῶν λατρευτῶν τῆς Ἄρμίδος.

Ποία ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ἡ συνέπεια ὄλων τούτων τῶν μικροραδιοουργιῶν καὶ τῶν αἰτιάσεων;

Οἱ φυσικοὶ καὶ ἀληθεῖς Κριταὶ τοῦ διαγωνισμοῦ ἐψυχράνθησαν, καὶ κατωρθώθη νὰ μείνη ἡ τύχη του μόνον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου Ἄλ. Ῥαγκαβῆ, καὶ τοῦ φίλου του Κυρίου Παπαβήρηγοπούλου.

Εἰς χρονογράφος, λοιπὸν, καὶ εἰς λίθων ἀντιγραφεὺς δικάζουσι τὴν Θεάν τοῦ Ὁμήρου, καὶ τοῦτο, μοὶ φαίνεται, ὅτι πρὸς τὸ δάκρυ κινεῖ οὐχ ἥττον καὶ τὸ μειδίαμα.

Ἄλλ' οἱ κατὰ καιροὺς Πρυτάνεις;

Οἱ Πρυτάνεις εἰσὶν ἐν τῷ Ποιητικῷ διαγωνισμῷ θέσει Κριταὶ, οὐχὶ φύσει. Καὶ δύνανται μὲν ὡς ρητῶς ὀρίζετε, καὶ ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων των ἀρμόζει, νὰ προΐστανται τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου πολλάκις συμπίπτει νὰ ἦναι ξένοι πρὸς τὴν τέχνην τῆς ποιήσεως, ὡς ἀνήκοντες ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἱατρικὴν, τὴν νομικὴν, ἢ τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην.

Οὕτω, λοιπὸν, δὲν ἦτον δύσκολον, ὡς βλέπετε, νὰ στεφθῆ καὶ ὁ Κοσμάς ἐκ τοῦ Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας, ἀφ' οὗ τὸ δικαστήριον συνέκειτο ἐκ μιᾶς ψυχῆς κατοικούσης εἰς δύο σώματα, καὶ εὐνέσται τοῦτο ἓνα ἐκ τῶν δύο ἰσοβίων Εἰσηγητῶν· οὐδὲ εἶναι παράδοξον νὰ ἴδωμεν ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ἄλλα τοιαύτης

ἀξίας ἔργα τιμώμενα, ἐὰν τοῦτο συντελῆ εἰς τὴν ταπεινώσιν ἀνδρῶν ἐντίμους ἔχόντων ἀξιώσεις, καὶ ἐὰν τοῦτο ἀπαιτῆται εἰς τὴν παγίωσιν τοῦ μονοπωλείου τῶν γραμμάτων ὅπερ τινὲς θέλουσι νὰ φαίνωνται ὅτι κρατοῦσιν εἰς χεῖρας, ὡς προσφυῶς ἐξεφράσθη κατ' αὐτὰς ἐφημερίς τις. (*)

Ἴδου, λοιπὸν, ὅτι Κριταὶ ἐπάξιοι τοιούτου διαγωνίσματος κατωρθώθη νὰ μὴν ὑπάρχωσι· καὶ ἐὰν εἰς τὸ μέλλον οἱ ποιηταὶ διατελῶσι καθ' ὅμοιον τρόπον ἀδικούμενοι, θελουσι θρηνήσει ἴσως τὴν σφαγίασιν τοῦ μουσοτρόφου σκοποῦ σας, καὶ ῥίψει τεθλιμμένοι τὸν κάλαμον. Ἴδου ὅτι ἐπέτυχε τελευταῖον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ καιροῦ σᾶς ἐζήτηθη, καὶ ὑμεῖς τοσοῦτον ὀρθῶς ἠρνήθητε, δηλαδή «Νὰ παύσῃ ὁ ποιητικὸς διαγωνισμὸς» τοῦ νὰ ᾔηται ἀγὼν ὑψηλότερος, παράγων γενναῖα καὶ ἄξια τῶν «εὐχῶν σας μουσουργήματα, μεταβαλὼν δὲ φύσιν καὶ σκοπὸν, » νὰ χρησιμεύσῃ μόνον πρὸς γύμνασιν τῶν ἀπειροτέρων!» Διότι, πῶς ἄλλως ἤθελον ἀνακληθῆ εἰς τὴν ζωὴν τὰ ὠχρὰ καὶ θνησιγενῆ στιχοουργήματα ἀτυχῶν τινῶν τοῦ Παρνασσοῦ ζηλωτῶν; ἢ πῶς, φέρ' εἰπεῖν, ἤθελεν ἀναγνωσθῆ διὰ μίαν ἔτι φορὰν ἢ φαιδρὰ τραγωδία, ἐκείνη ἢ ὑπνοβαῖτις *Φροσύνη* τοῦ Κυρίου *Ραγκαβῆ*;

Ποία ἐν τούτοις ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ σωθῆ τὸ κινδυνεῦον σήμερον, ἀλλ' ὑπὸ χρυσῶν ἐλπίδων χαιρετηθὲν διαγωνισμὰ σας; Ἐκ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων τὸ δυσκολώτερον μοὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ συμβουλή, εἰ καὶ μετὰ πλείστης ὀσῆς εὐκολίας παρὰ πάντων δαψιλῶς χορηγεῖται. Ἄλλ' ἐὰν ἐσυγχωρεῖτο εἰς θιασώτην τοῦ καλοῦ, καὶ ζηλωτὴν τῆς γενναίας ιδέας σας νὰ εἴπη ἐλευθέρως τὴν γνώμην του· ἤθελον σᾶς ὑποβάλλει τὰς ἐξῆς ἀπλᾶς σκέψεις μου.

Α'. Ὁ ποιητικὸς διαγωνισμὸς, νομίζω ὅτι εἶναι καλὸν, νὰ

(*) Ἴδε περὶ τὸ τέλος τῆς βίβλου τὸ ἐκ τοῦ ἀριθ. 214 τῆς ἐφημερίδος ἡ *Φιλελεύθερος* προσληφθὲν ἀρθρίδιον.

γίνηται κατὰ διετίαν τὴν 25 Μαρτίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε, καὶ τοῦτο διὰ νὰ παράγωνται γενναϊότερα καὶ μᾶλλον τέλεια ἔργα.

Β'. Πᾶν ποίημα θέλει περιέχει οὐχὶ ὀλιγωτέρους τῶν 4000 στίχων, καὶ θέλει παραδίδεσθαι πρὸ τῆς τελευταίας ἑξαμηνίας.

Γ'. Τὰ ποιήματα νὰ δικάζωνται ἐξ Ἐπιτροπῆς ἐκλεγομένης ὑπὸ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου, συγκειμένης μὲν ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν Πρυτάνεως, ὡς Προέδρου, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας, καὶ ὑπὸ δύο καθηγητῶν τῆς Φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τριῶν ἔτι διακεκριμένων λογίων ἀνδρῶν, ἢ ποιητῶν, λαμβανομένων ἑξωθεν. Ὅσακις δὲ κωλύονται οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Καθηγηταὶ τῆς Φιλολογίας ν' ἀντικαθιστῶσιν αὐτοὺς οἱ δύο Γυμνασιάρχαι τῶν Ἀθηνῶν.

Δ'. Ἐκ δισχιλίων δραχμῶν, τὰς μὲν 4000 θέλουσι λαμβάνει οἱ Κριταὶ ὡς ἀποζημιώσεις τῶν ἐργασιῶν των, τὰς δ' ἑτέρας 4000 ὁ βραβευόμενος ποιητής.

Ε'. Ν' ἀνατεθῆ ἡ ἐκδίκασις τῶν ποιημάτων εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, μετὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς, καὶ τότε τὸ βραβεῖον θέλει σύγκεισθαι ἐκ δισχιλίων δραχμῶν.

ΣΤ'. Πᾶς ἐκ τῶν διαγωνιζομένων δυσχεραίνων ἐγγράφως κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ τοιοῦτου δικαστηρίου, δὲν εἶναι δεκτὸς τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμόν. Ἐὰν δὲ φωραθῆ βραβευόμενος, δὲν λαμβάνει τὸ βραβεῖον, τὸ ὁποῖον θέλει χρησιμεύει τότε εἰς βοήθειαν πτωχῶν καὶ χρηστοθήτων μαθητῶν, ἢ εἰς ἔκδοσιν συγγραφῶν ὠφελίμων.

Ἴδου, φιλογενέστατε πατριῶτα, αἱ γινῶμαί μου! καὶ ταύτας ἐσχημάτισα οὐχὶ ἐξ ἰδιοτροπίας, ἢ ἐκ πλαγίου τινὸς σκοποῦ, ἀλλὰ μετὰ δεκαετῆ πείραν τῶν πραγμάτων. Μένει δὲ εἰς ὑμᾶς τὸν αὐθορμήτως συλλαβόντα τὴν ιδέαν τοῦ ποιητικοῦ διαγωνίσματος νὰ παραδεχθῆτε, ἢ νὰ τροποποιήσητε αὐτὰς κατὰ βούλησιν, ὅπως διασώσητε τὸ δημιούργημά σας. Τὸ ἔνθου πνεῦμα τὸ ὁποῖον σᾶς ἐνέπνευσε τὴν πρώτην ιδέαν θέλει σᾶς

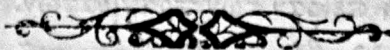
ἐμπνεύσει ὀρθότερας, ἴσως, ιδέας τῶν ἰδικῶν μου. Ὅπως-
δήποτε, ὁ σκοπὸς τοῦ διαγωνίσματος κινδυνεύει ἔχει ἀπόλυ-
τον ἀνάγκην τῆς ἀρωγῆς σας· τείνατε προστατευτικῶς τὴν
χεῖρα καὶ διασώσατε τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἰς ὑμᾶς μὲν ἀνοί-
γει τὴν ἀθανασίαν, εἰς τὸ ἔθνος δὲ προπαρασκευάζει ἀοιδούς
ἀξίους τῶν ὠραίων ἡμερῶν τῆς Ἑλλάδος. Σεῖς Μουσηγέτης
αὐτῶν διευκολύνατε τὴν ὁδὸν των.

Τὸ κατ' ἐμὲ, εἰάν ἡ σωτήριος αὐτῆ μεταρρύθμισις δὲν προώ-
ρισται ἴσως νὰ ἐφαρμοσθῆ ἐπὶ ἰδίων μου ἔργων, οὐχ ἤττον
θέλω ἰδεῖ ἔνδακρος ὅτι ἡ ἐθνικὴ ιδέα σας ἠσφαλίσθη, καὶ ἄλ-
λοι «ἐμοῦ κάρρονες» ἔρχονται νὰ τονίσωσι τὸν καλλικέλαδον
ὑμνον! . . . Ἄν δὲ καὶ ἐσχάτως ἀπεδύθην εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ-
τον τῆς καλλιπεσίας, δὲν ὠρμήθην, ὡς ἄλλοι, ἐκ πνεύμα-
τος ἀπλήστου φιλοπρωτείας, ὡς ἠθέλησαν ἀγενῶς νὰ μοι
ἀποδώσωσιν, ἀλλ' ὑπέικων καὶ πειθαρχῶν μᾶλλον εἰς τὴν
πατρικὴν προτροπὴν σας. Οὐδεὶς ἀγὼν ὅμως ἄνευ πικρίας,
καὶ ἐνίοτε ἄνευ ἀδικίας. Ἐάν, λοιπὸν, ἀδικηθεῖς ποτε δὲν
ἐσίγησα, εἰάν παραγνωρισθεῖς ἀπελογήθην, εἰάν ἀμυνόμενος
ἀντέκρουσα, δὲν εἶμαι, ὄχι! ἐγὼ ὁ ὑπεύθυνος. Ποτὲ δὲν θέ-
λει μοι ἀποδοθῆ ὅτι πρῶτος ἠδίκησα· καὶ ὅταν ἀκόμη προκα-
λοῦσιν ἐν ὀξὺ βέλος μου, πρὶν ἐκτοξευθῆ τῶν χειρῶν μου, πρὶν
πληγῶσθαι τὸν ἀντίπαλον, αἰσθάνομαι ἐγὼ τὴν ὁδύνην.

Χαίρετε!

Ἄθηναι 20 Ἰουνίου 1860.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ.

ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ.

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΤΟΙΣ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΟΙΣ

ΟΠΩΣ ΜΑΘΩΣΙ

ΤΑΣ ΑΛΗΘΕΙΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΝΑΝΩΝ.

ΔΙΚΟΤΡΑΦΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΤΟΥ ΜΕΤΑΡΕΤΕΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ.

La critique est facile
mais l'art est difficile.

Ῥᾶρον τὸ ἀνασκευάζειν τοῦ κατασκευάζειν. ΔΡΙΣΤ.

Ἐνόμασα Δικογραφίαν τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου μου, διότι, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων θέλει γίνεαι καταφανὴς ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιον, καὶ πρὸ πάντων ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ, οὐχὶ μόνον ἀσύγγνωστον ἀδικίαν διαπράξαντος, ἀλλὰ καὶ τὸν στρατοληγθέντα κατ' ἐμοῦ ὑβριττὴν ὑποκινήσαντος, καὶ ὑπὸ ἄνανδρον ἀνωθυμίαν πολλὰς κατ' ἐμοῦ συκοφαντίας ἐκσφενδονίσαντος. Οὐδεὶς τῶν ὑβριζομένων πολλαπλασιάζει καὶ διαδίδει εὐχαρίστως τὰς κατ' αὐτοῦ συγγραφείσας ὑβρεῖς, ἐγὼ δὲ μὲν συνέλεξα πάσας ταύτας, καὶ διὰ τρισχιλίων ἀντιτύπων θέλω νὰ διαιωνίσω, εἰ δυνατόν, τῶν μεγάλων τῆς ἐποχῆς μας νάνων τὰ κατορθώματα, ὅπως σαφῆ τινα ἰδέαν περὶ αὐτῶν οἱ μεθ' ἡμᾶς δυνηθῶσι νὰ λάβωσι. Θέλω νὰ δώσω εἰς τὸν Κύριον Ῥαγκαβῆν ἓν μάθημα τὸ ὁποῖον δὲν ἔλαβε παρὰ τῆς πολιτικῆς. Εἰμὶ δὲ πρόθυμος νὰ δεχθῶ τὰς αὐστηροτέρας καὶ ἀσπλαγχνοτέρας ἐπικρίσεις τῶν συγχρόνων μου, (*) νὰ ἐπισύρω δὲ, ὅτε καὶ Ῥαγκαβῆς καὶ Ὀρφανίδης θέλουσι σιγήσει ὑπὸ μίαν τάφου πλάκα, καὶ αὐτὴν τὴν μέλαιναν ψῆφον τῶν μεταγενεστέρων, ἐὰν ἦμαι ταύτης ἄξιος.

(*) Πιστεύω ὅτι ἄνδρες ἔχοντες γενναῖον φρόνημα καὶ παρρησίαν λόγου δὲν θέλουσι ποτὲ χαρακωθῆ ὀπισθεν ἀστερίσκων, ἀρχικῶν γραμμῶν καὶ ἀνωθυμίας ἐνόχου.

Διαδηλώ δὲ ὅτι πολὺ ἀπέχω τοῦ νὰ φρονῶ τὸν Ἅγιον Μηνᾶ ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως· ἡ φιλαυτία τοῦ συγγραφέως ποτὲ δὲν μὲ ὤθησεν εἰς ἄκριτον καὶ παρ' ἀξίαν τῶν ἔργων μου ἐκτίμησιν· λέγω μόνον, ὅτι θεωρῶ τὸ ποίημά μου ὡς ἓν ἐκ τῶν καλῶν ἔργων μου, καὶ ἐὰν πιστεύσω τὴν γνώμην τῶν διελθόντων αὐτὸ πρὶν τῆς δημοσιεύσεώς του, ὅτι ἴσως εἶναι τὸ καλλήτερον τῶν ὄσων μέχρι σήμερον ἔγραψα. Πάντοτε ὅμως θεωρῶ ὡς ὕβριν πρὸς τὰ γράμματα τὸ ὅτι συνεκρίθη τοῦτο μετὰ τοῦ ἐξαρχοπουλικοῦ ποιήματος τοῦ Ἀρματολοῦ, καὶ μάλιστα ὑπ' ἀνθρώπου ἐπαγγελομένου τὸν ποιητὴν καὶ τὸν φιλολόγον.

Ἡ ἀξιώσις, λοιπὸν, ἣτις ἀδίκως καὶ ἐπὶ σκοπῷ μοι ἀπεδόθη, ὅτι θεωρῶ τὰ ἔργα μου ὡς τὰ πάντων ἄριστα, καὶ πάντοτε βραβεύσιμα, διεκωδωνίσθη σοφιστικῶς ὅπως μὲ καταδείξῃ ἰδιοτελεῖ καὶ ἄκριτον. Ἀλλὰ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος πονήματός μου ἐλπίζω νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ πάσης ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ἀπαντήσεως, αὐτὴ ἡ λευκὴ ψῆφος τοῦ ἀναγνώστου μου.

Δύω τινὰ περιέχει ἡ δικογραφία αὕτη· πρῶτον μὲν τὴν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Ζωίλου μου ἐπίκρισιν περὶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀπάντησίν μου· δεύτερον δὲ τὰ ἐν τοῖς ἐφημερίσιν δημοσιευθέντα κατ' ἐμοῦ ἢ ὑπὲρ ἐμοῦ ἄρθρα, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσι πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἀναγνώστου μου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἡ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΔ. ΡΑΓΚΑΒΗ ΚΑΙ Ἡ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΜΟΥ.

Πρὸ δύο ἐτῶν δημοσιεύων ἕτερόν τι πόνημά μου, εἶχον ὑποσχεθῆ ὅτι ποτὲ πλέον δὲν θέλω καταβῆ εἰς τὴν ποιητικὴν παλαίστραν, οὐχὶ διότι θεωρῶ τὸ πρᾶγμα ἀνάξιον εἰς Καθηγητὴν, ὡς

συμφέρει εἰς τοὺς Ῥαγκαβίζοντας νὰ λέγωσιν, ἀλλὰ διότι ἔγνω
κατὰ βάθος καὶ σαφῶς τὰς περὶ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἰδέας
καὶ ῥαδιουργίας τινῶν. Ἐὰν ἡ μὴ δυνηθεῖσα νὰ φθάσῃ τὰς στα-
φυλάς ἀλώπηξ ἠμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὰ πτηνὰ ἀπὸ τοῦ νὰ
τὰς γεύωνται, δὲν ἤθελε περιορισθῆ μόνον νὰ εἶπῃ τὸ πασίγνω-
στον «ὄμφακες εἰσί.»

Ἄλλὰ, φίλοι μου, ὅταν ποιητὴς ὑπόσχεται νὰ μὴ γράψῃ πλέον
ὁμοιάζει τὸν συστηματικὸν μέθυσον, ὅταν ὑπόσχεται νὰ μὴ δοκι-
μάσῃ πλέον τὸ εὐφραῖνον τὴν καρδίαν αὐτοῦ νέκταρ! Καὶ ἐπειδὴ
ἴσως ἡ παραβολὴ θέλει φανῆ ὀλίγον ἀγροῖκος εἰς τὴν εὐαισθη-
σίαν τινῶν, συγχωρήσατέ μοι τὴν διήγησιν μικροῦ τινος σχετικοῦ
ἀνεκδότου.

Μέθυσός, τις μετὰ πολλὰ δυστυχήματα καὶ ζημίας ἄς ὑπέστη
χάριν τοῦ πάθους του, εἶχεν ὑποσχεθῆ μεθ' ὄρκου νὰ μὴ δο-
κιμάσῃ ποτὲ πλέον τὸν οἶνον. Τὴν ἐπιούσαν ὅμως διευθύνθη πάλιν
κατὰ τὸ σύνθηρες πρὸς τὸ οἴνοπωλεῖον· ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς τὸν
ὄρκον του ἐν ᾧ ἤδη εὐρίσκετο παρὰ τὴν θύραν δὲν εἰσῆλθε, καὶ
ρίψας βλέμμα ἐρωτικώτατον ἐπὶ τῆς πολυποθήτου κανάτας,
διῆλθεν ἡρωϊκῶς. Μόλις ὅμως ἔκαμε δύο βήματα, καὶ αἰφνιδίως
σταθεὶς — «Εὐγε, εἶπεν, Ἰωάννη! λαλῶν καθ' ἑαυτὸν, σὺ βλέ-
πω ὅτι τηρεῖς τὰς ὑποσχέσεις καὶ τοὺς ὄρκους σου, σοὶ πρέ-
πει λοιπὸν ἐν καλὸν κέρασμα! καὶ στραφεὶς, εἰσῆλθεν ἐκεῖ ὅπου
ἡ ἕξις καὶ ἡ φύσις τὸν εἴλκυον.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι ἀπαραλλάκτως τὸ ἔπαθον καὶ ἐγὼ, ἀνα-
γνωστά μου! ὑπεσχέθην νὰ μὴ καταβῶ πλέον εἰς τὸν ποιητικὸν
ἀγῶνα, παρῆλθον δύο ἔτη καθ' ἃ ἐτήρησα τὴν ὑπόσχεσίν μου·
ἀλλὰ μετὰ ταῦτα εἶπον, εὐγε Θεόδωρε! σὺ βλέπω ὅτι τηρεῖς τὰς
ποιητικὰς ὑποσχέσεις σου, σοὶ πρέπει, λοιπὸν, ἐν Ῥάλλειον βρα-
βεῖον ἀκόμη!

Ἐπειδὴ ὅμως ἐβραβεύθην τρίς, εἶπα· Οἱ καλοὶ, φίλοι μου, ἐὰν
καὶ τέταρτον βραβευθῶ, θὰ εἶπωσιν ὅτι εἰμὶ φιλοχρήματος, ἄς
τοὺς ψεύσω, λοιπὸν, καὶ κατὰ τοῦτο, καὶ ἄς μὴ φανῶ θηρεύων
τὴν ὕλην. Λαβὼν δὲ τὸν κάλαμον πρὶν σφραγίσω τὸ περιέχον τὸ
ὄνομά μου δεξιόν, προσέθηκα ταῦτα. «Ἀφιερῶ τὸ χιλιόδραχ-

»μον βραβεῖον ὡς προῖκα πτωχῆς τινος κόρης ἀγωνιστοῦ, ἣν ἤ-
»θελε συστήσει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν Πρυ-
»τανείαν.»

Ἄλλ' ἀτυχῆς ἐστάθη ἡ κόρη τοῦ πτωχοῦ ἀγωνιστοῦ! ὁ κύ-
ριος Ῥαγκαβῆς ἔτυχε δικαστῆς καὶ εἰσηγητῆς . . .

Γινώσκων δ' ἐκ πείρας ὅτι πολλὴ καὶ μεγάλη προσπάθεια κα-
ταβάλλεται περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν διαγωνιζομένων προσώ-
πων (διότι τὰ πάντα παρ' ἡμῖν, δυστυχῶς, εἰσὶ προσωπικὰ) καὶ
μὴ ἀγνοῶν τὴν κατ' ἐμοῦ καταφορὰν τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ, τὸν
μὲν χαρακτῆρα τῆς γραφῆς μου ἐπιτηδείως ἠλλοίωσα, τὸ δὲ
ποίημα ἔπεμψα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς δὲ τὸν πρὸς τοὺς
Κριτὰς πρόλογον ἔγραψα στίχους τινὰς χλευαστικούς δι' ἐμαυ-
τόν. Πλὴν τὰ πάντα μάταια! Ἡ δξυδέρχεια τοῦ Λυγκέως Ῥαγ-
καβῆ, καὶ ἡ ἀνιχνευτικὴ ὄσφρησις τοῦ συντρόφου του κυρίου Κ.
Παπαρῤηγοπούλου δὲν ἀμβλύνονται ἀπέναντι μετεμφισμῶν τοι-
ούτων.

Ἦκουσα μετ' ἀπαθείας κατὰ τὴν 25 Μαρτίου τὴν ἀπόφασιν
τοῦ σοφοῦ Εἰσηγητοῦ, καὶ ἔκαμον ὅ,τι ἤθελε κάμει πᾶς ἄλλος φρό-
νιμος εἰς τὴν θέσιν μου· τὸν ἐδίκαζα, ἐν ᾧ ἐνόμιζεν ὅτι με δι-
κάζει. Ἐδημοσίευσεν αὐτὸς τὴν περὶ ἐμοῦ ἀπόφασίν του· δημο-
σιεύω καὶ ἐγὼ σήμερον τὴν περὶ ἐκείνου, καὶ τὸ μέγα δικαστή-
ριον τῆς Κοινῆς γνώμης, οἱ ἀδέκαστοι αὐτοὶ Ἑλλανοδίκαί αἶς ἀ-
ποφανθῶσι περὶ τοῦ δικαίου.

Ἐὰν ἦναι πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον κάμμία χάρις ἐξ εὐνοίας, ἢ
ἄλλης τινὸς αἰτίας δὲν δύναται νὰ γίνησιωπηλῶς, εἶναι ὁ ποιητι-
κὸς διαγωνισμὸς καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀπλούστατος. Τὰ τυπογρα-
φικὰ πιεστήρια εἰσὶν εὐγλωττότερα παντὸς Εἰσηγητοῦ.

Ἄναθὰς ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς τὴν ἔδραν, ἐκ δέκα καὶ τεσσάρων
ποιητῶν τοῦ παρόντος ἔτους, τέσσαρας μὲν ἔπεμψεν εἰς τὸ
σχολεῖον! τέσσαρας ἐτέρους εἰς τὴν Καπερναοῦμ, τρεῖς, λυ-
ρικὰ συγγράψαντας, ἀνέφερε κάπως εὐμενῶς, ἐμὲ καὶ τὸν Βερ-
ναρδάκην ἐπήνεσε, ἀφ' οὗ μᾶς ἐφραγγέλωσε, τὸν δὲ ἐκ τοῦ
Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας Κοσμᾶν ἔστεψε διὰ γνησιοτάτης δάφνης τοῦ
Παρνασσοῦ. Εἶχε προσέτι τὸ παιδί ἢ ὁ πατήρ τοῦ Κοσμᾶ (εἶτε

κατ' ἰδίαν ἔμπνευσιν, εἴτε κατ' ἔμπνευσιν ἄλλου) λάβει τὴν ἱποτικὴν καλοσύνην γ' ἀναφέρη, οὐχὶ ἐν τῷ τοῦ ἐσφραγισμένου δελτίου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ προλόγῳ τοῦ ποιήματός του, ὅτι ἀφίνει τὸ ἥμισυ τοῦ βραβείου διὰ θεοσεβές τι ἔργον. — Τί νὰ γίνη! καλὸν ἦτον καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ!

Μαρτυρῶ ἐπὶ σταυροῦ ὅτι οὐχὶ μόνον τὰ ἐπαινεθέντα δύο τελευταῖα ποιήματα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ διαγωνισμῷ ἦσαν καλῆτερα τοῦ βραβευθέντος.

Ἐπεσκέφθη ποτὲ τὸν Βολταῖρον ποιητῆς τις (ὡς ὁ τοῦ Γάλλου τῆς Ῥέκας, ἃς ὑποθέσωμεν) φέρων δύο ποιήματα, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν εἴπῃ ποῖον τῶν δύο εἶναι τὸ καλῆτερον καὶ ἄξιον δημοσιεύσεως. Ὁ Γάλλος Λουκιανὸς ἀνέγνωσε μετὰ κόπου τὸ ἓν, καὶ ἐπιστρέφων αὐτὸ εἰς τὸν ποιητὴν του, εἶπε. — «τὴν ἄλλο!» — «Ἄλλὰ, Κύριε, δὲν τὸ ἀνεγνώσατε ἀκόμη.» — «Δὲν πειράζει! χειρότερον δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀπὸ τοῦτο τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσα!» ἀπεκρίθη τῆς Ζαίρας ὁ ποιητῆς.

Καὶ ἐγὼ, λοιπὸν, ἀναγνοὺς τὸν Ἀρματωλὸν, λέγω ἐν συνειδήσει, ὅτι ποίημα χειρότερον τούτου οὔτε ἐδόθη ποτὲ, οὔτε ἦτον δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ διαγωνισμῷ. διὸ καὶ προτρέπω πάντας τοὺς διαγωνισθέντας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ ἰδίως τοὺς τὰ ἐπικά καὶ λυρικά συγγράψαντας, νὰ δημοσιεύσωσι τὰ ἔργα των.

Ἄλλ' ἃς προσέξωμεν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ ἡμᾶς αὐτοὺς, δηλαδή, εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κρίσιν τοῦ Κυρίου Εἰσηγητοῦ.

— «Ὁ Ἁγιὸς Μηνᾶς, λέγει ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς ἐν τῇ »ἐκθέσει του, διαπρέπει μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτάτων ἐν τοῖς ὑποβληθεῖσιν, ἂν καὶ ὑπερβολικὴν εὔρομεν τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποιθῆσιν τοῦ ποιητοῦ, ἀξιοῦντος, ἐν τῇ ἄλλως ὡραία πρὸς τοὺς »Κριτὰς προσφωνήσει του, γ' ἀντιπαραβληθῆ πρὸς ἓνα τῶν συνεχέστερον στεφθέντων ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις, ὃν καὶ εἰρωνεύεται, »λέγων·

«Ὁ Ζαλοκώστας σιωπᾷ ὑπὸ τὸν μαῦρον τάφον·
»καὶ μὲ τοὺς ἐξαμέτρος του ἐξάπηχς τὸ πάχος
»ὁ φίλος Ὁρφανίδης μας δὲν μὲ πτοεῖ συγγράφων.»

»διότι, ἂν καὶ τὸ ποίημα ἔχει πολλὰς ἀρετάς, δι' ἃς δύναται ὁ

»ποιητῆς νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐφάμιλλος τῶν προαριστευσάντων, ἔχει
 »δμως καὶ ἐλαττώματα, δι' ἃ ἔπρεπε νὰ ποτηθῆ τὴν σύγκρισιν
 »προκαλῶν πρὸς ἓνα τῶν μᾶλλον εὐδοκιμησάντων μεταξὺ αὐτῶν.»

Ἔως ἐδῶ ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν
 ἄκακον Κύριον Ῥαγκαβῆν ἐν ὀνόματι... τῆς σκιᾶς μου!

—«Ἀρχόμεθα δ' ἀπὸ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ποιήματος τού-
 »του, λέγει ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς, καθὸ θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ἤ-
 »τονα τῶν προτερημάτων, καὶ εἰς αὐτὰ θέλομεν λεπτολόγως
 »μᾶλλον ἐνδιατρίψει, διότι ὅσῳ πλησιέστερον τῆς ἐντελείας τὸ
 »ποίημα, τόσῳ ἀξιώτερον προσοχῆς, ὅσῳ χρηστοτέρας ἐλπίδας
 »παρέχει ὁ ποιητῆς, τόσῳ ἀφθονώτερος πρέπει νὰ δα-
 »ψιλεύηται ὁ σπόρος τῆς ἐπικρίσεως, (!) καθὸ δυνάμενος πο-
 »τῆ ἐκ γονίμου ἐδάφους νὰ βλαστήσῃ γενναίους καρπούς. Ἄλ-
 »λως τε εἰς καλὸν ποίημα δύναται τις νὰ καταδείξῃ λεπτομε-
 »ρῶς ἐλαττώματα· εἰς δὲ κακὸν, τί νὰ καταδείξῃ ὅταν ᾔῃαι ὁ-
 »λον ἐλάττωμα;»

Οὗτος ὁ πρωτοφανὴς διὰ τὴν λογικότητά του παράγραφος
 παραφράζεται οὕτω. «Ἐπειδὴ εἶσαι ὠραῖος πρέπει παντὶ σθένει νὰ
 »σὲ ἀποδείξω δυσειδῆ, ἐπειδὴ εἶσαι ἀγαθὸς πρέπει νὰ σὲ παρα-
 »στήσω κακὸν, ἐπειδὴ εἶσαι ἀθῶος πρέπει νὰ σὲ θεωρήσω ἔνοχον·
 »καὶ τοῦτο πράττω πεποithῶς εἰς τὴν ἀφθονον δαψίλειαν
 »τοῦ σπόρου τῆς ἐπικρίσεως! ὅστις, ἐὰν ᾔῃαι γονίμον ἐδαφος, θέ-
 »λει βλαστήσῃ, καὶ θέλει τότε σὲ καταστήσῃ ὠραιότερον,
 »ἀγαθότερον, καὶ ἀθωότερον!»—Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι,
 κρίνω φιλολογικῶς καλλιτέχνημά τι, θέλει νὰ εἴπη
 ζητῶ, οὐχὶ νὰ θαυμάσω τὸν καλλιτέχνην, ἐὰν ᾔῃαι ἀξιοθαύμαστος,
 ἀλλὰ νὰ εὕρω παντὶ σθένει, λόγῳ κακολογίας, ψέγματα· ἄς ὑπο-
 θέσωμεν διὰ μίαν στιγμὴν ὅτι τὸ γελοῖόν σου σόφισμα, Κύριε
 Εἰσηγητᾶ, εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἀλάνθαστον ἀξίωμα· διατί τότε
 δὲν τὸ ἐφαρμόζεις καὶ εἰς τὸν ἐστεμμένον σου Ἐξαρχόπουλον;
 διατί δὲν κατέδειξες καὶ εἰς αὐτὸν σπουδαῖόν τι ἐλάττωμα ἐκ τῶν
 ἀπειραρίθμων αὐτοῦ; διατί τῷ ἐπεδαψίλευσες τοὺς ὑπερβολικοὺς
 ἐκαίνους ἐπαίνους ἀναξίως; μήπως διὰ δύο μέτρων, διὰ δύο
 σταθμῶν μετρεῖς καὶ ζυγίζεις τὰ κρινόμενα;

— «Καὶ ὡς μὲν πρὸς τὴν στιχουργίαν, ἔξακολουθεῖ ὁ Κύριος
 »Εἰσηγητής, πλὴν τῆς ἀτελοῦς εἰς τὴν λήγουσαν ὁμοιοκαταλη-
 »ξίας, ἀπαντῶνται καὶ τινες, σπάνιοι ὅμως, τραχεῖς ἢ παράτονοι
 »στίχοι, καὶ τὸ αἰσθηματικὰ ἐνδομύχως, πρέπει ὡς ἀτέ-
 »λεια νὰ θεωρηθῇ, διότι εἰς τὴν καθαρὰν τοῦ ὄλου ποιήματος
 »γλῶσσαν δὲν ἐγγυρεῖ ἡ τοιαύτη τῶν φωνηέντων συναλοιοφῆ, ἡ
 »δὲ ἐκθλιψις ἔσται τραχεῖα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὸ τὴν γλωσσικὴν
 »ἐποψιν ἀπάδει πρὸς τὸ λοιπὸν καθαρεῦον ὕφος ἡ συγκοπὴ ἔς τὸν
 »ἔς τὴν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ καὶ τοῖς χυδαίοις ὀλίγον συνήθως
 »κεῖνος, καὶ τοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντωμένη.»

Ἡ κατὰ σὲ ἀτελής εἰς τὴν λήγουσαν ὁμοιοκαταληξία, δι-
 δάσκαλέ μου, δὲν εἶναι ὁμοιοκαταληξία Ἰταλίζουσα, ἥτοι
 διὰ τοῦ φωνήεντος μόνον, ὡς *cor* καὶ *amor* τελουμένη, ἀλλ' εἶ-
 ναι ὁμοιοκαταληξία ἀρμονικωτάτη μετὰ συμφώνου· οὕτω ἡ λέξις
 ἐμπρὸς ὁμοιοκαταληκτεῖ λίαν εὐήχως μετὰ τοῦ πυρὸς, ἡ
 λέξις νεκρὰ μετὰ τοῦ ὠχρὰ κ.τ.λ. διότι ἡ τήρησις τοῦ κυ-
 ρίως καταληκτικοῦ συμφώνου, τοῦ ἐγγυτάτου πρὸς τὸ φω-
 νῆεν, πιστῶς ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ αὐτὸ σύμφωνον τῆς ἄλλης ὁ-
 μοιοκαταληκτούσης λέξεως. Καὶ μολοντοῦτο κατάχρησιν τῆς
 τοιαύτης ὁμοιοκαταληξίας δὲν κάμνω, διὸ καὶ μόλις εἰς τινας
 στίχους τοῦ Β'. ἄσματος ἀπαντᾶται αὕτη. Πλὴν τὸ ἀττικουρ-
 γέσσου καλλιτέχνημα, εὐσυνείδητε Ζωίλέ μου, ἡ νέα
 αὕτη Ἰλιάσσου, οὐχὶ μόνον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κακο-
 ζήλως ὁμοιοκαταληκτεῖ, ἀλλ' ἀπαντῶνται ἐν αὐτῷ καὶ ὁμοιοκα-
 ταληξίαι ἐπὶ τὸ Ἐξαρχοπουλικώτερον, οἷον·

ἐν σελ. 7 τὸ ἀνεζήτει ΤΙ μετὰ τοῦ ζηΤΕΙ!

ἐν σελ. 8 τὸ γυναικῶν μετὰ τοῦ νεκρῶν!

ἐν σελ. 17 τὸ ἀποπνιγεῖς μετὰ τοῦ συντακεῖς!

ἐν σελ. 19 τὸ ἀνοικτῆ μετὰ τοῦ κατοικεῖ!

ἐν σελ. 22 τὸ κακὰς μετὰ τοῦ ἀρπαγὰς!

ἐν σελ. 28 τὸ ὁμοῦ μετὰ τὸ καρδιαμοῦ!

Ἐν ᾧ, λοιπὸν, τοιαῦτα οἰκτρὰ, γελοῖα, ἀνόητα στιχάρια ἔχεις
 τὴν εὐρεῖαν συνείδησιν νὰ βραβεύης, τολμᾷς νὰ κατακρίνης ὅτι
 θεωρῆς ἐν τῷ Ἀρματωλῷ σου ὡς μαργαρίτας; Καὶ ἐὰν εὐά-

ριθμοὶ τινὲς ἰδικοὶ μου στίχοι καταδικάζονται ὑπὸ σοῦ ὡς ἀτελεῖς, ποία καταδίκη ἤρμοζεν εἰς τοὺς στίχους ἐκείνου προσὸν βραβεύσεως ἔχοντας τὴν ἀτέλειαν τινῶν ἰδικῶν μου; "Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς τρεῖς καὶ μόνους μεταξὺ δισχιλίων τραχεῖς ἢ παρατόνους στίχους μου, τοὺς ὁποίους ἐν τῇ ἐκθέσει σου ἔφερες ὡς ἀνακάλυψιν, καὶ τινα μικρὰ γλωσσικά μου ἀμαρτήματα, ἀγνοῶ ποῖον ἐγράφη ἐν τῷ κόσμῳ ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐν δισχιλίοις στίχοις νὰ μὴν ἔχη τοιαύτας τινὰς ποιητικῆς νωχελείας ἐλλείψεις. Ἐπίτηδες μάλιστα ἄφησα αὐτὰς ἀδιορθώτους, ὅπως δεικνύωσιν εἰς πάντας τὴν διάμετρον τῶν πόρων τοῦ λεπτοῦ κοσκίνου σου. (*)

Διὰ δὲ τὴν μίαν καὶ μόνην συγκοπὴν εἰς τὴν λέξιν ἕϊν ο ς, ἣν ἔχουσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι, καὶ ἣν μεταχειρίζεται, ὡς εἶπες, καὶ σήμερον ὁ μέγας νομοθέτης τῆς γλώσσης λαοῦ, σοὶ προσφέρω ὡς ἀντάλλαγμα τὰς ἀκολούθους ἐκ τοῦ Ἀρματωλοῦ σου κακοζήλους συγκοπὰς ἀχρήστους ἐν τῇ γλώσσῃ σήμερον. ἕο ρ υ φ ό ν ε τ ο, ἕφ ό ν ε υ ε ν, ἕγ ή ρ α σ α, ἕδ ί ω κ' ἕ ρ ι ν ν ύ ς! Ἄντι μιᾶς τέσσαρας, ὡς βλέπεις, σοὶ μετρῶ ἐκ τοῦ ἐξαρχοπουλικοῦ ἀνεξαντλήτου σου ταμείου.

—« Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον τῶν ἐλαττωμάτων, διατείνεται ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς, εἶναι νομίζομεν ἢ τοῦ μύθου τοῦ πονήματος κεύρεσις καὶ διασκευή! » Ἐνταῦθα δ' ἔπεται ἡ κατὰ Ῥαγκαβικήν συνείδησιν τοῦ μύθου ἐκθεσις διὰ τρόπου ἐκνευρισμένου καὶ ταπεινοῦ, ἐν ἣ παρενείρονται σποράδην λέξεις καὶ φράσεις, καὶ ἐνίοτε στίχοι τινὲς, σημαίνοντες τόσον ὅταν ἐκ τῆς οἰκείας αὐτῶν θέσεως μετατεθῶσιν, ὅσον δύνανται νὰ δώσωσι σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ Παρθενῶνος λίθοι τινὲς ἐκ τῶν ἀπλουστερῶν τειχιῶν αὐτοῦ ἀπροσπασθέντες.

—« Ἐν αὐτῇ τῇ πλοκῇ, ἐξακολουθεῖ ὁ σοφὸς τοῦ Παρνασσοῦ νομοθέτης, παρατηροῦμεν ὅτι ὅλαι αἱ συμφοραὶ, καὶ ὅλος ὁ ὄρ-

(*) Διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὴν ἐπιθυμίαν ἣν εἶχεν ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς εἰς ἀνακάλυψιν ἀμαρτημάτων ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ποιήματός μου, ἀρκεῖ νὰ μάθῃ ὅτι καὶ τὴν λέξιν β ά τ ρ α χ ο ι π λ α σ τ ο γ ρ α φ ῆ σ α ς ἐτύπωσεν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ δι' ἀραιωμένων στοιχείων β α τ ρ α χ ο ι, ἐν ᾧ εἰς τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ χειρόγραφόν μου εἶναι γεγραμμένον β ά τ ρ α χ ο ι.

»μαθὸς τῶν παθῶν τῶν προσώπων, τοῦλάχιστον τῶν δύο ἐκ τῶν
 »τριῶν, εἰσὶ κατ' οὐδὲν ἀνώτερα τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφορῶν
 »ἄσαι ἐπέπεσον ἐπὶ τὴν πολύστονον Χίον κατὰ τὴν φοβερὰν τῆς
 »σφαγῆς ἐκείνην ἡμέραν. Ὅταν ὁ ποιητὴς ἐξελίσῃ ζωηρῶς ἐ-
 »νώπιον ἡμῶν τὴν αἱματηρὰν καὶ πολύδακρυν ἐκείνην εἰκόνα ἐ-
 »ξολοθρεύσεως τοσοῦτων χιλιάδων ἀνθρώπων, σφαγῆς συζύγων
 »εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων, ἀδελφῶν πλησίον ἀδελφῶν, βρε-
 »φῶν εἰς τοὺς μαστοὺς τῶν μητέρων των, καταστροφῶν καὶ πυρ-
 »πολήσεων, τίνα ἰδίαν συμπάθειαν δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν ἢ
 »Ἀγαθὴ καὶ ὁ Παῦλος, οἵτινες εἰσὶ δύο ἐν μυριάσι, καὶ οὗτοι οὐ-
 »δὲ κὰν παθόντες ὅσα οἱ ἄλλοι, καὶ μέχρι τέλους ἀβλαβεῖς σω-
 »θέντες, ὅσον καὶ ἂν κλαίωσι τὰς συμφοράς των καὶ τὰ ψυχεβόρα
 »των πάθη.»

Σοφιστά! ἢ Ἀγαθὴ καὶ ὁ Παῦλος λείψανα τῆς τραγικῆς ἐκεί-
 νης καταστροφῆς δὲν σοὶ ζητοῦσι περισσοτέραν ἀφ' ὅσῃν κινουσί
 συμπάθειαν· δὲν ἐπλάσθη ἢ διηγήσις τῶν παθῶν τῆς Χίου δι' αὐτοὺς,
 ἀλλ' αὐτοὶ, ὡς αὐτόπται, ἐπλάσθησαν χάριν τῆς διηγῆσεως τῶν πα-
 θῶν τῆς Χίου. Ἐκτὸς τούτου, ἐν τραγικὸν ἐπεισόδιον οὐχὶ μόνον
 δὲν ἀφαιρεῖ τὸν ἔλεον ὃν κινεῖ ὑπόθεσίς τις, ἤττον τραγικὴ, μεθ' ἧς
 συνδέεται, ἀλλὰ καὶ τὴν χρωματίζει, καὶ τὴν ἐμψυχώνει ἔτι μᾶλ-
 λον. Καὶ ἐπειδὴ εἶμαι πρὸς σὲ τόσον ἄσπλαγχνος, ὅσον ἐφάνης
 πρὸς τὸ ποίημά μου ἄδικος, ὀπλίζω τὴν χειρὰ σου κατ' αὐτῆς
 τῆς κεφαλῆς σου. Εἰς μίαν ἀνάλατον τραγωδίαν σου, τὴν Φρο-
 σύνην (Πρᾶξις Β'. σκηνὴ δεκάτη) καὶ σὺ ἐπίσης δὲν εἰσάγεις τὸν
 Μελέτιον πατέρα τῆς Φροσύνης, διηγούμενον δι' ἑκατὸν καὶ πεν-
 τήκοντα σχοινοτενῶν ἐξαμέτρων σου τὴν καταστροφήν τοῦ Γαρ-
 δικίου; καὶ σὺ ἐπίσης δὲν ἐξελίσσεις ἐνώπιον ἡμῶν τὴν αἱ-
 ματηρὰν καὶ πολύδακρυν ἐκείνην εἰκόνα τῆς ἐξολοθρεύ-
 σεως τοσοῦτων χιλιάδων ἀνθρώπων, τῆς σφαγῆς συζύγων,
 καὶ ἀδελφῶν πλησίον ἀδελφῶν, τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς
 πυρπολήσεως; διατί δὲ πράττετε τοῦτο; διὰ νὰ κερδίση, εἰ δυ-
 νατὸν, τὸ ὠχρὸν καὶ ἀνούσιον ἐκεῖνο δρᾶμά σου διὰ τοῦ αἱματη-
 ροῦ αὐτοῦ ἐπεισοδίου, ὅ,τι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους δὲν ἔχει.
 Ἐκτὸς τούτου, ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα οὐχὶ τοὺς νάνους

πλέον, ἀλλὰ τὸν μέγαν Οὐίργιλιον ὅστις συμπληρῶν τὰ παραλειπόμενα τοῦ Ὀμήρου διηγεῖται εἰς τὴν Διδῶ δλόκληρον τὴν καταστροφὴν, οὐχὶ πλέον τῆς Χίου, ἀλλὰ τῆς μεγάλης Τρωάδος· καὶ ὁ διηγούμενος αὐτὴν εἶναι ὁ Αἰνεΐας, καὶ τὸ ποίημα καλεῖται Αἰνεΐας. Τοιαῦτα δὲ παραδείγματα ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ποιητῶν, οἵτινες θεωροῦνται ὡς ὑπογραμμὸς τῆς τελειότητος, ἠδυνάμην πολλὰ νὰ σοὶ φέρω, ἔαν ἐλάβανες πινακίδα μαθητοῦ. Προσέτι, ὁ Παῦλος διηγούμενος πρὸς τὸν μοναχὸν τὴν σφαγὴν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ δὲν διηγεῖται πρὸς αὐτὸν ἐπεισόδιόν τι πάντῃ ξένον πρὸς τὰ δεινὰ καὶ τὰ πάθη του· διότι, πρὶν ἀκόμη ποιήσῃ ἀρχὴν τῆς τραγικῆς διηγήσεώς του, λέγει περὶ τὸ τέλος τοῦ Α΄ ἄσματος·

»Σχετίζονται τὰ πάθη μου
μὲ τὰ δεινὰ τῆς Χίου,
ὅτ' ἐναγοῦς θηρίου
ἡ χεὶρ ἡ ἐναγῆς

τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς
μὲ ποταμοὺς αἱμάτων
καὶ μὲ σωροὺς πτωμάτων
ἐκάλυψε σκληρῶς·

κ' εἰς τοῦτον τὸν περίβολον
καὶ τὰ ἐρείπιά του,
προσεῖδον τοῦ θανάτου
τὸ φάσμα φονικόν !

Ἄκουσον ! μέλλω τραγικὸν
νὰ σοὶ ἐκθέσω δράμα.»

Καὶ εἰς τὸ δράμα αὐτὸ διηγεῖται πρὸς τὸν μοναχὸν οὐχὶ μόνον τὴν αἰματηρὰν καὶ πολὺδακρυν εἰκόνα τῆς γενικῆς σφαγῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον αὐτὸς παρέστησεν ἐκεῖ, τίνι τρόπῳ εὐρέθη, καὶ πῶς γενναίως ἀντέστη ὅπως γενναίως ἀποθάνῃ, πῶς ἔχασε τὸν ἐταῖρόν του, πῶς ἐνεκρώθη πληγωθεὶς, πῶς ἐσφάγη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὁ πατήρ του, πῶς εἶδε τὴν μνηστὴν του ἀπαγομένην εἰς ἀτίμωσιν καὶ αἰχμαλωσίαν, καὶ τέλος, πῶς ὡς ἐκ θαύματος σωθεὶς ἔζησε τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς

του δυστυχῆς καὶ μεμονωμένος ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰς ταύτην, λοιπὸν, τὴν γενικὴν εἰκόνα ὑπάρχει ἰσχυρὸς τις δεσμὸς, ὃν πλαστογραφικῶς πως καλύπτεις, συνδέων αὐτὴν μετὰ τῆς μερικῆς· εἰς τὴν ἄβυσσον ἐκείνην τῶν κοινῶν καὶ μεγάλων παθημάτων, ὑπάρχει κρίκος τις προφανῶς συνάπτων τὰ ἴδια καὶ μικρότερα πρὸς τὰ μέγала καὶ γενικά, καὶ κοινῶν τὰ μὲν πρὸς τὰ δὲ, εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ἀντὶ ν' ἀπολεσθῇ τὸ ὀλίγον εἰς τὸ πολὺ, τοῦναντίον κατανατᾶ τὸ πολὺ τοῦ ὀλίγου μερίς, πρὸς αὐξήσιν τοῦ διαφέροντος. Διὰ νὰ σὲ πείσω δὲ, διδάσκαλέ μου! ἐγὼ ὁ μαθητῆς σου, καθυποβάλλω ἐκ νέου εἰς τοὺς λήμην πάσχοντας ὀφθαλμοὺς σου τὸ ἐκ τῆς XXV στροφῆς τοῦ Β'. ἄσματος χωρίον ἔχον οὕτω.

•Τίς εἰς τόσον πολὺδακρυ δρᾶμα
τὰς φρικώδεις γινώσκει σκηνάς;
κί' ὁ διδάξας αὐτὸ Σατανᾶς
τὴν ὑφὴν ἀγνοεῖ κατὰ γράμμα.

Ὅμως ἄλλη σκηνὴ του ἀνοίγει
ἥτις μόνον ἐμὲ ἀφορᾷ,
ἥς ἡ μνήμη εἰς ἄκρον σκληρὰ
τοῦ σκληρότερον πόνου μου θίγει.

Εἰς τοῦ τοίχου αὐτοῦ τὴν γωνίαν,
ἥτις ἴστατ' ἀκόμη ὀρθή,
γυμνωμένον ἐκράτουν σπαθί,
κ' ἐπερίμενον μ' ὄψιν ἀγρίαν.

Τὴν μνηστὴν μου φυλάττων ὀπίσω
καὶ μ' αὐτὴν τοὺς καλοὺς μου γονεῖς
ἀπεφάσισα σφάζων φονεῖς
τὴν ζωὴν ἀκριβὰ νὰ πωλήσω.»

Ἐξακολουθεῖ δὲ διηγούμενος μέχρι τέλους τοῦ ἄσματος, δι' ἕκα-
τὸν καὶ τεσσαράκοντα στίχων, τὰ ἀφορῶντα μόνον αὐ-
τὸν φοβερὰ συμβάντα ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἅτινα ἐπέχυσαν τὴν
μελαγχολίαν ἐφ' ὅλου τοῦ βίου του.

Ὁ Παῦλος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης σφαγῆς, ἥτις ἀπο-
τελεῖ τώρα τὸ βάθος μόνον τοῦ μερικοῦ καὶ ἐξέχοντος συμπλέγ-
ματος ὅπου οὗτος διαπρέπει ὡς ἥρωας, ὑπερασπίσθη τὴν τιμὴν,
τὴν ζωὴν, τοὺς γονεῖς, καὶ τὸ πάντων κυριώτερον τὴν μνηστὴν,

ἦν θερμῶς ἠγάπα, καὶ μεθ' ἧς ἤλπιζε νὰ ζήσῃ ζωὴν εὐδαίμονα τὴν μνηστὴν του, ἦν καὶ μετὰ τριάκοντα τρία ἔτη, ἀκόμη δὲν ἐλησμόνησε, λέγων περὶ αὐτῆς·

«Ἐρασμεία, ἀθῶα ὡς κρίνον·
εἶχε κάλλος σαρκὸς καὶ ψυχῆς,
ἦτον ἄρωμ' ἀγνῆς προσευχῆς,
ἦτον φῶς ἡδυπάθειαν χύνον.»

Ἡ σκηνή, λοιπὸν, καθ' ἣν ὁ Παῦλος εἶδε μετὰ λύπης τὸν φίλον του νεκρὸν, τὸν ἑαυτὸν του πληγωθέντα καὶ θνήσκοντα, τὴν φιλιτάτην Ἀγαθὴν του ἀπαγομένην διὰ παντός ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἀντιπάλου του, τὸν γηραιὸν πατέρα του σφαζόμενον ἐπ' αὐτοῦ, ἡ σκηνή, λέγω, αὕτη, καθ' ἣν ζωγραφεῖται ἡ διὰ τὸν ἐξανδραποδισμὸν τῆς φιλιτάτης πατρίδος του φρικώδης ἐντύπωσις, τὰ μαρτυρικῶς πεσόντα θύματα, ὁ κίνδυνος ὃν διέτρεξε, καὶ ἡ σπαραξικάρδιος ἀποτυχία τοῦ πρώτου καὶ μόνου νεανικοῦ του ἔρωτος, ἐὰν κινῆ τὸν ἔλεον, δὲν τὸν κινεῖ ἀπολύτως καὶ ἀσχέτως ὡς ἀπλῆ σκηνή καταστροφῆς καὶ αἱμάτων, ἐνώπιον τῆς ὁποίας τὰ τρία πρόσωπα τοῦ ποιήματος φαίνονται χαῦνα καὶ ὠχρά, ἀλλὰ τὸν κινεῖ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἰδίων πασχόντων, ἦτοι τοῦ Παύλου, τῆς Ἀγαθῆς καὶ τοῦ ἀτυχοῦς Ἀβδουλά. Ἐὰν καθ' ἑαυτὴν ἡ σκηνή αὕτη γεννᾷ μέγα διαφέρον διὰ τὰς ζωηρὰς καὶ πολλὰς περιπετείας της, τὸ διαφέρον τοῦτο εἶναι ὑπὲρ τῶν τριῶν διασωθέντων θυμάτων της, τῶν τοσαῦτα παθόντων, καὶ οὐχὶ ὡς κακῶς λέγεις, κύριε Εἰσηγητὰ, οὐδὲ καὶ ν παθόντων ὅσα οἱ ἄλλοι καὶ μέχρι τέλους ἀβλαβῶν σωθέντων. Τὸ δὲ νὰ σωθῇ τις ἐκ τοιαύτης συμφορᾶς, οὐχὶ μόνον δὲν θέλει νὰ εἴπη ὅτι δὲν ἔπαθεν, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἴσως καὶ πολὺ δυστυχέστερος τῶν σφαγέντων· διότι, τί χραιμεύει ὁ βίος ὅταν τις ἀπολέσῃ πατρίδα, γονεῖς, φίλην, περιουσίαν; ὅταν ῥαγισθῇ ἡ καρδιά του ἀπαξ καὶ διὰ παντός; ὅταν ἡ ὑπαρξίς αὐτῆ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ κόσμου ἁρμονίαν εἶναι φθόγγος παράτονος; Πόσον δὲ φυσικὸν εἶναι βλέπων τις τὸ μέρος ὅπου ὑπέστη μεγάλην τινὰ συμφορὰν νὰ διηγῆται ἀπλήστως καὶ ἐν λεπτομερείᾳ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ σκηνῇ ἐκείνῃ συνέβη τρομακτικὸν, πᾶν ὅ,τι κατέπληξε τὴν φαν-

τασίαν αὐτοῦ, τοῦτο ἄς κρίνωσιν οἱ ἔχοντες καρδίαν καὶ αἴσθησιν.

Παραπέμπω τὸ σπουδαιότατον καὶ ρυσιωδέστατον τοῦτο ζήτημα εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν φιλολόγων ἀναγνωστῶν μου, καὶ περιμένω παρ' αὐτῶν δικαιοσύνην διὰ ταύτην τὴν ἐπίτηδες παραγνωρισθεῖσαν τέχνην μου, δι' ἧς ἐμποιεῖται πολὺ περισσότερον τὸ διάφορον· διότι ὁ καλλιτέχνης κύριος Ῥαγκαβῆς δὲν ἀρκεῖται μόνον νὰ μηδενίσῃ καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὸ προτέρημα, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ μεταποιήσῃ αὐτὸ καὶ εἰς ἐλάττωμα κυριώτατον!

Ἄλλ' ἄς ἐξακολουθήσωμεν ἀναλύοντας τὰς ἀθώας καὶ σοφὰς ἐπικρίσεις τοῦ Κυρίου Εἰσηγητοῦ, καὶ καταδεικνύοντας τὴν ὀρθότητα αὐτῶν.

— «Ἡ βᾶσις, λοιπόν, αὐτὴ τοῦ μύθου δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς, διότι » τὸ ἐνδιαφέρον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας εὐρίσκεται κατεστραμμένον, » καὶ ψυχρῶς ὁ ἀναγνώστης παρορᾷ τὰς ρανίδας τῶν δακρύων » τῶν ἡρώων τοῦ ποιήματος, ὅταν ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ὠκεανὸν τῶν δακρύων ὅλης τῆς νήσου. » Ἐπειτα δὲ πόσον ἐξηρημένη, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀπίθανος ἡ πλοκὴ! Ἦως ἐκ τῆς » πρώτης ὄψεως τοῦ ξένου ἐννοεῖ ἀμέσως ὁ ἱερεὺς ὅτι ἡ ψυχὴ » του εἶναι ἀγνή, καὶ ὅτι ἔχει παθήματα καὶ ἀνίας; ἡ ἀθυμία » αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ προέρχεται καὶ ἐξ ἀπλοῦ καμιάτου (!) ἢ » κεφαλοπόνου (!!) ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, περὶ ἧς ἀδιάκριτον ἦν » νῆσις νὰ πολυπραγμονῇ ὁ ἱερεὺς; »

— Σοὶ ἀπέδειξα, αἰσθητικώτατε ποιητὰ, ὅτι ἡ βᾶσις τοῦ μύθου μου δὲν εἶναι ὅπως τὴν θεωρῆς, καὶ ἐνόσω δὲν ἀναιρεθῶσιν πιθανῶς παρὰ σοῦ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου ἀντιτασσόμενα, τὰ κατ' αὐτῆς ἐν τῇ ἐκθέσει σου θεωροῦνται χάρτης ἄγραφος. Δὲν σχίζεται ὁ Οὐίργιλιος καὶ Εὐρυπίδης, καὶ τόσοι ἄλλοι ἐνδοξοὶ ποιηταὶ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι διὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, δι' ἧς παραγνωρίζεται ἐν γνώσει παρὰ σοῦ Ὁρφανίδης. Ἄλλ' ἀπορεῖς πῶς ὁ μοναχὸς (*) ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦ ξένου ἐννοεῖ

(*) Εἶχον ἀντικαταστήσει δι' ἐπιστολῆς μου, σταλείσης πρὶν ἀκόμη ἀναγνωσθῶσι τὰ ποιήματα παρὰ τῶν Κριτῶν, τὴν λέξιν ἱερεὺς διὰ τοῦ μοναχοῦ· διότι, κατὰ τὰ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας παραδεδεγμένα, ἱερεὺς δὲν

ἄμέσως δτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἔχει παθήματα καὶ ἀνί-
 ας, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ ἔξη κεφαλόπονον ἢ κάματον, ἢ
 ἄλλην τινὰ αἰτίαν, περὶ ἧς ἀδιάκριτον ἦν ἴσως νὰ
 πολυπραγμονῆ; Σοὶ ἀπαντῶ, ἀν καὶ δὲν χρήζης ἀπαντή-
 σεως, ὅτι, ὅταν τὰ ψυχικὰ πάθη ἦναι ἀληθῆ καὶ σφοδρὰ, δι' εὐα-
 ναγνώστων γραμμάτων ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνου φυ-
 σιογνωμίας. Δὲν εἶδες ποτὲ λυπούμενον, ἢ φοβούμενον, ἢ χαί-
 ροντα ἄνθρωπον, καὶ δὲν διέγνωσες ἄνευ ἄλλου τινὸς σχολίου
 τὴν λύπην, τὸν φόβον, ἢ τὴν χαρὰν ἐπὶ τοῦ προσώπου του; Ἄλ-
 λά τί λέγω; εἷς μόνον κακὸς λογισμὸς, δύσπιστός τις ἰδέα, εἷς
 τὸν μυχὸν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας κεκρυμμένη, εὐκόλως ἀνα-
 καλύπτεται καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν λεπτομέρειαν ὑπὸ τοῦ ἐννοοῦντος
 ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τῆς ἐκφράσεως τῶν βλεμμάτων, τὴν μυ-
 στηριώδη γλῶσσαν τῆς ψυχῆς. Πρὶν εὐρεθῆ ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέ-
 γραφος, ἀπὸ Ἀδάμ, καὶ Νῶε, καὶ Δευκαλίωνος, ὑπῆρχεν ἀβρατὸν
 τι ἠλεκτρικὸν σύρμα, συνδέον καρδίαν μετὰ καρδίας καὶ νοῦν μετὰ
 νοός. Διαφέρει δὲ τόσον ἡ σωματικὴ ἀθυμία τῆς ψυχικῆς, ὅσον
 ἡ ὕλη τοῦ πνεύματος, ὅσον ἡ ἀλήθεια διαφέρει τῶν σοφισμά-
 των σου· καὶ διὰ νὰ σὲ πείσω ἔτι μᾶλλον, μάθε ἀνέχδοτόν τι
 τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ σὲ αὐτόν. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἄκων ἐξῆλθες
 τοῦ ὑπουργικοῦ Παραδείσου, σ' ἀπήνησα καθ' ὁδὸν μετὰ τοῦ
 φίλου Γ. Παράσχου, πρὶν ἀκόμη μάθῃ ὁ Κόσμος τὴν ὀδυνη-
 ρὰν ταύτην ἀγγελίαν. Μᾶς ἐχαιρέτησες διὰ τοῦ συνήθους σου
 ἐπαγωγοῦ ἐκείνου μειδιάματος, τοῦ ἐκφράζοντος ὀλόκληρον ἱστο-
 ρίαν ἀπατηλῶν ἰδεῶν. Μόλις ὁμοῦς διῆλθες, καὶ μοὶ λέγει ὁ φί-
 λος μου.—«Στοιχηματίζω ὅτι ἔπεσεν ὁ Ῥαγκαβῆς!» —«Πῶς τὸ
 μαντεύεις;» τὸν ἠρώτησα. —«Δὲν εἶδες, μοὶ ἀπεκρίθη, ὅτι τὸ
 βλέμμα του δὲν ἦτον βλέμμα ὑπουργοῦ;» Ἐπιστρέψας δὲ μετ'
 ὀλίγον ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐπληροφόρηθην ἐκ φίλων, ὅτι πραγματι-
 κῶς οἱ συνταγματικοὶ πολῖται τῆς Πρωτεύουσης ἐμέτρουν ἕνα

δύναται νὰ γίνῃ τις μετ' ἀνθρωποκτονίαν· ὁ δὲ ἀδελφὸς τῆς Ἀγαθῆς πολλὰς
 τοιαύτας ὡς Ἀβδουλᾶς ἔκαμεν. Ἄλλ' ὁ εὐσυνείδητος Εἰσηγητὴς ἐξακολουθεῖ
 ἀποκαλῶν τὸν μοναχὸν ἱερέα. Τοῦτο, ἐὰν δὲν ἔγινεν ἐπίτηδες, δὲν δύναται
 νὰ μὴ θεωρηθῆ τοῦλάχιστον ὡς ἐπιπολαιότης καὶ ἀμέλεια ἀσύγγνωστος.

περιπλέον πρώην ὑποῦργον εἰς τὰς τάξεις των. Τώρα δύνασαι νὰ μὲ πείσης ὅτι καθ' ἣν ὥραν συνηντήθημεν δὲν εἶχες κεφαλόπονον, ἔνεκα τῆς στερήσεως τοῦ ὑπουργικοῦ σου χαρτοφυλακίου; δὲν εἶχες κάματον, μετὰ τὰς προσπαθείας ἃς κατέβαλες πρὸς ὑποστήριξίν σου κρούων τὰς θύρας διαφόρων ἀξιοτίμων προσώπων; Καὶ μολοντοῦτο ἠδυνήθη ὁ Παράσχος δι' ἑνός του βλέμματος διασταυρωθέντος μετὰ τοῦ βλέμματός σου νὰ διασχίσῃ ἀστραπηδὸν τοῦ πλαστοῦ σου μειδιάματος τὸ πυκνὸν παραπέτασμα, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου, καὶ ν' ἀναγνώσῃ μεγάλοις γράμμασι τὴν ἀθυμίαν σου διὰ τὴν ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἀπομάκρυνσίν σου; Δὲν πιστεύω νὰ θεωρήσῃς τοῦτο ὡς μῦθον, ἀφ' οὗ μάλιστα δὲν εἶμαι κατὰ σὲ ἰκανὸς οὔτε τοῦ ποιήματός μου τὸν μῦθον νὰ ἐξεύρω καλῶς. Ἐρώτησον δὲ τὸν Παράσχον ὅστις, ὡς τίμιος νέος, καὶ φίλος σου, καὶ οὐδέτερος εἰς ταύτην τὴν μεταξὺ μας διαμάχην, δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθειαν. — Ἄλλὰ δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ λαλῇ τις διὰ πρώην ὑπουργοῦς!

Ὅστις εἶδεν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Μητῆ τοὺς σωζομένους ἔτι σωροὺς τῶν ἀνθρωπίνων ὀστέων, ἐφρικίασε· ὁ μέγας Δοῦξ Κωνσταντῖνος, εἰς τὴν θέαν των, ὡς νήπιον ἔκλαυσεν· ἐγὼ δὲ δις ἐπισκεφθεὶς τὴν Μονὴν παραφόρως τὴν ἐγκατέλειψα. Ὑπόθεσ τῶρα ἄνδρα, οἷος ὁ Παῦλος, μετροῦντα μετὰ τῆς σωρείας τῶν μαρτυρικῶν ἐκεῖνων λειψάνων τοὺς φίλους, τὸν πατέρα, τὴν μηστήν του Ἰσως, (τὰ ὑπουργικά του χαρτοφυλάκια κατὰ σέ). Ὑπόθεσ αὐτὸν ἀναπολοῦντα εἰς τὴν ἐξηγριωμένην φαντασίαν του ὄλην τὴν φρικὴν τῆς μεγάλης ἐκεῖνης τραγωδίας, ἧς ἐγένετο

«Θῦμα καὶ ἥρωσ ἄμα»

ἤθελεν εἶσθαι δύσκολον νὰ προδοθῇ τοῦ τοιοῦτου ἀνδρὸς ἡ μεγάλη καὶ βαθεῖα συγκίνησις; Τοῦναντίον, φρονῶ, ὅτι ἦτον τόσῳ εὐκόλον νὰ γνωσθῇ ὑπ' ἄλλου τινὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοπαθοῦς ἢ συγκίνησις του αὐτῆ, ὅσῳ δύσκολον ἦτον νὰ κρυφθῇ ἢ ἐκ τῶν παθημάτων αὐτοῦ ἀνία, καὶ ὁ πόλεμος τῶν αἰσθημάτων ὁ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του συμβαίνων.

Κεφαλόπονον, λοιπὸν, καὶ κάματον ἠδύγατο νὰ ἔχη

ἄνθρωπος ὅστις μόλις εἰσελθὼν εἰς τὸν φρικώδη ἐκεῖνον τόπον
 συνεταράχθη,

«Καὶ ὅτ' εἶδε σύνοφρος
 τὰ ἄμοιρα μνημάτων
 ὅστέα τῶν θυμάτων
 εἰς δύσμορφον σωρὸν,
 στόνον ἀφῆκε γοερὸν
 κί' ἀπέμεινε ὡς στήλη; . . .»

Ἐάν, λοιπὸν, εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρίσκετο, δὲν ἦτον δύ-
 σκολον, μοὶ φαίνεται, εἰς τὸν ὁμοιοπαθῆ αὐτοῦ μοναχὸν, οὐχί
 μόνον νὰ ἐννοήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ κατοπτρισθῇ, οὕτως εἰπεῖν, εἰς
 τὴν βαρυθυμίαν ἐκεῖνου, καὶ νὰ τῷ ἀπευθύνη παραμυθητικαὺς
 τινὰς λόγους διδ,

«Κατάστειλον τὸ πάθος,
 τῷ εἶπε, ποῦ τὸ βάθος
 τῶν στέρνων σου κινεῖ!

Τὰ βλέπω! μέγας πόλεμος
 τελεῖται αἰσθημάτων,
 ἀνίας, παθημάτων,
 ἐντὸς ἀγνῆς ψυχῆς! . . .»

Ἀλλοίμονον! οἱ δυστυχεῖς
 γινώριζοντ' ἄμοιβαίως! . . .»

Εἰς ὅλην ταύτην τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἰδεῶν, τὴν φυσικότητα
 τῶν περιστάσεων, τὴν ἀκρίβειαν τῆς πιθανότητος, ὑπάρχει κατὰ
 σέ, Κύριε Ῥαγκαβῆ, ἐξηυρημένη καὶ ἀπίθανος πλοκή!
 Ἄλλ' ἄς σοὶ τὸ ἐπαναλάβω καὶ πάλιν διότι σοὶ ἀρμόζει· εὐρεῖαν
 ἔχεις τὴν συνείδησιν! πλὴν οἱ ἔχοντες εὐρεῖαν τὴν συνείδησιν
 σπανίως ἔχουσι τέλος καλόν. . . Ἄλλ' ἄς προχωρήσωμεν, διότι ἀ-
 ποβαίνεις, νῆ Δία, διασκεδαστικώτερος εἰς τὸ μετὰ ταῦτα.

—«Ἐπειτα ἔστω ὅτι κατὰ τύχην εἰς τὸ αὐτὸ ἐρημοκλήσιον
 »ἀπηντήθησαν ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ μνηστήρ τῆς Ἀγαθῆς. Ἄλλ' ἡ
 »τύχη αὕτη πρέπει νὰ ἦναι θαυματουργὸς, ὥστε νὰ φέρῃ εἰς τὸ
 »αὐτὸ σημεῖον, κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν, ἀδελφὸν, ἀδελφὴν καὶ
 »μνηστῆρα, ἐκ διαφόρων γωνιῶν τοῦ Κόσμου ἐρμωμένους, ἀ-

»γνώστους πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκεῖ ἀναγνωριζομένους. Τὸ δὲ
»τῆς ἀναγνωρίσεως τετριμμένον τέχνασμα, δις ἐπαναλαμβάνεται
»ὡς πρὸς τὴν Ἀγαθὴν.»

Ἐν πρώτοις σοὶ λέγω ὅτι πλαστογραφεῖς πάλιν ἀποκαλῶν ἐρη-
μοκκλησίον τὴν μεγάλην Μονὴν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, εἰς ἣν κατέ-
φυγον 5000 ἀνθρώπων, ἦτις κεῖται εἰς τὸ κεντρικώτερον τῆς Χίου
μέρος περιστοιχουμένη ὑπὸ 15 πολυανθρώπων κωμῶν, καὶ ἦν ἐ-
γὼ εἰς κἂν ἐν τοῦ ποιήματός μου μέρος δὲν ὀνομάζω ἐρη-
μοκκλησίον ἀλλὰ πάντοτε Μονήν. Σὲ ἐννοῶ! Προθέμε-
νος ν' ἀποδείξης τὸν μῦθόν μου ἀπίθανον, σοὶ συμφέρει νὰ με-
ταθέσης τὸν Ἁγιον Μηνᾶν εἰς ἀκατοίκητόν τινα ῥάχιν βουνοῦ,
καὶ νὰ μεταποιήσης τὴν μεγάλην Μονήν εἰς ἐρημοκκλη-
σίον. Δὲν ἐκπλήττομαι ὅμως διὰ τοῦτο· τὰ ῥητορικά ταῦτα
ἄνθη, οἱ ῥαγκαθισμοὶ οὔτοι, δὲν μᾶς εἶναι ξένοι ἀφ' ὅτου ἀ-
νέβης τὸ βῆμα τῶν Βουλῶν δικαιολογούμενος. Δεύτερον σοὶ ὑ-
πενθυμίζω, ἂν ἐν τῇ κατὰ τοῦ ποιήματός μου δυσμενείᾳ σου τὸ
ἐλησμόνησες, ὅτι καὶ τὰ τρία πρόσωπα δὲν ἤλθον μηχανικῶς
κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν· ἀλλ' ὅτι ἤλθε πρῶτος ὁ ἀδελφὸς τῆς
Ἀγαθῆς ὅπως μονάση πρὸς ἐξίλασμόν τῶν ἐγκλημάτων του,
εἶτα ἡ Ἀγαθὴ, καὶ μετὰ τρία ἔτη, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνα-
γνωρίσεως, ὁ μνηστὴρ αὐτῆς Παῦλος. Τοῦτο δὲ καὶ εἰς βλάβαν
ἀναγνώστην γίνεται κατάδηλον, ὅτε ὁ μοναχὸς λέγει τῷ Παύλῳ
περὶ τῆς δεομένης ἐν τῷ ναῷ τῆς Μονῆς γυναικός·

«Τρεῖς χρόνους ἤδη ἔρχεται,

προσεύχεται καὶ κλαίει,

μίαν λαμπάδα καίει

ἐπάνω τῶν ἱστῶν·

καὶ οὔτε τ' ὄνομα γνωστὸν

μοὶ εἶναι τῆς ἀθλίας . . . κ.τ.λ.

Ἀλλὰ τοῦτο λησμονῶν ἐπίτηδες ἐνταῦθα, ἀναγκάζεσαι σὺ αὐ-
τὸς πάλιν νὰ ἐνθυμηθῆς παρακατιῶν, ὅτε πρόκειται ν' ἀρυσθῆς
ἕτερον γελοῖον κατὰ τοῦ μύθου μου συμπέρασμα, ἀπορῶν, ἀφ' οὗ
πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐβλεπεν ἡ Ἀγαθὴ τὸν ἀδελφόν της εἰς τὴν

Ἐκκλησίαν, πῶς δὲν τὸν ἀνεγνώρισε. Τί δὲ ἐξάγεται ἐκ τούτου; ὅτι τὰ τρία πρόσωπα ἦλθον φυσικώτατα εἰς τρεῖς διαφόρους ἐποχάς, καὶ οὐχὶ διὰ μαγικῆς ῥάβδου κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν ἐκ διαφόρων γωνιῶν τοῦ κόσμου, ὡς διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν διατείνεσαι.

Ἄν δὲ τὸ τῆς ἀναγνώρισεως τέχνασμα εἶναι τετριμμένον ἢ οὐ, ἀδιαφορῶ· ἐγὼ θηρεύω τὴν λύσιν ἣτις ἐστὶ φυσικὴ συνέπεια τῶν ἀνθρωπίνων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ ἣτις καθιερώθη ὑπὸ τῶν κλασικῶν. Ἐπειδὴ ὁμοῦ θεωρεῖς ὡς ἀπίθανον τὴν διπλὴν ταύτην ἀναγνώρισιν, μάθε ὅτι ταύτην δὲν ἔπλασα, ἀλλ' αὕτη συνέβη ἐν Χίῳ, καὶ δυστυχῶς διὰ σὲ πολλάκις ἐπανελήθη. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πολυτλήμονος ἐκείνης νήσου πολλοὶ αἰχμάλωτοι ἀπήχθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἀπαρνηθέντες διὰ τῆς βίας τὸν Χριστὸν, πολλοὶ δὲ καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς ἄλλα μέρη τῆς γῆς. Ἐπανακάμπτοντες δὲ μετὰ χρόνους ἐν Χίῳ, ἀνεγνωρίζοντο συχνάκις ὡς στενοὶ συγγενεῖς, ἂν καὶ ἀνῆκον οἱ μὲν εἰς τὸν Ἰησοῦν οἱ δὲ εἰς τὸν Μωάμεθ. Ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων μόνος σὺ ἀγνοεῖς τοῦτο, ἢ προσποιεῖσαι, τοῦλάχιστον, ὅτι τὸ ἀγνοεῖς. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἢ κατὰ σὲ ἀπίθανος πλοκὴ τοῦ ποιήματός μου εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἐφ' ἧς δὲν ἔχω ἀξίωσιν ἐφευρέτου, θέλω, χάριν διασκεδάσεως τοῦ ἀναγνώστου μου, νὰ κινήσω ἐκ δευτέρου πάλιν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον τὴν χεῖρά σου κατὰ τῆς κεφαλῆς σου. Εἰς τὸ ποίημά σου, ὁ Δῆμος καὶ Ἑλένη, Λιάκος τις ἐρημίτης, δέχεται εἰς τὴν καλύβην του κλέπτην τινὰ Δῆμον τούνομα, ὅστις ἤρπασεν ἐκ τινος Τουρκικοῦ χαρεμίου κόρην Ἑλληνίδα καλουμένην Ἑλένην. Ὁ Δῆμος προσκαλεῖ τὸν γέροντα ἐρημίτην νὰ φέρῃ τὰ στέφανα διὰ νὰ τοὺς στεφανώσῃ (!) ὁ ἐρημίτης ἀρνεῖται· ὁ Δῆμος τότε τὸν φονεύει (!!) Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ ἐρημίτης ἐκπνέῃ, ἀναγνωρίζεται πρῶτον μὲν ἡ Ἑλένη ὡς θυγάτηρ αὐτοῦ, εἶτα δὲ ὁ Δῆμος ὡς υἱός του, καὶ ἀδελφός τῆς Ἑλένης, καὶ πατροκτόνος. (!)

Ἴδου, λοιπὸν, διδάσκαλε σοφέ, καὶ ἐδῶ τρία πρόσωπα ἀναγνωριζόμενα κατ' ἀνάλογόν τινα τρόπον· ἴδου ὅτι τὸ τετριμ-

μενον τεχνασμα τῆς ἀναγνωρίσεως τὸ μετεχειρίσθης καὶ σὺ, θέλων δὲ νὰ φονεύσης ἐμὲ αὐτοκτονεῖσαι· σὺ πρῶτον διὰ τοῦ αὐτοῦ ὄπλου. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου, αἱ ἰδικαὶ σου ἀναγνωρίσεις ἐκεῖ γίνονται οὐ μόνον ἐπάλληλοι, ἀλλὰ καὶ ἀπότομοι, καὶ ὡς ἐκ μηχανῆς τρόπον τινὰ, διὸ καὶ ἀποβαίνουσι ψυχραὶ καὶ ἀπίθανοι, ἐν ᾧ αἱ τοῦ ποιήματός μου εἰσὶν ἀληθεῖς, πιθαναὶ, φυσικαὶ, καὶ περὶ τὸ τέλος ἐκάστου ἄσματος, μετὰ μακρὰν ἐκάστου προσώπου διήγησιν. Ἀφ' οὗ ἀκούση ἡ τέσσαρα βήματα μακρὰν ἐντὸς τῆς θύρας τοῦ ναοῦ Ἀγαθῆ, εἰς ἣν ἐκάθηντο ὁ μοναχὸς καὶ ὁ Παῦλος, μέγα μέρος τῶν ἰδίων αὐτῆς παθημάτων, ἐξέρχεται παραφόρως οὐδόλως ἀμφιβάλλουσα ὅτι ἄλλος δὲν ἠδύνατο νὰ ᾔηται ὁ διηγούμενος ἢ ὁ Παῦλός της. Τῆς φυσικῆς δὲ ταύτης ἀναγνωρίσεως φυσικωτέρα συνέπεια ἦτον ἡ διήγησις τῶν συμβάντων τῆς Ἀγαθῆς· διὸ καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου της λέγει αὕτη·

«Πλὴν, ἄκουσον, γαί, ἄκουσον, τί κ' εἰς ἐμὲ συνέβη.

ὅταν ἀνέλπιτος σχεδὸν ἐν μέσφ μας κατέβη

τοῦ χωρισμοῦ ὁ κεραυνός,

καὶ σὲ μὲν ἄπνουν ἄφησεν εἰς ποταμὸν αἱμάτων,

ἐμὲ δὲ δούλην ἔσurreν αἰσχύνης ὁ φρυάττων

καὶ ἀπηνῆς Ὀθωμανός.» κ.τ.λ.

Μετὰ τὴν διήγησιν δὲ ταύτης οὐχὶ ἀναγνωρίζεται, ἀλλὰ καταμηνύει ὡς ἔνοχον αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ συγκινηθεὶς μοναχός, ὁ πρῶην ἀρνησίθρησκος Ἀβδουλαῆς πρὸς τὰ θύματά του. Ἐὰν αὐτὰ τὸν ἀνεγνώριζον ἄλλως πως, ἤθελεν ἡ δευτέρα αὕτη ἀναγνωρίσις ἀποβῆ ἐν μέρει ψυχρά· ἀλλ' ἐπειδὴ συνεπεία τῶν δύο σπαραξικαρδίων διηγήσεων τῶν θυμάτων του, συνεπεία τῆς συγκινησεώς του, καταπροδίδει αὐτὸς ἑαυτὸν, ὅπως ἀπολαύσῃ τὴν ἐπὶ γῆς συγγνώμην των, ὑπὲρ ἧς νυχθημερὸν ὡς μετανοήσας ἐδέετο, καὶ ὑπὲρ ἧς αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ ἐλεῶν τοὺς μετανοοῦντας, ἠυδόκησε νὰ συντελέσῃ, ὡς ἐν τῷ ποιήματι ἀναφέρεται, τὸ πρᾶγμα ἀλλάσσει φύσιν, πολὺ ὑψηλότερον ἢν τῆς πρώτης τυχαίας καὶ ἀπλῆς ἀναγνωρίσεως, καὶ διὰ τὴν πιθανότητα, καὶ διὰ τὸ πάθος, καὶ διὰ τὸ θαυμαστόν· ἀλλὰ σὺ τὴν διαστροφήν κατὰ νοῦν ἔχων πάντα ταῦτα παρεγνώρισας. Μετὰ τὰ προῤῥηθέντα, λοιπὸν, δὲν

ὀμειάζεις τὸν Σουβαρίτην, ὅστις ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν μαθητὴν τοῦ
 νὰ φάγη τὸ εὐρεθὲν καθ' ὁδὸν σῦκον, ὅπως τὸ καταβροχθίσῃ αὐ-
 τός; — ὁ Θεὸς νὰ σοὶ γίνη ἴλεως!

— Ἄ! Ἐπειτα, ἐξακολουθεῖς ἐπὶ τὸ ἀστεϊότερον μετασχηματιζό-
 »μενος κύριος Εἰσηγητής, ἀφ' οὗ ἐκ τῆς σφαγῆς τῆς Χίου ἐσώθη
 »ὁ Παῦλος, ἂν ἦτο ἄνθρωπος ἔχων ἀξίωσιν νὰ ἐμπνεύσῃ συμ-
 »πάθειαν καὶ ἐνδιαφέρον, ἔπρεπεν, ἀντὶ νὰ περιφέρηται εἰς τὰς
 »ὀρδὰς τῆς Ἀσίας, ζητῶν ματαίως τὴν ἐρωμένην του, ἣτις, ὡς ὁ
 »ἴδιος λέγει, πιθανώτατον ἦτον νὰ ἐσφάγη καὶ αὐτὴ, ἔπρεπε νὰ
 »ζωσθῇ τὸ ξίφος τοῦ στρατιώτου, καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἑλ-
 »λάδα νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του, ὅτε καὶ ἡ
 »μνηστὴ του ἦν εὐκολώτερον νὰ τὸν εὕρῃ.»

Εὐγε! ἀρνήφιλε Λοχαγέτα τῶν ἐπιλέκτων! πόσον ὀρθόν, τῷ ὄν-
 τι εἶναι τὸ παρὰ πάντων πιστευόμενον λόγιον ὅτι ἡ φυσικὴ ῥοπή
 καὶ κλίσις ποτὲ δὲν κρύπτονται. Πλασθεὶς διὰ τὰ στρατιωτικὰ
 καὶ τρόπον τινὰ ἐπίτηδες διὰ τὸν πόλεμον, ἀνδρεῖέ μου, δὲν ἀρ-
 κεῖσαι ὅτι ἐπεμψα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν πρῶν ἀρνησίθηρσκόν μου
 Ἀβδουλᾶν νὰ μάχηται πλησίον τοῦ Τουρκοφάγου καὶ τοῦ Μάρ-
 κου, ἀλλ' ἤθελες νὰ πέμψω εἰς ἐπικουρίαν του καὶ τὸν Παῦλον;
 ἤθελες καὶ οἱ δύο ἄνδρες τοῦ ποιήματός μου νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς
 ἰδέας, τὰ αὐτὰ πάθη, τὰ αὐτὰ χρώματα, χάριν πρωτοτύπου μονοτο-
 νίας; ἡ ψυχὴ τῶν ἐρώντων κατὰ σέ, πάντοτε εἰς τοὺς θορύβους
 τοῦ πολέμου εὐρίσκει ἀνακούφισιν· μελαγχολία δὲ, καὶ λύπη, καὶ
 μισανθρωπία, ἣτις εἶναι ἡ φυσικὴ ῥοπή τοῦ ἀποτυχόντος σφο-
 δροῦ ἔρωτος, εἶναι ἐγκλήματα Βυρώνεια, ὑπὸ τῆς αἰσθητικῆς σου
 καταδίκης ἄξια. Πλὴν διατί, στρατηγικώτατε λοχαγέ μου, ἐκτὸς
 τῆς παραλόγου σου ταύτης ἀξιώσεως, διαστρέφεις τὸ κείμενον καὶ
 τὰς ἰδέας τοῦ ποιήματός μου; Ποῦ εἶπον ἐγὼ ὅτι ὁ Παῦλος δὲν
 ἐπίστευε τὴν ἐρωμένην του ζῶσαν ἀφ' οὗ τὴν εἶδεν ἀπαγο-
 μένην; καὶ πῶς συμπεραίνεις ὅτι εὐκολώτερον ἤθελε
 συναντηθῆμεν αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ Τοῦρ-
 κος Ἀσιανὸς ἦν ὁ ἀρπάσας αὐτήν, καὶ ἐν ᾧ εἰς τῆς Ἀσίας
 τοὺς γυναικωνίτας ἐκλείσθησαν αἱ αἰχμάλωτοι τῆς Χίου παρ-
 θένοι; Ἀναμφιβόλως ἐὰν ὁ Παῦλος ἐπίστευεν ὅτι ἐσφάγη ἡ ἐρω-

μένη του ἐν Ἀγίῳ Μηνᾷ, ὡς διατείνεσαι, ἤθελεν εἶσθαι γελοῖος νὰ περιφέρηται εἰς τὰς ἀγρίας ὀρδὰς τῆς Ἀσίας ζητῶν ματαίως αὐτήν. Πότε, ὅμως γενναιότατε, λέγει τοῦτο ; πότε φαίνεται ὅτι τὸ πιστεύει ; πότε ἦτον φυσικὸν νὰ εἶπῃ καὶ νὰ πιστεύσῃ τὸ τοιοῦτον ; ὅταν ἀπηλπίσθη μετ' ἐπίπονον ἔρευναν καὶ μακρὰν περιήγησιν εἰς τὰ μέρη ὅπου ἀπήχθησαν οἱ δυστυχεῖς αἰχμάλωτοι τῆς Χίου, καὶ ὅπου, ὡς εἶναι πασίγνωστον, χιλιάδες Χίων ἀνεκάλυψαν τοὺς προσφιλεῖς αὐτῶν συγγενεῖς. Ἐπανακάμψας δὲ μετὰ τριάκοντα τρία ἔτη, τότε μόνον ἐκφωνεῖ, περὶ τὸ τέλος τῆς διηγήσεώς του, ὅτι μάτην ἐκοπίασε, καὶ ὅτι ἡ Ἀγαθὴ του, ἡ ἀπέθανεν ἐκ λύπης, ἡ ἐσφάγη ἸΣΩΣ μετὰ τῶν ἄλλων.

« Τὴν ἐξήτησα μάτην ἔς ἀγρίας
 ἔς ἀπροσίτους τῶν Τούρκων ὀρδὰς
 τῆς ζωῆς μου ἐκάη ἡ δὰς
 εἰς τὴν γῆν τῆς βαρβάρου Ἀσίας.

Τοῦ Σιπύλου, τοῦ Ταύρου, τοῦ Αἵμου
 οἱ ποιμένες μὲ ἦθος τραχὺ,
 μ' εἶδον βαίνοντα βῆμα ταχὺ
 ἐν τῷ μέσῳ χιόνων καὶ ἀνέμου.

Ὅλα μάτην ! Ἐκείνη ἠρπάγη
 ἀπὸ αἴσθημα λύπης βαρὺ . . .
 Ἰσως δὲ καὶ ἐδῶ αὐθωρεῖ
 μετ' ἀθῶων πολλῶν συνεσφάγη ! . . . »

Βλέπεις, λοιπὸν, ὅτι ἄλλα λέγω καὶ ἄλλα ἀναφέρεις, ἄλλα γράφω καὶ ἄλλα ἐπικρίνεις.

Ἄλλ' ἄκουσον, ἀναγνώστὰ μου, εἰς τὴν ἐλεεινὰς βαττολογίας περιπίπτει παρακατιῶν ὁ διδάσκαλός μας. — « Ὁ δὲ Ἀβδουλᾶς » ἀφ' οὗ τόσον καιρὸν εἶχε τὴν Ἀγαθὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, » καὶ τόσον περιπαθῶς τὴν ἡγάπα, πῶς ἦν δυνατόν νὰ τὴν βλέπῃ » καθ' ἐκάστην πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, καὶ νὰ μὴ τὴν γνωρίσῃ ; Ἴσως μάλιστα ἀπίθανον εἶναι νὰ » μὴ τὸν γνωρίσῃ καὶ αὐτὴ, διότι ὡς μοναχὸς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸν » πῶγονα, ὡς τὸν εἶχε καὶ ὅταν ἦτο Πασᾶς. Τοιαύτην ἡ παρέλευ- » σις τῶν ἐτῶν ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν. Ἄλλως τε

» ἂν τόσα παρήλθον ἔτη, διατί ἡ Ἀγαθὴ μόνον πρὸ τριῶν ἐκ τῶν νὰ ἔλθῃ εἰς Χίον; Ποῦ διέτριβε πρὶν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της;»

Ὁ Ἀβδουλαῖς, Ἀρίσταρχέ μου, δὲν εἶχεν, ὡς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως προκύπτει, π ο λ ὺ ν κ α ι ρ ὸ ν τὴν Ἀγαθὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του· διότι οὗτος ἀνεγνώρισεν ὡς ἀδελφὴν του, καὶ ἄφησεν αὐτὴν ἐλευθέραν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐκάθη ἡ Τουρκικὴ Ναυαρχίς ὑπὸ τοῦ Κανάρη. Ἀπὸ δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, μέχρι τῆς πυρπολήσεως τῆς Ναυαρχίδος, ὀλίγαι ἡμέραι ἐμεσολάβησαν, καὶ ταύτας ἀκόμῃ συντέμω μεγάλως ἐν τῷ ποιήματι, διότι θέλω νὰ συνδέσω τὰ μὲν μὲ τὰ δέ, καὶ θέλω νὰ παραστήσω τῆς Ναυαρχίδος τὴν πυρπόλησιν ὡς τιμωρίαν θεόπεμπτον κατὰ τῶν ἀσπλάγχων σφαγῶν τῆς Χίου· διὸ καὶ μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς πυρπολήσεως, ἐκφωνῶ.

«Τόση ἰσχὺς, τόση ζωὴ ἐσβέσθη ἐντὸς γόων,
Κ' ἐπλήρωσ' αἷμα ἔνοχον τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων.»

Ὁ Ἀβδουλαῖς, λοιπὸν, δὲν εἶχε τὴν Ἀγαθὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του τ ὅ σ ο ν κ α ι ρ ὸ ν, ὡς παραμορφῶν τὴν ἀλήθειαν λέγεις, ἀλλὰ μόνον ἡμέρας τινάς· διότι δὲ τὴν ἠγάπησε τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας ἡμέρας περιπαθῶς μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀνεκάλυψε τὸ ἀσύγγνωστον τοῦ ἔρωτός του, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι καὶ μετὰ τριάκοντα τρεῖς χρόνους ἔπρεπε νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ ἐξ ὄψεως ἀπλῆς, καθὼς οὐδ' αὐτὴ ἐκεῖνον, εἰ καὶ ἔφερεν οὗτος ὡς μοναχὸς τὸν σοφιστικόν σου πώγωνα τοῦ Πασᾶ· ἀλλὰ διὰ νὰ καταδειχθῶσι τὰ σοφίσματά σου ἔτι γελοιωδέστερα, ἃς ὑπολογίσωμεν ὅτι ὁ Ἀβδουλαῖς ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Χίου εἶχεν ἡλικίαν τριάκοντα πέντε ἐτῶν, τοῦλάχιστον, (καὶ ἤθελεν εἶσθαι ὁ νεώτατος τῶν Πασάδων τῆς Τουρκίας), ἡ δὲ Ἀγαθὴ ὅτι εἶχε τότε τὴν ἡλικίαν εἰκοσι, τοῦλάχιστον, ἐτῶν· καθ' ἣν στιγμὴν, λοιπὸν, ἀναγνωρίζονται, ἦτοι μετὰ τριάκοντα καὶ τρία ἔτη, ὁ μὲν πρῶτον Ἀβδουλαῖς ἤθελεν ἔχει ἡλικίαν ἐξήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν! ἡ δὲ Ἀγαθὴ πενήκοντα καὶ τριῶν! Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ὁ ἄλλοτε μέλας πώγων τοῦ Πασᾶ ἤθελε, κατάλευκος ὡς γιῶν, ἐπιστέφει τὴν σια-

γόννα τοῦ γέροντος μοναχοῦ· ὁ ἄλλοτε εὐθὺς καὶ ὑπερήφανος στρατιώτης τοῦ Ταύρου, ἤθελεν εἶσθαι ἤδη κυφόν, καὶ ὑποτρέμον, καὶ ταπεινὸν γερόντιον· τὸ ἄλλοτε ὀμαλὸν καὶ λάμπρον ἐξ ἀλαζονείας μέτωπόν του, ἤθελεν εἶσθαι ῥυσσῶδες καὶ ὠχρόν· οἱ ἄλλοτε ἀστράπτοντες ὀφθαλμοί του, ἤθελον εἶσθαι ἤδη φωστῆρες ἀποσβεσθέντες ὑπὸ τῶν πικρῶν δακρῶν τῆς μετανοίας. Ἀμφιβάλλω δ' ἂν ἤθελεν ἔχει καὶ ὀδόντας, διότι ὑμεῖς ὅστις δὲν ἔχετε τὴν ἡλικίαν ἐκείνου τοὺς ἀπωλέσατε μέχρις ἐνός. Ἀνάλογον δ' ἄλλοίωσιν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἤθελον ἐπιφέρει τὰ 33 αὐτὰ ὁ λόγος ἑτῆ εἰς τὴν προβεβηκυῖαν, ὡς τὴν λέγω ἐν τῷ πρώτῳ ἄσματι, Ἀγαθὴν, καὶ ἴσως ἔτι μείζονα, διότι ἡ γυναικεία φύσις φυσιολογικῶς θεωρεῖται ἀσθενεστέρα τῆς ἀνδρικής. Ἐκτὸς τούτου, ἡ Ἀγαθὴ, οὐδὲ ἐλάλησε ποτὲ μετὰ τοῦ μοναχοῦ ἐπιτριετιάν, διότι ἡ καταβεβλημένη ὑπὸ τῆς δυστυχίας καρδιά δὲν εἶναι φλύαρος, ὡς μᾶς πληροφορεῖ περὶ τούτου ὁ ἴδιος μοναχός.

«Ὅταν ἐκ συμπαθείας
κάνεις τὴν συμπονῆ

εὐχαριστεῖ μ' ἐν νεῦμά της,
πλὴν φθόγγον δὲν ἀφίνει,
ἀλλὰ ἐν δάκρῳ χύνει,
καὶ φεύγει ὡς δορκάς.

Ἀπὸ τὰς τραγικὰς πλοκάς,
ὅσας ἐκφράζει γλῶσσα,
εἶν' ἡ πικρῶς σιγῶσα
ἢ μᾶλλον ἀλγεινὴ.»

Πρόκειται ἤδη νὰ σοὶ ἀποδείξω ἐκ χωρίων τοῦ ποιήματος ὅτι ἡ ἀναγνώρισις λαμβάνει χώραν μετὰ 33 ἔτη. Ἀνέφερον προηγουμένως ἐν χωρίον ἐξ οὗ πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη ἔβλεπεν ὁ μοναχὸς τὴν γυναῖκα ἐκείνην συχνάκις προσευχομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηναῦ· ὁ δὲ μοναχὸς περὶ τὸ τέλος τῆς διηγήσεώς του, ὅπου ζωηρῶς ἐκφράζει τὴν ἔτι μαστίζουσαν αὐτὸν τύψιν τοῦ συνειδότος, μᾶς λέγει, ὅτι μετὰ τρία χρόνια ἔτη ἤλθεν ἐπίτηδες καὶ κατώκησε ὡς δι' ἐκουσίαν του ποιήν εἰς τὸν τόπον τῶν ἐγκλημάτων του. (Ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς δὲν

μέ ἔψεξες διατὶ δὲν ἔμεινεν ὁ στρατιώτης οὗτος τοῦ ἀγῶνος εἰς Ἑλλάδα ὅπως καταταχθῆ μεταξύ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φάλαγγος !)

«Ἰδέτε! μετὰ τρεῖς μακρὰς ἐνιαυτῶν δεκάδας,

δι' ἐκουσίαν μου ποιήν,

ἦλθα καὶ ἐκατοίκησα ἔς αὐτὴν τὴν ἔρημον Μοῆν,

ἔπου ἐπάτησα νεκρῶν τσοῦτας χιλιάδας·

καὶ τῶν παθῶν ἐρείπιον ἐν μέσῳ ἐρείπιων

συνομιλῶ μετὸς νεκρῶν τὴν νύκτα τῶν μνημείων.»

Ἐκ πάντων τούτων, λοιπὸν, προκύπτει σαφέστατα ὅτι ἀναγνώρισις μεταξύ γηρασάντων προσώπων δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐξ ἀπλῆς ὄψεως μετὰ 33 ἔτη, καὶ ἄνευ τῆς βοήθειας ἄλλων τιῶν περιστατικῶν, χάριν τῆς πιθανότητος. Διὰ νὰ σοὶ ἀποδείξω δὲ ὅτι δὲν φρονεῖς ὡς γράφεις, ἀπεφάσισα νὰ σὲ κάμω νὰ γελάσῃς μετὸν ἑαυτὸν σου, ὀπλίζων καὶ διὰ τρίτην φορὰν τὴν χειρὰ σου κατὰ τῆς κεφαλῆς σου.

Εἰς τὸ διὰ τὰ κάλλη του ὅμοιον μετὸν κολοιδὸν τοῦ μύθου ἀριστοῦργημά σου, τὴν Παραμονήν, δρᾶμα διαρκοῦν τόσας ἐσπέρας, ὅσαι ἐχρειάσθησαν εἰς τὸν Δία νὰ σπεῖρῃ τὸν Ἡρακλέα, ὑπάρχουσιν ἔντυπα τὰ ἀκόλουθα περιεργότατα ληρήματα.

Ἡ ἥρωϊς Δάφνη, μνηστὴ τοῦ Γεωργίου, ἀλλ' ἐρωμένη τοῦ Φλῶρου, ἐν' ᾧ εἰς τὴν πέμπτην σκηνὴν τῆς τρίτης πράξεως συνομιλῆ μετὰ τοῦ ἔραστοῦ τῆς, ἐλθόντος λάθρα ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς, δι' ὀλοκλήρων ἐννέα σελίδων, ἀναπτύσσουσα ὄλην τὴν Ἱερεμιάδα τῶν αἰσθημάτων τῆς, τὸν βεβαιοῖ ἐπὶ τέλους ὅτι ἀνήκει εἰς ἄλλον, ἦτοι εἰς τὸν ἀντεραστὴν τοῦ Γεωργίου. Ἡ σκηνὴ αὕτη λαμβάνει τέλος διὰ τοῦ Γεωργίου ὅστις εἰσελθὼν αἴφνης εἰδοποιεῖ τὸν Φλῶρον ὅτι οἱ κατασκοπεύοντες τὰ ἴχνη του Ὀθωμανοὶ τὸν ἀνεκάλυψαν, καὶ περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν· ὁ Φλῶρος τότε ἐξέρχεται, καὶ σχίσας τοὺς ἐχθροὺς ξιφῆρης διαφεύγει, βοήθειά μιᾶς ἀντιγραφείσης, ἐξ ἐνὸς μυθιστορήματος τοῦ Οὐάλτερ Σκώτου, περικοπῆς. Μεταβάς δ' ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ σχηματίζει στρατόπεδον πολεμιστῶν.

Ἡ Δάφνη, τότε Ἄρην πνέουσα (καθὸ ἥρωϊς τοῦ γενναιο-

τάτου Κυρίου 'Ραγκαβῆ) εἰς τὴν ἐβδόμην σκηνὴν τῆς τετάρτης πράξεως, ἐνδύεται ἀνδρικήν στολὴν, ὀνομάζεται Δημήτριος, καὶ πετᾶ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἔραστοῦ τῆς συνοδουμένη καὶ παρὰ τοῦ μνηστῆρός τῆς Γεωργίου. Μεταξὺ ὁμῶς τοῦ πρώτου διαλόγου τῆς Δάφνης μετὰ τοῦ Φλώρου, καὶ τῆς μεταβάσεώς τῆς εἰς τὸ στρατόπεδον δὲν φαίνεται νὰ μεσολαβῆ διάστημα μεγαλῆτερον τῶν πέντε ἢ ἕξ ὥρων, ἢ τῆς μιᾶς ἡμέρας τὸ πολὺ· ἀλλ' ἐγὼ δέχομαι ὅτι τὸ διάστημα τοῦτο ἦτον καὶ δύο μηνῶν!! Τοὺς ἐπικούρους τούτους δέχεται ὁ Φλῶρος προθύμως, ἀλλ' ἀντὶ νὰ γνωρίσῃ, ὡς εἶναι φυσικώτατον, τὴν ἐρωμένην του ἐλθοῦσαν μετὰ τοῦ μνηστῆρός τῆς ἐκεῖ, καὶ νὰ τὴν εἶπῃ ἂν καλῶς ἢ κακῶς τῆς πρέπει ἢ ἀνδρική στολή, καὶ ἢ ἀνευ λόγου αὕτη μετεμφίσεις τῆς ἀποκρέω, ὁ Φλῶρος τυφλοῦται, καὶ δὲν τὴν γνωρίζει· αἰσθάνεται ὁμῶς συμπάθειαν διὰ τὸν Δημήτριον, ἂν καὶ ἀκούῃ τὴν λυγερὰν καὶ ἐναρμόνιον φωνὴν τῆς ἐρωμένης του, καὶ ἐκπλήττεται (!) ἂν καὶ βλέπῃ τὴν ὁμοιότητα τῆς μορφῆς τῆς, καὶ ταράττεται (!!)

Ἡ Δάφνη, βλέπουσα τὴν βλακείαν τοῦ ἔραστοῦ τῆς προβαίνουσας, τῷ λέγει (ὡς Δημήτριος τάχα) ὅτι ἤλθεν εἰς τὸ ὄρος συνεπέια ἀτυχοῦς ἔρωτος, ὅτι ἡ φλῶξ τοῦ ἔρωτος καίει τὴν ὑπαρξίν τῆς, (!) καὶ ὅτι εἶναι συγγενῆς τοῦ πατρός τῆς (!) κτλ. τέλος δὲ μεταβάλλεται εἰς δικηγόρον ὑπερασπιζόμενον πλαγίως ἀλλὰ φλυάρως τὴν Δάφνην (!) ὅτι δῶθεν δὲν ἦτον ἄπιστος, καὶ πελευταῖον τῷ λέγει περὶ αὐτῆς ὅτι· — «τίς σῖδεν

« . . . Εἰς τοῦ χωρισμοῦ τὰ βάσανα ν' ἀνθῆξῃ
μὴ δυναμένη, τοῦ λοιποῦ ἤξεύρεις ἂν δὲν τρέξῃ
νὰ πέσῃ καὶ νὰ συνταφῇ μαζὴ του εἰς τὰ ὄρη;

Τοιαῦτα μὲν λέγει αὕτη, ὅλα μυστικῶς, καὶ ἐπιτηδεῖως, καὶ εὐφυῶς, ὡς βλέπετε· ὁ δὲ ἀποβλακωθεὶς ἔραστής τῆς, τὴν ἐρωτᾷ

«Τί λέγεις;

καὶ ὁ Δημήτριος (!) ἀποκρίνεται:

«Τὰς παραφοράς τοῦ πάθους μου συγχώρει!

Βλέπεις, λοιπόν, ἐκ τῆς σκηνῆς ταύτης τοῦ ἰδίου σου ποιήματος, πόσον συνεπῆς εἶσαι πρὸς ἑαυτόν· μετὰ τὸν ἕνα διάλογον ἡ Δάφνη ἐνδύεται ἀνδρικήν στολήν καὶ διευθύνεται εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἔραστοῦ τῆς διὰ νὰ συνδιαλεχθῆ ἐκ δευτέρου· ὁ παράδοξος οὗτος Δημήτριος λαλεῖ ὅπως ἐλάλει ἡ Δάφνη, ἔχει τὴν φωνὴν τῆς Δάφνης, ἔχει τὰ πάθη τῆς Δάφνης, φέρει τὰ ἀναλλοίωτα χαρακτηριστικὰ τῆς Δάφνης, δικαιολογεῖται πλαγίως διὰ τὴν Δάφνην, προδίδει τέλος αὐτὴν τὴν μετεμφίεσίν της, καὶ συνοδεύεται περιπλέον παρὰ τοῦ μνηστήρός της Γεωργίου! ὁ δὲ Φλῶρος ἀποβλακωθείς δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐρωμένην του μετὰ τινὰς ὥρας, μετὰ τινὰς ἡμέρας. Δι' ἐμὲ ὅμως, ὦ Ζώϊλε Ζωΐλων! θέλεις, ὅτι ἦτον εὐκολὸν νὰ γνωρισθῶσι μετὰ 33 ἔτη οἱ ἥρωές μου, καίτοι γηράσαντες, καίτοι μὴ λαλήσαντες οὐδὲ μίαν λέξιν μεταξύ των· θέλεις αὐτόματον ἀναγνωρισμὸν προσώπων ἀλλοιωθέντων ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν παθῶν! Ἄς κρίνῃ πᾶς τις ἐκ τούτου περὶ τῆς ἀξίας σου ὡς ποιητοῦ, περὶ τῆς εὐσυνειδήτου ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντός σου (!) ὡς κριτοῦ καὶ Εἰσηγητοῦ.

Τρὶς ἤδη ὥπλιτα τὴν χεῖρά σου κατὰ τῆς κεφαλῆς σου, τρὶς σὲ ἀπέδειξα ἀντιφάσκοντα πρὸς ἑαυτόν. Ἀφ' οὗ δὲ δὲν διέφυγον τὴν μνήμην μου τὰ πρὸ χρόνων ἀναγνωσθέντα, στιχάρια σου, πιστεύεις ὅτι ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν μου ἀπιθανότης τις, ἢ ἄσκοπός τις λέξεις, ἢ φράσεις, ἐν ποιήματι τοῦ ὁποίου πάντα τὰ μέρη καὶ ἐμελέτησα καὶ ἐπεξεργάσθην, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον πᾶσα ἰδέα κατέχει τὴν οἰκίαν θέσιν καλλιτέχνως ἐνηρμοσμένη πρὸς τὸν τοῦ ὅλου σκοπὸν;

Ἄλλ' ἐρωτᾶς, διατί ἡ Ἀγαθὴ ἤλθεν ἐν Χίῳ μόνον πρὸ τριῶν ἐτῶν; καὶ ποῦ διέτριβε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της; Σοὶ ἀποκρίνομαι, ἀφ' οὗ κατεβίβασες μέχρι τοῦ σοφιστικοῦ βορβόρου τὴν κριτικήν, ὅτι ἤλθε πρὸ τριῶν ἐτῶν, διότι δὲν ἤλθε πρὸ τεσσάρων, διέτριβε δὲ εἰς τὸ βασιλείον τῶν Μονοποδάρων καὶ Πιθηκομόρφων καταγινομένη εἰς τὴν μακαρονοποιίαν! Ἐὰν ἡ κριτικὴ σου ἔχει ἀνάγκην καὶ ἄλλων τοιούτων λίαν χρησίμων λεπτολογιῶν ζήτησόν μοι αὐτάς, καὶ δὲν θέλω ἀρνηθῆ νὰ σὲ φωτίσω.

— « Ἄλλὰ, τέλος πάντων, ἐξακολουθεῖ ὁ κύριος Εἰσηγητής, »
 « εὐτυχῶς ἀναγνωρισθέντες, διατί ν' ἀποθάνωσι; Διατί ὁ ἱερεὺς,
 » ὁ πρῶν Ἀβδουλᾶς, δὲν νυμφεύει τὴν ἀδελφὴν του πρὸς τὸν
 » Παῦλον; ἡ ζωὴ των, τῶν δύο καὶ μνηστήρων, δὲν καθίστα-
 » ται ἀδύνατος ὡς ἐκ τῶν προλαβόντων των, καὶ ὁ Ἀβδουλᾶς
 » αὐτὸς διὰ τῆς μετανοίας του ἐξηγόρασε τὰς πρῶν κακίας
 » του. Ὁ θάνατός των δὲν πηγάζει ἐξ αὐτοῦ τοῦ δράματος, διὰ
 » τοῦτο εἶν' ἐπεισόδιον μὴ συγχινοῦν. »

Ἐννοεῖτε τώρα τί ζητεῖ ὁ καλλιτέχνης κύριος Ῥαγκαβῆς; ἤθελε
 νὰ νυμφεύσω ἐβδομηκοντούτη σχεδὸν ἄνδρα μετὰ νύμφης ἐχούσης
 πεντήκοντα πέντε ἐτῶν ἡλικίαν (διότι καὶ ὁ Παῦλος, ὁ πολεμή-
 σας στῆθος πρὸς στῆθος μετὰ τοῦ Ἀβδουλᾶ, καὶ πληγωθεὶς ὑπ'
 ἐκείνου πρὸ 33 ἐτῶν εἶχε τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἡλικίαν ἣν εἶχε
 καὶ ὁ Ἀβδουλᾶς)· ἤθελε νὰ τελειώσω τὸ ποίημά μου ὅπως τε-
 λευτῶσιν αἱ μεσαιωνικαὶ κωμωδίαὶ τοῦ Ἀρλεκίνου καὶ τῆς Κο-
 λομβίνας, καὶ πᾶσαι αἱ παντομίμαι, καὶ πάντα τὰ παραμύ-
 θια ὅσα μᾶς διηγῆθησαν αἱ τροφοὶ μας· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἤθελε

« Νὰ κάμω γάμους καὶ χαραῖς

» καὶ περιδιάβασες καλαῖς! »

καὶ νὰ καθήσωσιν ἐκεῖνοι καλὰ, καὶ ἡμεῖς καλῆ-
 τεραὶ ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο προθύμως ἤθελον συγκατατεθῆ, ἐὰν
 εἰς τὸ στεφάνωμα ἐγένετο κουμπάρος ὁ εὐφύεστατος
 Εἰσηγητής.

Σκοπεύων ὅμως νὰ τελέσῃ τὸν ἀστείότατον τοῦτον γάμον ἐ-
 λησμόνησε τὸν σπουδαῖον χαρακτῆρα τῶν προσώπων, καθὼς καὶ
 τί λέγει ἡ πολυπαθὴς Ἀγαθὴ περὶ τὸ τέλος τῆς διηγῆσεώς της.

« Ἀγνώριστος, μετὰ σφοδρὰν ζωῆς ἀνεμοζάλην

ἐνταῦθα ἐπανεκάμψα πρὸς τριετίας πάλιν

εἰς τῶν Νενήτων τὴν Μονήν,

ὅπως εἰς τῶν πατέρων μου τὰ μνήματα ἀφήσω

τὰ κόκκαλά μου, καὶ φορὰν ὑστέραν ἀντικρύσω

τοῦ δράματός μας τὴν σκηνήν.

Πλὴν μ' εὐσπλαγχνίσθη ὁ Θεὸς, καὶ πρὶν ἐκπνεύσω σ' εἶδα,

εἰδῶ ποῦ συνελάβαμεν ἀμφότεροι ἐλπίδα

μιας εὐδαίμονος ζωῆς . . .

Ἄλλ' ἄλλοι τῶρα! . . . ἴς ἐποχὴν διάφορον καὶ ἄλλην! . . .

Κἄν . . . ἄς προετοιμάσωμεν τὴν ὥραν τὴν μεγάλην
τῆς τελευταίας μας πνοῆς! . . .»

Ἡ Ἀγαθὴ, λοιπὸν, λέγει ὅτι παρῆλθεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἔ-
τρεφον ἀμφοτέροι ἐλπίδα μιᾶς εὐδαίμονος ζωῆς, καὶ
ὅτι σήμερον ἀμφοτέροι εἰσὶν ἄλλοι, καὶ ἡ ἐποχὴ διάφο-
ρος καὶ ἄλλη, καὶ ὅτι πρέπει νὰ προετοιμάσωσι
τὴν μεγάλην ὥραν τῆς τελευταίας των πνοῆς·
ὁ δὲ κύριος Ῥαγκαβῆς λυπεῖται διότι δὲν ἐγεύθη τῶν γάμων
τῆς τῶν τρωγάλια!

Μ' ἐρωτᾷ δὲ διατί ν' ἀποθάνωσι; τῷ ἀποκρίνομαι, διότι δὲν
ἔζησαν. Θεωρεῖ τὸν θάνατον ὡς ξένον ἐπεισόδιον τὸν βεβαιῶ
ὅτι εἶναι τὸ φυσικώτερον καὶ ἠθικώτερον δι' ἀνθρώπους δυστυ-
χήσαντας ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἐλ-
πίζοντας. Φρονῶ δὲ ὅτι ἐὰν ἦναι πράγμα ἀξιόλογον ἢ καλὴ
ζωὴ, εἶναι ἐπίσης ἀξιόλογον ὁ καλὸς θάνατος, καὶ τοιοῦ-
τον εὐχομαι νὰ μοὶ δώσῃ ὁ Θεός.

Ὅσον φυσικὴ, ὅσον τερπνὴ εἶναι ἡ ἐν τῷ λιμένι εἴσοδος τῆς
πλησιιστίου νηὸς, μετὰ τὸν κλυδωνισμὸν αὐτῆς εἰς ἄγριον ὠκεα-
νὸν, τόσον φυσικὸς, καὶ ἐν τῇ ἀπλότῃ μεγαλοπρεπῆς, εἶναι ὁ
ἐν Κυρίῳ ἀγόγγυστος θάνατος τοῦ δυστυχήσαντος ἐν τῷ κόσμῳ
τούτῳ ἀνθρώπου· ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου σιγᾷ ἢ ὑπαρξίς καὶ
ἢ ζωὴ, ἐπ' αὐτῆς ἐξέπνευσε καὶ ὁ τελευταῖος τοῦ ποιήματός μου
στίχος. Μόνον οἱ δνειρευόμενοι θορυβώδη βίον, οἱ θηρεύοντες
ψευδοδόξαν, οἱ ποθοῦντες κολακείας, οἱ ἐξευτελιζόμενοι διὰ πα-
ράσημα, οἱ καταπροδίδοντες αὐτὸν τὸν Βασιλέα των διὰ νὰ ἀ-
ρέσωσιν εἰς τοὺς ἐμπορευομένους τὰς ἀνθρωπίνας καρδίας φο-
βοῦνται τὸν θάνατον! οἱ ἥρωές μου δὲν ἦσαν τοιοῦτοι, καὶ ἐκοι-
μήθησαν ἐν Κυρίῳ.

Τελευτῶν ὁ Κύριος Εἰσηγητῆς μοὶ ἐπιδαψιλεύει ἄνθη δικαίων
ἐπαίνων, οὐχὶ δι' ἄλλον λόγον, εἰμὴ διὰ νὰ καταστήσῃ πιθα-
νὰς ὄσας ἢ εὐσυνείδητος αὐτοῦ ἐπικρίσις ἐπύργωσεν ἀνυπάρκτους
κατηγορίας.

— «Ἄλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα τὰ περὶ τὴν πλοκὴν ἐξαγο-

»ράζουσι στιχουργία ἀρμονική, ἰδέαι καλάι καλῶς ἐκφραζόμεναι, »γλῶσσα συνήθως γραφικῆ, φαντασίας ζωηρότης, εἰκόνων ἀληθ-»θεια, τὰ πλεῖστα τῶν προτερημάτων, ἅτινα, ἂν ἐφηρμόζοντο εἰς »ὑπόθεσιν καλῶς ἐπινενοσημένην καὶ συνηρμολογημένην, ἐδύναντο »να παραγάγωσιν ἄριστον ποιητικὸν προϊόν.»

Εὐγνωμονῶ, γενναίοφρον Ἀρίσταρχε! Εὐγνωμονῶ! ἂν καὶ μοι ἐνθυμίζης τὴν φώκην θρηνοῦσαν τὸ θῦμά της πρὶν τὸ φάγη.

Τοιαύτη εἶναι ἡ περὶ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ κρίσις τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ. Βλέπει δὲ πᾶς τις ἐξ αὐτῆς ὅτι οὐχὶ μόνον λεπτολόγως ἐνδιέτριψε καὶ ἄφθονον ἐπεδαψίλευσε τὸν σπόρον τῆς ἐπικρίσεως, ὡς προσιμιάζεται, ἀλλ' ὅτι καὶ πέραν τῆς συνειδήσεως παρεξεστράπη. Παραγνώρισις τῆς ἀληθείας τοῦ μύθου, ἀλλοίωσις τοῦ κειμένου, σοφιστικὴ ἐξήγησις τῶν ἰδεῶν, διαστροφή τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν περιστάσεων, ἰδοὺ τί ὀνομάζει ὁ πρωτότυπος εἰς τὰ χρονικά τῆς φιλολογίας ἡμῶν ἀνὴρ, σπόρον ἐπικρίσεως. Ἀλλὰ τότε τί πρᾶγμα πρέπει νὰ ὀνομάζηται τοῦ λοιποῦ σπόρος ζιζανίων, σπόρος διαφθορᾶς, σπόρος κακεντρεχείας καὶ δολιότητος; Πῶς δὲ δύναται παρ' ἐμοῦ σήμερον ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς ν' ἀπαιτήσῃ μετριότητα καὶ συγκατάβασιν, ὅταν δι' αὐτῶν τῶν λόγων του, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων του συλλαμβάνεται ἐπ' αὐτοφῶρῳ καταψευδόμενος καὶ ἀντιφάσκων πρὸς ὕβριν τῶν γραμμάτων, ψέγων μὲν πᾶν ὅ,τι ὑψηλὸν καὶ σύμμετρον καὶ ὠραῖον, ὅπως μετριάσῃ καὶ ταπεινώσῃ αὐτὸ, ἐπαινῶν δὲ τὸ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἄξιον ψόγου καὶ οἴκτου, ὅπως ἐξυψώσῃ παρ' ἄξιαν αὐτό;

Ἀλλὰ τί μᾶς εἶπε διὰ τῶν ἐφημερίδων; — «Τοιαύτη εἶναι ἡ γνῶμη μου· ἐγὼ ἐννοῶ ὅτι καλῶς ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκον μου, »ἐὰν δὲ σὺ παραπονηῖσαι διότι ἔχεις συμφέρον, «οὐ φροντίς Ἴπποκλειδῆ!»

Σύμφημι· πλὴν καὶ ἡ γνῶμη του, καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντός του, καὶ τὰ παράπονά μου, θέλουσι δικασθῆ παρ' ἐνδὸς Δικαστηρίου μεγάλου καὶ φοβεροῦ, τὸ ὁποῖον καλεῖται Κοινὴ Γνώμη· ἐνώπιον δ' αὐτοῦ πᾶς ἄδικος τρέμει ὡς ὁ Κάϊν, πᾶς ἔνοχος στιγματίζεται πρὸς αἶσχος αὐτοῦ αἰώνιον.

Τί δὲ εἶδος πλοκῆς μύθου ἀπῆται ἐφ' ὑποθέσεως ἣτις ἦτον αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δραματικὴ πλοκὴ, ἣτις εἰς πᾶσαν εἰκόνα παρεῖχε μίαν περιπέτειαν ;

Τέλος, τί ἐνόμισεν ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς ἀναβάς τὸ βῆμα, ὅτι θέλει ἐπικρίνει τὸν ποιητὴν τοῦ Μενίππου, ἢ τὸν ἐκδότην τοῦ Τοξότου ;

Τὸ ποίημά μου ἦτον, τρόπον τινὰ, τριλογία τις ἰδιόρρυθμος· συνεκτετο ἐκ τριῶν διαδοχικῶν καὶ συνεχομένων διηγήσεων, ὧν ἐκάστη ἦτον φυσικὴ ἀπόρροια τῆς ἄλλης, ἔχουσα ἴδιον ἥρωα· ἀλλὰ τοῦτο παρεγνωρίσθη.

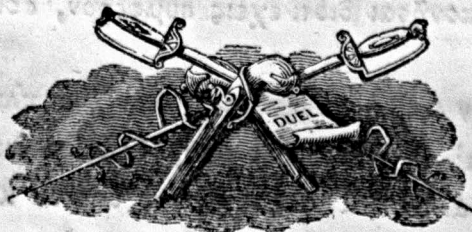
Τὸ ποίημά μου ἀνῆκεν εἰς τὴν Βυρώνειον σχολήν· ἀλλ' ὁ κύριος Εἰσηγητῆς τὸ καταμέτρησε διὰ πρωτοφανῶν κανόνων καλαισθησίας σοφιστικῆς.

Ποία δὲ εἶναι ἡ πλοκὴ εἰς ὄλα τὰ ποιήματα (ἐκτὸς τῶν δραματικῶν) τοῦ ἐκπνεύσαντος ἐν Μισολογγίῳ Ἀγγλοέλληνοσ ἀοιδοῦ ; καὶ κατὰ ποίους κανόνας συνέγραψεν ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος ἀνὴρ τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ἔπη ;

Καθ' ἓνα καὶ μόνον κανόνα, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου οἱ Ἀριστοτελικοὶ κανόνες φαίνονται σχολαστικῶν κροάσματα· καὶ ὁ εἰς αὐτὸς κανὼν, τὸ ἀπλοῦν τοῦτο ἀξίωμα, σύγκειται ἐκ τεσσάρων μόνον λέξεων.

« Ἄκουε τὴν καρδίαν σου καὶ γράφε τὴν ποίησιν. »

Λάτρης καὶ θαυμαστῆς ἐγὼ τοῦ Βύρωνος βιάζομαι σήμερον νὰ εἶπω πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μου· « Ἀκούετε τὴν καρδίαν σας καὶ κρίνατε τὴν ποίησιν ! »

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΔΙΚΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΜΟΥ.

Τὴν 29 Μαρτίου προσεκάλεσα ἐν τῷ οἴκῳ μου τοὺς πλείστους τῶν ἐν Ἀθήναις νέων ποιητῶν ὅπως τοῖς ἀναγνώσω τὸν Ἅγιον Μηνᾶν. Ἡ μικρὰ αὕτη φιλολογικὴ σύνοδος δὲν συνῆλθεν οὔτε νὰ δικάσῃ τὸν ἀπόντα Εἰσηγητὴν, οὔτε νὰ θέσῃ χεῖρα βέβηλον μεταβάλλουσα τὰς τελεσιδίκους κρίσεις καὶ ἀποφάσεις του (ὡς ἐν τῇ Ὀμοιοίᾳ του ἔγραψεν), οὔτε νὰ καύσῃ λίβανον κολακείας εἰς συγγραφέως κουφότητα· διότι, οἱ προσκληθέντες εἶχον ἀρκούντως ὑπερήφανον τὴν ψυχὴν, καὶ οἱ πλείστοι αὐτῶν ἦσαν ἀγαπητοὶ καὶ φίλοι τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ, τινὲς δὲ εἶχον ἀφορμὰς νὰ ὑπολήπτωνται κάπως τὸν ἄνδρα.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν πάντες ἐκθάμβως ἐθεώρουν ἀλλήλους, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσι, πῶς ἄνθρωπος γραμμάτων οἶος ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς, ἔχων τὸ ποίημα τοῦτο ὑπ' ὄψιν, δὲν ἐδίστασε, διακυβεύων τὴν ὑπόληψίν του νὰ βραβεύσῃ τὸν μικρὸν Δὸν-Κισσότην τοῦ Γάλεσνικ τῆς Ῥέκας. Καὶ πολλὰ μὲν σχόλια εὐτραπέλα ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐγένοντο, μὴ καταχωρισθέντα, δυστυχῶς, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς εἰλικρινοῦς ἐκείνης συνεδριάσεως· δι' αὐτῶν ὅμως (ἵνα κατὰ Ῥαγκαβῆν εἶπω!) πολλὸς καὶ ἄφθορος ἐπεδαψιλεύθη ὁ σπόρος τῆς ἐπικρίσεως ἐπὶ τῆς γονίμου ἐκθέσεως τοῦ Κυρίου Εἰσηγητοῦ· διότι, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν λησμονεῖται ποτὲ τὸ θεῖον ῥητόν· «ὦ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.»

Ἄλλὰ μεταξὺ τῆς εὐτραπελίας, ἐγένετο καὶ σπουδαία τις παρατήρησις, ἀφορῶσα τὸ ποίημά μου, ὑπὸ τοῦ κυρίου Γεωργίου Παράσχου, ἣν δὲν δύναμαι νὰ μὴν ἀναφέρω χωρὶς συγχρόνως νὰ ἐκφράσω δημοσίᾳ πρὸς αὐτὸν χάριτας.

Καὶ τοιοῦτου μὲν εἴδους παρατηρήσεις ὤφειλε νὰ κάμῃ ὁ κύριος Εἰσηγητής· ἀλλὰ καταγινόμενος σπουδαίως ὅπως μεταποίησεν τοὺς βατράχους μου εἰς βατραχοὺς, καὶ νὰ τε-

λέση τοὺς γάμους τοῦ σχεδὸν ἑβδομηκονταετοῦς Παύλου μετὰ τῆς πεντηκονταετοῦς Ἀγαθῆς του, δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς μικρολογίας τοιαύτης φύσεως.

Τὸ ποίημα, παρετήρησεν ὁ κύριος Παράσχος, ἐκτὸς τοῦ πρώτου ἄσματος, ὅπερ ἐστὶν ἡ εἰσαγωγή αὐτοῦ, σύγκειται ἐκ τριῶν διαδοχικῶν, καὶ στενωῶς συνδεδεμένων διηγήσεων, ὧν ἡ μία εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς ἄλλης. Ἐκάστη τῶν διηγήσεων τούτων, ἂν καὶ τελευτᾷ διὰ μιᾶς περιπετείας, ἐπειδὴ ὅμως τὴν διαδέχεται ἀμέσως ἑτέρα, δὲν δίδει καιρὸν ἀναπαύσεως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναγνώστου, ἢ τοῦ ἀκροατοῦ, ὅπως μετὰ μικράν τινα ἀνακούφισιν εὐαρέστως καὶ ἀπλήστως προβῆ τρόπον τινα ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην. Δὲν ἤθελε, λοιπὸν, εἶσθαι ἄτεχνον, ἐὰν μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου ἄσματος, καὶ μεταξὺ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου, παρενετίθεντο στίχοι τινὲς ἐν εἴδει ἀποστροφῆς ἢ μικρᾶς παρεκβάσεως, ἀνακουφίζοντες τὸ πνεῦμα, χωρὶς μολοντοῦτο νὰ διακόψωσι τὸ ἐκ τῆς συνεχείας προκύπτον διάφορον.

Τὴν ὀρθὴν ταύτην γνώμην, ἣν προσέφερον ἡ καλαισθησία διὰ τῆς φιλίας, ἀσμένως ἠσπασθῆν, καὶ μετ' ἑμοῦ πάντες οἱ παρόντες, διὸ καὶ δὲν ἐδίστασα νὰ προσθέσω μετὰ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου ἄσματος τὴν πρὸς τὴν Μούσαν ἀποστροφὴν, μετὰ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου, διάλογον μικρὸν τῆς Ἀγαθῆς μετὰ τοῦ Ἀβδουλά, ὡς ἀναφέρω καὶ εἰς τὴν δεκάτην τρίτην σημείωσιν τοῦ ποιήματος.

Καὶ μολοντοῦτο ὁ φίλος Παράσχος, οὐδὲ τὸν ὀγκώδη τίτλον τοῦ ὀγδοῦ σοφοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀμφισβητεῖ, οὐδὲ τὴν σεβασμίαν τήβεννον Παρνασσείου Νομοθέτου περιβάλλειναι. Ἄλλ' ὁ μετ' εὐγενοῦς καρδίας κρίνων τὴν ἔμμετρον γλῶσσαν τῆς καρδίας, δὲν ἔχει ἀνάγκην ὄγκου ὅπως μὴ ἀμβλυωπῆσῃ πρὸς τὸ πλεονέκτημα ἢ τὸ ἐλάττωμα· ὅταν δὲ ἡ ἐπίκρισις εἶναι ὀρθή, καὶ ἡ αὐστηρότης αὐτῆς εἶναι σεβαστή. Κακῶς δ' ὑπηρέτησαν πάντοτε αἱ Μοῦσαι τοὺς ἐμπορευομένους αὐτάς.

Ἄφ' οὗ ἤκουσα τὴν γνώμην τῶν ποιητικῶν καρδιῶν, εἶπα· ἄς ἀκούσω καὶ τὴν γνώμην τῆς αὐστηρᾶς κρίσεως. Ἐνώπιον,

λοιπὸν, τριῶν ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων λογίων μας ἀνέ-
 γνων καὶ ἐκ δευτέρου τὸ χειρόγραφον. Τὸ ἤκουσαν οὗτοι μετὰ
 προσοχῆς, καὶ ἠπόρησαν μὴ εὐρόντες ἐν αὐτῷ τὰς ἐν τῇ ἐκθέσει
 τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ ἀναφερομένας ἐλλείψεις. Ὁ πρῶτος μάλι-
 στα τῶν Κυρίων τούτων ἐζήτησε καὶ νὰ ἴδῃ τὰς ἐπὶ τοῦ χειρο-
 γράφου ὑπογραφὰς τῶν ἀναγνόντων αὐτὸ δύο Κριτῶν ὅπως πει-
 σθῆ περὶ τῆς ταυτότητός του. Ὁ δεύτερος εἶπεν, ὅτι ἐπίτηδες,
 βέβαια, ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς ἐβράβευσε ποίημα ὡς τὸ τοῦ Κοσμά
 τῆς Ῥέκας, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν διαγωνισμὸν, ὅπως κατηρ-
 γήθῃ, προσέθηκε μειδιῶν, καὶ αὐτὸς ὁ ἐξοστραχισμὸς τὸ πάλαι
 μετὰ τοῦ Ὑπερβόλου τὴν ἀπέλασιν. Ὁ δὲ τρίτος, ἔχων περιου-
 σίαν, νοῆς, μαθήσεως καὶ πλούτου, ἐσίγα σκεπτόμενος, ἐγερωθὶς
 δὲ, ἐζήτησε τὸ χειρόγραφόν μου ὅπως τὸ ἐξετάσῃ κατ' ἰδίαν, καὶ
 τὸ ἔλαβε.

Τὴν ἐπιουσαν ἦλθεν ὁ κύριος οὗτος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐπι-
 στρέψας μοι τὸ χειρόγραφον, εἶπε μετὰ συγκινητικῆς φωνῆς.
 — «Ἐπίστευον ὅτι ὁ Δαβὲλης δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς τὴν ζωὴν μετὰ
 »τὸ γενναῖον κατόρθωμα τοῦ Μέγα... ἀλλ' ἠπατήθην! Λάβε τὸ
 »χειρόγραφόν σου!» καὶ ἐπὶ μικρὸν ταλαντευθεὶς, «λάβε καὶ
 »τοῦτο, προσέθηκεν, ὡς μόνην ἀπάντησιν τῆς ἐπὶ τοῦ ποιήμα-
 »τός σου κρίσεώς μου!» καὶ ἀφείς κύλινδρον χάρτου ἐπὶ τοῦ
 χειρογράφου ἐγένετο ἄφαντος.

Ἦνοιξα τότε τὸν κύλινδρον, καὶ ὁ κύλινδρος οὗτος (μὲ τὴν
 ἄδειάν σας, κύριε Ῥαγκαβῆ!) περιεῖχε τὸ χιλιοδραχμον γέρας εἰς
 τεσσαράκοντα στυλπινοτάτας ἀγγλικὰς λίρας, φερούσας τὴν ἐρα-
 σμίαν εἰκόνα τῆς κραταιοτάτης Βικτωρίας, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐ-
 πιστόλιον.

«Φίλε ποιητά!

«Σὲ ἔκλεψαν· δέξου πρὸς ἀποζημίωσιν τὸ περιεχόμενον, τὸ δ-
 »ποῖον νὰ θεωρήσῃς οὐχὶ ὡς ἀμοιβὴν ἰδικήν σου, ἀλλ' ὡς ἱκα-
 »νοποίησιν τῆς ἀδικηθείσης ποιήσεως. Τύπωσον τὸ ἔργον σου
 »τάχιστα, καὶ πέμψον τὸ μὲν πρῶτον ἀντίτυπον εἰς τὸν σεβά-
 »σμιον Ἀγωνοθέτην, τὸ δὲ τελευταῖον εἰς ἐμέ.»

Ἵπάρχουσι, λοιπὸν, ἐφώνησα μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐκπλήξεως, ἐν τῇ νεναρκωμένῃ τῶν Ἀθηνῶν κοινωνίᾳ, ἄνδρες γενναῖα φρονῶντες καὶ γενναῖα πράττοντες! Ναί, μάθετε τοῦτο πάντες οἱ τὰς Μούσας ἀγνῶς θεραπεύοντες, καὶ θαρρῆεϊτε!

Τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀνδρὸς δημοσιεύων σήμερον, λυποῦμαι μεγάλως, διότι ἐπεβλήθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σφραγῖς Πυθαγορείου σιγῆς ἐπὶ τὰ χεῖλη μου καθ' ὅσον ἀφορᾷ καὶ τὴν δημοσίευσιν τοῦ γνωστοῦ ἐπὶ συνέσει καὶ πατριωτισμῷ ὄνομός του. Παρηγοροῦμαι ὁμως, διότι δὲν μένει ὀλοτελῶς ἀγνωστον, καὶ τινες τῶν φίλων μου μετὰ συγκινήσεως ἐπρόφερον αὐτό. Ἄρκοῦμαι, λοιπὸν, νὰ στέψω ἤδη, ὡς ἐν ἀνωνύμῳ καλλιτεχνήματι, τὴν ἀρετὴν, ἐπιφυλαττόμενος ἄλλοτε νὰ στέψω δι' ἀνθηροτέρου στεφάνου τὸ μέτωπον τοιοῦτου ἀνδρός. Καὶ ἀτελῶς μὲν ἴσως ἐκφράζομαι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀτελείᾳ τῆς ἐκφράσεώς μου ἐκπληρῶ δύο ἱερὰ καθήκοντα.

Μεθ' ἡμέρας τινὰς (τὴν 22 Ἀπριλίου) ἐδημοσίευσά τὴν ἐπομένην ἀγγελίαν μου. Δι' αὐτῆς ἐξέφραζον μικρὸν τι παράπονον διὰ τὴν γενομένην ἀδικίαν, καὶ περὶ τὸ τέλος, κεκαλυμένως πῶς, ὑπεδείκνυον τὴν γενομένην παρ' ἰδιώτου λογίου βράβεισιν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ.

Α Γ Γ Ε Λ Ι Α.

«Τίς ἀγνοεῖ τὴν πολυδάκρυτον καταστροφὴν τῆς Χίου, τῶν Ψαρῶν, τῶν Κυδωνιῶν, καὶ τοῦ Μισολογγίου;

»Ἐπεισόδια σπαραξικάρδια τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ δράματος, τοῦ ὁποίου προσωρινὴ λύσις ἦτον ἡ ἀπελευθέρωσις μικρᾶς τινος γωνίας γῆς, ἀρκούσης μὲν πρὸς ταφὴν μας, θέλουσιν ἐπὶ πολὺ συγκινεῖ τὰς ψυχὰς τῶν συγχρόνων, καὶ ἐπισύρει ἐπ' αἰῶνας τὰ δάκρυα τῶν μεταγενεστέρων.

»Παιδίον μικρὸν ἀνετράφη ἐν μέσῳ τῶν φρικτῶν τούτων ἐντυπώσεων, καὶ ἀνὴρ σήμερον ἐπιχειρῶ νὰ τὰς ψάλω.

»Ἐπισκεφθεῖς τὴν Χίον κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1856, ἀνεχώρησα φέρων τὰς φρικωδεστέρας εἰκόνας τῶν ἀποτροπαίων ἡμερῶν τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῆς κατὰ τὸ δευτέρον ἔ-

τος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Αἱ εἰκόνες αὐται μοι ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις σοβαροῦ τινος ποιήματος. Ἄρυσθεὶς τὴν ὕλην ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ, ἰδὼν ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς τὰ ὄστα τῶν πολυαρίθμων θυμάτων, ἀκούσας ἐκ στόματος τῶν γεροντοτέρων κατοίκων διαφόρους περιπετείας καὶ συμβάντα τοῦ φονικοῦ ἐκείνου τραγωδήματος, τοῦ ὁποίου θύματα ἐγένοντο πάντες σχεδὸν οἱ εἰρηνικοὶ πρόκριτοι τῆς νήσου, καὶ πολλαὶ χιλιάδες γυναικῶν, παιδίων, καὶ γερόντων, δύναμαι νὰ ὁμολογήσω ἐν εἰλικρινείᾳ, ὅτι πολλὰ ὀλίγα ἠναγκάσθην νὰ πλάσω ὅπως ζωγραφῆσω τὴν φρικτὴν ταύτην σκηνὴν, τὴν διαφωτισθεῖσαν ἐπὶ τέλους πρὸς εὐκλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος διὰ τῆς λάμπσεως τῆς πυρποληθείσης Τουρκικῆς Ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου Κανάρη.

Αἱ ἐντυπώσεις μου ἦσαν τόσον ζωηραὶ, ὥστε μετὰ τριετίαν ἠδυνήθην νὰ χαλιναγωγῆσω τὴν φαντασίαν καὶ νὰ γράψω τὸ περαιοθὲν καὶ ἀγγελομένον σήμερον λυρικοεπικὸν ποίημά μου εἰς ἄσματα τέσσαρα, τὸ ἐπιγραφόμενον «ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ».

» Ἀλλὰ τὸ ποίημά μου τοῦτο πραγματευόμενον περὶ πολυδακρύτου ἐπεισοδίου τοῦ ἀγῶνος, περὶ μαρτύρων καὶ θυμάτων τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀνακαλοῦν ὄντως Ἑλληνικὰς ἀναμνήσεις, ἐπέπρωτο νὰ περικοσμηθῆ καὶ αὐτὸ, κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Ἰησοῦ μας Χριστοῦ, μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον καινοφανοῦς διὰ τὰ χρονικά τῆς φιλολογίας ἡμῶν μαρτυρίου. Ἐπηνέθη μὲν ὑπὸ τοῦ Εἰσηγητοῦ, ἀλλ' ὁ ἔπαινος ἦτον, κατ' ἐμὲ, χλεύη, ἦτον ἄθλον ταχυδακτυλουργίας ἐμπνευσθὲν μόνον ὑπὸ μικροπρεποῦς ἐκδικήσεως. Καὶ κατὰ πόσον μὲν ἐπέτυχεν ἡ κακία, ὁ χρόνος θέλει τὴν διδάξει· ἐγὼ δὲ σιωπῶ καὶ θέλω σιωπήσει, διότι εἰμὶ πεπεισμένος ὅτι θέλουσι λαλήσει ἄλλοι εὐγλωττότερον ἐμοῦ, ὅτι θέλει λαλήσει αὐτὴ ἡ ἀδέκαστος κοινὴ γνώμη, ἡ τὰ στέρνα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνος ἀχθοφόρου κινουῦσα πολὺ εὐγενέστερον τῆς νάνου δολιότητος, τῆς διὰ μικρὰ πάθη προσπαθούσης νὰ καταπνίξῃ τὸ δίκαιον, νὰ ταπεινώσῃ τὸ ὑψηλόν, νὰ κηλιδώσῃ τὸ ὠραῖον.

« Ὅσοι ἐκ τῶν φίλων τῆς Μούσης μου ἀνέγνωσαν τὸ χειρόγραφόν μου (καὶ μὰ τὸν Θεὸν κατ' οὐδὲν ἦσαν ἤττονες τοῦ Ζωΐλου του) ἀνεκήρυξαν τὸν ΑΓΙΟΝ ΜΗΝΑΝ ὡς τὸ ἄριστον τῶν ὄσων

μέχρι τοῦδε αὐτῆ παρήγαγε. Πεποιθώς εἰς τὰς αὐστηρὰς ἐπικρίσεις των, καὶ εἰς τὴν ἄσπιλον εἰλικρίνειάν των τολμῶ καὶ ἐγὼ νὰ τὸ συστήσω ὡς τοιοῦτον.

» Δημόσιεύων δὲ τὸ ἔργον μου διὰ τοῦ θάρρους καὶ τῆς συναισθησεως ἣν ἔχομεν πράττοντες τὸ καλόν, δὲν δύναμαι νὰ μὴν ἐπιφύλαξω διὰ τοὺς ἀναγνώστας μου τὴν συγκινητικὴν ἐκπληξιν ὠραίου τινὸς ἀνεκδότου, τὸ ὁποῖον θέλω λογισθῆ εὐτυχῆς νὰ δημοσιεύσω συγχρόνως ἐν αὐτῷ. Τοῦτο θέλει ἠδύνηι πάντα Ἑλληνα· τοῦτο θέλει ἐμψυχώσει πᾶσαν παραγνωρισθεῖσαν ἢ καταπατηθεῖσαν ὑπὸ τῆς κακίας ἰκανότητα· τοῦτο θέλει ἀποδείξει ὅτι ἂν ἡ αἰδῶς ἀπεχαιρέτησε τινὰς, ἂν ἄλλων ἢ συνειδήσις ἐκαυτηριάσθη, πάλλουσιν ὅμως εἰσέτι ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, καρδιαὶ ἄξια τῶν ὠραίων ἡμερῶν τῆς Ἑλλάδος.»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Η ΔΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΑΩΝ ΠΑΛΗ.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Ἄλέξανδρος ὁ Ῥαγκαβῆς εἶτε ἐλπίζων ὑπουργικὴν μεταρρύθμισιν, καὶ θέλων νὰ συστηθῆ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βασιλείαν καὶ τὸ ἔθνος ὡς ὁ ἐπιτηδειότατος τοῦ πολιτικοῦ σκάφους πηδαλιούχος, εἶτε σκοπεύων νὰ ἐκτοξεύσῃ ἀπομεινάρια τινὰ χλευασμῶν κατὰ τῶν αἰτίων τῆς ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἀπομακρύνσεώς του, εἶτε ἄλλα μηχανώμενος, ἐξέδωκεν ἐφήμερον ἐφημερίδα πολιτικὴν καὶ φιλολογικὴν (*) μετὰ τοῦ πασιγνώστου Διονυσίου Κορομηλαῖ ἐταιρείαν ποιησάμενος, ἔπισθεν τοῦ ὁποίου καὶ γενναίως ἐχαρακώθη.

(*) Μετὰ τέσσαρας μόνον κρωγμοὺς παρέδωκεν ἡ μακαρῆτις Ὁμόνοια! τὸ πνεῦμα, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς περιφρονήσεως τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἐὰν ἦναι ἀληθές ὅτι «οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γεννήσεται» εἶναι ἔτι ἀληθέστερον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἀπὸ ὑπουργοῦ μέχρι ἐμβαδοποιοῦ, ἀπὸ γέροντος μέχρι μειρακίου, ἀπὸ καθηγητοῦ μέχρι ἀναλφαβήτου, ἔχει τόσον ὀξεῖαν τὴν ῥίνα τῆς πολυπραγμοσύνης, ὥστε, ἀδύνατον μὲν ἀποβαίνει ὁ εἰς νὰ πράξῃ τι ἐν κρυπτῷ χωρὶς νὰ μὴ τὸ μάθῃ ὁ ἄλλος, χωρὶς τοῦτο νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸν μετ' ὀλίγα τῆς ὥρας λεπτὰ εἰς τὰ κεντρικὰ καφφενεῖα τῆς Πρωτευούσης, δύσκολον δὲ καθίσταται καὶ νὰ διανοηθῇ τις τι, χωρὶς ταχέως νὰ μὴν ἐννοηθῇ.

Ἐν τινι συνεδριάσει τοῦ Δωδεκαθέου τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Μῶμος ἐξέθετο ὅτι τὸ κυριώτερον ἐλάττωμα τοῦ ἐξόχου τῶν πλασμάτων, τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τὸ ὅτι δὲν φέρει θυρίδα ἐπὶ τοῦ στήθους, δι' ἧς νὰ διορῶνται καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτοῦ διανοήματα. Ἄλλ' ἂν ὁ Μῶμος ἔζη σήμερον μεταξύ μας, δὲν ἤθελεν αἰσθανθῆ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, διότι, νῆ Δία, πάντες οἱ Ἕλληνες κατέστημεν διαφανεῖς, καὶ τὰ ἐντὸς ἡμῶν διανοήματα εἰσὶ πασίγνωστα. Τοιαύτη εἶναι σήμερον ἡ φυσικὴ τοῦ Ἕλληνος ὀξυδέρκεια!

Διὰ τῆς μικρᾶς μου ταύτης παρεκβάσεως ἠθέλησα, ἀναγνώστὰ μου, νὰ εἶπω ὅτι μόλις τὸ πρῶτον φύλλον τῆς Ῥαγκαβικῆς Ὁμονοίας!!! ἐφάνη, καὶ πάντες εἶδον οὐχὶ πλέον *le bout des oreilles*, ἀλλὰ σύσσωμον τὸν κύριον Ῥαγκαβῆν λαλοῦντα καὶ γράφοντα διὰ τοῦ γνωστοῦ ἐκεῖνου ἐπαμφοτερίζοντος ὕφους, τοῦ ὑπὸ φαινομένην ἀκακίαν κρύπτοντος τὴν κακὴν πρόθεσιν, τοῦ ὑπὸ ἄνθη κοινῶν τόπων καὶ τετριμμένων φράσεων ἐκτοξεύοντος τοῦ σκορπίου τὸν δυσώδη ἶδον.

Ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς, φυσικῶ τῷ λόγῳ, δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ καὶ ἐμὲ εἰς αὐτὸν τὸν πρῶτον τῆς πατριωτικωτάτης ἐφημερίδος του ἀριθμόν· διότι καὶ ἐκ τῆς μακρᾶς ἐπισκέψεως ἣν ἠυδόκησε νὰ μοὶ κάμῃ δύο ἡμέρας μετὰ τὸν διαγωνισμὸν ὅπως ἐξιλεωθῇ, καὶ ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἀγγελίας μου, ἐνόησεν ὅτι κακόν τι θηρίον ἐτοιμάζει τοὺς ὀξεῖς ὄνυχάς του διὰ τὴν ἀριστοκρατικὴν καὶ τρυφεροτάτην ἐπιδερμίδα του· ἠθέλησε, λοιπὸν, προκαταλαμβάνων τὴν κοινὴν γνώμην νὰ μὲ παραστήσῃ τρόπον τινα ἀντιφάσκοντα, διότι ἄλλοτε ἔτρεφον ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπὸ

ληψίν τινα, καὶ νὰ μὲ ὑβρίσῃ δι' ὅτι πᾶς ἄλλος ἤθελεν εὐγνωμονεῖ. Ἐξ ἡμιτελοῦς τινὸς ἄρθρου μου δημοσιευθέντος ἐν τῇ Πανδώρα, μετὰ πολλὰς καὶ ἐνοχλητικὰς παρακλήσεις του, περὶ τῶν πεζῶν ποιημάτων του, δι' οὗ καταδείκνυνται μᾶλλον αἱ ἐκ τοῦ Μολλιέρου ἀντιγραφαὶ του, ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ. Ὡς νὰ δικαιολογῆται ἡ σοφὴ αὐτοῦ κρίσις, διότι πρὶν τὴν ἐκφέρῃ δὲν εἶχον ἀφορμὴν νὰ τὸν ὀνομάσω ἄδικον, ἢ ὡς νὰ δικαιολογῆ ποτὲ τὰς κακὰς πράξεις μας ἢ καλὴ ἰδέα ἦν ἐπεικῶς συλλαμβάνου-σιν ἄλλοι περὶ ἡμῶν, ἀνεξαρτήτως εἰς τὰ κακὰ ἅπερ πράττομεν. Ἴδου τὸ πρῶτον κατ' ἐμοῦ ἄρθρον του, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ δικαίαν δυσμένειάν μου.

Ἐκ τοῦ ἀριθ. 1 τῆς ΟΜΟΝΟΙΑΣ τῆς 30 Ἀπριλίου 1860.

αὐτὸν ὑπεσχέθημεν εἰς τὴν περὶ ἐκδόσεως τῆς Ὅμοιοιᾶς προκήρυξίν μας ὅτι θὰ γράψωμεν καὶ περὶ βιβλίων, δὲν ἐπιστεύομεν ὅτι ἠθέλομεν ποτε ἀναγκασθῆ νὰ γράψωμεν καὶ περὶ βιβλίων. Τὴν ἀφορμὴν μᾶς δίδει ἡ ἐσχάτως κυκλοφορήσασα κεῖς τὴν πόλιν μας ἀγγελία τοῦ Κ. Θ. Ὁρφανίδου περὶ ἐκδόσεως τοῦ κατὰ τὸν ἐφετεινὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν ἐπαυθέντος αὐτοῦ ποιήματος. Ὁ Ἅγιος Μηνᾶς. Δὲν φρονοῦμεν ὅτι τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐπὶ τῶν ποιημάτων ἐπιτροπῆς πρέπει νὰ περιβάλλῃ καὶ ἱερότης, ἥτις περιβάλλει ἀναγκαίως τὰ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἀποφασιζόμενα, ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπομεν (!) ἢ μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν. Ἀλλὰ τί ἐστὶ ἐπιστημονικὴ συζήτησις φαίνεται ὅτι δὲν ἔμαθεν ὁ Κ. Ὁρφανίδης, οὔτε ἀφοῦ ἔγινε καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς. (*) Ἀφ' ἐτέρου ὁμοίως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κενὸν ἐν μέσον, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ πραγματικῶς περιττὴν πᾶσαν ἀπὸ μέρους του φιλολογικὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει περὶ τοῦ ποιήματος του περιεχομένων. Ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἡ τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιτροπὴ σύγκειται ἀπὸ Ζωίλου εἰς ἔσπευσε νὰ συγκροτήσῃ αὐτὸς ἄλλην ἐπιτροπὴν ἐκ φίλων του, ἥτις ἐτροπολό-

(*) Ἐπιστημονικὴ συζήτησις ἐστὶν ἡ κατὰ πάντας τοὺς τρόπους ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας, κύριε Παγκρατῆ, τὴν ὁποῖαν τρέμας πᾶς ἔνοχος, καὶ ἥτις δὲν σοὶ συμφέρει.

»γησε σημαντικῶς τὴν ἀπόφασιν τῆς πρώτης. Εἶναι περίεργον
 »νέν τούτοις ὅτι ὁ Κ. Ὀρφανίδης, ὅστις, ὡς λέγουσι, δὲν στερεῖται
 »πνεύματος, (*) ἐσκέφθη μὲν ὅτι κρίσις γινομένη ὑπὸ Ζωίλων εἶ-
 »ναι ὑποπτος, ἀλλ' ἐλησμόνησεν ὅτι καὶ ἡ κρίσις τῶν φίλων δὲν
 »ἔχει κῦρος ἀπρόσβλητον. Δὲν θέλομεν νὰ ἀδικήσωμεν τὸν Κ.
 »Ὀρφανίδην ὑποθέτοντες ὅτι ὅσα εἶπε κατὰ τοῦ Κ. εἰσηγητοῦ τὰ
 »κεῖθεν ἐκ πεποιθήσεως. Εἴμεθα μᾶλλον διατεθειμένοι νὰ ἀποδώ-
 »σωμεν τὰ πάντα εἰς στιγμιαίαν παραφορὰν, διότι εἰξεύρομεν κάλ-
 »πλιστα ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ ὕφος τοῦ Ὀρφανίδου, ὅταν δὲν εἶναι ἐ-
 »ξημμένος. Τὸν θέλοντα νὰ πεισθῇ περὶ τούτου παραπέμπομεν
 »εἰς ἄρθρον τι πραγματευόμενον περὶ τῶν διηγημάτων τοῦ Κ.
 »Ῥαγκαβῆ, τοῦ ὁποῖου τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη εἰς ἓν τῶν
 »παρελθόντων φύλλων τῆς Πανδώρας. Τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο κατὰ
 »λάθος μόνον τυπογραφικὸν φέρει τὴν ὑπογραφὴν Α. ἀντὶ Ο. Ἐν
 »αὐτῷ δύναται νὰ ἴδῃ πᾶς τις ποία εἶναι ἡ ἀπαθὴς κρίσις τοῦ
 »ποιητοῦ τοῦ Ἀγίου Μηναῦ περὶ τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ. Τὸν παρακα-
 »λοῦμεν μόνον νὰ μὴ ἐξετάσῃ ποίαν ἡμερομηνίαν φέρει τὸ φύλ-
 »λλον ἐκεῖνο τῆς Πανδώρας, οὔτε νὰ ζητήσῃ τοὺς λόγους, οἵτινες
 »διέκοψαν τὴν συνέχειαν τοῦ ἄρθρου. Οὐδὲν ἄπορον ἂν ἡ παρεμπε-
 »σοῦσα ἡμέρα τῆς μεγάλης μεταβολῆς, ἡ 25 Μαρτίου, ἐπέφερε
 »καὶ τινὰς δευτέρου λόγου μεταβολάς. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Πανδώρα
 »λεγόμενων δύναται πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ ὅτι παίζων μᾶλλον ἢ
 »σπουδαιολογῶν, ἐπαναλαμβάνει ὁ Κ. Ὀρφανίδης ἐν τῇ ἀγγελίᾳ
 »του ὑποκεκρυμμένως ὅσα καὶ ἄλλοτε ἐρρέθησαν κατὰ τοῦ πρώην
 »ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Ὑπουργοῦ, (!!) ἐκτὸς ἀνθελήσωμεν νὰ ὑποθέ-
 »σωμεν ὅτι ἔρχεται ἐκουσίως νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν
 »ἀνθρώπων ἐκείνων, τοὺς ὁποῖους ὁ ἴδιος προηγουμένως ἀπεκά-
 »λεσε μικροὺς ἀντιπάλους τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ.»

Ἴδου ὅμως ποία ἦτον καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ἀθηναίου τύπου,
 περὶ τῆς Ῥαγκαβικῆς Ὀμοιοῦσας καὶ τοῦ Συντάκτου τῆς Κα-
 ταχωρίζομεν, συντομίας χάριν, τὸ ἠπιώτερον καὶ μικρότερον τῶν
 κατ' αὐτῆς δημοσιευθέντων ἄρθρων.

(*) Ὁ κζυμένος! λαλεῖ ὡς νὰ μὴ μὲ γνωρίζῃ! Ἀνέφερον δὲ προηγουμένως
 ὅτι οἱ προσκληθέντες ἐν τῷ οἴκῳ μου ἦσαν φίλοι μᾶλλον τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ.

Ἐκ τοῦ ἀριθ. 51 τοῦ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
τῆς 4 Μαΐου 1860.

«Προχθὲς ἐξεδόθη νέα ἐφημερίς ἡ Ὀμονομία ἐπιγραφομένη,
»καὶ ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ Κ. Διονυσίου Κορομηλά. Ἡ ἐφημερίς
»αὕτη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προμαντεύει ὅτι θὰ τύχη τῶν συμπαθειῶν
»τοῦ κοινοῦ κατ' ἐξαίρεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ ὄργανα τοῦ τύπου τὰ
»ὅποια ὁ λαὸς ὑποδέχεται μετὰ ψυχρότητος διότι ἕκαστον ἐξ αὐ-
»τῶν ἐμφανιζόμενον ἐξογκώνει τὰς τάξεις τῶν ἀντιπολιτευομέ-
»νων ἢ τῶν ὑπουργικῶν χωρὶς δηλ. ὡς αὐτὴ νὰ βαδίσῃ τὴν μέ-
»σιν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐθύτητος. Τῶνόντι ἡ Ὀμο-
»νομία ἅμα ἐμφανισθεῖσα ἔτυχε τῶν θερμότερων συμπαθειῶν τοῦ
»κοινοῦ· καὶ ἦτο δυνατόν ν' ἀρνηθῆτις τὰς συμπαθείας του εἰς
»ἐν φύλλον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Διονυσίου Κορομηλά καὶ συν-
»τασσόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ καὶ τῶν περὶ αὐτόν; Δημο-
»σιεύοντες δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ
»ἔχωμεν καὶ πάλιν τὴν δυστυχίαν ν' ἀναιρεθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ διὰ
»κἀνεὸς τετραστίχου του ἐν τῷ Α ἰ ῶ ν ι, καὶ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν
»τὴν στηρίζομεν πρὸ πάντων εἰς τὴν προφανῆ διάθεσιν τὴν ὅποιαν
»ἔχει νὰ μὴ κρυφθῆ. Εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου του ἐκτύπησε
»πλαγίως δι' ἀποσιωπητικῶν, τὸ ἰσόβιον τῆς Γερουσίας, ἡ ὅποια
»τὸν ἔκαμε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ὑπουργείου μὲ ὄχι πολὺ εὐαρέστους
»ἀναμνήσεις, ὑπενομιρίζει εἰς τὸν Κ. Κουντουριώτην τὴν ἀνάγκην
»τοῦ διορισμοῦ πρέσβεως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπερασπίζει τὸ
»ὑπουργεῖον τοῦ ὑπομνήματος, καὶ ἀνταλλάσσει ὀλίγα κτυπήματα
»μὲ τὸν Κ. Ὀρφανίδην μὲ τὸν ὅποιον εἶχεν ἀνοικτούς ὀλίγους
»ποιητικούς λογαριασμούς. Μερικοὶ ἔκριναν τὴν νέαν ἐμφάνισιν
»τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ δημοσιογραφικῆς σκη-
»νῆς μέχρις αὐθαδείας τολμηράν· ἀλλὰ «*sic notus Ulixes?*»

Μετὰ τὴν ἐν τῇ Ὀμονομίᾳ διατριβὴν τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ ὤ-
φειλον νὰ φωτίσω τὸ Κοινὸν τί εἶδος ἄρθρου ἔγραψα περὶ
αὐτοῦ, πότε καὶ διατί τὸ συνέγραψα, καὶ διατί τὸ ἄφη-
σα ἡμιτελές· ἀπήντησα, λοιπὸν, διὰ τῆς Αὐγῆς τὰ
ἐπόμενα.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 625 τῆς ΑΥΓΗΣ τῆς 10 Μαΐου 1860.

«Εὐγενέστατε κύριε Ἄλ. Ῥ. Ῥαγκαβῆ!

«Εὐγνωμονῶν μεγάλως διότι μ' ἐνθυμήθητε εἰς τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τῆς ἐφημερίδος σας ἢ Ὁ μ ό ν ο ι α σπεύδω νὰ σᾶς ἀπαντήσω προσωρινῶς ὀλίγα τινα, διότι δυστυχῶς ἀναγκάζομαι ν' ἀναβάλω κατὰ τὸ παρὸν τὴν κυρίως ἀπάντησίν μου. Δὲν φέρει ἡ ἐφημερίς σας ἐπὶ κεφαλῆς δύω χεῖρας φιλικώτατα συνδεδεμένας, εἰκονίζουσας ἴσως τὸν ἱερὸν δεσμὸν μεταξὺ ὑμῶν καὶ τοῦ τυπογράφου σας κυρίου Διονουσίου Κορομηλά, ἐπιτρέψατέ μοι, λοιπὸν νὰ σφίξω τὴν δεξιάν σας βραδύτερον...

«Καὶ πρῶτον μὲν σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ λάβητε τὸν κόπον ν' ἀρνηθῆτε ὅτι ὑμεῖς εἴσθε ὁ συντάκτης τοῦ ἀρθριδίου, τοῦλάχιστον ἐκείνου, τοῦ πολλὰ καὶ καλὰ περιέχοντος ὑπὲρ τοῦ πρώην Ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν (πρώην μεγάλου Ποστελνίκου), μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς δὲ πᾶν ὅ,τι γράφετε χάριτος, ἀποδίδοντος εἰς ἐμὲ ὁ ξ ύ ν ο ι α ν ὑ ψ η λ ῆ ς π ο λ ι τ ι κ ῆ ς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχω· ὅτι δηλαδή, κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, διὰ νὰ σᾶς κολακεύσω ἴσως, ἔγραψα περὶ τοῦ τρίτου τόμου τῶν ποιήσεών σας ἄρθρον τι ἐπαινετικὸν ἐν τῇ Πανδώρα, καὶ ὅτι μετὰ τὸν διαγωνισμὸν ἠρνήθη τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ. Naί! σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν ἀρνηθῆτε ὅτι ὑμεῖς ἐγράψατε, ἢ τοῦλάχιστον (μετὰ τῶν διακριθέντων ἐπὶ συνέσει πολιτικῆ καλὸν εἶναι νὰ λαλῆ τις προφυλακτικῶς) ὅτι ὑπηγορεύσατε συνεργάτην σας τινὰ νὰ γράψῃ αὐτὸ τὸ κατ' ἐμοῦ ἄρθρον· διότι ἐὰν ἀρνηθῆτε τοῦτο δημοσίᾳ, δύναμαι, χρείας τυχούσης, νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω καὶ δικαστικῶς· ἤξεύρετε δὲ ὅτι ἐγὼ πᾶν ὅ,τι λέγω καὶ τὸ πράττω.

«Δεύτερον δὲ σκοπεύω νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι τὸ καταχωρισθὲν ἐν τῇ Πανδώρα περὶ τῶν ποιήσεών σας ἄρθρον μοὶ ἐψωμοζήτηθη (*c' est le mot*) φίλτατε συναδέλφε, παρὰ τινος πολιτικοῦ ἀνδρὸς καλουμένου Ἀλεξάνδρου Ῥαγκαβῆ, καὶ παρὰ τοῦ συναδέλφου καὶ φίλου του κυρίου Νικολάου Δραγεύμη συντάκτου τῆς Πανδώρας, πολλοὺς μῆνας πρὶν τοῦ ποιητικοῦ

διαγωνισμοῦ. Τότε ἀναγνοὺς τὰ πονήματά σας ἐλεῖνα ἔγραψα εἰς τὸν ἐπιμένοντα κύριον Δραγούμην ὅτι τὰ θεωρῶ ὡς τὰ ἀσθενέστερα προϊόντα τοῦ καλάμου σας, καὶ ὅτι ἂν τὰ ἐγνώριζα πρὶν τῆς δημοσιεύσεώς των, ἤθελον σᾶς ἀποτρέψει (ἐὰν εἶχον τοιοῦτον δικαίωμα) τοῦ νὰ δημοσιεύσητε τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ὁ κύριος Δραγούμης, ὅστις πολὺ σᾶς ἀγαπᾷ, μοὶ ἔγραψε ζητῶν ἐπιμόνως παρ' ἐμοῦ τὸ περὶ αὐτῶν ἄρθρον, λέγων πρὸς δικαιολόγησιν τῆς αἰτήσεώς του ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ἔληγε τὸ ἔτος τῆς Πανδώρας, ἐπεθύμει νὰ ἔχη ἓν ἄρθρον καὶ παρ' ἐμοῦ, ὅπως μὲ συμπεριλάβῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν συντακτῶν της! ἀναγκασθεὶς τότε ἔγραψα ἀνωνύμως τὸ δημοσιευθὲν ἐκεῖνο μέρος τῆς βιβλιογραφικῆς διατριβῆς περὶ τῶν συγγραφῶν σας ἐκείνων, περατούμενον ἐκεῖ ὅπου ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐπίκρισις τῆς μεταφράσεώς σας τῶν ἕξ πρώτων ἀσμάτων τῆς Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσου, τὰ ὅποια, ὡς ἐνθυμεῖσθε, εἶχα τε ἄλλοτε πέμψει εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν, ἀλλὰ δὲν ἐγένοντο δεκτά. Καὶ μ' ὄλα ταῦτα διὰ τοὺς ἐπαίνους μου μὲ ὑβρίζετε! μὲ ποτίζετε σήμερον ἀγνωμόνως ἀντὶ τοῦ μάννα χολῆν. Πλὴν τοῦτο διότι ἀμφότεροι θὰ ἔχομεν ἴσως ἀδικον! . . . καὶ διότι τοιοῦτος εἶναι τῶν πρώην μεγάλων Ποστελνίκων, ὡς ὑμᾶς, ὁ χαρακτήρ!

«Δυσανασχετῶν διότι οὔτε καιρὸν εἶχον, οὔτε ἤθελον νὰ καταγίνωμαι εἰς ἔργα κναφέως, δὴ ὡ μ. ἦ ν. α. σ. σχεδὸν πρὶν τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ σᾶς εἶχον εἰπεῖ ὅτι δὲν εἶχα Τάσσον, ἀλλὰ σεῖς προθύμως μοὶ ἐπέμψατε τὸν ἰδικόν σας ὅστις εὐρίσκεται ἀκόμη παρ' ἐμοῦ· σᾶς εἶπα μίαν ἄλλην ἡμέραν ὅτι ἤθελα νὰ ἔχω τὴν σπανίως εὐρισκομένην σήμερον μετάφρασιν τοῦ Τάσσου ὑπὸ τοῦ Γουζέλη, καὶ ἀμέσως, ὡς ὑπηρέτης μου, ὁ κύριος Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς ἔτρεξεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἔλαβε τὸν Γουζέλην, καὶ μοὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν οἰκίαν· διὸ καὶ εὐρίσκεται μετὰ τοῦ Τάσσου σας ἀκόμη ἐπὶ τοῦ γραφείου μου! Τὰ βιβλία ταῦτα τὰ θεωρῶ πολύτιμον παρακαταθήκην μετὰ τὰ ἐν τῇ Ὁμονοίᾳ κατ' ἐμοῦ δημοσιευθέντα, καὶ δὲν σᾶς τὰ ἐπιστρέφω ἐὰν δὲν τὰ ἴθωσι πάντες οἱ περίεργοι τῶν Ἀθηνῶν μέχρι κόρου.

«Λυποῦμαι, ἐν τιμῇ, διότι ὑπερασπιζόμενος ἑμαυτὸν βιάζομαι νὰ ἐκθέτω τοιαῦτα ἀηδῆ πράγματα ἐνώπιον τῶν λογίων καὶ τοῦ Κοινοῦ· ἀλλ' εὐλογημένε ἄνθρωπε! σὺ ἔλαβες μάλιστα καὶ διὰ πληγῶν βιάζεις τὴν ἐπὶ εἴκοσι ἔτη πρὸς σὲ ἀβροφροσύνην μου νὰ παύσῃ τοῦ νὰ ἦναι ἀβροφροσύνη. Σὺ εἶσαι αἴτιος τούτου, μὴ καταμετρῶν τὴν ἀξίαν τῶν φίλων καὶ τῶν ἐχθρῶν σου! σὺ ζητεῖς ἐπιμόνως τοῦτο! σὺ, λοιπὸν, ὄψου!

«Κόλαξ ποτὲ δὲν ἐστάθην, ἂν καὶ εἶχον τὴν ἱπποτικὴν βλακείαν νὰ ἦμαι διὰ τὰ προτερήματα καὶ τὰς γνώσεις σας πολλάκις θερμότερος τοῦ δέοντος ἐγκωμιαστής σας· ἔνεκα τούτου μάλιστα πολλάκις μὲ ἔτυψεν τὸ δξύκεντρον θηρίον τὸ ὁποῖον καλεῖ ὁ, κατὰ τινὰς, ἀγενῆς τῆς Ἑλλάδος λαὸς, συνείδησιν· ἔνεκα τούτου μάλιστα ἐλάμβανον μερίδα τινὰ τῆς καθ' ὑμῶν ἀποστροφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, τῆς κορυφωθείσης ἐν καιρῷ τοῦ ὑπομνήματός σας, δεκαπλασιασθείσης δ' ἔκτοτε μέχρι σήμερον· λοιπὸν, συνάδελφε ἐν Πηγάσῳ, τὸ πρᾶγμα δὲν πηγαίνει καλὰ! διὰ τὴν ἀγάπην σου μεῦβρισαν πολλοὶ ἀγαθοὶ Ἕλληνες· διὰ τὴν ἀγάπην σου νὰ μὲ ὑβρίζης καὶ σὺ! τοῦτο εἶναι καινοφανὲς καὶ ἀνήκουστον μεταξὺ ὄλων τῶν παραδόξων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· σωτήριον, λοιπὸν, εἶναι νὰ λείψῃ ἀπὸ ἐμὲ αὐτὴ ἡ ἀγάπη σου, ὅπως ἔλειψε καὶ ἀπὸ τὰ ἐννέα δέκατα τῶν συναδέλφων σου.

«Ὡς πολιτικὸν ἄνδρα ἀπέφυγα πάντοτε νὰ σᾶς κρίνω· διότι καταγινόμενος μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐπιστήμην μου, ἐνίστε εἰς τὴν ποίησιν, καὶ πάντοτε εἰς τὸν μικρόν μου κῆπον, ἀδιαφορῶ περὶ τῶν ἐφημέρων σκιῶν τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, καὶ μισῶ σήμερον πᾶσαν πολιτικὴν συζήτησιν, ἂν καὶ δὲν μετεβλήθην εἰς ἀνάλητον ὄν. Ὅταν ὅμως σᾶς εἶδα ποιοῦντα οὐχὶ καλὴν χρῆσιν τῆς ψήφου μου ἦν ὡς καθηγητῆς σᾶς ἔδωκα, (καὶ σᾶς τὴν ἔδωκα μόνον καὶ μόνον διότι ὁ Βασιλεὺς ἐτίμησε τότε τὸν συνάδελφόν μου διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του) τότε ἐλύθη πᾶν γόητρον ὑπὲρ ὑμῶν. Ὅταν σᾶς ἀνέγνωσα ἀπολογούμενον διὰ τὰς πολιτικὰς σας ἀμαρτίας, δὲν ἐγνώρισα τὸν συγγράψαντα τὴν συνέντευξιν τῆς Δρέσδης· ὅταν σᾶς εἶδα ἐπὶ δύω ἐσπέρας ἐπιμένοντα νὰ ἐξυ-

βρίσῃτε τὴν ὀλομέλειαν τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἑλληνοδικῶν τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς ἐκθέσεως, ἐλεεινολόγησα τὴν ῥοπήν ἣν ἔχετε νὰ προσβάλλετε τὴν ὀλομέλειαν τῶν σωμάτων· καὶ ὅταν, μεθ' ὅλα ταῦτα, σᾶς εἶδα διὰ μικρὰ πάθη ἐκδίδοντα τὸν ἐφεινόν σας (ἐνωῶ ὑμᾶς μόνον) διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ποιήσιν φετφᾶν, ἀπεστράφη τὸν ποιητὴν τῆς τριεσπέρου Παραμύθης. Τί δὲ αἰσθάνομαι τώρα, ὅτε κατεδέχθητε μεθ' ὅλων τῶν μεγαλοσταύρων σας, καὶ τοῦ μυθικοῦ ἐκείνου ὄγκου τῆς ἀπὸ Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων κατ' εὐθειᾶν γραμμὴν καταγωγῆς σας, νὰ καταβῆτε εἰς τὸ στάδιον τῆς χυδαίας καὶ πεζῆς ἐφημεριδογραφίας ἑταιρείαν ποιησάμενος μετὰ τοῦ κυρίου Διονυσίου Κερομηλά, τοῦτο εἶναι καὶ δύσκολον, καὶ σκληρὸν νὰ σᾶς τὸ εἶπω.

«Ναὶ δύσκολον! καὶ καλῆτερον δι' ἐμέ καὶ δι' ὑμᾶς ἤθελεν εἶσθαι νὰ μὴ σᾶς ἔλεγα οὐδὲ ταῦτα· ἀλλὰ φίλε μου, σὺ κρατεῖς μάστιγα καὶ ἀνηλεῶς μὲ βιάζεις ὡς μαῦρον τῆς Ἀφρικῆς νὰ ἐκπληρώσω τὸ ἱερόν μου πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν θέσιν μου καθῆκον· ὄψου λοιπὸν, πάλιν τὸ λέγω, ἐνώπιον τοῦ ἀναγνώστου μου, ἐνώπιον τῶν μεταγενεστέρων. Οἱ ἔχοντες ἀξιώσεις εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἐὰν δὲν αἰσχύνωνται τοὺς συγχρόνους, πρέπει τοῦλάχιστον νὰ φοβῶνται τὴν ἀδέκαστον κρίσιν τῶν μεταγενεστέρων· συλλογίσθητε δὲ, ὅτι ἐν τῷ τάφῳ ἢ ψυχρὰ κόνις δὲν δύναται νὰ περικοσμηθῇ διὰ τίτλων, οὐδὲ διὰ μεγαλοσταύρων ξένων ἔθνων, οὐδὲ διὰ τοῦ ὄγκου τῆς ὑπουργικῆς ἀξίας, ἀλλ' ἄφωνος θέλει ἀκούσει τὴν καταδίκην τῆς! καὶ τοῦτο εἶναι λίαν δυσάρεστον!

«Μάθετε τώρα διατί δὲν ἐπεραίωσα τὸ ἐν τῇ Πανδώρα ἄρθρον μου, ἂν καὶ τὸ γινώσκητε καλῆτερον ἐμοῦ.

«Παραβαλὼν στίχον πρὸς στίχον τοῦ Τάσσου τὸ κείμενον μετὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Γουζέλη καὶ τὴν ἰδικήν σας, ἔφθασα εἰς τὸ ἐξῆς κωμικὸν μὲν, ἀλλ' ἀπλούστατον καὶ βέβαιον πόρισμα.

«Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1859, ὁ Τορκουάτος Τάσσος, ὁ Ἰταλικὸς Ὁμηρος, περιεβλήθη φορέματα Σκόκου καὶ Ἐξαρχοπούλου, καὶ περιτρέχει τὰς ὁδοὺς τῆς νέας κλεινῆς πόλεως τοῦ Κέκροπος, » διαιτώμενος εἰς τὰ παντοπωλεῖα.

«Δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχη τις γνῶσιν βαθεῖαν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἀληθῶς ἀπεφάνθη· ἀρκεῖ νὰ ἐσυλλάβῃσε ποτὲ τὸ πασίγνωστον *Calypso non poteva consolarsi* κτλ. καὶ θέλει δώσει τὴν ὑπὲρ τῆς γνώμης μου ψῆφον. Ἐὰν ἐπιμένετε δυσπιστῶν, εὐαρεστηθῆτε νὰ μοὶ δώσητε μικρὰν ἀκρόασιν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, καὶ πιστεύω νὰ κάμψω τὴν φιλαυτίαν σας. Περὶ τούτου, λοιπὸν, ἄλλοτε καὶ σπουδαιότερον! Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο! ἔφθασα ἀκολούθως καὶ εἰς ἄλλο συμπέρασμα ἔτι σκανδαλωδέστερον τοῦ πρώτου· τὸ ἐπόμενον.

«Ὁ μακαρίτης Δημήτριος Γουζέλης, Ζακύνθιος, ἀποδεικνύεται φῶς φανερὰ διδάσκαλος τοῦ νομοθέτου τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ μας Παρνασσοῦ!»

«Αἱ τοῦτο εἶναι βλασφημία κατὰ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου τῶν Μουσῶν!» θὰ κράξετε.— Ἴσως! πλὴν δυστυχῶς εἶναι ἀλήθεια περιεχομένη εἰς δύο βιβλία, ὧν τὸ ἓν ἀνήκει εἰς τὸν Γουζέλην, τὸ δὲ ἄλλο (ἐπειδὴ σᾶς ἀρέσει ὁ τίτλος) εἰς τὸν πρῶτον Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν!

«Τῶ ὄντι· ὁ γέρων Γουζέλης καίτοι κακόζηλος, καίτοι χυδαῖζων καὶ βαρβαρίζων, εἶναι πολὺ πιστότερος μεταφραστῆς τοῦ Τάσσο ἀπὸ ὑμᾶς· καὶ ἐὰν συγκρίνῃ τις τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν μετέφρασε καὶ ἐστιχοῦργησε, μὲ τὴν σήμερον, ἀποθαίνει, νῆ Δία, καὶ γλαφυρότερος σχεδὸν. Ἐπιφορτίζομαι δὲ νὰ σᾶς πείσω βραδύτερον καὶ περὶ τούτου.

«Μετὰ τὰ δύο ταῦτα δυσάρεστα δι' ἐμὲ τὸν φίλον σας πορίσματα ἔμεινα ἐμβρόντητος, ἀκίνητος, κρατῶν τὸν κάλαμον, τρίβων τὸ ὠτίον μου, καὶ ἀπορῶν περὶ τοῦ πρακτέου, ἀπαραλλάκτως ὅπως ὑμεῖς ὅτε σᾶς ἔκαμον ἐπερωτήσεις διὰ τὸ ὑπόμνημά σας εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα. Μοὶ φαίνεται μάλιστα ὅτι ὑπετονθόρισα ἐξ ἀγανακτήσεως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστάτου δαίμονος, τοῦ καυχάζοντος ἴσως ταύτην τὴν στιγμήν διὰ τὴν ἔριν μας, ἣτις εἶναι κατόρθωμά του καὶ κατόρθωμά σας.

«Ἄλλ' ἀνάψας μετ' ὀλίγον εἰς τὸν λύχνον τὸ σιγάρον μου, καὶ ἐμπνευσθεὶς ὡς Πυθία ὑπὸ καπνοῦ νικοτιανῆς, ἔκαμα τὴν σταθερὰν ἐπόφασιν νὰ μὴν ἐξακολουθῆσω· ἔκλεισα, λοιπὸν, καὶ

Τάσσον, καὶ Γουζέλην, καὶ Ῥαγκαβῆν, καὶ ἔβριψα τὰ πάντα εἰς τὴν γωνίαν τῆς τραπέζης μου, ὅπου ἀκόμη κεῖνται περιμένοντα, ὡς εἶπον, τοὺς περιέργους τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν δ' ἐπιούσαν, ἀπαντήσας τὸν Κ. Δραγούμην τῷ εἶπον ὅτι δὲν τοῦ πέμπω τὴν συνέχειαν τοῦ ἄρθρου μου, διότι . . . δὲν θέλω νὰ πέμπω τὴν συνέχειαν!

Ἐξ ὄλων τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους, ἔλεγον καθ' ἑαυτὸν, ἀφήσας τὸν κύριον Δραγούμην, τὸ σημαντικώτερον καὶ δυσκολώτερον ἦτον ἡ κάθαρσις τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου· καὶ ἐξ ὄλων τῶν κόπρων τοῦ κόσμου χεῖρων εἶναι ἡ τοῦ κακοῦ μεταφραστοῦ. Ἐγὼ δὲ δὲν εἶμαι Ἡρακλῆς!

Ἄρκτος τούτου ἐὰν ἔγραφον τὴν συνέχειαν, τί ἤθελε συμβῆ; ἐν ἓκ τῶν δύο· ἐὰν ἡ ἐπίκρισίς μου δὲν ἦτον ὄλη μέλι καὶ ῥόδα, ὁ φίλος Κ. Δραγούμης, πιστὸς εἰς τὴν φιλίαν σας, δὲν ἤθελε καταχωρήσει τὴν ἀ ν ὀ σ ι ο ν! τὴν β λ ἄ σ φ η μ ο ν! τὴν ὑ β ρ ι σ τ ι κ ῆ ν! ἐπίκρισίν μου εἰς τὸ φύλλον του, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὸ φύλλον σας· ἐὰν δὲ πάλιν ἔγραφον αὐτὴν ἀσυνειδήτως καὶ κολακευτικῶς, ἤθελον γίνεαι ἐγὼ αὐτὸς καταγέλαστος, καὶ τότε δὲ τὸ ἐν τῇ Ὁμοιοίᾳ σας ἄρθρον ἤθελεν ἔχει δι' ἐμέ ἐπαισθητὴν βαρύτητα. Παρατηρήσατε τί συμπεράσματα ἤελησατε κατ' ἐμοῦ νὰ πορισθῆτε ἐκ τῶν ἀθῶων καὶ μετρίων ἐπαίνων μου!

Ὅρχίζομαι εἰς ὅ,τι εἶναι ἱερὸν ὅτι αὕτη εἶναι ἡ αἰτία τῆς μὴ ἐξακολουθήσεως τοῦ ἄρθρου μου· ἐὰν δὲν πιστεῦετε ἐμέ, ἀποταθῆτε πρὸς τὸν Κ. Σπυρίδωνα Ζαμπέλιον, τὸν Ἀσώπιον, τὸν Πρινάρην, τὸν Τερτζέτην, τὸν Μουστοξύδην, καὶ πρὸς πάντας τοὺς πολλοὺς καὶ δοκίμους περὶ τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ ἐὰν οὗτοι σᾶς εἴπωσιν ὅτι ἡ παρ' ὑμῶν δημοσιευθεῖσα μετάφρασις τῶν ἐξ πρώτων ἀσμάτων τῆς ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσου, εἶναι οὐχὶ πιστὴ, ἀλλ' ὀπωσοῦν ὑ π ο φ ε ρ τ ῆ μ ε τ ἄ φ ρ α σ ι ς τοῦ Τάσσου, τότε σταυρόνω τὰς χεῖρας, καὶ δέχομαι ὡς ἄλλος Ἅγιος Στέφανος, ὄλους τοὺς λίθους τοῦ Λυκαβητοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου.

Ἄταῦτα πρὸς ὦραν, Κύριε Ῥαγκαβῆ· μὴ παραπονεθῆτε δὲ διότι σᾶς λαλῶ μὲ τὴν αὐστηρὰν γλῶσσαν ἀνδρὸς εἰλικρινεοῦς καὶ

μισοῦντος τὸ σατανικὸν ψεῦδος. Πᾶς ὁ μὴ σεβόμενος ἑαυτὸν δὲν ἔχει δικαίωμα εἰς τὸ σέβας τῶν ἄλλων. Μοὶ ὀφείλετε εὐγνωμοσύνην μάλιστα, διότι πολὺ ἐλάλησα περὶ τῶν ποιημάτων σας, τὰ ὅποια, ἂν καὶ ἐσχάτως ἐδημοσιεύθησαν, πρὸ πολλοῦ ἐλησημονήθησαν.

Ἄγεῖρου ἐκ τοῦ τάφου σου, φίλε καὶ ἀγαπητὲ Ζαλοκώστα! σὺ τὸν ὅποιον ἐπίκρανα πρὸς καιρὸν χάριν τοῦ εὐγενοῦς καὶ μεγαλοψύχου ἀνδρὸς Ῥαγκαβῆ· ἐγεῖρου! καὶ ἀναγνοὺς ταῦτα σφίγξε τὴν δεξιάν μου, ὅπως μοὶ τὴν ἐσφίγξας ὀλίγους μῆνας πρὶν σὲ στερηθῆ ἡ Πατρίς· καὶ ὅταν ὁ Θεὸς μᾶς ἐνώσῃ πάλιν, ἅς ζητήσωμεν ἀμφοτέρω· λόγον διὰ τὴν ἔριν μας ἐκείνην, ἣν ἐλησημονήσαμεν ἐπὶ γῆς, παρὰ . . . τοῦ ἐκλαμπροτάτου Κυρίου πρῶην Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν!!!

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ.»

Ἐκ ταύτης τῆς ἀπαντήσεώς μου βλέπουσι, λοιπὸν, οἱ ἀναγνώσται τί εἶδους ἄρθρον συνέγραψα ἐγὼ, πότε καὶ διατὶ τὸ συνέγραψα, καὶ διατὶ ἠρνήθην τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ. Τὰ δὲ παρ' ἐμοὶ κείμενα εἰσέτι δύο βιβλία, ὧν τὸ ἓν ἀνήκει εἰς τὸν κύριον Ῥαγκαβῆν, τὸ δὲ εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἐξ ἧς προθύμως ἔτρεξε καὶ τὸ ἔλαβεν ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς, μαρτυροῦσιν ὡς σῶμα ἐγκλήματος τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου. Ἄς παρατηρήσῃ προσέτι ὁ ἀναγνώστης ὅτι μέχρι τοῦδε οὐδαμοῦ ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ Γ. Σταυρίδου, ἡ περὶ τοῦ ποιήματός του, διότι κατ' αὐτοῦ οὐδὲν εἶχον παράπονον ἢ πάθος· ἐλθόντα μάλιστα τρίς καὶ τετράκις ἐν τῇ οἰκίᾳ μου φιλικώτατα ἐδεξιώθην, καὶ συμβουλάς εἰλικρινεῖς τῷ ἔδωκα ὅτε μοὶ ἀνέγνωσε τὸ ποιημάτιόν του, περὶ τῆς διορθώσεως τῶν ἀπείρων ἐν αὐτῷ σφαλμάτων, ἐναντίον τοῦ ἰδίου μου συμφέροντος· διότι ἐὰν ἤκουε τὰς συμβουλάς μου αὐτάς ἤθελε μοὶ ἀφαιρέσει μικρὸν μέρος τῶν κατὰ τοῦ Ῥαγκαβῆ ἐπιχειρημάτων μου. Ὁ ἄνθρωπος δ' ἐφαίνετο ἐκτιμῶν τὴν εἰλικρινειάν μου καὶ ὁσάκις μ' ἐπεσκέφθη, καὶ ὅταν μοὶ προσέφερε τὸ ποιήμα του, καὶ ὅταν μοὶ ἔγραψεν ἐπιστόλιόν τι, περὶ αὐτοῦ βραδύτερον θέλει γίνεαι λόγος.

Ἄλλ' ὁ Ἡρακλῆς Ῥαγκαβῆς γινώσκων ὅτι εὐκόλον δὲν ἦτον νὰ καταβληθῆ τῆς δικαίας ἀγανακτήσεώς μου ἢ ἑπτακέφαλος Ὑδρα, μετὰ τὰ ἐν τῇ Ὀμοιοῖα του κακοήθως κατ' ἐμοῦ δημοσιευθέντα, προσεκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν Ἰόλαον Σταυρίδην. Κύριος οἶδε ποίαν μετεχειρίσθη πλεκτάνην ὁ μέγας πολιτικός διὰ νὰ ἐρεθίσῃ τὸν ἄπειρον τοῦτον νέον κατ' ἐμοῦ· γινώσκω ὅμως ὅτι δις καὶ τρίς συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ παρέστησεν ὅτι δὲν ἦτον δίκαιον νὰ πάσῃ αὐτὸς χάριν ἐκείνου. Ἐν ᾧ, λοιπὸν, τὸ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ῥαγκαβῆ ζήτημα ἦτον περὶ ἐνδὲς ἄρθρου μου καλοῦ, καὶ περὶ μιᾶς κακῆς του μεταφράσεως, αἴφνης παρεμβαίνει ὡς αὐτόκλητος δῆθεν δικηγόρος ὑπερασπίσεως ὁ Γ. Σταυρίδης, δημοσιεύσας τὸν κάτωθεν ὑβριστικώτατον κατ' ἐμοῦ λίβελλον, εἰς ἐκάστην φράσιν τοῦ ὁποίου καταπροδίδεται ἀδεξίως ὁ ἠθικώτατος αὐτοῦ ὑποβολεύς.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 83 τοῦ ΦΩΤΟΣ τῆς 19 Μαΐου 1860.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Εἰς τὴν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 625 φύλλῳ τῆς Αὐγῆς
διατριβῆν τοῦ κυρίου Θ. Ὀρφανίδου.

Κύριε Θ. Ὀρφανίδη.

«Πιστεύω, ὅτι δὲν θὰ μὲ θεωρήσῃς ἀθάδη, ἐὰν μαθητὴς σου ὦν, σοὶ ἀποτεινῶ λέξεις τινάς. Σὲ ἐσεβόμην κατὰ πάντα, καὶ τώρα σὲ σέβομαι, ἀλλὰ μόνον ὡς καθηγητὴν μου καὶ ὡς ποιητὴν, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς ἄνδρα φιλόσοφον, δηλαδὴ ἀπαθῆ.

«Ὁμνύω εἰς τὰ ἱερώτερα ὅτι Κ. Ῥαγκαβῆς μὲ ἀπέτρεψε (;;;;) τοῦ ν' ἀπαντήσω καὶ ἡ ἀπόφασίς μου δὲ ἦτο νὰ μὴ ἔλθω εἰς ῥῆξιν μετὰ σοῦ. Ἄλλ' ὅταν σὺ αὐτὸς καταπατῆς τὴν ἀξιοπρέπειάν σου, ὅταν ὀνομάζῃς πατζαβοῦραις ποιήματα ἀξίως στεφανωθέντα ὑπὸ ἀνδρῶν ἐχόντων κόκκους τινάς φιλοσοφίας πλειοτέρους παρ' ἐμὲ καὶ σέ, (*) ὅταν ἐκὼν κατεβαίνῃς ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Παρνασσοῦ διὰ νὰ βυθισθῇς μέχρι γονάτων εἰς βόρβορον παθῶν καὶ

(*) Οὐδαμοῦ καὶ εἰς οὐδένα ἐλάλησα ἢ ἔγραψα μέχρι τῆς 19 Μαΐου περὶ τοῦ ποιήματόςτου, ἀφ' οὗ αὐτὸ λαλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ.

φράσεων σκ αν δ α λ ω δ ω ν, (I I) όταν, διὰ πάθη, λέγῃς πράγματα τὰ ὁποῖα ἀγανακτεῖ ἀκούων τις, καὶ τὰ ὁποῖα κηλιδόνου ὄχι μόνον τὴν ἐπιτροπὴν, ἀλλὰ καὶ ὄλην τὴν Ἑλλάδα, (sic) όταν ἐκτιμᾷς τόσον κακὰ τὴν ἀνθρωπότητα, (I) ὥστε πιστεύεις ἀδιστακτικῶς, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέφερεν ἀπόφασιν ἄδικον διὰ σέ, όταν κλαυθμυρίζῃς διὰ τὸ βραβεῖον ὡς παιδάριον ὁποῦ ζητεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα του γλύκισμά τι, (II) όταν νομίζῃς ὅτι εἶσαι ὁ κορυφαῖος τῶν ποιητῶν τοῦ ἔθνους, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς οὔτε ἐγέννησεν οὔτε δύναται νὰ γεννήσῃ ἄλλον ἀνώτερον ἢ ὁμοῖόν σου, (*) τότε δὰ, θεωρῶ διασυρομένους ὄχι μόνον τοὺς στεφανώσαντας, ἀλλὰ καὶ τὸν στεφανωθέντα, τότε, ἀφίνω τὴν σιωπὴν τὴν ὁποῖαν ἀπὸ σέ-βας μέχρι τοῦδε ἐτήρησα, καὶ σπεύδω νὰ ἀπαντήσω, εὐχαριστῶν σε, διότι μαθητὴν ἄκοντα, μὲ προκαλεῖς νὰ διαγωνισθῶ πρὸς σέ καὶ εἰς τὴν πεζογραφίαν, (I) καθὼς καὶ εἰς τὴν ποίησιν, (I) καὶ προτιθέμενος νὰ ὑπερασπισθῶ οὐχὶ τὴν ἐπιτροπὴν ἰδίως, ἀλλ' ὄλην τὴν Ἑλλάδα τὴν ὁποῖαν δι' αὐτῆς (I) ὑπερφιάλλω ἐξυβρίζεις. Ἡ νομίζεις, ὅτι ὅσα εἶπες, περιποιῶσι τιμὴν εἰς τὴν πατρίδα ΣΟΥ I

«Καταδέξου παρακαλῶ ν' ἀποκριθῆς σαφῶς εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις μου. Διατὶ παραπονεῖσαι τόσον γοερά, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ μόνου; (II) μήπως οὗτος μόνος συνεκρότει τὴν ἐπιτροπὴν, ἢ ἦτο κύριος αὐτοκράτωρ τῆς δίκης. (**) Ἐὰν ἦσο εὐσυνειδήτος, ὡς καυχᾶσαι, ἤθελες γράψαι κατὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἐν γένει. Σὺ δὲ ἀφίνεις τὰ λοιπὰ μέλη αὐτῆς. Διατί; Ἴσως ἐλπίζεις νὰ τοὺς οἰκονομήσῃς διὰ τὸ μέλλον μὲ τὴν σιωπὴν σου. Καὶ ἐξεμεῖς τὰς ὕβρεις σου μόνον κατὰ τοῦ Ῥαγκαβῆ. Διὰ τί; Ἴσως διὰ νὰ δείξῃς εἰς τὰς μελλούσας ἐπιτροπὰς, πόσον φοβερὸς εἶσαι εἰς τοὺς μὴ βραβεύοντάς σε. Ἐπειτα, ὄχι μόνον ὑποθέτεις, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν βέβαιος εἶσαι ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἐμάντευσεν ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Διὰ τί τοῦτο; Ἐν

(*) Βλέπετε ὅτι ἐνοχλεῖται ὁ ὑποβουλευς διὰ τὴν ποίησιν.

(**) Καὶ ποῖος ἦτον λοιπόν; ἡ σκιά του, ὁ κύριος Παπαρρηγόπουλος; ἢ ὁ διὰ τὸν τύπον προεδρεύων τῆς Ἐπιτροπῆς ἀξιότιμος κατὰ πάντα Πρύτανης;

ᾧ σὺ εἶσαι τόσον εὐφυής, καὶ ἔλαβες προσωπεῖον τόσον ἔντεχνόν, καὶ τόσον καλὰ ἐσατύρισες τὸν ἐξάπηχυν στόμαχον τοῦ Ὀρφανίδου, ὥστε ἠδύναντο ν' ἀπατηθῶσι καὶ ἄγγελοι καὶ δαίμονες.

Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι σ' ἐμάντευσαν, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ σὲ ἀδικήσῃ τόσον φρικτὰ ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς, ὅστις σοὶ ἦτο τόσον ὑπόχρεως διὰ τὰ ἐγκώμια τὰ ὁποῖα σοῦ ἐψωμοζήτησεν ὡς λέγεις. (*) Ἄλλ' ὦ ἄνθρωπε, ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, τίς μ' ἐμποδίζει νὰ πιστεύσω, ὅτι καὶ σὺ βέβαια ἐψωμοζήτησες πλείοτερα παρ' αὐτοῦ. Ἐπειτα, ἂν σεῖς εἴσθε τοιοῦτοι, τίς μ' ἐγγυᾶται καὶ περὶ τῶν λοιπῶν καθηγητῶν. Ἐὰν δὲ ὅλοι εἶναι τοιοῦτοι, δηλαδὴ ἄνθρωποι κοινοὶ, ὑπεύκοντες εἰς πάθη, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, τότε, τί πρέπει νὰ ἐλπίζῃ ἡ Ἑλλάς, ἀφ' οὗ οἱ φωστῆρες τῆς ἐσκοτίσθησαν, ἀφ' οὗ τὸ ἄλας τῆς ἐμωράνθη. (**)

Κατ' εὐτυχίαν ὅμως, τὸ νοῆμον κοινὸν δὲν σ' ἐπίστευσεν, ἀλλ' ἐνόησεν ὅτι ἔγραφε εἰς παραφθορὰν πάθους. (***) Τὸ κατ' ἐμέ, ἐὰν ἔκρινα τοὺς ἀνθρώπους καθὼς σὺ, ἤθελα ἀπορήσει πῶς ἢ ἐπιτροπὴ δὲν ἐφοβήθη τὴν ἰσθόλον σου γλῶσσαν, καὶ πῶς δὲν σοὶ ἐνεχείρισεν ἀμέσως τὰς δραχμὰς διὰ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ ζιζάνιον τόσον ὀχληρὸν.

Διὰ τί παρουσιάζεις εἰς τὸν διαγωνισμὸν τὰ ποιήματά σου, ἀφ' οὗ δὲν ὑποβάλλεσαι εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς; Ἄν θέλῃς νὰ διατηρήσῃς τὴν ἀξιοπρέπειάν σου, στιχούργει, τύπονε, πλούτει, ἀλλὰ μὴ διαγωνίζου, διότι σὺ μὲν γηράσκεις ἤδη, ἄλλοι δ' εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκμὴν των, καὶ ἄλλοι χωροῦσι πρὸς αὐτήν. Μήπως ἡ δάφνη ἦτον ὁ μόνος πέθος σου; δὲν τὸ πιστεύω· διότι δάφνην ἔλαβες, καὶ ὁ ἄπαξ στεφανωθεὶς δὲν χρήζει ἄλλης· ἢ μήπως σὲ κατεμέθυσεν ἡ χιλιόδραχμος κνίσσα; ὄχι βέβαια· διότι ἄνθρωπος τοῦ χαρακτῆρός σου δὲν τολμᾷ νὰ εἶναι φιλάργυρος. Ἄλλ' ἂν εἶναι ἀληθές ὅτι εἶσαι φιλάργυρος, δύνασαι

(*) Πόσον πονεῖ διὰ μίαν λέξιν μας ὁ ὑποβολεὶς !

(**) Ὁ πολιτικώτατος ὑποβολεὺς θέλει νὰ κάμῃ τὸ μερικὸν ζήτημα *cause commune*. Πλὴν ἔς τὴν ἀγκυράραν ἐπάτησε !

(***) Φράσις ἐκ τοῦ κατ' ἐμοῦ ἄρθρου τῆς Ὁμογορίας, ἀποδεικνύουσα τὴν ἐνόητα τῆς ὑβριστικῆς δυνάδος.

νά παρακαλέσῃς τοὺς ἀνταγωνιστάς σου νά μὴ διαγωνίζωνται δούρακις σὺ διαγωνίζεσαι, καὶ αὐτοὶ βέβαια θέλουν σὲ ὑπακούσει φοβούμενοι τὸ ἀποτρόπαιον δηλητήριο τῆς γλώσσης σου. Καὶ ἔπειτα σὺ ὅστις περιπαθῶς κλαυθμυρίζων ὡς παιδάριον, ψωμοζητεῖς τὸ βραβεῖον, τολμᾷς νά εἴπῃς περὶ ἄλλων ὅτι σοῦ ἐψωμοζήτησαν ἐγκώμια. Μὴ σὲ μέλλῃ! ὁ Ῥαγκαβῆς εἶναι ἀρκετὰ πλούσιος, καὶ δὲν ψωμοψητεῖ ἀπὸ ψωμοζήτην. (*)

»Σ' ἔρωτῶ. Διατί σήμερον παραβάλλεις τόσον βαναύσως πρὸς ἓνα Σκόκον τὸν Ῥαγκαβῆν (**) τὸν ὁποῖον χθὲς ἔτι ἐγκωμιάζεις; διατί εἶσαι διπρόσωπος; Μὲ λέγεις (***) ὅτι τὸ ἐγκώμιον σοῦ ἐψωμοζήτηθη! ἀλλ' ἂν μὲν τὸ ἐγκώμιον ἦτον ἀδίκον, δὲν ἔπρεπε νά τὸ κάμῃς, ἔάν δὲ δίκαιον, τί λέγεις σήμερον τὰ ἐναντία τῶν ὄσων χθὲς ἔλεγες; Μᾶς ἀποδεικνύεις λοιπὸν φῶς φανερὰ ὅτι εἶσαι πολύπους ἀλλάστων χροιάν κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ ὅτι δὲν ἔκαμες τὸ ἐγκώμιον εἰμὴ μόνον διὰ νά βραβευθῆς, καὶ ὅτι ἅμα ἐψεύσθη ἡ ἐλπίς σου, μετέβης εὐκολώτατα ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων εἰς τὰς ὕβρεις, καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα, καυχᾶσαι ὅτι ἔχεις συνείδησιν, καὶ λέγεις μὲ τόνον ἀβροφροσύνης, ἀπαραλλάκτως ὡς αἱ κομφερόμενοι τοῦ θεάτρου, «Μ' ἔτυψε τὸ δξύκεντρον θηρίον τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται συνείδησις» εἰπέ με παρακαλῶ, πῶς τύπτει ἓνα θηρίον, καὶ ποῖον θηρίον ἔχει δξύκεντρον, καὶ μὲ ποῖον θηρίον ὁμοιάζει ἡ συνείδησις, καὶ πῶς ἤμπορεῖ νά ἔχῃ συνείδησιν ἄνθρωπος ὅστις πλάττει διηγῆματα τόσον οἰκτρὰ καὶ ἀηδῆ, διὰ τὸ κοινὸν τὸ ὁποῖον νομίζει αἰσχρὸν καὶ νά τ' ἀκούσῃ, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ τέρπεται ἀκοῦον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ σὲ οἰκτεῖρει. (****)

(*) Ῥαγκαβισμοὶ, ἢ Βουλγαρισμοὶ εἰσὶ ταῦτα;

(**) Ἴδὲ ἀναγνώστα, τὰ παρὰ τοῦ Ῥαγκαβῆ δημοσιευθέντα συγχαρητήρια τῶν διανομέων, παράβαλε αὐτὰ πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ Σκόκου τὰ ποιήματα, καὶ δὸς ἀντ' ἐμοῦ τὴν ἀπάντησιν.

(***) Ἐδῶ προδίδεται πάλιν ὁ ὑποβολεύς! ἐγὼ ποτὲ εἰς Σταυρίδην δὲν εἶπα τίποτε, ἀλλὰ μόνον εἰς Ῥαγκαβῆν τὴν γράφει, λοιπὸν, καὶ εἰς τὸ Φῶς ὑπὲρ τοῦ Ῥαγκαβῆ;

(****) Ὁ τέρπων τὸ Κοινὸν, φίλε Ῥαγκαβῆ, ἀγαπᾶται· μόνον ὁ ὑβρίζων ἔθνος καὶ Κοινὸν οἰκτεῖρεται... ἂν δὲν περιφρονῆται.

«Λέγεις ὅτι πολλοὶ ἀγαθοὶ Ἕλληνες σ' ἐμίσησαν διότι ἠγάπας πολὺ τὸν Ῥαγκαβῆν. Ἔχεις λάθος. Μισεῖται μόνον ὁ μὴ καλῶς ἀγαπῶν, ὁ ἐπαμφοτερίζων, ὁ ἀλλοπρόσαλλος. Σὺ δὲ τότε μὲν περιεφρόνησες τὴν φιλίαν τόσων ἀγαθῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ βραβεύθῃς, τῶρα δὲ περιφρονεῖς τὴν τοῦ Ῥαγκαβῆ, διότι δὲν ἐβραβεύθῃς, καὶ μένεις δυστυχῶς ἄφιλος.

«Παίξεις ἢ σπουδάζεις λέγων ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς πᾶν ὅ,τι γράφει τὸ γράφει μετ' ἰδιαιζούσης χάριτος. Ἐὰν μὲν τὸ λέγῃς σπουδάζων, καὶ εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς γράφει μὲ χάριν τότε ἀφεύκτως καὶ ὁ μεταφρασθεὶς Τάσσος τοῦ θὰ ἐγράφη μὲ χάριν, καὶ ἐπομένως ἔχεις ἀδικον νὰ παλινωδῆς. Ἐὰν δὲ τὸ λέγῃς εἰρωνευόμενος, ἔχεις λάθος· πάντες οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ ὄχι ἐμπαθεῖς, ὡς σὺ, εὐαρεστούμενοι ν' ἀφήσωσι τὰ πολιτικὰ κατὰ μέρος, θέλουν ὁμολογήσει ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς, πᾶν ὅ,τι γράφει, τὸ γράφει μὲ χάριν.

«Τί δὲ ἀναμιγνύεις εἰς τὰ πάθη σου Ζαμπέλιον Τερτσέτην καὶ Πρινάρην. Μήπως θέλεις νὰ τοὺς καταστήσης κριτὰς τοῦ Ῥαγκαβῆ; Ἄλλ' οὗτος δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐκείνων, οὔτε σοῦ, διὰ νὰ μάθῃ πῶς κλίνονται τὰ φράγχικα *io amo j' aime*. (III)

«Πρὸς τούτοις, λάβε τὸν κόπον νὰ μὲ ἀποκριθῆς, μήπως, καθῶς καυχᾶσαι ὅτι εἶσαι εὐσυνείδητος, θὰ καυχηθῆς ὁμοίως ὅτι εἶσαι καὶ φιλόλογος φοβερώτερος τοῦ Ῥαγκαβῆ; (III) Καὶ ἂν τὸ εἰπῆς, οὐδεὶς θὰ σὲ πιστεύσῃ. Ἡ μήπως εἶσαι ποιητῆς δεινότερος; (;;;) ὄχι βέβαια. Δύναμαι λοιπὸν ἐγὼ νὰ εἶπω ἐν πεποιθήσει ἐνώπιον ὄλων τῶν λογίων τοῦ ἔθνους, (III) ὅτι ὁ μεταφρασθεὶς Τάσσος τοῦ Ῥαγκαβῆ, ΘΑ ἔχῃ τοῦλάχιστον χάριν, ὅσῃν δὲν θὰ εἶχεν ἐὰν τὸν μετέφραζες σύ· (*) σὺ δὲ, ἀπὸ ἀγωνιστοῦ, γινόμενος αἴφνης κριτῆς τοῦ Ῥαγκαβῆ αὐτοχειροτόνητος, λέγεις ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Τάσσου δὲν εἶναι πιστὴ, ἐν ᾧ ἠξεύρεις πολὺ καλὰ, ὅτι ποίημα, μάλιστα ὁμοιοκατάληκτον, ἔχει πάντοτε ἰδέας τινὰς, ἢ λέξεις σχεδὸν περιττὰς, ἀναπληρούσας τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ, καὶ ἐπομένως ἡ πιστὴ μετάφρασις

(*) Ἄ!... ΘΑ ἔχῃ!!

τοιούτου ποιήματος, καθίσταται ΑΝΥΠΟΦΟΡΟΣ (sic) ὁ δὲ ἐμπείρως καὶ μὴ δουλικῶς μεταφράζων, δύναται, ἀντικαθιστῶν τὰς τοιαύτας ιδέας, δι' ἄλλων ἰδικῶν του νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ ἔργον, (!) καὶ οὕτω νὰ ὑπερβῇ μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον ὅταν ἦναι καλὸς τεχνίτης. Ἡξεύρεις βέβαια ἀρκετὴν τεχνολογίαν διὰ νὰ μ' ἐννοήσης, ἀλλ' ὡς ἐμπαθῆς, ἀναγκάζεσαι νὰ παραβιάζῃς τὴν συνειδήσίν σου καὶ ν' ἀντιφάσκῃς πρὸς ἑαυτόν. Ἴδου ἡ Ῥόδος ἰδοὺ καὶ τὸ πῆδημα. (!!)

ἄς κλεισθῶμεν ἀμφοτέροι εἰς δωμάτιον διὰ νὰ μεταφράσωμεν ποιήματός τινος ὁμοιοκαταλήκτου στροφάς τινος τὰς ὁποίας θέλουσι μᾶς προσδιορίσει ἄνδρες λόγιοι. Ἐγὼ μὲν θέλω μεταφράσει ἀπίστως, σὺ δὲ πιστῶς καὶ δουλικῶς· πιστεύω ὅμως ὅτι ἐπικρινόμενος θὰ ἦσαι καταγέλαστος· αἱ δὲ λῆξι πεῖραν λάβε. (!!!)

«Τέλος, μὲ ποίαν καρδίαν ἀποτείνεσαι ποιητικῶς πρὸς τὴν σκιὰν τοῦ μουσοφιλήτου Ζαλοκώστα, καὶ τὸν προσφωνεῖς μεγαλοπρεπῶς «ἐγείρου φίλε ἐκ τοῦ τάφου σου», σχεδὸν καθὼς ὁ Χριστὸς ὅταν εἶπε, «Λάζαρε δεῦρο ἔξω». Δὲν ἦτον καλλίτερον νὰ σιωπήσῃς τοῦλάχιστον, καὶ νὰ μὴ ταρατῆς τὴν σκιὰν ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον σχεδὸν ἐφόνευες μὲ τὴν πικρόχολον γραφίδα σου; καὶ ἔπειτα λέγεις ὑπερηφάνως «ἔχω συνείδησιν.»

Δὲν ὑπερασπίζομαι τὴν ἐπιτροπὴν ἣτις δὲν χρήζει ποτὲ ὑπερασπίσεως, ἀλλὰ θέλω ν' ἀποδείξω ἀπλῶς, ὅτι πάθος σὲ παρεκίνησε νὰ ὀνομάσῃς πατσαβούραν, (!) ποίημα στεφανωθὲν ὑπ' ἀνδρῶν γεγυμνασμένων κάλλιον ἐμοῦ καὶ σοῦ, εἰς τὸ νὰ διακρίνωσι τὸ καλὸν καὶ χρηστὸν καὶ ὅτι τὸ κοινὸν μολονότι μισεῖ τὸν Ῥαγκαβῆν, ὡς λέγεις, (*) δὲν ὑποχρεοῦται ὅμως νὰ πιστεύσῃ τὸν λόγον τῆς τιμῆς σου ὡς χρησμὸν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι τόσο ἀνόητον (!) ὥστε νὰ συμπαθῇ πρὸς ἄνθρωπον βλασφημοῦντα καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος. (!) Διότι ἀφ' οὗ ὑβρίζεις τὴν ἐπιτροπὴν ὡς ἀδίκον καὶ ἀσυνείδητον· τί λέγω; Ἀφ' οὗ, οὐδένα τῶν καθηγητῶν ἄφησες ἀνύβριστον, (sic) ἀφ' οὗ κράζεις, ὅτι ἀδίκως ἐδόθη εἰς ἄλλον τὸ βραβεῖον, ἴσως, διότι ἡ Ἑλλάς δὲν ἐγέννησεν οὔτε θὰ γεννήσῃ ἄλ-

(*) ὩΣ ΛΕΓΩ !!

λον ὡς σέ, πῶς ἄλλως νὰ σέ ὀνομάσω, εἰμὴ ἀνόσιον, βλάσφημον, καὶ ὑβριστὴν καθῶς καὶ σὺ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποκαλεῖς ἀφελέστατα. (II) Ἄλλ' ὦ θαυμάσιε, διατί δὲν ὑπέικεις εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς, ἐν ᾧ ἄλλοτε ἔγραφες πρὸς αὐτὴν εἰς στίχους «ὅποιας ὅμως φύσεως εἶν' ἡ ἀπόφασίς σας, τὸ κατ' ἐμὲ εἶν' ἱερά. κτλ. κτλ». Διατί τὰ ἔργα σου δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους; Διὰ τί ὁμοιάζεις λύραν, ἣτις καλῶς μὲν φθέγγεται διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἀκούει; Τί νομίζεις! ἐπειδὴ μὲ ταῖς φωνάrais σου ἐπέτυχες ν' ἀποκτήσης θέσιν κοινωνικὴν, οἰκίαν, καὶ κῆπον, (III) πιστεύεις ὅτι μὲ φωνάrais δύνασαι νὰ καταβροχθίζης καὶ τὰ βραβεῖα τῆς καλλιτελείας; (III) Ἐὰν, μόλις ἀναγεννηθέντες, παρηκμάσαμεν ἤδη, ἐὰν τὰ πάντα ὑπέικωσιν εἰς τοὺς ἔχοντας στόμα πλατὺ, καὶ φωνὴν στεντορείαν, τότε τετέλεσται! Ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ πιγιῇ εἰς τὰ νερά της.

Πιστεύω ὅτι θὰ ἀποκριθῆς λεπτομερῶς εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ σώρευε ὑβρεῖς κατὰ τὴν συνήθειάν σου ὅσας θέλεις· πᾶς ὅστις σ' ἐπέλησίασε ἔλαβε τὴν μερίδα του, καὶ ἐγὼ ἄς λάβω.

Ἐγγραφὸν τῇ 13 Μαΐου 1860.

Γ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ.

Συγχρόνως μὲ τὸν χαριέστατον τοῦτον καὶ λογικώτατον λιβέλλον ἐδημοσιεύθη τετράστιχος διατριβὴ τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ ἐν τῷ Αἰῶνι, δι' ἧς ἀρνεῖται ὅτι εἶναι Συντάκτης τῆς Ὀμονοίας, καὶ ὅτι οὐκ οἶδε τὸν ἄνθρωπον! Τὸ δὲ κοινόν, τὸ ὁποῖον συνείθισε νὰ ἐκτιμᾷ τὴν Ῥαγκαβικὴν εἰλικρίνειαν, τὸν ἐπίστευσε καθῶς καὶ ἐγώ.

Δύω τινὰ ἐσχόπευεν ὁ πολιτικώτατος κύριος Ῥαγκαβῆς νὰ ἐπιτύχη διὰ τοῦ ἀνωτέρω δημοσιευθέντος λιβέλλου, πρῶτον νὰ δικαιολογηθῇ ὑβρίζων με, καὶ δεύτερον νὰ ξεκαρδισθῇ γελῶν ἐὰν μ' ἔβλεπε διαπληκτιζόμενον μ' ἓνα Σταυρίδην. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔστησε καλῶς τὰ δῦκτιά του, καὶ τὸ πτηνὸν εὐρέθη πονηρότερον τοῦ κυνηγοῦ. Ἀπῆντησα δὲ πρὸς αὐτὸν, ἐκ δευτέρου διὰ τῆς Αὐγῆς ταῦτα.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 635 φύλλου τῆς Α ὑ γ ῆ ς
τῶν 27 Μαΐου 1860.

Πρὸς τὸν εὐγενέστατον Κ. Ἀλέκον τὸν Ῥαγκαβῆν.

Ἄνεγγων τὴν ἐν τῷ Αἰῶνι καταχωρισθεῖσαν κοινοποίησίν σας πρὸς τὸ δημόσιον, δι' ἧς τὸ διαβεβαιοῦτε μ. ἐ τὸν θε τ ι κ ῶ τ ε ρ ο ν τ ρ ὀ π ο ν | ὅτι δὲν γράφετε ὑμεῖς τὴν Ὀ μ ὄ ν ο ι α ν, οὐδὲ κάμμίαν ἄλλην ἐφημερίδα!

Ἄνεγγων μετ' ὀλίγον, καὶ τὸν πανηγυρικόν σας καὶ λίβελλόν μου, γεγραμμένον, δῆθεν, παρὰ τοῦ ἐστεμμένου ποιητοῦ σας Γ. Σταυρίδου, ἀληθῶς δ' εἶπεῖν παρ' ὑμῶν αὐτῶν, δημοσιευθέντα δὲ διὰ τοῦ εὐγνωμονοῦντος τούτου ὑ π ε υ θ ῦ ν ο υ σ υ ν τ ἄ κ τ ο υ σ α ς.

Παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου εἶχον λάβει πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἔχω, μίαν φιλικωτάτην ἐπιστολὴν ἐκφράζουσαν τὸ πρὸς ἐμὲ σέβας, τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ τὴν ἀγάπην του | περὶ αὐτοῦ δὲ, ἢ κατ' αὐτοῦ, οὐδαμοῦ, καὶ εἰς οὐδένα ἀνέφερόν τι, οὐδ' ἔγραψα· διότι θεωρῶ τὸ μετ' ὀλίγον λυθησόμενον μεταξύ μας φιλολογικὸν ζήτημα, οὐχὶ ζήτημα βραθείου, ἀλλὰ ζήτημα τιμῆς τῶν γραμμάτων. Πῶς ἐξαίφνης μετεβλήθη οὗτος ἐκ φιλόφρονος εἰς αἰσχροὺν ὑβριστὴν; ποῖα γραῖα Κίρκη τὸν μετεμόρφωσε; Ὅσοι ἔμαθον τινὰς τῶν μεταξύ σας συνδιαλέξεων, εἶπον ὅτι ὁ ὄφρις τὸν ἠπάτησεν· ἄλλοι δ' εἶπον ὅτι ἀμφοτέροι εἴσθε ἀνεπιτήδαιοι.

Καὶ διὰ μὲν τῆς κοινοποιήσεώς σας ὅτι δὲν γράφετε εἰς τὴν Ὀ μ ὄ ν ο ι α ν ἀποδεικνύετε ὅτι οὔτε θάρρος ἔχετε, οὔτε ἀρχὰς πολιτικὰς, οὔτε πεποίθησιν· τούναντίον δ' ὅτι ἔχετε τὴν συναίσθησιν τοῦ πράττοντος ἔργον κακὸν, διὸ καὶ ἀρνεῖσθε δημοσίᾳ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πράττετε ἐν κρυπτῷ. Ἄλλ' ἔχω τὸ θάρρος νὰ σᾶς ἀπαντήσω, καὶ νὰ διαβεβαιώσω ἀφ' ἑτέρου τὸ κοινὸν, ὅτι ὑμεῖς, ὁ Ἀλέκος Ῥαγκαβῆς, εἴσθε εἰς τῶν Συντακτῶν τῆς Ὀ μ ο ν ο ί α ς καὶ τοῦ κατ' ἐμοῦ ἐν αὐτῇ δημοσιευθέντος ἄρθρου· ἐὰν δὲ τὸ ἀρνηθῆτε καὶ ἐκ δευτέρου, θέλω σᾶς ὀνειμάζει τοῦ λοιποῦ, μετὰ

λύπης, διὰ τοῦ καταλλήλου ὀνόματος τοῦ διδομένου εἰς παρομοίας περιστάσεις.

«Διὰ δὲ τοῦ κατ' ἐμοῦ λιβέλλου, κατέστητε καταγέλαστος χαρακωθέντες, ὅπως βαναύσως μ' ἐξυβρίσητε, ὀπισθεν τοῦ εὐγνωμονοῦντος δαφνοστεφοῦς Φοιβαπόλλωνός σας, τοῦ Βουλγαροφιλέλληνας! (1) τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ Γρηγορίου Σταυρίδου. Τῇ ἀληθείᾳ, ὁ δικηγόρος εἶναι ἄξιος τοῦ πελάτου, καὶ ὁ πρῶτος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἄξιος τοῦ ἐν Ἀθήναις μέλους τῆς Βουλγαρικῆς προπαγάνδας. (2)

Ἄνθυμεῖσθε, εὐσυνείδητε ἄνερ, ὅτι τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν ποιητικὸν διαγωνισμόν, ἔσχον τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ σᾶς δεχθῶ εἰς τὸν οἶκόν μου. Μ' ἐτύχαιε δὲ γράφοντα ἐντὸς τῆς αἰθούσης μου ἐπιστολὴν πρὸς ὑμᾶς, καὶ φέροντα ὑποκάμυσον ἐντίμως βερυπωμένον ὑπὸ προσφάτων βοτανικῶν ἐργασιῶν· ἐνόμισα κατ' ἀρχὰς ὅτι πάλιν ἐξήλθατε εἰς ἐπαιτίαν ἐπαίνων διὰ τὴν εὐλογημένην ἐκείνην μετάφρασίν σας τοῦ Τάσσου. (ἂν δ' ὁ παραγνωρισθεὶς ὑπὸ τινῶν συγχρόνων του Τάσσος ἐπηνέθη κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του, μετὰ ἐπταετῆ εἰρκτὴν, διὰ τὸ ποίημά του, σεῖς φρονῶ ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῆτε εἰς εἰκοσαετῆ δεσμὰ διὰ τὴν κακὴν σας, τὴν ἀφιλόκαλον, καὶ τὴν ἀηδεστάτην μετάφρασιν τοῦ ἀριστουργήματός του.) Ἐξεπλάγην ὁμως ὅτε εἶδον ὅτι ἤλθατε νὰ μοὶ δικάσιο γηθητὲ διὰ τὸν περὶ τῆς ποιήσεως φετῶν σας. Τί δὲ ἀνάγκην εἶχατε νὰ δικαιολογηθῆτε εἰς ἐμὲ ἐὰν δὲν σᾶς ἔτυπτε τὸ συνειδὸς ὡς ἄδικον; Τότε δὲ, ὡς πολιτικώτατος! ἐξυβρίσατε καὶ ὠνομάσατε βλάκα αὐτὸ τὸ καυμένον τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἐπήρατε εἰς τὸν λαιμόν σας, διότι σή-

1) Ὁ Γεώργιος Σταυρίδης, πέμψας δι' ἀναφορᾶς τοῦ ἀντίτυπον τοῦ βραβευθέντος ποιήματός του εἰς τὴν Πρυτανεῖαν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπως αὕτη τὸ ἐξαποστείλῃ εἰς τὸν ἀγωνοθέτην ὑπέγραψε ταύτην οὕτως· «Γ. Σταυρίδης, Βούλγαρος φιλέλληνας!»

2) Ἡ Πρυτανεῖα τοῦ Πανεπιστημίου πρό τινος καιροῦ ἔλαβε γινῶσιν ὅτι ἡ Βουλγαρικὴ προπαγάνδα, διὰ νὰ μὴ λαμβάνωσιν οἱ ἐκ Μακεδονίας ἐρχόμενοι σπουδασταὶ ἑλληνικὰ φρονήματα, ἔχει ἐνταῦθα ἀποστόλους τῆς, ὧν εἷς ἐθεωρήθη καὶ ὁ φίλτατος τοῦ Κυρίου Ραγκαβῆ ὑπερασπιστής· ἀνακρίσεις μάλιστα περὶ τούτου ἐγένοντο, ἂν δὲν ἀπατώμικι.

μερον πιστεύει ὅτι ἔγινε ποιητής, ὡς ἐπίστευσεν ὁ Σάγχο-
Πάνσας τοῦ Δονκισσότου ὅτι ἔγινε διοικητῆς τῆς νήσου Βαρατα-
ρίας. Ποῦ νὰ φαντασθῶ ἐγὼ ὅτι ὁ μεγαλοφυῆς Ῥαγκαβῆς

«Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέει αὐδῆ»
ἤθελε λάβει ἀνάγκην ὑπεραπίσεως παρὰ τούτου, τοῦ κατ' αὐ-
τὸν βλακός ;

«Εἰς τὴν συνδιάλεξίν μας ἐκείνην ἐνθυμεῖσθε, ὅτι εἶπομεν πολ-
λὰ καὶ σπουδαιότατα περὶ ποιήσεως, περὶ συνεδρίου Ἑλληνοδι-
κῶν, καὶ περὶ ἄλλων· καὶ ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν εἶχομεν ἀδια-
κρίτους τινὰς ἀκροατὰς εἰς τὸ πλησίον δωμάτιον, διότι ὁ διάλο-
γός μας δὲν ἐγένετο κατὰ διπλωματικὴν ἐπιμοτα-
ξίαν, δὲν πιστεύω νὰ τολμήσητε ν' ἀρνηθῆτε ὅσα μ' εἶπατε,
καὶ ὅσα σᾶς εἶπον. Διὸ καὶ ὑπόσχομαι, ἐὰν ἐξακολουθῆτε νὰ μοὶ
δίδετε ἀφορμὰς, νὰ δανεισθῶ παρὰ τῶν ἀκροατῶν αὐτῶν, καὶ
νὰ ἐκθέσω εἰς φῶς, τὰ σχεδὸν στενογραφηθέντα μέρη τοῦ διαλό-
γου ἐκείνου, καθ' ὃν ὁ κύριος πρῶην ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν
ἐκάθητο ἐπὶ δύο ὥρας εἰς τὴν ἔδραν τοῦ κατηγορουμένου, πι-
στεύων ὅτι ἡ συζήτησις ἐγένετο κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Παρα-
τηρήσατε εἰς ποίας ἐνέδρας πίπτουσι οἱ μεγαλόνοες, ὡς ὑμεῖς,
πολιτικοί !

«Ἄλλ' ἂν τὸν ἐστεμμένον σας ποιητὴν καὶ δικηγόρον ὠνομά-
σατε σεῖς αὐτὸς βλάκα, ἂν νομίζητε ὅτι οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ
λόγιοι, καὶ οἱ ἔχοντες αἴσθησιν τοῦ καλοῦ ἀπεβλακώθησαν, ἐγὼ,
νῆ Δία, θέλω σᾶς δεῖξει ὅτι ἔχω σώας τὰς φρένας μου, καὶ θέ-
λω πάντοτε ἀπαντᾶ πρὸς ὑμᾶς, ὅσάκις ἐπὶ τῆς μεταξὺ μας
διαφορᾶς τρίτος τις γράφει κατ' ἐμοῦ· εἰς πᾶν ὑβριστικὸν συνάλ-
λαγμα πρὸς βᾶρος μου, θέλω ἀπισθογράφει τὰς λέξεις. «Καὶ
δι' ἐμὲ θέλετε πλήρωσει κτλ.» καὶ θέλω σᾶς τὸ διευ-
θύνει, διότι οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἔχει τὴν ἄνοιαν καὶ τὴν διάθεσιν
νὰ γράψῃ τι ὑπὲρ τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ ἐκτὸς τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ !

«Βλασφημία ! θέλετε φωνάζει, συκοφαντία ἀσυνείδητος ! . . .
ἀλλὰ μετ' εὐσπλάγγνου μειδιάματος σᾶς παρακαλῶ νὰ ὑπομεί-
νετε ὀλίγον διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι διὰ τὰς πολλὰς σας καὶ κακὰς
ἀμαρτίας με κακὸν διάβολον τὰ ἐβάλατε.

«Εἰς τὸν διὰ τοῦ Σταυρίδου σας δημοσιευθέντα κατ' ἐμοῦ λίβελλον, λέγετε ὅτι ἐγὼ ἔνεκα τῆς πικρίας τοῦ καλάμου μου ἐγενόμην αἷτιος τοῦ θανάτου τοῦ παλαιοῦ φίλου μου Ζαλοκώστα· τὸ λέγετε δὲ τοῦτο διότι σᾶς ἤλεγξα δημοσίᾳ ὡς αἷτιον τῆς μετ' ἐκείνου ἔριδός μου, τῆς λησμονηθείσης μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ἐκείνου, ἐν ἔτος πρὶν ἀποθάνῃ ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ.

«Ἐὰν, φίλτατέ μου, ὁ λόγος μου ἔχει τὴν Ἀρχιλόχειον ταύτην ιδιότητα, τοῦτο θέλει φανῆ τώρα καὶ εἰς ὑμᾶς! . . . μὴ φοβῆσθε! . . . εἰς δολοφονίας εἶμαι ἀνεπιτήδειος, καὶ τὴν ζωὴν σας τὴν θεωρῶ ἐν τῷ μέλλοντι πολῦτιμον ἄθυρμα τῆς φαιδρᾶς μου· σκοπὸν ἔχω σήμερον νὰ σᾶς προξενήσω εἰ δυνατόν μικράς τινας λειποθυμίας, παίγνιον, βλέπετε, ἀθώωτατον καὶ διασκεδαστικώτατον. Καὶ καλλήτερον μὲν ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν σᾶς ἀπεκοίμιζα μαγνητικῶς· τότε, ποῖον θησαυρὸν ἀνακαλύψω, ποῖα μυστήρια τῆς ἀγαθοτάτης καρδίας σας δὲν ἠθέλαμεν ἀκούσει! ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναμαι νὰ τὸ κάμω ἄλλοτε.

«Σᾶς εἶπον ὅτι αὐτοπροσώπως ψωμοζητεῖτε τοὺς ἐπαίνοις σας μ' ὄλον τὸν διαβόητον ἠθικὸν πλοῦτόν σας· τώρα, λοιπὸν, θέλω σᾶς ἀποδείξει ὅτι ὅταν δὲν εὐρίσκετε ὑπεύθυνον Συντάκτην Σταυρίδην νὰ τοὺς γράφῃ τότε καὶ τοὺς γράφετε μόνοι σας.

«Ναί, μετριόφρον ἄνερ! τοὺς γράφετε μόνοι σας! καὶ πῶς τὸ ἠξεύρετε θὰ μὲ ἐρωτήσητε. Εἶμαι δὰ, ὡς πρῶην ἐκλαμπρότης, καὶ ἐγὼ καταθόνιος ὅταν πρόκειται νὰ μάθω ἢ νὰ πράξω τι περὶ ἀνδρῶν φίλων μου ὡς σύ. Ἄλλ' εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν αὐθρομήτως δύο ἄνθρωποι μοὶ ἐνεπιστεύθησαν διατριβᾶς τινας· αὗται συνετάχθησαν δι' ὕφους ἀνθηροῦ ΥΠΕΡ τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ, καὶ αὗται ἐγράφησαν ἰδιοχείρως ΠΑΡΑ τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ!!!

«Γνωρίζω καλῶς ὅτι αὗται αἱ δύο προθέσεις ὑπὲρ καὶ παρὰ εἶναι ὀλέθριοι, καὶ ἐξευτελεστικά· ἀλλὰ δυστυχῶς συνδέονται ὡς αἱ δύο χεῖρες αἱ κοσμοῦσαι τὴν κεφαλίδα τῆς Ὁμονοίας σας.

«Τὰς διατριβὰς αὐτὰς τὰς ἔχω, τὰς χαϊδέω, τὰς φιλῶ ἐρωτικώτατα, (διότι ἔχω δὰ καὶ ἐγὼ τὴν πολιτικὴν μου). Ἔδωκα δι' αὐτὰς ἐν γεῦμα μὲ οἶνον καμπανίτην, καὶ ἐπίομεν εἰς ὑ-

γείαν τοῦ π ρ ώ η ν Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπολογουμένου διὰ τὸν π ρ ώ η ν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Στείλατε πρεσβευτὴν σας νὰ τὰς ἴδῃ!

«Ἀλλὰ τί ἐπάθατε; . . . ὠχριάτε; . . . Νερὸν! γερὸν! δὲν εἶναι τίποτε! εἶναι ἡ πρώτη μικρὰ λειποθυμία, ἀποτέλεσμα τῆς Ἀρχιλοχείου ἀκριτομουθίας μου. Νερὸν! . . . εἶναι λυπηρὸν νὰ πάθῃ τι ἡ πλέον πολυποίκιλλος χρυσαλλίς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δριζοντος! . . .

«Εἰς τὸν ἴδιον (ἄξιον τῆς ἀγωγῆς τοῦ ὑπευθύνου σας συντάκτου) κατ' ἐμοῦ λίβελλον λέγετε ὅτι διὰ τῶν φωνῶν μου ἐπέτυχα κοινωνικὴν θέσιν, καὶ οἶκον, καὶ κήπους. Ἄν τοῦτο ἦναι ἀληθές, ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι ὁ σπανιώτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Πρὸ δλίγου ἀπεδώκατε εἰς τὸν τρόπον δι' οὗ γράφω, πικρίαν δυναμένην νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον· τώρα μαθάνω ὅτι καὶ ἡ φωνή μου αὐτὴ δίδει τιμὰς, κτήματα, καὶ ἀργύρια! καλότυχος ἐγώ! Ἄν ἡδυνάμην, ἤθελα σὰς δώσει τὴν Πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢν ὄνειρεύεσθε, καὶ ἢν διὰ νὰ ἐπιτύχητε γλυκοχαιρετᾶτε τοὺς ὑπηρέτας μιᾶς Πρεσβείας . . .

«Δὲν ἤρμοζε, βεβαίως, νὰ σὰς ἀπαντήσω εἰς τοῦτο τὸ λήρημα, οὐδὲ νὰ σὰς εἶπω τίνι τρόπῳ ἐγὼ ἔγινα Καθηγητής· ἀλλ' ἐπειδὴ σὰς εὐρίσκω λίαν τρωτὸν καὶ ἐνταῦθα, δὲν δύναμαι νὰ σιωπήσω. Ἄν ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτον τρωτὸς μόνον εἰς τὴν πτέρναν σεῖς εἴσθε ὄλος πτέρνα. Ἄς ὄψεται ἡ θεὰ Συνείδησις, ἣτις ὄχι μόνον δὲν σὰς ἐβάπτισεν, ἀλλ' οὐδὲ σὰς ἐβράντισε κἂν μὲ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός.

«Πιστεύετε, φαίνεται, ὅτι εἷς βοτανικὸς ὡς ἐγὼ ἀποκτᾷ τὰς γνώσεις του μετὰ τόσης εὐκολίας μεθ' ὅσης σεῖς ἀπεκτῆσατε τοὺς μεγαλοσταύρους σας! ἀπατᾶσθε, φίλε μου! καὶ διὰ νὰ σὰς πείσω θέλω συγκρίνει τὰς σπουδὰς μου πρὸς τὰς σπουδὰς σας, τὰς ἀσχολίας μου πρὸς τὰς ἀσχολίας σας. Ὅταν ἐπεμβαίνητε εἰς ὅλως ἄσχετα τοῦ θέματος ἀντικείμενα, μοὶ χορηγεῖτε τὸ δικαίωμα νὰ ἔμβω ἐγὼ εἰς σχετικὰ, καὶ νὰ κάμω τὸν παραλληλισμὸν μας.

«Ἐγὼ μετέβην εἰς Παρισίους τῇ προστασίᾳ τοῦ Βασιλέως μου, ὅπου καὶ ἐξεπαιδεύθην διὰ τὸν εἰδικὸν σκοπὸν δι' ὃν σήμερον ἔσον τιμῶμαι παρὰ τῆς θέσεώς μου, ἄλλο τόσον τὴν τι-

μῶ. Εἰμί μαθητῆς τοῦ Ἀνδριανοῦ Ἰουσιέως, τοῦ Βρογνιάρτου, καὶ Δεκαίνιου, ἀνδρῶν διασήμων εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Ἀνεκάλυψα μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τὰ 100 φυτὰ ἄγνωστα εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὡς μαρτυροῦσι τὸ κλασικὸν σύγγραμμα τοῦ Κ. Βοασιέρου, καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἐκτεταμένη ἀλληλογραφία μου μετὰ πολλῶν σοφῶν· καταγίνομαι δὲ νυχθημερὸν εἰ δι κ ῶ ς καὶ ἀποκλειστικῶς μόνον εἰς τὸ ἔργον μου, συγγράφων καὶ μελετῶν· ζῶ ἐν εἰρήνῃ μὴ ῥαδιουργῶν οὐδένα, σεβόμενος τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς νόμους, μὴ καταπροδίδων οὐδὲ κακολογῶν τὸν Βασιλέα, ὡς ἄλλοι τινὲς ὅταν τοῖς ἀφαιρῆται τὸ Ὑπουργικὸν Χαρτοφυλάκιον· πιστὸς δ' εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ἐπιστήμην μου θέλω διανύσει τὸν βίον μου προσπαθῶν πάντοτε νὰ πράττω τὸ καλὸν παντὶ σθένει, παραδίδων, ἐργαζόμενος καὶ κοπιῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τρεφούσης με. Εἰμί, τέλος, εἰς ἐκ τῶν ὀλίγων τῶν μὴ ἐχόντων ἀξιώσεις οὔτε δι' ὑπουργικὰ χαρτοφυλάκια, οὔτε διὰ βουλευτικὴν ὑποψηφίότητα· διότι, πολιτικοὶ περισπασμοί, καὶ ἐπιστήμη, μόνον εἰς ἄνδρας ὡς ὑμᾶς συμβιβάζονται. Ἄν δὲ θελήσῃ τις νὰ μὲ ψέξῃ δι' ἀθῶαν τινὰ νεανικὴν παρεκτροπὴν, ταύτην θέλει ἀναζητήσῃ εἰς τὸν πρὸ τῆς μαθητείας μου καὶ τῆς δεκαετοῦς καθηγεσίας μου ἀργὸν βίον, καὶ εἰς τὴν παρεκτροπὴν αὐτὴν ἀκόμη θέλει εὑρεῖ τὸν χαρακτῆρα νέου ὅστις δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ διανύσῃ βίον σκοτεινὸν καὶ ἄσημον.

«Ἴδου ἐν συντόμῳ ποῖος εἶμαι ἐγώ, καὶ τοῦτο τὸ μαρτυροῦσι τὰ ἔργα μου· καυχῶμαι δὲ ὅτι οὐδένα ἔχω ἐχθρὸν, διότι οὐδένα ἠδίκησα, ἢ διέβαλον, ἢ ἐπεβουλεύθην! . . . Πλὴν μειδιᾶτε; . . . γομίζετε ὅτι μὲ κατέλαβεν ἡ Ῥαγκαβικὴ μονομανία νὰ γράφω ὁ ἴδιος τὸν ἔπαινόν μου; λέγω τὴν ἀλήθειαν ἀπλῶς, ἣν ὁ Ῥαγκαβῆς αὐτὸς προκαλεῖ.

«Μετ' ἐδαφιαίας ὑποκλίσεως, ἃς ἐξετάσωμεν τώρα καὶ τὸν δημόσιον βίον τῆς ἐκλαμπρότητός σας!

«Ἐσπουδάσατε ἐν Γερμανίᾳ ἐν Στρατιωτικῇ τινι σχολῇ (ὅπου δὰ, καθὼς ἀπὸ τοῦ βήματος διεβεβαιώσατε τὰ Νομοθετικὰ Σώματα, προητοιμάξατε τὸν πελώριον βραχίονά σας ὑπὲρ τῆς Πατρίδος!)· ἐπανήλατε ἔπειτα μετὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀριμάνειον κατὰ

τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος πῦρ πνέοντες, ἐζητήσατε παρὰ τοῦ Καποδιστρίου πρὶν τοῦ θανάτου του, νὰ διορισθῆτε λοχαγοί! Ὁ Καποδίστριας, ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν εἶχε σχηματίσει ἐπιλέκτων Γρεναδιέρων τάγμα, δὲν σᾶς ἐδέχθη· διὸ καὶ μένεα πνέοντες μετέβητε, κατὰ τὴν συνήθη τακτικὴν σας, εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ εἰς τῶν Μεγάρων τὸ στρατόπεδον, μετωνομάσαντες, ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσι, τὸν ἑαυτὸν σας Τυδέα!

«Μικρὸν τὸ δέμας ἀλλὰ μαχητὴν.»

«Ἀποστραφέντες μετὰ ταῦτα τὰ αἵματα καὶ τοὺς φόνους! ἐγίνατε ὑπαλληλίσκος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπὸ τὸν ἀοίδημον Ἰάκωβον Ῥίζον. Ἐξεδώκατε μετὰ ταῦτα μαθηματικὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς τῶν ποντικῶν, οὐδεὶς ἄλλος ἀνέγνωσε, καὶ πρόκειται νὰ τὰ ἀφήσητε μετ' ἄλλων κειμηλίων κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα σας. Κατόπιν, πάντοτε ἐλέω τοῦ ἀοιδήμου Ῥίζου, ἀνεδείχθητε Γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας (ἦτις ἀφ' ἧς ἡμέρας σᾶς ἐστερήθη, καὶ προώδευσε καὶ ἀνεπτύχθη, χάρις εἰς τὸν Εὐστρατιάδην, τὸν Καστόρχην, τὸν Κουμανούδην, καὶ τοὺς προέδρους της Ν. Κωστήν, καὶ Φίλιππον Ἰωάννου)· παρηγκωνίσσατε δὲ τὸν ἀξιότιμον Πιττάκην, τὸν ἀληθῆ θιασώτην τῆς ἐπιστήμης, τὸν διδάσκαλόν σας, καὶ ἠδικήσατε αὐτὸν σφετερισθέντες πολλακίς τὰς ἀνακαλύψεις του, καὶ ἐνώπιόν μου πολλακίς ἐξυβρίσατε καὶ ἐχλευάσατε· ἀπεφασίσατε συγχρόνως νὰ λάμψητε ὡς ποιητῆς, δημοσιεύοντες ἀπεραντολόγα δράματα, καὶ κατακλέπτοντες τοὺς λυγιφθόγγους ποιητὰς τῆς Γερμανίας καὶ Ἀγγλίας, καὶ δὲν ἀγνοῶ τοὺς περὶ τῶν ποιήσεών σας στίχους τοῦ εὐφυστάτου Ῥίζου. (*) ἤσυχολήθητε συγχρόνως

(*) Ἴδου οἱ πασίγνωστοι ἀλλ' ἀνέκδοτοι στίχοι τοῦ εὐφυστάτου Ἰακωβάκη Ῥίζου τοῦ Νερουλοῦ, ἐπὶ τῶν ποιήσεων τοῦ κυρίου Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ.

Τοὺς στίχους σου μοῦ ἔδωκεν ἡ δούλη μου ἡ Ἄννα,
 Κ' ἐνόμισα πῶς μ' ἔδωκε σιναμικὴ καὶ μάννα·
 Ἦσαν ξηροὶ κ' ἀνάλατοι, καὶ μὲ Ἑλληνικάραις
 Ἀφ' οὗ σοῦ τοὺς ἐνέπνευσε ὁ Χάρος κ' ὄχ' ἡ Χάραις·
 Τοὺς εἶδα, τοὺς ἀνέγνωσα ἔς τὸ στρῶμά μου ἐπάνω
 Παράδοξος ἐνέργεια! ἀκόμ' ὡς τώρα κλ . . .

εἰς συγγραφὴν λεξικῶν, γραμματικῶν, καὶ διδακτικῶν βιβλίων· μετεμορφώθητε αἴφνης εἰς Ἀρχαιολόγον αὐτοσχέδιον ἀναχωρήσαντος τοῦ Ῥός, κατόπιν εἰς Καθηγητὴν, κατόπιν εἰς Πανδωρατζῆν, κατόπιν εἰς θαυματοποιὸν κινουῦντα τὰς τραπέζας ἐπὶ τὸ μεθοδικώτερον, καὶ συγγράψαντα μάλιστα διὰ τὰ ἐκ τούτων θαύματα, κατόπιν εἰς Ὑπουργὸν καὶ Βουλευτὴν, τῶρα εἰς κεκρυμμένον δημοσιογράφον, ἐποφθαλμιῶντα τὴν θέσιν Πρέσβευς, καὶ Κύριος οἶδε, διὰ ποῖα ἄλλα εἴσθε προωρισμένος μεγάλα πράγματα.

Τὰ τελειότερα ἔντομα εἰς τρεῖς μεταμορφώσεις μόνον ὑπὸκεινται· σεῖς ὑπέστητε τριάκοντα, καὶ διατελεῖτε μεταμορφούμενος! διὰ νὰ ἐννεσηθῶμεν δὲ καλῆτερα ἄς ἀριθμήσωμεν.

Στρατιωτικὸς, μαθηματικὸς, ὑπάλληλος, ποιητὴς, ἀρχαιολόγος, φιλόλογος, καθηγητὴς, γραμματικὸς, λεξικογράφος, δημοσιογράφος, θαυματοποιὸς, βουλευτὴς, ὑπουργὸς, μέγας πολιτικὸς κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἐγὼ δὲ τὸ ζῶψιον μόνον ξηρὸς βοτανικὸς, καὶ ποιητὴς ἐνίστε.

Πῶς ὀνομάζεται, ἐπιστημονικώτατε ἄνερ, ὁ ἄνθρωπος ἔστις ἀκριβὴς ἀντίπους τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Χουμβόλδτου καταγίνεται εἰς τσαῦτα ἔργα; . . . καὶ ποῖα ἡ ἀξία καὶ ἡ τελειότης τῶν ἔργων του; . . .

Σᾶς ἐρωτῶ μετὰ ταῦτα τίς τῶν δύο μας εἶναι γνήσιον τέκνον τῆς ἐπιστήμης, ἄξιος νὰ κατέχη ἔδραν; καὶ τίς διὰ φωνῶν καὶ ῥαδιουργιῶν δύναται νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶμαι; — Αἰδῶς! αἰδῶς! ἀλλὰ τίς πωλεῖ σήμερον τὴν πολῦτιμον ταύτην πραγματείαν; καὶ σᾶς συμφέρει νὰ τὴν ἀγοράσητε;

Καθ' ὄλην αὐτὴν τὴν τύρβην τῶν ἐπαγγελμάτων σας δὲν εὐρέθητε εἰς ἀνάγκην νὰ ὑποσκελίσητε τινὰ, νὰ διαβάλλητε τινὰ, νὰ ἀδικήσητε τινὰ διὰ νὰ διακριθῆτε; δίδετε περὶ τούτου τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας; σκεφθῆτε καλῶς! ἂν τὸν δώσητε ὑπάρχουσι κατάστιχα!

Ἄλλὰ τί ἐπάθατε; πάλιν λειποθυμεῖτε; . . . ἀνάθεμα τὴν Ἀρχιλόχειον γλῶσσάν μου! δὲν εἶναι παράξενον ν' ἀρχίσῃ νὰ εἴπη τι καὶ περὶ τίνος ἀφορισμοῦ τὸν ὁποῖον συνειθίζει κατὰ χρέος νὰ ἐκσφενδονίζῃ ἡ Ἐκκλησία δσάκις δύο ἄνθρωποι ἀνταλλάσσουν τὰς

ἀδελφάς των εἰς συζύγους! . . . — Ἄλλ' ἀφωρίσθη καὶ ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουήλ! . . . Πλὴν τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουήλ τὸν συγχωρεῖ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὑμᾶς δὲ πιστεύετε ὅτι θέλει προσφέρει τὴν δεξιάν του νὰ τὴν ἀσπασθῆτε; . . .

«Βλέπετε, ἐκλαμπρότατε, ὅτι ἡ συνήθης τακτικὴ σας, καὶ ἡ πολιτικὴ σας ὑψίνοια δὲν εἶναι τόσοσ τρομακτικὴ πρὸς ἄνδρα παίζοντα τὸ μικρὸν του κονδύλιον, ὡς ὁ Γαριβάλδης τὴν μεγάλην του σπάθην.

Ἄν μία κεφαλὴ νοήμων καὶ ἐν μελανοδοχεῖον, δύναται νὰ πλάσῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ ἓνα Κόσμον, δύναται πολὺ περισσότερο ν' ἀπογυμνώσῃ τῶν πτερῶν του ἓνα κολοῖόν!

Δι' ἐν πρᾶγμα λυποῦμαι καὶ δυσανασχετῶ μόνον, καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι ὁ εὐγλωττος δικηγόρος μου, τὸ ὑπὸ τὰ πιεστήρια ποιημά μου, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου θέλει καταχωρισθῆ ὅλη αὕτη ἡ μεταξύ μας περιέργος δικογραφία, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν κατ' ἐμοῦ λιβέλλων σας, ἀπαιτεῖ πρὸς ἐκτύπωσιν καὶ δημοσίευσιν ἀκόμη 40 ἡμέρας. Διὰ τὴν ἀκούσιον δὲ ταύτην βραδύτητά μου σᾶς παρακαλῶ νὰ ζητήσητε ἐκ μέρους μου συγγνώμην παρὰ τῶν ἀγνοούντων τὰς πρὸς ὑμᾶς ἀπαντήσεις μου!

Ἐν τοσοῦτῳ ἀπαιτῶ νὰ μοὶ στείλετε ἐν δῶρον, διότι σᾶς ἔκαμα ἐν μέγα καλόν! Ἐνεκα τῆς πρώτης μου διατριβῆς ὅπου ἀνέφερα τὴν μετάφρασίν σας τοῦ Τάσσου, κατώρθωσα νὰ πωλήσῃ ὁ βιβλιοπώλης σας μετὰ ἐν ἔτος τὸ πρῶτον ἀντίτυπον τῶν ποιήσεών σας. Τί εὐτυχία! ἐτοιμασθῆτε, λοιπὸν, διὰ δευτέραν ἐκδοσιν! ἀληθῶς αἱ φωναί μου φέρουσι χρήματα.

Ἄσᾶς ἐρωτῶ τώρα κρατῶν τὴν γραφίδα μου· θέλετε νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὰς μικρὰς ταύτας διασκεδαστικὰς ἀψιμαχίας, ἢ οὐ; ἀπὸ ὑμᾶς τοῦτο κρέμαται. Ἄν καὶ ἀκολουθῶ ἀμυντικὸν σύστημα ἀπολογουμένου, σκοπεύω νὰ σᾶς δώσω βραδύτερον τὴν Σολφερίνειον μάχην. Εἶμαι μολοντοῦτο πάντοτε εἰς τὰς προσταγὰς τῆς ἐκλαμπρότητός σας, καὶ σφίγγων φιλικώτατα καὶ ἱπποτικώτατα τὴν δεξιάν σας μένω.

Ὁ διὰ βίου ἐχθρὸς σας.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ.

Μετὰ ταῦτα, ὁ μὴ συγγράφων τὴν Ὀμοιοιαν (!) ἀεικίνητος Ῥαγκαβῆς, θέλων νὰ κάμῃ, διὰ τὸν τύπον κᾶν, ἀπάντησιν τινὰ, ἀλλὰ φοβούμενος καὶ νὰ φανῆ, παρεκάλεσεν, ὡς ἀρχαιολόγος τὸν Δία περὶ τούτου. Ὁ ἀγαθότατος Ζεὺς εἰσήκουσε τῆς δεήσεως τοῦ παραδόξου αὐτοῦ Αἰακοῦ, καὶ ἐν ᾧ ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς κατεγίνετο μίαν πρῶιαν γράφων καὶ δευτέραν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κύριον Στέφανον Ξένον, ὅπως δι' αὐτῆς, ρίψας ἔλαιον ἐπὶ τοῦ πυρός, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν, ἐρεθίσῃ τὸν κάλαμόν του διὰ τὴν τοῦ πατρὸς του καταδρομὴν, ἰδοὺ καταβαίνει ἐκ τῶν Οὐρανῶν ὁ Ἑρμῆς κομίζων ἐπὶ τοῦ κηρυκείου του ἄρθρον σχοινοτενὲς κατ' ἐμοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, καλύψαν τρεῖς ἑκατοντασίχους στήλας τοῦ τετάρτου καὶ τελευταίου ἀριθμοῦ τῆς Ὀμοιοίας!! Τὸ ἐξέχον τοῦτο ἔργον διὰ τε τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ δξύνοϊαν, καὶ τὴν Μεττερνίχειον δεινότητα, ἐπέμφθη διὰ νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς, οὐτε ἀναγινώσκει ποτὲ, οὐτε ἀπαντᾷ εἰς τὰ κατ' αὐτοῦ γραφέντα, ἀν καὶ περιέχῃ ἐπιχειρήματα, φράσεις καὶ λέξεις στερεοτύπως ἀνηκούσας εἰς τὸν ἀγέρωχον τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀπόγονον, ὅστις παραδόξως καταδέχεται νὰ θηρεύῃ καὶ νὰ τιμᾷ σήμερον τὰ ταπεινὰ τῆς μικρᾶς ἡμῶν Ἑλλάδος ὑπουργήματα. Εἶναι δ' ἔτι μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητον τὸ δι' ἱππετεὺς τοῦτο ἔργον, ὡς περιλαμβάνον μετ' ἀπαθείας πολλὴν τὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν (!) καὶ οὐκ ὀλίγας ἀληθείας χαρακτηριζούσας, κατὰ σύμπτωσιν, τὸν αὐτοσχέδιον καθηγητὴν τῆς ἀρχαιολογίας, καὶ τὸν αὐτοχειροτόνητον τῶν Μουσῶν Ἀρχιερέα, τὸν ἐγκύψαντα, μετ' ἐμβριθείας Ἀριστοτελικῆς εἰς τὸ «περὶ αὐτομάτου κινήσεως τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν ἐκ ταύτης ὠφελίμων προφητειῶν σπουδαιότατον κεφάλαιον.» Ἴδοὺ τὰ οὐσιωδέστερα χωρία ταύτης τῆς ἀπολογίας, ἧτις, ἀν καὶ ἦναι ἔργον τοῦ Ἄνακτος «Ἄνδρῶν τε Θεῶν τε» οὐχ ἦττον ἥκιστα ἀποδεικνύει τὴν δικάϊαν ἐκδίκασιν τῶν εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν παρουσιασθέντων ποιημάτων. Εἰς ἕκαστον τῶν χωρίων τούτων τολμῶμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἀργίλλου καὶ πηλοῦ κατασκευασθέντες, νὰ παραθέσωμεν μετ' ἐδαφιαίας κλίσεως τὴν πρέπουσαν ἀπάντησιν.

Ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τελευταίου ἀριθμοῦ τῆς ΡΑΓΚΑΒΙΚΗΣ
ΟΜΟΝΟΙΑΣ τῆς 28 Μαΐου 1860.

— «Ὁ ἀναγνώστης ἀπορεῖ ἴσως διατι ἀνεμίχθη τὸ ὄνομα τοῦ
»Κυρίου Ῥαγκαβῆ εἰς ἔριν, εἰς ἣν οὗτος οὐδόλως ἐνείχετο, καὶ
»ἦν ἤθελε βεβαίως ἐμποδίσαι ἂν ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο. (I)»

(Ὁ πτωχὸς Ῥαγκαβῆς ! τὸ ἄκακον ἀρνίον !)

— «Ὁ Κ. Ὁρφανίδης ἐνόμισε καλὸν νὰ προσποιηθῆ ὅτι ἐπέι-
»σθη καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ πείσῃ καὶ τὸ κοινὸν ὅτι ὁ Εἰσηγη-
»τῆς τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἦτο καὶ συντάκτης τοῦ ἀρθρι-
»δίου μας ἐκείνου, μόνον καὶ μόνον, διότι ὡς ποιητῆς τοῦ Ἀγίου
»Μηνᾶ, εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐκχύσῃ κατ' αὐτοῦ ὅσῃν χολὴν περιέ-
»χει εἰς ἀβράβευτος ποιητῆς. (I)»

(Καλὲ εἶναι δυνατὸν, πασίγνωστε Συντάκτα τῆς Ὀ-
μονομίας, νὰ φθάσω εἰς τόσον βαθμὸν ἀδικίας, ἀφ' οὗ ὁ ἐκ-
λαμπρότατος πρῶην μέγας Ποστέλνικος ἠρνήθη δὲς
καὶ τρεῖς τῆν σύνταξιν τῆς πατριωτικωτάτης ἐφημερίδος σας
formellement! ἤξεύρω ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς πρό τινος χρόνου δὲν
κάμνει ἄλλο τι εἰμὴ νὰ συγγράφῃ ἄρθρα ὑπὲρ τοῦ
Ῥαγκαβῆ ΚΑΙ ΚΡΑΤΩ ΕἰΣ ΧΕΙΡΑΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟΥ
ΠΕΙΣΤΗΡΙΑ, ἀλλὰ δυσκολεύομαι νὰ εὔρω τὸ κατάλληλον ἐπί-
θετον δι' αὐτὸν, ἐὰν μεθ' ὅσας ἐγέννησεν εἰς τὸν πολιτικὸν μας
δρίζοντα ἔριδας καὶ σκάνδαλα ὁ κριτικώτατος οὗτος πο-
λιτικὸς, εἶχε τὴν τόλμην νὰ λάβῃ σήμερον εἰς χεῖρας κάλαμον
δημοσιογράφου !)

— «Λέγομεν δὲ ὅτι προσεποιήθη ὅτι ἐπέισθη, διότι ἂν ὡς
»καυχᾶται (I) ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ὑπῆρξε φίλος τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ,
»δὲν ἔπρεπε βεβαίως νὰ ἀγνοῆ, ὅτι δὲν ἀγνοοῦσι καὶ οἱ ἐλάχι-
»στα αὐτὸν πλησιάζοντες, ὅτι ἐξ ὅσων κατ' αὐτοῦ γράφονται
»πολὺ ὀλίγα ἀναγινώσκει (I) καὶ εἰς ἔτι ὀλιγώτερα ἀπαντᾷ, (II)
»ἔταν μάλιστα συμπέσῃ νὰ μάθῃ καὶ ὑπὸ τίνων γράφονται, ὡς
»συνέβη εἰς τὴν ἀγγελίαν τοῦ Κ. Ὁρφανίδου. (III)»

(Πόσον καλῶς γινώσκει τὰ διανοήματα τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ ὁ
γράφων τὴν Ὁμόνοϊαν ! ἀλλὰ ποῦ καὶ πότε ΕΚΑΥΧΗΘΗΝ
ἐγὼ διὰ τὴν φιλίαν τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ; Γνώριμον ἀπλῶς τὸν

εἶχον ἐπὶ πολὺν χρόνον, ποτὲ ὁ μὲν φίλον. Τὸν ἐθεώρου
ὡς ἓνα τῶν κοινῶν λογίων ποτὲ δὲ ὡς συστηματικῶς εἰς ἓνα
κλάδον καταγιγνώμενον· τοῦτο δὲ μαρτυροῦσι πάντα τὰ ἔργα του,
καὶ αἰ κακῶς καὶ ἀπίστως ἀντιγραφεῖσαι παρ' αὐτοῦ ἀρ-
χαῖται ἐπιγραφαί, ὡς παρὰ πάντων τῶν εἰδημόνων Ἑλλήνων τε
καὶ ξένων ὁμολογεῖται. Πανδαημοσύνη ἐπιπόλαιος,
ἰδοὺ ὅλη ἡ ἀξία του. Ἐὰν δὲ πρέπει νὰ καυχηθῶ διὰ τι, καυ-
χῶμαι σήμερον δι' ὅτι περὶ αὐτοῦ γράφω, καὶ δι' ὅτι θέλω
γράψει ἔαν τολμήσῃ νὰ μοὶ δώσῃ νέαν ἀφορμὴν. Περὶ δὲ
τοῦ ὅτι οὐτε ἀναγινώσκει οὐτε ἀπαντᾷ εἰς τὰ κατ'
αὐτοῦ γραφόμενα, μαρτυροῦσιν ἡ μονομανία ἣν ἔχει πρὸς τὸ
γράφειν αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τὰ εἰς χεῖράς μου εὐρισκόμενα
ιδιόχειρά του ἔγγραφα. Ἐπειτα μήπως τὰ περὶ Ῥαγκαβῆ γραφέντα
ἐγράφησαν διὰ νὰ τὰ ἀναγνώσῃ αὐτός; αὐτὰ ἐγράφησαν διὰ νὰ
γνωρίσωσι σήμερον καλῆτερα καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ τὸ ἔθνος τί
ἔστι Ῥαγκαβῆς· αὐτὰ ἐγράφησαν διὰ νὰ συμπληρώσωσιν οἱ
μεθ' ἡμᾶς τὰ περὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας τοῦ νέου Οὐμβόλδτου μας
ὑπομνήματά των. Τί δὲ ἦτον δυνατὸν ν' ἀπαντήσῃ εἰς πράγμα-
τα ψηλαφητὰ, εἰς ἐπιχειρήματα ἀκαταμάχτητα;

—«Ἀποροῦμεν πῶς ἡ συνείδησις τοῦ Κ. Καθηγητοῦ ἦτις εἰς
»τὴν καρδίαν αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀφηρημένη ἰδέα, ἀλλὰ
»θηρίον ὁξύκεντρον τῷ ἐπέτρεψε νὰ ψευσθῇ οὕτως ἐν
»γνώσει εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν (sic). Χρεωστοῦμεν ὁ-
»μως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐκτὸς τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ ἐθεώρησεν
»ὑποπτον ὁ Κ. Ὀρφανίδης ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν ὀλίγων ἐ-
»κείνων γραμμῶν, αἵτινες τόσον πολὺ τὸν δυσηρέστησαν, διότι
»περιεῖχον, φαίνεται, ἀληθείας, (II) καὶ ἓνα τῶν συνεργατῶν αὐ-
»τοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κ. Ὀρφανίδης συνήθως εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ
»γραφόμενα ἀναμιγνύει ἐκείνους μόνον, καθ' ὧν ἔχει παράπονα,
»ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἀναγνώστην ν' ἀμφιβάλλῃ ἂν ὁ Κ. Δραγού-
»μης τῷ ἔγραψεν ἀληθῶς ἐπανειλημμένως ἰκετεύων αὐτὸν
»νὰ κόσμήσῃ δι' ἑνὸς ἄρθρου του τὰς στήλας τῆς Πανδώρας. (I)»
»(Ἐδημοσίευσεν διὰ τῆς Ἀύγῆς, καὶ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι δύ-
»ναμαι, χρεῖας τυχοῦσης, ν' ἀποδείξω καὶ δικάστικῶς τὸν

κύριον Ῥαγκαβῆν ὡς συντάκτην τοῦ κατ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ὀμοιοίᾳ ἄρθρου. Ὅφειλει, λοιπὸν, ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς ν' ἀπαιτήσῃ τοῦτο, ἀφ' οὗ προφανῶς τὸν ἠνώχλησαν ὅσα ἐβιάσθην νὰ δημοσιεύσω διὰ τὴν ἐν τῷ ἄρθρῳ ἐκείνῳ περιεχομένην κακοθήειαν. Ἐπειτα πρὸς τί αἱ πολύλογοι καὶ γελοῖαι δικαιολογήσεις ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς δὲν ἔχει εἶδησιν περὶ τῶν διατρεχόντων, ὅτι δὲν ἔγραψέ τι κατ' ἐμοῦ, ὅτι δὲν συνειθίζει ν' ἀναγινώσκῃ οὐδὲ νὰ ἀπαντᾷ εἰς τίποτε, κ.τ.λ. ; τί ἄλλο ἀποδεικνύουσι ταῦτα εἰμὴ τὸν θρασυδείλον ὑβριστὴν ; τί ἄλλο ἐμφαίνει ἢ γελοία αὕτη καὶ ἀνώνυμος ὑράσπισις τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ, εἰμὴ αὐτὸν τὸν Ῥαγκαβῆν γελοίως ἀπολογούμενον ; πῶς δὲ κατεδέχθη νὰ γίνῃ ἐφημερίδος συντάκτης ἄνθρωπος κούφως καὶ ἀλαζονικῶς κηρύττων ὅτι δὲν καταδέχεται ν' ἀπαντήσῃ οὐδὲ ν' ἀναγνώσῃ ὅσα κατ' αὐτοῦ ἐγράφησαν, ὅσα τὸ κοινὸν μετὰ χαρᾶς ἀπεδέξατο, ὅσα, τέλος, αὐτὸς ὠχρίων καὶ τρέμων ἀνέγνωσε ; καὶ πῶς ἐν ᾧ σοφιστικῶς ἀπολογῆται, μετὰ προηγουμένην τῆς ἀληθείας διαστροφὴν, εἰς ὅ,τι ἡ σοφὴ αὐτοῦ κεφαλὴ κατώρθωσε νὰ ἐφεύρῃ ἀπάντησιν τινὰ, τολμᾷ νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι οὐδὲ ἀνέγνωσε καὶ τὰ γραφέντα ; Τὸ λέγομεν μετὰ λύπης· ἡ τοιαύτη ἀναίδεια εἶναι πρωτοφανῆς, καὶ μόνον εἰς Ῥαγκαβῆς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος ἀποβλακωθὲν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ δώσῃ πίστιν εἰς ταῦτα τὰ ληρήματα. Ἄλλ' ἀμφιβάλλει ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς περὶ τοῦ ἂν ΚΑΙ ὁ κύριος Δραγούμης μὲ ἰκέτευσε νὰ κοσμήσω τὰς στήλας τῆς Πανδώρας δι' ἐνδὸς ἄρθρου μου· ἀμφιβάλλει ἐὰν ἀληθῶς μοι ἔγραψε ! μήπως θέλει νὰ φανῇ μὲ τοῦτο ὅτι ἀμφιβάλλει καὶ διότι τὸ ἐψωμοζήτησε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ τρὶς διὰ τῆς ἐπισκέψεώς του μ' ἐτίμησε διὰ τοῦτο, καὶ τὰ ζητηθέντα βιβλία ὡς ὑπηρέτης μου μοι ἔφερον ; ἂν καὶ περὶ τούτου ἀμφιβάλλῃ, βεβαίως ὑπόκειται εἰς πρωτότυπον εἶδος Πυρρῶνισμού. — Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν κύριον Δραγούμην. Ὁ κύριος Δραγούμης θεωρεῖται μὲν ἐν Ἀθήναις ὡς τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Πανδωρικῆς Τριάδος, ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, ὡς χαίρων πληρεστάτην ὑγείαν, δὲν διατρέχει περὶ αὐτοῦ ἡ κακὴ φήμη ὅτι κατετάχθη μεταξὺ τῶν

κωφαλάλων, οὐδὲ μᾶς διεβεβαίωσε μέχρις ὥρας ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν παράδοξον ἰδιοτροπίαν τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν καὶ μὴ ἀπαντᾶν εἰς ἐφημερίδας, ὅπως ἔπραξεν ὁ περικληθὴς αὐτοῦ συνεργάτης. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ συναδέλφος του Ῥαγκαβῆς διὰ τῆς Ὁμονοίας του ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ ἂν ΚΑΙ ὁ κύριος Δραγούμης μοὶ ἐζήτησε πρὸ μηνῶν τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τῆς Πανδώρας ἐπανειλημμένως, καὶ περὶ τοῦ ἂν μοὶ ἔγραψεν ἀληθῶς, ἐγὼ ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν του. Ἐὰν, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, ὁ κύριος Δραγούμης δὲν ἀρνηθῆ τὴν ἀλήθειαν, ἡ Πανδωρική Τριάς θέλει εὐρεθῆ εἰς ἀστείότατον ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι διασκεδαστικόν, ἐὰν δὲ συνεργεῖα διαβόλου τὸ ἀρνηθῆ ἱποτικῶς, χάριν τοῦ συναδέλφου του, διαβεβαίω τὸ κοινὸν ἐγὼ, ὅτι τὸ πρᾶγμα θέλει καταντήσῃ ἔτι διασκεδαστικώτερον. Οὐδεμίαν ἔχω κατὰ τοῦ κυρίου Δραγούμη ἀφορμὴν, καὶ ἂν τὸν θέτω σήμερον εἰς τὸ μεταίχιμιον τοῦ ἐνοχλητικοῦ καὶ σκανδαλώδους τούτου διλήμματος βιάζομαι παρὰ τοῦ συναδέλφου του. Βλέπετε, κύριε Ῥαγκαβῆ, μετὰ ποίας πεποιθήσεως καὶ εἰλικρινείας λαλῶ. Τοιοῦτο προνόμιον χαίρει μόνον ἡ ἐπιμαρτυριῶν καὶ ἐγγράφων στηριζομένη ἀλήθεια. Δὲν συνειθίζω νὰ προσβάλλω πρῶτος καὶ ἄνευ λόγου οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς μου, ἐπιτίθεμαι ὅμως σκληρῶς καὶ ἀσπλάγχχνως ἐν τῇ ἀμύνη μου. Σὺ δὲ θέλων νὰ ἐξέλθῃς τῆς δεινῆς θέσεως εἰς ἣν εὐρίσκεισαι, ἔπρεπε γράφων νὰ σκέπτεσαι εἰς ποίαν θέσιν βάλλεις τοὺς συνεργάτας σου.)

— «Τί περιωριζόμεθα νὰ εἴπωμεν εἰς τὸ ἀρθρίδιόν μας ἐκεῖνο, » τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ ἐκίνησε τὴν ὄργην τοῦ Κυρίου Καθηγητοῦ » τῆς Βοτανικῆς; ἀπλῶς ὅτι περιέπεσεν εἰς δεινὴν ἀντίφασιν, » τὴν μὲν 15 Μαρτίου δημοσιεύων εἰς τὴν Πανδώραν ὕμνον (!) » εἰς τὸν Κύριον Ῥαγκαβῆν ὡς πολιτικὸν ἄνδρα (;;;) καὶ συγ- » γραφέα (!) μετ' εἴκοσι δὲ τὸ πολὺ ἡμέρας ζωγραφίζων αὐτὸν » μὲ χρώματα τὰ ὁποῖα δὲν δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ λαμπρά.»

(Οἱ Ῥαγκαβισμοὶ, εὐφυστάτε συντάκτα τῆς Ὁμονοίας, οὐδόλως ἐκίνησαν οὐδὲ θέλουσι ποτὲ κινήσει τὴν ὄργην μου· τὸ πολὺ πολὺ εἶναι ἄξιοι ἐνδὸς γλευαστικοῦ καὶ πικροῦ μειδιήματος.

Ἐξέθεσα ἐν εἰλικρινείᾳ, πῶς καὶ πότε ἔγραψα τὸ ψωμοζήτη-
θ ἐν μοι ἐκεῖνο ἄρθριδιον· δὲν γνωρίζω δὲ νὰ περιέπεσα εἰς
κάμμίαν ἀντίφασιν. Διότι, δὲν πρόκειται σήμερον περὶ τοῦ ἂν τὰ
ποιήματα τοῦ Ῥαγκαβῆ ἦσαν καλὰ ἢ κακὰ, οὔτε περὶ τοῦ ἂν ὁ
Ῥαγκαβῆς, ὁ διὰ πράξεων τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων ὡς ὑβρι-
στής τοῦ ἔθνους ἀνακηρυχθεὶς, εἶναι χείρων, ἢ προτιμώτερος,
πάντων τῶν παρελθόντων, παρόντων, καὶ μελλόντων Ὑπουργῶν·
ἀλλὰ πρόκειται μόνον περὶ τοῦ «ἂν ὡς Εἰσηγητῆς τοῦ ποιη-
τικοῦ διαγωνισμοῦ, ὁ Ῥαγκαβῆς, ἐξετέλεσεν εἰλικρινῶς τὸ
πρὸς τὰ γράμματα καθῆκόν του»· πρόκειται περὶ τοῦ «ἂν τὸ
βραβευθὲν ποίημα ἦτον τὸ σχετικῶς καλῆτερον, καὶ τὸ ἄξιον
βραβεύσεως.» Πᾶσα, λοιπὸν, ἄλλη συζήτησις, πᾶσα ἄλλη ἐξε-
τάσις ξένη πρὸς τοῦτο τὸ θέμα, θεωρεῖται ὡς σοφιστικὴ ἐπινόη-
σις. Ὑποθέτω, εὐφυστάτε Ῥαγκαβῆ, ὅτι, οὐχὶ διὰ μικροῦ τινος
ἄρθρου μου, ἀλλὰ δι' ὀλοκλήρου χιλιάδος ἄρθρων ἀπεδείχθης
σοφώτερος τοῦ Σολομῶντος, καὶ πολιτικώτερος τοῦ Ναπολέοντος·
ὑποθέτω ὅτι καὶ ἐγὼ, καὶ ὅλος ὁ Κόσμος, διὰ νὰ ἐξαγοράσωμεν
τὴν οἰκιακὴν μας ἡσυχίαν, σὲ ἀνεκηρύξαμεν διὰ τῶν ὑπογραφῶν
μας οὐχὶ ἄξιον τοῦ δαφνίνου στεφάνου ὃν ἐπροπηλάκισας, ἀλλὰ
τοῦ χρυσοῦ δι' ὃν οἱ ὅμοιοί σου προπηλακίζονται, καὶ ὅτι σὲ ἀνε-
κηρύξαμεν νέον Ὅμηρον διὰ τὸν ἀηδέστατον Λαοπλάνον σου,
νέον Σεκσπῆρον καὶ Σχίλλερρον διὰ τὰς γελοιωδεστάτας τραγω-
δίας σου, νέον Βύρωνα διὰ τὰς Ἀρλεκινικάς σου ποιήσεις. Τί μὲ
τοῦτο; δικαιολογεῖται ἡ στρεβλὴ σου κρίσις ἐπὶ τῶν ποιημάτων
τοῦ παρόντος ἔτους; καταδείκνυται τὸ ἀττικουργέες σου
καλλιτέχνημα, ὁ Ἀρματωλὸς, ἰσοβαρὲς μὲ τὸν Ἅγιον
Μηνᾶν ἐν τῇ τρυτάνῃ τῆς καλαισθησίας; Πρὸς τί, λοιπὸν, οἱ
Ῥαγκαβισμοί; πρὸς τί ἡ διαστροφή τοῦ κυρίου ζητήματος;)

— «Ἔδοξε τῷ Κυρίῳ Καθηγητῇ νὰ σωρεύσῃ ὕβρεις ἐπὶ ὕβρεων
»καθιστῶν προφανεστέραν τὴν ἀντίφασιν.»

(Ὑβρίζει, κύριε Ῥαγκαβῆ, ὁ ἀδικῶν οὐχὶ δὲ ὁ ἀδικούμενος·
ἂν δὲ ἢ ἐκθεσις τοῦ ἀδικήματος εἶναι κατὰ σὲ ὕβρις, δῆλον ὅτι
ὁ ἀδικῶν ὕβριζει πρῶτος ἑαυτόν. Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν δύο
ποιημάτων ἀποδεικνύεται· τίς ἐστὶν ὁ ὕβριστὴς τὸν ἕτερον, τίς ὁ

προπηλακίσας τὰς Μούσας καὶ τὴν ποίησιν. Καὶ ὁμολογῶ μὲν ὅτι δὲν σὲ ἐθώπευσα· ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἀριστοκρατικῆς κουφαλαζονείας ἔχω πικρὸν τὸ μείδιμα, ἀπέναντι τῆς κακίας ἔχω κεραυνοβόλον τὴν γλῶσσαν· σὺ δὲ εἰάν ἐσωφρόνεις δὲν ἤθελες βάλλει καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἣτις ἐκ τοῦ μηδενὸς σὲ ἀνύψωσεν, εἰς κινδυνώδεις περισπασμοὺς, δὲν ἤθελες ἐπισύρει τῆς κοινωνίας ἀπάσης τὴν περιφρόνησιν καὶ τὸ μῖσος· καὶ ἀπῆτεις νὰ σε-
 βασθῶ σήμερον σὲ τὸν τὰ ἱερώτερα καταπροδίδοντα; Εὐγνωμό-
 νει μάλιστα διότι, διὰ λόγους οὓς ἐγὼ γινώσκω, δὲν ἐξήλθον οὐδόλως τοῦ θέματός μου· εἰάν μικρὸν ἐπεισόδιον τῆς Ῥαγκαβι-
 κῆς ἠθικῆς ἐδημοσίεον, δὲν ἤξεύρω ποῦ ἤθελες κρυφθῆ! . . .
 ἔστω σοι τοῦτο ἐν παρόδῳ ὡς ὠφέλιμόν τι «avis au lecteur.»

— «Ἄξιοπαρατήρητος δὲ εἶναι καὶ ἡ αὐθάδεια, (sic) μεθ' ἧς
 »ἀποδίδει βαρύτητα εἰς τὴν γνώμην του ὁ Κ. Ὀρφανίδης, λη-
 »σμονῶν ὅτι ὑπάρχει περὶ αὐτοῦ κοινὴ ἢ ἰδέα ὅτι παρεισέφρῳσε
 »μεταξὺ τῶν λογίων, καὶ ὅτι προκειμένου περὶ φιλολογικῆς συ-
 »ζητήσεως, τότε μόνον δύναται νὰ ζητηθῆ καὶ παρ' αὐτοῦ ψῆφος,
 »ἀφ' οὗ ἐρωτηθῆ καὶ ὁ τελευταῖος τῶν μαθητῶν τῶν καθημένων
 »εἰς τὰ βῆθρα τοῦ γυμνασίου. (1)»

(Μάλιστα, κύριε Ῥαγκαβῆ, ἀξιοπαρατήρητος τῷ ὄντι εἶναι ἡ
 αὐθάδεια, τοῦ στρατιωτικῶς σπουδάσαντος, καὶ τὸν πολιτικόν, καὶ
 ἀρχαιολόγον, καὶ φιλόλογον, καὶ θαυματοποιὸν ἐπαγγελομένου!
 καὶ εἶναι ἔτι μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητος ὅταν οὕτως ἐκφράζεται διὰ
 νὰ ὑβρίσῃ ἐπιστήμονα εἰδικοὸν γινωστὸν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν
 Κόσμον, οὐχὶ ἐξ ἀντιγραφῶν καὶ βιβλιοκαπηλείας, ἀλλ' ἐξ ἀνα-
 καλύψεων οἷτινες τιμῶσι καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Πανεπιστήμιόν
 τῆς. Ἄνθρωποι ὡς ἐγὼ, κύριε Ῥαγκαβῆ, δὲν παρεισφρήουσι
 μεταξὺ τῶν λογίων ὅπως σὺ παρεισέφρησας μεταξὺ τῶν
 ἐν τέλει· ἀλλ' ἀποκτῶσι διὰ τὰς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνακαλύψεις
 των, διὰ τὴν πρὸς τὰς Μούσας ἀφοσίωσίν των, τὴν ἔντι-
 μον κοινωνικὴν θέσιν των, ὅπως ἀπέκτησαν τοὺς βαθμοὺς των
 ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν οἱ γενναῖοι πολεμισταὶ τοὺς ὁποίους
 ἐξύβρισας. Ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ποιήματός μου κρίσις σου, καὶ ἡ πρὸς
 αὐτὴν ἀπάντησίς μου, καταδεικνύει τίς ἐξ ἡμῶν ἐστὶν ὁ λογιώτε-

ρος και λογικώτερος. Πολύτιμον θεωρῶ δι' ἐμὲ ταύτην τὴν ἀλαζονικὴν ὕβριν σου, σήμερον, ὅτε ἀπεγυμνώθη ἡ κακία σου, καὶ ἐφάνη ὅλη αὐτῆς ἡ διαβολικὴ δυσμορφία. Μάθε ὅτι ἐγὼ εἰσῆλθον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διὰ τῆς μεγάλης θύρας ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἐντίμων συναδέλφων μου, καὶ οὐχὶ διὰ τῆς θυρίδος, ὡς σὺ καὶ τινες φίλοι σου, οἵτινες, πρὸς ὕβριν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, τολμᾶτε νὰ φαντάζεσθε ὅτι κρατεῖτε τὸ μονοπώλιον τῶν γραμμάτων, καὶ ἀνακηρύττεσθε μεταξὺ σας πάνσοφοι, καὶ ἐπαινεῖσθε ἀμοιβαίως, διὰ ν' ἀποκτήσητε παρ' ἀξίαν ἐν ἐφήμερον ὄνομα, ὅπως βοηθεία τούτου πηδήσητε εἰς ἄλλην κοινωνικὴν βαθμίδα τὰ ναυάγια τῆς Πατρίδος ἐμπορευόμενοι, καὶ τὰ θεμέλια τοῦ Θρόνου ὑποσεύοντες. Ἐπικατάρατος ἔστω ἡ μετριοφροσύνη τῶν λογίων μας, ἧτις διὰ τῆς ἀνοχῆς της σᾶς ἔκαμεν θρασυτέρους! Ἐπικατάρατος ὁ Ἕλληνας ὅστις ἐν τῷ μέλλοντι ἀπονεύει εἰς σᾶς ἄλλην ἀπὸ τὴν κίβδηλόν σας ἀξίαν! Ταῦτα λαλεῖ πρὸς σὲ καρδία ἑλληνίς· ταῦτα θέλουσι λαλήσει ἔτι βροντωδέστερον πρὸς τοὺς ὁμοίους σας μετὰ χρόνους, ἡ ὑπὸ ἐλευθέρας θεσμοθεσίας ἐξευγενιζομένη καὶ ἀναπτυσσομένη φιλόμουσος νεολαία, ἡ μετὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς λατρεύουσα ἐτέραν τινὰ τριάδα ἐπὶ τῆς γῆς, ἄγνωστον εἰς δοξομανεῖς καὶ λάτραις τοῦ συμφέροντος, Πατρίδα! Θρόνον! καὶ ἀληθῆ ἐπιστήμην! Περιμείνατε ὀλίγον ἀκόμη καὶ θέλει αὕτη διδάξει εἰς τὰ τέχνα σας, ἐὰν σᾶς ὁμοιάσωσιν εἰς τύπον καὶ ἐγώϊσμόν, ὅποῖοι ἦσαν οἱ πατέρες των!

Θέλων δὲ νὰ δικαιολογηθῆ διὰ τὴν ἔριν ἣν ἄλλοτε ἤναψε πρὸς καιρὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ μακαρίτου φίλου μου Ζαλοκώστα, ἀναφέρει ψευδῶς τὸν Ἑπικατρίν μου ὡς πρώτην ἀφορμὴν, ὃν θεωρεῖ σήμερον «ἐν ἐκ τῶν χειροτέρων ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων γραφέντων ποιημάτων.» Διὰ νὰ ἰδῆτε ὅμως τί ἐστὶν ἐλαστικότης Ῥαγκαβικῆς συνειδήσεως, ἀκούσατε τὸν Εἰσηγητὴν Ῥαγκαβῆν λαλοῦντα ἀπὸ τοῦ βήματος. «Τὸ ποίημα τοῦτο, (ὁ Ἑπικατρίν) εἶναι μὲν καὶ αὐτὸ ἐκ τῶν ἀμφιθαλλῶν ἐκείνων, ἅτινα καὶ ἐκ τῆς ἐπικῆς καὶ ἐκ τῆς λυρικῆς Μούσης ἐν ταυτῷ τρέφονται, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο μεγάλως προέχει τῶν ἄλλων, ὅτι τὸ λυρικὸν αὐτοῦ ὕφος δὲν συνίσταται εἰς

ὄγκον καὶ κόμπον λέξεων, οὔτε εἰς ὑπερβολικὰς εἰκόνας καὶ
 »οὐρανομήκεις παραβολὰς, σωρευούσας «*Ὅσσαν ἐπ' Ὀλύμ-*
»πῳ . . . αὐτὰρ ἐπ' Ὅσση Πήλιον Εἰροσίφυλλον» ἀλλ' εἴ-
 »ναι *καλλιπέες, ἐπιμεμελημένον καὶ σῶφρον*, εἰκονικὸν δὲ
 »συγχρόνως τὴν φράσιν καὶ ζωηρὸν, καὶ ὑπὸ τῆς φαντασίας δι-
 »αποικιλλόμενον καὶ θερμὴν αἴσθησιν πρέον.» (Ἐκθεσις τοῦ
 Ποιητ. Διαγωνισμ. τοῦ 1854 σελ. 20 ὑπὸ Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ).
 Ποῖον Ῥαγκαβῆν τώρα νὰ πιστεύσωμεν, τὸν συντάκτην τῆς Ὀ-
 μ ο ν ο ί α ς ἢ τὸν Εἰσηγητὴν; πότε μᾶς εἶπε τὴν ἀλήθειαν, ὅταν
 ἐπήγεσε καὶ ἐστεφάνωσε τὸν Ἄ πα τ ρ ι ν, ἢ σήμερον ὅτε τὸν
 κατηγορεῖ;

Μετὰ δὲ σωρείαν παιδαριωδῶν καὶ γελοίων ἐπιχειρημάτων ὑ-
 πὲρ τῆς προκομμένης μεταφράσεως τοῦ Τάσσου ἦν ἔκαμεν, καὶ
 περὶ τοῦ ἐν τῇ Πανδώρα πολυθρηλλήτου ἄρθρου μου, τελευτῶν ὁ
 μέγας πολιτικὸς, ἀναφέρει τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον.

—«Ὁ Βολταῖρος ἔλεγεν ὅτι ἡ συνήθης του προσευχὴ πρὸς τὸν
 Θεὸν ἦτο· — «Θεὲ μου, κάμε τοὺς ἐχθροὺς μου γελοίους.»

Τελευτῶν καὶ ἐγὼ τὸν βεβαιῶ ὅτι ἡ συνήθης προσευχὴ μου
 πρὸ καιροῦ εἶναι· — «Θεὲ μου, ἐλέησον τὸν γελοῖον Ῥαγκαβῆν!»

Βοήθει Ἰόλαε! φωνάζει ὁ μικρομέγας Ἡρακλῆς μετὰ τὴν δη-
 μοσίευσιν τοῦ δευτέρου ἄρθρου του ἐν τῇ Ὀ μ ο ν ο ί α, βοήθει τώρα
 ὅτε ἔκοψα τὴν δευτέραν κεφαλὴν τοῦ θηρίου. Φέρε τὸν πεπυρα-
 κτωμένον σίδηρον τῆς ἀναιδεΐας διὰ νὰ καυτηριάσῃς τὴν πληγὴν
 μήπως ἀντὶ τῆς μιᾶς ἀναφυῶσιν ἐπτὰ νέαι κεφαλαί. Δὲν βλέπεις
 παιδί μου; σὲ ὀνομάζει Β ο ὕ λ γ α ρ ο ν! ἐν ᾧ οἱ Βούλγαροι εἶ-
 σθε ὀμόθρησκοί μας! σὲ ἀποκαλεῖ Σ ά γ χ ο - Π ά ν σ α ν! καὶ ἡ-
 ξεύρεις, παιδί μου, τί ἦτον ὁ Σάγχο-Πάνσας; ἦτον κακοῦργος
 τρομερώτερος Σίννου τοῦ Πιτυοκάμπτου! Λέγει ὅτι σὲ ὠνόμασα
 β λ ά κ α! καὶ τὸ λέγει ἐπίτηδες διὰ νὰ μᾶς διαιρέσῃ ὁ πονηρός!
 Ψάλλε τον λοιπὸν καλὰ, καὶ ἄφες τὴν ἐντροπὴν κατὰ μέρος.
 Μὴ λησμονῆς δὲ νὰ τὸν ὀνομάζῃς Κ α θ η γ η τ ῆ ν, καὶ νὰ ὀνο-
 μάζῃσαι μ α θ η τ ῆ ς τ ο υ! διότι, δι' αὐτοῦ μόνον τοῦ μέσου θε-

λομεν ἀπομακρύνει καὶ αὐτὸν καὶ πάντα ἄλλον λόγιον τοῦ ποιη-
 τικοῦ διαγωνισμοῦ, καὶ τότε τὰς δραχμὰς, τεκνίον μου, τίς ἄλ-
 λος θέλει τὰς λαμβάνει κατ' ἔτος εἰμὴ ὅστις γράφει μαργα-
 ρίτας; Ἄφ' ἑτέρου θέλω λέγει ἐγὼ πρὸς πάντας. — «Τζά-
 νου μ! γίνεται ὁ συνάδελφός μας κύριος Ὀρφανίδης νὰ μὴν ἐν-
 »τρέπεται νὰ γράφῃ ποιήματα, καὶ νὰ καταδέχεται νὰ ἐρίξῃ πρὸς
 »τοὺς μαθητάς τοῦ μὴ φυλάττων τὸ decorum τοῦ Καθηγη-
 »τοῦ!» Διάφευσέ τον δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν λέ-
 γει ὅτι τοῦ ἔγραψες. Πιστεύεις νὰ φυλάττῃ αὐτὸς τοιαῦτα πα-
 λαιόχαρτα; — «Μετὰ χαρᾶς, ἠθικώτατε διδάσκαλέ μου, θέλω φα-
 νῆ ταύτην τὴν φορὰν ἀνώτερος σοῦ!» ἀπεκρίθη τὸ ἀθῶον σφά-
 γιον, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ Φωτὸς τὸν ἀκό-
 λουθον λίβελλόν του.

Ἐκ τοῦ ἀριθ. 91 τοῦ ΦΩΤΟΣ τῆς 4 Ἰουνίου 1860.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

*Εἰς τὴν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 635 φύλλῳ τῆς Αὐγῆς
 διατριβῆν τοῦ Κ. Θ. Ὀρφανίδου.*

Κύριε Θ. Ὀρφανίδη.

Μὲ τὴν δγκώδη πλήν κάτισχνον διατριβήν σου, ὑβρίζεις λίαν
 ἐπιποτικῶς καὶ συκοφαντεῖς μαθητὴν σου (;;;), συζητοῦντα ἐν-
 τίμως. (!!!) Προχωρεῖς δὲ τόσο σοβαρὰ, ὥστε κινδυνεύομεν νὰ πια-
 σθῶμεν ἀπὸ τὰ μαλλιά. (!) Ἄλλὰ κατ' εὐτυχίαν εἴμεθα καὶ οἱ
 δύο μύωπες τόσο φοβεροί, ὥστε καὶ ἂν που ἀπαντηθῶμεν, θέ-
 λομεν ἀντιπαρῆλθαι χωρὶς καὶ νὰ διακρίνωμεν ὁ εἷς τὸν ἕτερον
 καὶ οὕτω δὲν τρέχομεν κίνδυνον.

«Οἰκτρὰ εἶναι δι' ὑμᾶς ἡ λογομαχία αὕτη, καὶ ἀηδῆς διὰ τὸ κοι-
 νόν· φείδομαι δὲ καὶ τοῦ καιροῦ ὃν δαπανῶ εἰς ἀναξιοπρεπεῖς ἔ-
 ριδας, τὰς ὁποίας προεκάλεσας ὑβρίζων με. Ὡς μὲν μαθητὴς σου
 ὑπέφερα ἀ. τὴν ὑβριστικὴν σου ἀγγελίαν, β'. τὸ ἐπίθετον πατζα-
 βούρα. Ὡς δὲ ἄνθρωπος δικαιοῦμαι ν' ἀπαντήσω εὐσχήμως (᾿Ω!!!!)
 εἰς τὰς λοιπὰς ὕβρεις, ἔστω καὶ ἂν ἦσαι καθηγητὴς μου, διότι,
 ἂν ὁ ἥλιος μὲ ὕβρεις παρέχῃ εἰς ἐμὲ τὸ φῶς, δὲν θέλω τὸ φῶς του.

«Χωρὶς ν' ἀποκριθῆς εἰς ὅσα σὲ ἠρώτησα, ὡς δῆθεν ἀπαντῶν
 πρὸς τὸν Κ. Ῥαγκαβῆν, μὲ ὀνομάζεις μ' ὄλον τοῦτο Σάγγχον καὶ

ανάγωγον· οὐδὲν παράδοξον! δὲν εἶναι πρώτη φορά, καθ' ἣν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ὀρφανίδου ἐξεμοῦνται ὕβρεις. Ἐγὼ δὲν λειποθυμῶ· αἱ ὕβρεις σου δὲν ἔχουν ἰσχύν τινα· ἕκαστος ἐκ τῶν ἔργων του, λαμβάνει τὸ ἐπίθετον. Πέποιθα εἰς τὸ κοινόν, τὸν ἀδέκαστον τοῦτον κριτὴν, καὶ θὰ σὲ θεραπεύσω ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν ὕβρεων. Ἄφ' ἑνὸς μὲν, ὡς μορμολύκειον, θέλεις νὰ φοβίσῃς τὸν Ῥαγκαβῆν μὲ τὰς θεατρικὰς σου φωνασκίας «νερόν! νερόν!» ἀφ' ἑτέρου τοῦ προτείνεις τὴν χεῖρα, καὶ τοῦ λέγεις, ἔλα ἄς φιλιωθῶμεν, (iiii) δηλαδὴ ἄς κατατρέχωμεν συμφώνως τὸν Σταυρίδην. (III)

«Πιστεύεις ἀδιστακτικῶς, ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς γράφει ὑπ' εὐθύνην μου συγχωρῶ τὴν πλάνην σου. Πράττεις ὡς ποιμὴν ἀπλοϊκὸς, ὅστις, ὅταν κεραυνὸς, ἐνσκήψας, φονεύσῃ τ' ἀγαπητὰ του πρόβατα, μὴ δυνάμενος μὲ τὸν πτωχόν του νοῦν, ν' ἀποδώσῃ εἰς φυσικὰς αἰτίας τὸ φαινόμενον, πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς τὸν παιδεύει διὰ τὰς ἀμαρτίας του, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ μὲν ποιμὴν τότε ἀναζητεῖ τὰς ἀμαρτίας του, τὰς εὐρίσκει, καὶ διορθοῦται· σὺ δὲ μένεις ἀδιόρθωτος. (*) Ἄλλ' ἐγὼ ὠρκίσθην, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι ὁ Ῥαγκαβῆς μὲ ἀπέτρεψε τοῦ ν' ἀπαντήσω, ὁ δὲ μὴ πιστεύων τοὺς ἔρκους τῶν ἄλλων, πῶς καλεῖται . . . ἄς ἀποφασίσῃ τὸ κοινόν. Ἐπειτα ἀπορῶ πῶς ἀμφιβάλλεις διὰ τὴν ἰσχυρότητα καλάμου, ὅστις διηγωνίσθη τόσον ἐντίμως πρὸς τὸν σόν. (III)

«Λέγεις ὅτι εἶμαι Βούλγαρος! Μέγα θαῦμα!!! Χειροκροτήσατε Κύριοι!!! Ναί· Κ. Καθηγητά· καὶ τί ἀποδεικνύεις μὲ τοῦτο! Ναί· δὲν ἀρνοῦμαι τὴν ἐθνικότητά μου· ἀλλ' ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη διετέλεσα αἰείποτε ὑπηρετῶν τὴν Ἑλλάδα, (II) ἐν ᾧ σὺ νέος περιήρχεσο τὰς ῥύμας τῶν Ἀθηνῶν, σκάνδαλον τῆς κοινωνίας, διέδωκα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς μέρη ὅπου ἦτον πάντῃ ἀγνωστος, καὶ ἐμόρφωσα δι' αὐτῆς ὑπὲρ τοὺς χιλίους νέους (III) ἐν ᾧ σὺ, νέος, ἐμόρφωνες . . . Ναί· εἶμαι Βούλγαρος, ἀλλ' ἔχω πολὺ Ἑλληνικώτερα τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν καρδίαν, παρὰ σὲ τὸν ὕβριστήν. Ἐγὼ οὐδέποτε οὐδὲν παρ' οὐδενὸς ἐξητησάμην, καὶ ἂν ἔδρεψα τὴν δάφνην, τὴν ἔδρεψα ἡρωϊκῶς, (III) χωρὶς νὰ

(*) Λερμπαλέρ! Ξιφιγαλέρ!

κρούσω οὐδενὸς θύραν, ἐν ᾧ σὺ ποτὲ δὲν ἔπαυσες κραυγάζων καὶ ἐπαιτῶν ὅ, τι δὲν σοὶ ἀνήκει. Ναί· Βούλγαρος, καὶ Σκύθης μάλιστα ἐὰν θέλῃς. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ Σκύθης, μόλις πρώτην φοράν ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν ποιητικὸν ἀγῶνα, κατέβαλεν ἄνευ κόπου, σὲ τὸν παλαιὸν ποιητὴν. (!!!) Τώρα λοιπὸν, καυχῆσου, ὅσον θέλεις, ὅτι εἶσαι Συμυρναῖος, δηλ. συμπατριώτης τοῦ Ὀμήρου, ποῖος σὲ ἀκούει! Ποῖος ἐρωτᾷ ἂν εἶμαι Βούλγαρος, ὅταν συνομιλῶ πάντοτε μὲ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, καὶ τοὺς γνωρίζω κάλλιον σοῦ· (; ; ; ;) ποῖος σκαμπάζει (sic) ἂν σὺ Ἕλληνας ὦν, δὲν γνωρίζῃς τὴν γλῶσσάν σου· ποῖος θαυμάζει, ἂν ἐπιες ἀπὸ τὰ νερὰ τοῦ Μέλητος, ὅταν ἓνας Σκύθης εὐνοούμενος τῶν Μουσῶν, (sic) σὲ ἐξέδειρεν, ὡς Ἀπόλλων τὸν Μαρσύαν, φράσις τοῦ σοκακιοῦ. (!) Δὲν λέγω ὅτι εἶσαι κακὸς ποιητὴς, ἂν καὶ ἔχῃς μερικὰ λάθη ἀσυχώρητα, (!!!) ἀλλὰ πιστευσον ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ παράξει μετ' οὐ πολὺ καλλιτέρους ἐμοῦ (!!!) καὶ σοῦ καὶ ἄλλων.

«Λέγεις ὅτι ἐν τῷ πρὸς τὸν Κ. Α. ῥάλλην γράμματί μου εἶχα ὑπογραφὴν Γ. Σταυρίδης Βούλγαρος φιλέλληνας. Ναὶ δὲν τὸ ἀρνοῦμαι. Ἄλλὰ μὲ ποῖον δικαίωμα, ὦ ἄνθρωπε, ἤνοιξες τὸ γράμμα τοῦτο τὸ ὁποῖον ἦτο ξένον; Φαίνεται, τὸ ἐμυρίσθης πούθεν ἂν εἰς τὸ πανεπιστήμιον, καὶ, ἱεροκρυφίως, κατὰ παλαιάν σου συνήθειαν, τὸ ἤνοιξες ἐὺ συνειδήτως διὰ τὰ ἰδίῃς τὰ ἐμπειριεχόμενα. Εὐγέ σου! Τώρα λοιπὸν ποῖον ἐπίθετον σὲ ἀρμόζει; . . . Δὲν ἀποφασίζω ἐγὼ ἄς ἀποφασίσῃ τὸ κοινόν. (*)

«Μὲ ὠνόμασες ὄργανον προπαγάντας· εὐχαριστῶ. Ἄλλ' ἂν δὲν τὸ ἀποδείξῃς, πιστευσον ὅτι θὰ καταρασθῇς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τὸ ἔγραψες. Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἐπιστολῆς μου τὴν ὁποίαν ἔχεις, σὲ παρακαλῶ νὰ τὴν δημοσιεύσῃς εἰς τὸν Ἄγ.

(**) Μαίνεται ὁ δικηγορῆσχος τοῦ ῥαγκαβῆ! Εἰσῆλθον πρὸς ἀνάπαυσιν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν διαγωνισμὸν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Πρυτανείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ· ἐκεῖ ἤκουσα φιλονεικοῦντας τοὺς ὑπαλλήλους περὶ τοῦ ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ δεκτὴ ἀναφορὰ τις τοῦ συγγραφέως τῶν μαργαριτῶν φέρουσα ὑπογραφὴν «Γ. Σταυρίδης Βούλγαρος Φιλέλληνας!» τὴν εἶδα καὶ ἐγὼ χάριν περιεργείας, οὔτε ἐσφραγισμένη ἦτον, οὔτε ἐπίστευον ὅταν εἶδα τὸ σκαῖδον αὐτὸ ἔγγραφον ὅτι μοὶ ἐπέπρωτο ν' ἀκούσω τοιαύτας βαναύσους καὶ καπηλικὰς ὕβρεις.

Μηνᾶν, καθὼς καὶ τὸ πρὸς τὸν Α. Ῥάλλην γράμμα μου τὸ ὁποῖον ἱεροσύλως ἤνοιξες. (;;;)

«Ὡς διπλωμάτης μὲ ὠνόμασες (διὰ τοῦ Ῥαγκαβῆ δῆθεν) βλάκα, ὁ θεὸς νὰ σὲ ἐλέησῃ! οὐδεὶς ἐκτὸς σοῦ, ἐπληρώθη ὑπ' ἐμοῦ τόσον ὥστε νὰ μοὶ προσάψῃ ἐπίθετον τόσον ἀνόητον, ἥμιστα δὲ ὁ Ῥαγκαβῆς ὁ τοὺς στίχους μου μαργαρίτας καθαροὺς ὀνομάσας. (*) Ἄφ' ἐτέρου πάλιν μὲ ἐπαινεῖς ὡς ἔχοντα αἴσθησιν τοῦ καλοῦ. (;;;) Κρίνατε τώρα ἂν ὁ χιλιοπρόσωπος αὐτὸς ἔχη χαρακτῆρα. Ταῦτα ὡς ἐν προοιμίῳ. (II)

«Εἶμαι ὁ ἐκδικητὴς ὄλων ὄσους ἐπότησες χολήν. (I!!!) πρὸς τὸ παρὸν δὲ εὐρίσκομαι ἀπλῶς εἰς ἀμυντικὴν θέσιν. (III) Ἄλλὰ τὴν προσεχῆ Κυριακὴν ὃ Ἰουνίου ὥραν 7 π. μ. σὲ περιμένω κατὰ τὸ Πανεπιστήμιον ἵνα λύσωμεν τὸ φιλολογικὸν ζήτημα ἐνώπιον λογίων, εἰς οὗς θὰ δώσης λόγον, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ διὰ μίαν αἰσχροὺν συκοφαντίαν, καὶ διὰ μίαν ἱεροσυλίαν. (I!!!) Θὰ χάσης μέγα μέρος τοῦ πάχους σου, μέχρις οὗ συνελθὼν, παύσης ἀσχημονῶν καὶ ὑβρίζων ἐμὲ καὶ τὸν Ῥαγκαβῆν (**), τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖς εἰς τὸ σύγγραμμά σου εὐγενῆ τὴν ψυχὴν. (I!)

Ἐγγραφον τῆ 30 Μαΐου 1860.

ΓΡΗΓ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ.

Ἡ μετριοφροσύνη καὶ χρηστοθήεια τῆς διατριβῆς ταύτης μ' ἠνάγκασε νὰ δημοσιεύσω τὴν ζητουμένην ἐπιστολήν, ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται τί μὲν ἐφρόνει ὁ Γ. Σταυρίδης περὶ ἐμοῦ ὀλίγας ἡμέ-

(*) Ὅταν δύο ἡμέρας μετὰ τὸν διαγωνισμὸν ὁ Ῥαγκαβῆς μ' ἐτίμησε διὰ μιᾶς διπλωματικῆς του ἐπισκέψεως, μετὰξὺ τῶν ἄλλων μοὶ εἶπε τοὺς ἀκολούθους λόγους περὶ τοῦ συγγραφέως τῶν μαργαριτῶν. «Τὸν ποιητὴν » τοῦ Ἀρματωλοῦ δὲν ἐγνώριζα· ἀλλὰ προχθὲς ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου δύο » ἄνθρωποι κοινοὶ κατὰ τὸ ἐξωτερικόν· ὁ εἷς μάλιστα ἐξ αὐτῶν δὲν ἤξευρε » νὰ καθίσῃ, καὶ ὁ ἄλλος ἐντὸς τῆς αἰθούσης μου ἐφόρει τὸν πῖ- » λον ἐπὶ κεφαλῆς! τοὺς ἐρωτῶ τί ζητοῦν, καὶ μοὶ ἀποκρίνεται ὁ εἷς » διὰ χονδροειδεστάτης προφορᾶς ὅτι ὀνομάζεται Γρηγόριος » Σταυρίδης, καὶ ὅτι εἶναι ὁ στεφθεὶς ποιητὴς! ἡ περαιτέρω ὁμῶς μετ' αὐ- » τοῦ ὀμιλία μ' ἔπεισεν ὅτι ἐλάλουν πρὸς ἐνα βλάκα!»

(**) Συγχαίρω ἀπὸ καρδίας τὸν κύριον Ῥαγκαβῆν διὰ τὸν σύγτροπον!

ρας πρὶν, τίς δὲ τὸν ὤθησεν, ὡς προανέφερον, νὰ παραγνωρίσῃ μετὰ τσαύτης ἀσχημοσύνης τὸ καθήκον του;

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 640 τῆς ΑΥΓΗΣ τῆς 4 Ἰουνίου 1860.

Πρὸς τὸν εὐγενέστατον κύριον Ἀλέκον τὸν Ῥαγκαβῆν.

Παρακαλεῖσθε νὰ διαβιάσητε εἰς τὸν ὑπεύθυνόν σας Συντάκτην Γ. Σταυρίδην τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν του γραφεῖσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, ὅτε μοι ἔφερε τὸ ποίημά του ἀπόντος ἐμοῦ. Τὴν δημοσιεύω ἀκαίρως, διότι μοι ἐζητήθη αὐθαδῶς.

«Κύριε Καθηγητά!

«Ἐχω πολὺ θάρρος εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην σας· τὸ κατ' ἐμὲ σᾶς σέβομαι ὑπὲρ τινὰ ἄλλον, καὶ αἰτία τούτου εἶναι διότι εἶσθε ἀξιόσεβαστος, διότι μόνος σχεδὸν, ἢ μετ' ὀλίγων, ἠδυνήθητε νὰ διατηρήσητε τὸ πρὸς ὑμᾶς σεβασμῶν φοιτητῶν, ἀκέραιον καὶ ἀκηλίδωτον, καὶ πτέλος διότι εἶσθε ἄνθρωπος ὁποῖον ἐγὼ σᾶς θέλω. (I) Ἐὰν πτυχὸν ἠθέλατε ἀμφιβάλλει διὰ τὸ πρὸς ὑμᾶς σεβασμῶν, ἢ ἠθέλεν εἶναι μεγάλη ἀδικία δι' ἐμὲ ὅστις θέλω νὰ μὲ ἀγαπᾶτε. Σκοπεῖτε τὴν εἰλικρίνειαν τῶν λόγων μου, καὶ ἐκ τούτου, ὅτι σᾶς γράφω ταῦτα ἔχι διότι σᾶς φοβοῦμαι (III) καθὼς ἠθελε φοβηθῆ ἕνας χαμερπῆς τρέμων τὰς ἐξετάσεις σας, (διότι δὲν σκοπεύω νὰ δώσω ἐξετάσεις, καὶ νὰ λάβω ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΝ (II) τῆς ὁποίας ὁ βαθμὸς θὰ μὲ ἐξιώσῃ μὲ ΚΑΘΕ ΑΛΛΟΝ), (II) ἀλλὰ διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἔχητε καλὴν ἰδέαν περὶ ἐμοῦ, καὶ διαθέσιν εὐμενῆ, καθὼς καὶ ἐγὼ σᾶς τιμῶ καὶ σᾶς θαυμάζω. (II) Τιμῶν τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις σας, θηρεῦω τὴν φιλίαν σας, ἂν μὲ θεωρήσητε ταύτης ἀξίον. Ἄλλως, ἠθέλον λυπηθῆ μεγάλως, διότι ὡς ἐκ μέρους σας τοῦλάχιστον δὲν εἶμαι ἀξίος δυσμενείας. Ἐπεθύμουν νὰ σᾶς εἶπω ταῦτα προφορικῶς, καὶ ἐπειδὴ δὲν σᾶς εὔρον τὰ γράφω μένω.

»Τῆ 18 Ἀπριλίου 1860.

Γ. Σταυρίδης.»

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς

Θεόδωρος Ὁρφανίδης.

Ταῦτα ἔγραψε πρὸς ἐμὲ ὁ σήμερον βαναύσως ὑβρίζων με, δύο ἡμέρας πρὶν σᾶς δώσω τὴν πρώτην μάχην τοῦ Μοντεβέλλου, καὶ τὰ ἔγραψεν ἐπὶ γόνατος ὁμηρικώτατα! Μετὰ τὴν συνέντευξίν σας ὅμως τὸ παιδί (ἂν καὶ οὐδὲ γρῦ περὶ αὐτοῦ εἶπα, ἢ ἔγραψα) μετεβλήθη εἰς ὑβριστὴν καὶ εἰς ὑπερασπιστὴν τῆς μεταφράσεως τοῦ Τάσσου σας, χωρὶς νὰ γινώσκῃ Ἰταλικά! καὶ ἐξακολουθεῖ ὑβρίζον με.

Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἐπήρατε εἰς τὸν λαιμόν σας αὐτὸν τὸν ἄκακον, ἴσως, ἄνθρωπον, καὶ θὰ δώσητε λόγον ἐνώπιον τῆς κοινῆς περὶ τούτου. Ξαναβλεπόμεθα!

Ὁ διὰ βίου ἐχθρῆσθής σας

Θ. Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἀνταλλαχθέντα κονδυλοκτυπήματα μετὰ τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ ἀντήχησαν καὶ πέραν τῶν στενῶν ὀρίων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ὡς ἀκοίμητος Ἄργος ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν Βρυξέλλαις ἐκδιδομένης Γαλλιστὶ ἐφημερίδος «*Le Nord*» δὲν ἔλειψε νὰ πληροφορήσῃ τὸν εὐτραπέλως συντάσσοντα τὰς ἐπιφυλλίδας τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ὅτι μεγάλη διαμάχη ταράσσει τὸ κλασικὸν τῆς Ἀττικῆς ἔδαφος, ἣτις εἶναι πιθανὸν νὰ ἔχῃ συνεπειὰς ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, καθόσον εἰς τῶν ἀνταγωνιστῶν εἶναι ὁ πολεμικώτατος πρῶτην ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Πάλμερστον-Ῥαγκαβῆς· ὁ δὲ ψευδώνυμος *Nemo* ἔν τινι ἐπιφυλλίδι αὐτοῦ, ὅπου μετ' ἀττικοῦ ἄλατος περὶ πολλῶν Ἀθηναϊκῶν μας πραγμάτων χαριεντίζεται, ἐποίησε λόγον καὶ περὶ τούτου τοῦ σπουδαιοτάτου συμβάντος!

Φόρος ὀφειλόμενος εἰς τὰς εὐφρεῖς συγγραφὰς εἶναι τοῦ ἀναγνώστου τὸ μειδίαμα. Ἄλλ' ὅλοι οἱ φόροι δὲν πληρόνονται διὰ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος· διὰ τοῦτο ἐγὼ μὲν ἀναγνοὺς τὸ κάτωθεν δημοσιευόμενον μέρος τῆς ἐπιφυλλίδος αὐτῆς ἐμειδίασα, ἀλλ' ὁ Ῥαγκαβῆς ἐμόρφασε καὶ ἐσχυρώπασεν. Μίαν μόνον παρατήρησιν κάμνω εἰς τὸν ἐντιμον συντάκτην τῆς ἐπιφυλλίδος, καὶ εἶναι αὕτη· ὅτι κάμμιαν μακρὰν σάτυραν δὲν ἔγραψα κατὰ τοῦ Κυρίου Ῥαγκαβῆ, ὡς κατὰ λάθος ἀναφέρει· ἀλλ' ἀδικηθεὶς καὶ ὑβρισθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἠναγκάσθην ν' ἀπαντήσω διὰ τῶν ἐφημερίδων.

Ἐκ τοῦ ἀριθ. 162 τῆς ἡμερηίδος *Le Nord*
τῆς 10 Ἰουνίου 1860. (ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι).

«*Il y a volontiers du rheteur dans le grec, même quand il est homme d'État comme M. Rangabé, l'ex-Ministre du mémorandum. C'est ainsi qu'on l'appelle à Athènes. Versé dans la poésie, et l'archéologie, aussi bien que mêlé à la politique, M. Rangabé entre presentement en lutte à coups de plume avec M. Orphanidès, professeur à l'Université et poète satyrique. Les Muses president au combat. M. Rangabé s'étant permis, au concours poétique de cette année-ci de critiquer vertement une pièce pour laquelle M. Orphanidès avait des entrailles de père, celui-ci riposte par une longue satire à l'adresse de M. Rangabé. Bien entendu la satire susdite ne saurait rester sans réponse, et voilà le fer des plumes croisé. Dieu sait quand le duel finira! Plus il durera d'ailleurs et plus la galerie sera satisfaite. Depuis qu'il y a une Grèce au monde et tant qu'il y aura une Grèce les citoyens de l'Attique y raffolent et y raffoleront de ces passes d'armes.*

»*Blâmez si vous voulez la subtilité de ce genie grec; mais les lettrés auront toujours un faible pour ce peuple attentif aux échos des Academies, qui élève des rheteurs au lieu de boxeurs et fait cercle autours des polémiques comme l'Anglais autours des pugilats. Le quel de deux spectacles est le plus noble? Assurement ce n'est pas le pugilat.»*

Ἴδου δὲ τὴν ἔγγραφον καὶ ὁ Φιλελεύθερος μεταξὺ τῶν διαφορῶν του κατ' ἐκείνας ἡμέρας.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 214 τοῦ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΥ
τῆς 18 Ἰουνίου 1860.

«Ἐνεκα τῆς μεταξὺ τῶν Κ. Κ. Ραγκαβῆ καὶ Ὀρφανίδου φιλολογικῆς διαμάχης ἐκινήθημεν εἰς περιέρχεται γὰρ ἐγκύψωμεν

σπουδαιότερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ στεφθέντος ποιήματος ὁ Ἄρματωλός.

»Εἴμεθα μάλιστα προκατειλημμένοι· γὰρ δικαιοῦσμεν πληρέστατα τὸν ποιητὴν τοῦ Ἄρματωλοῦ, ἀφοῦ ἡ ποίησις προσέκτα εἰς αὐτὸν νέον θιασώτην, καὶ ἀφοῦ τὸ ποίημά του ἐστέφθη ἐπισήμως. Μὲ λύπην μας ὅμως δμολογοῦμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ κοινοῦ, ὅτι ἀναγνόντες αὐτὸ, ἠπορήσαμεν πῶς ἐστέφθη τοιοῦτον, ἃς τὸ εἶπωμεν, ἄοσμον στιχοῦργημα, καὶ ἔτι μᾶλλον πῶς ἦτο δυνατόν γὰρ εὔρεθῆ ἄνθρωπος καυχώμενος ἐπὶ ποιητικῇ ἀξίᾳ καὶ φιλολογικοῖς ἔργοις, ὅστις γὰρ στέψη πανδήμως τὸ ἔργον τοῦτο πρὸς χλεύην τῶν Μουσῶν καὶ παραγνώρισιν τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τοῦ ἀγωνοθέτου. Δὲν ἔχομεν οὐδεμίαν ἀφορμὴν κατὰ τοῦ συγγράψαντος τὸν Ἄρματωλὸν νέου, καὶ εὐχόμεθα γὰρ τὸν ἴδωμεν ἐπαξίως διαπρέποντα· ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα γὰρ διέλθωμεν ἐν σιγῇ τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς οἱ κριταὶ ἀπένειμαν ἐφέτος τὴν δάφνην. Τοιαύτην θρασύτητα μόνος ὁ συντάκτης τοῦ διαβοήτου ὑπομνήματος ἠδύνατο γὰρ ἔχει ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν λογίων· μόνος αὐτὸς ἠδύνατο γὰρ διαστρέψῃ τοσοῦτον ἀτόπως τὴν ἀλήθειαν διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐννοοῦμεν. . . Δὲν εἶδομεν τὸ ποίημα τοῦ Κ. Ὀρφανίδου εἰσέτι, ἀλλ' ἡ γνωστὴ αὐτοῦ Μοῦσα δι' οὐδένα λόγον ἠμπόρει γὰρ παράξῃ ἔργον ὑποδεέστερον τοῦ στεφθέντος, διὸ καὶ τὸν προτρέπομεν γὰρ ἐπιταχύνη τὴν δημοσίευσιν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Εἶναι καιρὸς γὰρ συναισθανθῶσιν οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἵτινες συνείθιζον γὰρ θεωρῶσι τὰ γράμματα ὡς μονοπῶλιον ἀποκλειστικόν, ὅτι παρῆλθεν ὁ καιρὸς τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης, ὅτι δὲν ἀρκεῖ γὰρ λέγουν ὡς ἄλλοτε «γίνου ποιητής» διὰ γὰρ δημιουργοῦν ποιητὰς, καὶ ὅτι ἐκάστη σχέψις καὶ κρίσις των σταθμίζεται σήμερον ὑπὸ γενεᾶς πλήρους αἰσθητικότητος καὶ ὀρθῆς κρίσεως.»

Ἄφ' οὗ διὰ τῶν προεκτεθέντων κατενόησεν ὁ ἀναγνώστης μου τὸ οἶκτρον πρόσωπον τὸ ὁποῖον κατεδέχθη γὰρ παίξῃ ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς πρὸς δικαιολόγησίν του, ἀρμόζει γὰρ ἴδη τῶρα πόσον ἐφιλοτιμήθη γὰρ φανῆ γελωιδέστερος, καὶ διὰ τρίτην φορὰν ἐαυτὸν ἀπαρνούμενος.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1056 τῆς ΕΛΠΙΔΟΣ τῆς 24 Ἰουνίου 1860.

Κύριε Συντάκτα τῆς «Ἐλπίδος.»

«Πρὸ πολλοῦ παρὰ διαφόρων ἀκούω ὅτι ὁ καθηγητὴς Κ. Ὀρ-
 φανίδης γράφει κατ' ἐμοῦ ἐν ἐφημερίσι διίσχυριζόμενος ὅτι ἔ-
 »χει πρὸς ἐμὲ ἔριν. Τὸ μόνον ὃ νομίζω ἄξιον ν' ἀπαντήσω, εἴ-
 »ναι ὅτι περὶ ἔριδος δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος. Κατὰ τὴν
 »ἐντολὴν τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ
 »ἐπιτροπῆς, ἐξέθηκα τὴν γνώμην αὐτῆς τε καὶ ἐμοῦ περὶ τῶν
 »ὑποβληθέντων ἡμῖν ἀνωνύμων ποιημάτων. Ἐκτοτε οὐχὶ μόνον
 »οὔτε ἀπήντησα τι εἰς ὅσα ὁ Κ. Ὀρφανίδης ἔγραψεν, οὔτε ἔδω-
 »κα εἰς τινα ἐντολὴν ἢ νύξιν ν' ἀπαντήσῃ, ἀλλ' οὔτε κὰν ἀνέ-
 »γνωσα τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ Κ. Ὀρφανίδου, μὴ ἐξαιρουμέ-
 »νης οὔτε αὐτῆς τῆς προκηρύξεως τοῦ βιβλίου του, τὴν ὁποίαν
 »μοὶ εἶπον ὅτι ἐξέδωκεν· εἰς τινὰς δὲ προτείναντάς μοι περὶ ἀ-
 »παντήσεως, ἀπεκρίθην πάντοτε ὅτι ἐκτελέσας τὸ καθήκον μου,
 »οὔτε ἀναγινώσκω περαιτέρω ἐπικρίσεις, οὔτε ἀπαντῶ, οὔτε ἐπι-
 »θυμῶ ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς αὐτάς δι' ἐμέ.»

«Δέξασθε, Κύριε Συντάκτα, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου
 »μου ὑπολήψεως.

»Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου, 1860.

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.»

Θαυμάσατε τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἀνδρός! ἀρνεῖται τὰ ἐν τῇ Ὀμονοίᾳ
 κατ' ἐμοῦ γραφέντα ἄνευ τῆς ὑπογραφῆς του, καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἐ-
 παναλαμβάνει τὰς αὐτὰς λέξεις καὶ φράσεις τῆς Ὀμονοίας
 του. Τώρα πλέον δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ὁ φιλαλήθης Ῥαγκαβῆς
 οὔτε ἀπήντησέ τι εἰς ὅσα ἐγὼ ἔγραψα, οὔτε ἔδωκεν εἰς
 τινα ἐντολὴν (ἐπὶ χαρτοσήμου!) ν' ἀπαντήσῃ, οὔτε κὰν
 ἀνέγνωσε τὰ γραφέντα!!! οὔτε ἀπαντᾷ!!! οὔτε ἐπιθυμῆν'
 ἀπαντήσῃ τις δι' αὐτόν!!! — Βαβαί! τῆς λεπτότητος τῶν φρενῶν!

᾿Ω! σᾶς πιστεύω, κύριε πρώην Ὑπουργέ τῶν Ἐξωτερικῶν!
 ἀλλ' εἶμαι, διὰ κακὴν σας τύχην, τόσο ἐπίμων ὅσον εἶσθε ἀνεπι-
 τήδειος! ΔΙΣ σᾶς εἶπον ὅτι εἰμι πρόθυμος νὰ σᾶς ἀποδείξω δι-
 καστικῶς Συντάκτην τῶν ἐν τῇ Ὀμονοίᾳ σας δημοσιευθέντων·
 ἐνόσω, λοιπὸν, δὲν ζητήσητε παρ' ἐμοῦ τοῦτο, σᾶς κηρύττω

ἄσυνειδήτως καὶ ἀνερυθριάστως καταψευδόμενον ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ.

Μετὰ τὸ ἀρθρίδιόν του, κατεχώρισεν ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς εἰς τὴν Ἑλπίδα, ὡς ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ Συντάκτου της, παρατηρήσεις τινάς, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἤθελα ἀδικήσει τὸν κύριον Λεβίδην, πιστεύων ὅτι εἶχε διαθέσιν νὰ κηρυχθῆ ἀδίκως καὶ ἀναιτίως κατ' ἐμοῦ, ἐφ' ὑποθέσεως ἣν ἠγνόει, διότι οὔτε εἶδε, οὔτε ἀνέγνωσε τὸν Ἅγιον Μητῶν. Ἰδοὺ αἱ σπουδαιότεραι τούτων.

— Ἄ Ο Κ. Ὁρφανίδης ὤφειλε νὰ πεισθῆ ὅτι εἰς τὸν ποιητικὸν »διαγωνισμόν δὲν εἶναι ὄρθον ν' ἀποδύονται οἱ Καθηγηταί.»

(Τ' εἶχες Γιάννη, τ' εἶχα πάντα! Καὶ τότε διατί ἀπεδύθη εἰς τὸν ἀγῶνα δις καὶ τρις ὁ ἀξιότιμος συνάδελφός μου Κ. Κουμανούδης; διατί ὁ Καθηγητὴς κύριος Καρασούτσας; διατί τέλος κατὰ τὸ 1857 καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς μὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ Τάσσου, ἣτις οὐδὲ δεκτὴ καὶ ἐγένετο; Βλάπτουσιν ἢ λαμπρύνουσιν οἱ Καθηγηταί τὸν ἀγῶνα; Καὶ ἂν Ὁμηρός τις ἔζη μεταξὺ μας ὡς Καθηγητὴς καὶ διὰ κακὴν του μοῖραν ἐτίμα τὸν διαγωνισμόν;)

— Ἄ Ο Κ. Ὁρφανίδης ἐνόμισεν ὅτι ἐξασθενεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ νέου Σταυρίδου ἀποκαλῶν αὐτὸν Βούλγαρον . . . κ.τ.λ. εἶναι ἐθνικὴ προδοσία νὰ ζητῆ Ἑλληνα, καὶ μάλιστα Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου, νὰ δώσῃ, ἂν καὶ βεβαίως ἀκουσίως, εἰς δολίαν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν συνδρομήν, οἷαν διδῆται ὁ Κύριος Ὁρφανίδης μεταχειριζόμενος τὴν Βουλγαρικὴν καταγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ νέου Σταυρίδου ὡς λόγον ἐκπτώσεως δῆθεν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.»

(Ῥάβδος ἐν γωνίᾳ! ὁ Σταυρίδης ἀπεκάλεσεν ἑαυτὸν Βούλγαρον· καυχᾶται ἐπὶ τῷ Βουλγαρισμῷ του· καὶ ἐπειδὴ ἀνέφερον τοῦτο ὡς ἐν παρόδῳ ἐν τινι σχολείῳ, ἄρα εἰμὶ ἐγὼ προδότης τῆς Ἑλλάδος! Ὡς νὰ περιμένωμεν οἱ Ἕλληνες ἀρωγὴν ἐν κινδύνοις, οὐχὶ ἐκ Θεοῦ καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μας, ἀλλὰ ἐξ ἐθναρίων ἐχόντων ἀντίθετα συμφέροντα, ἀντίθετον μέλλον, καὶ ἀντίθετον τοῦ ἰδικοῦ μας προσρισμόν!

Εἰς τὸ ἀρθρον τοῦ κυρίου Ῥαγκαβῆ ἀπήντησεν λίαν εὐστόχως

δ Π ρ ω ὶ γ δ ε κ ἤ ρ υ ξ, καὶ τὴν ἀπάντησιν τούτου καταχωρίζων ἐπὶ τέλους τῷ ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

Ἐκ τοῦ ἀριθ. 448 τοῦ ΠΡΩΙΝΟΥ ΚΗΡΥΚΟΣ

τῆς 2 Ἰουλίου 1860.

Ἄφοῦ ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς ἐσίγησε, φρονίμως ποιῶν, εἰς ὅσα πολλοὶ περὶ τοῦ τελευταίου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἔγραψαν, ἀπεφάσισεν αἴφνης νὰ φανῆ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του διαβεβαίων (ὡς διεβεβαίωσεν ὅτι δὲν ἦτον αὐτὸς καὶ συντάκτης τῆς Ὁμονοίας) ὅτι δῆθεν δὲν εἶδε τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐν παράπονον ἀπευθύνομεν εἰς τὸν Κ. Ὀρφανίδην, ὅτι ἦσαν ἀρκετὰ συγκαταβατικὰ καὶ ὀλίγα δι' ἄνθρωπον παρέχοντα τοσαύτην ὕλην . . . Ἐν πρώτοις δὲν παραξενευόμεθα ἐὰν ἀφ' ἐνὸς μὲν διαμαρτύρεται ὅτι ἡ ἐξοχότης του οὔτε εἶδεν, οὔτε ἔγραψεν, οὔτε συνεβούλευσε νὰ γράψωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπαντᾷ εἰς ὅλα μὴ λησμονῶν οὔτε τὴν ἀγγελίαν αὐτὴν τοῦ Κ. Ὀρφανίδου, τὴν ὁποίαν εὔρεν ἴσως ὀλίγον δριμεῖαν ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ τῆς. Τοιοῦτον σύστημα τετριμμένης τακτικῆς εἶναι σύνηθες εἰς αὐτὸν καί τινας τῶν συντρόφων του. Ὅ,τι ὅμως μᾶς ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἶναι ὅτι ἀφ' οὗ προοιμιάζεται διὰ τῆς ὑπογραφῆς του, αἴφνης ἀλλάσσωσιν μορφήν καὶ σχῆμα, μεταποιεῖται ἀνωδύμως εἰς συντάκτην τῆς «Ἐλπίδος» καὶ ἐξακολουθεῖ ἐν μακρᾷ ὑποσημειώσει τὴν ἀπάντησίν του. Ὁ ἀμφιβάλλων ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τὰ ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ Συντάκτου τῆς «Ἐλπίδος» λεγόμενα, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πᾶν ἄλλο ἐμφαίνουν, ἢ τὴν λεπτότητα καὶ τὸν γνωστὸν κάλαμον τοῦ συναδέλφου μας Συντάκτου τῆς «Ἐλπίδος». Καὶ πρῶτον στρατολογῶν κατὰ τοῦ Κ. Ὀρφανίδου, ὑπερασπίζει τὸν Γ. Σταυρίδην, ὡς νὰ εἶχεν ὁ Κ. Ὀρφανίδης διαφορὰν τινα πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς νὰ μὴν ἦτον ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς ὁ κατὰ τοῦ Καθηγητοῦ τὸν μαθητὴν ὀπλίσας. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἠθικὴ, τῆς ὁποίας θέλει νὰ κηρυχθῆ ἱεροφάντης καὶ διδάσκαλος. Δὲν λησμονεῖ ἐν τούτοις ὅτι ὑπῆρξε καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διδφέρει ἐν μέσῳ ὀλόκληρον τὴν Βουλγαρικὴν ἐνότητα, καὶ ἐπικαλεῖται τὰς σκιάς τοῦ Χατοῦ Χρήστου, τοῦ Χατοῦ Μιχάλη καὶ πάντων τῶν κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα (τοῦ ὁποίου μόνος αὐτὸς εἶ-

ναι ξένος) διαπρεψάντων Βουλγάρων, ὡς νὰ διέφυγε ποτὲ καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Ὀρφανίδου ἢ ἐλαχίστη παραγνώρισις τῶν ἀγωνιστῶν, ἢ ὡς νὰ μὴν ὑμνησεν αὐτὸς πάντοτε πᾶν ἔθνη καὶ γενναῖον. Ἄλλο λοιπὸν, ὦ ἄνθρωπε, ὁ ἀγὼν καὶ οἱ Βούλγαροι, καὶ ἄλλο ἢ σημερινὴ στάσις μιᾶς γνωστῆς πρὸ καιροῦ προπαγάντας, ἧς ὁ σκοπὸς καὶ αἰ ἐνέργειαι ἀπασχολοῦν οὐ μόνον τὸν Ἑλληνικὸν τύπον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν τῆς Τουρκίας. Μὴ συγχέης λοιπὸν σοφιστικῶς τὰ πράγματα ζητῶν νὰ χαρακτηθῆς ὀπισθεν ἄλλων ὅπως ἀποφύγης νὰ ἔλθῃς εἰς ἀγῶνα ἐντιμον καὶ προσωπικόν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ βραβευθέντος ποιήματος, περὶ ἧς ἐκρίναμεν ἐκ τοῦ ὄλου καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων τεμαχίων, καὶ τὴν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, ἃς μὴ ἀνησυχῆ ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς καὶ πᾶς ἄλλος, διότι, ἂν ὡς πληροφοροῦμεθα τὸ ποίημα τοῦτο τυπόμεται, μετὰ τὴν δημοσίευσίντου θέλει φανῆ ἢ εὐθυδικία τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ, καὶ οἱ λόγοι ἐξ ὧν ὠρμήθη εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόφασίν του, τὴν ὁποῖαν θέλει κατεξελέγξει, πεποιθήμεν, καὶ ἀπορρίψει μία ἀπόφασις πολὺ ἀνωτέρα, ἢ ἐτυμηγορία τῆς Κοινῆς Γνώμης.»

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Τὴν βίβλον ταύτην ἔγραψεν ὁ Ποιητῆς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ καὶ οὐχὶ ὁ Καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς. Ἐν αὐτῇ περιέχονται τὰ δύο ποιήματα, ἢ ἐπ' αὐτῶν κρίσις τοῦ Κριτοῦ, ἢ εἰς αὐτὴν ἀπάντησίς μου, καὶ αἱ ἀγενεῖς ὕβρεις ὅσας ἤκουσα. Προφέρατε, λοιπὸν, ὦ σύγχρονοι καὶ μεταγενέστεροι ἀναγνώσται μου, τὴν ἐτυμηγορίαν σας, κατὰ τοῦ δόντος ἀφορμὴν εἰς τοιαῦτα σκάνδαλα, πρὸς ὕβριν τῶν γραμμάτων. Εἰς βεβαίως εἶναι ἔνοχος ἢ δὲ περὶ αὐτοῦ συγκαταβατικὴ ψῆφος εἶναι ἔγκλημα.

ΤΕΛΟΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000022258